

N. KAROTAM M

VABANEMISAASTA

R K > POLIITILINE KIRJANDUS < TALLINN

VABANEMISAASTA

A-15608.

N. KAROTAMM

VABANEMISAASTA

RK „POLIITILINE KIRJANDUS“

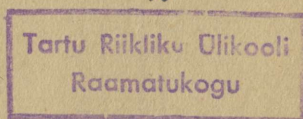
TALLINN 1945

KIRJASTUSELT

Käesolev kogumik sisaldab autori poolt 1944. aastal kas Moskva või Lenini-
gradi raadiosaadetes või ajakirjanduses avaldatud kirjutusi. Nad trükitakse siin
kronoloogilises järjekorras muutmatul kujul kui Suure Isamaasõja võitlusdoku-
mendid, nagu esimenegi kogumik „Surm saksa okupantidele“.

Kogumik on autori poolt läbi vaadatud ja trükivalmis seatud.

2

83589

Eesti noorsoole

Kallid seltsimehed!

Algaval uuel aastal tervitan palavalt eesti noorsugu saksa fašistide poolt okupeeritud ja orjastatud Eesti Nõukogude Sotsialistlikus Vabariigis, sangarlikus Punaarmees ja nõukogude tagala käitistes, põldudel ning koolides!

Äsjalõppenud 1943. aasta on seltsimees Stalini juhtimisel toonud hiilgavaid võite Nõukogude Liidule nii sõjalisel kui ka majanduslikul ja poliitilisel alal. Hitlerlik Saksamaa on kandnud ränki kaotusi. Tuletame meelde vaid Stalingradi, Donbassi, Harkovi, Orjoli ja Kiievi lahinguid.

Tõsiselt on teravnenud, laienenud ja süvenenud eesti rahva võitlus saksa okupantide vastu. Hitlerlased istuvad Eestis nagu nõelte otsas.

Meie nõukogude noorsugu, sealhulgas ka eesti noorsugu on etendanud ja etendab neis võitlustes ja võitudes väga suurt ja tähtsat osa.

Algav 1944. aasta peab saama ja me oleme selles kindlad, et ta saab Hitleri röövjõukude purustamise ja meie kalli kodumaa ning meie rahva nende käest vabastamise aastaks. Eesti rahva, Eesti NSV vabanemistund vihatud sakslaste orjaikkest pole kaugel.

Ma olen kindlalt veendunud selles, et eesti noorsugu nii vaenlase ikke all ägavas Eestis kui ka sangarlikus Punaarmees ja nõukogude käitistes ning põldudel seltsimees Stalini, bolševistliku partei ja Kommunistliku Noorsooühingu juhtimisel teeb kõik, mis vaja ja mis ta suudab selleks, et hitlerlike röövlite hukkumise päev saabuks võimalikult kiiresti, et eesti rahvas pääseks võimalikult kiiresti saksa röövmõrtsukate käest ning võiks asuda rahulikule sotsialistlikule ülesehitustööle.

Veel kord — minu palavaim bolševistlik tervitus teile, noored eesti patrioodid!

Jällenägemiseni vabas Nõukogude Eestis!

Raadiokõne 1. jaanuaril 1944. a.

Kindralleitnant Pärnale

ja

polkovnik Pustale

Soovin teile ja teie väekoondiste kindralitele, ohvitseridele, seersantidele ja sõduritele võidu- ja edurikast uut aastat!

Saagu see aasta hitlerismi purustamise ja meie kodumaa vaenlase käest vabastamise aastaks. Kirjutage algaval uuel aastal oma väekoondiste lahingutegudega uusi hiilgavaid lehekülgi Suure Isamaasõja ja eesti rahva ajalukku!

Rakendagu viimane kui üks mees teie väekoondistes kogu oma oskuse ja oma lihaste rammu, kogu oma patriootliku südametule viimase raasuni, viimase sädemeni neetud hitlerlike bandiitide lõplikuks purustamiseks! Olge selleks iga hetk valmis!

Elagu Nõukogude Eestil!

Elagu Nõukogude Liit!

Elagu meie armastatud ja suur väepealik seltsimees Stalin!

N. KAROTAMM

EK(b)P Keskkomitee sekretär

„Punaväelane“, 1. jaanuaril 1944. a.

Seda ja teist

ehk

Revali Landessender möödunud nädalal

Asjaalanud uue aasta esimesele nädalale andsid põhitooni Ostland-Estlandi nn. „juhtivate isikute“ kõned vana-aasta õhtul.

Üks selline „juhtiv isik“ oli Heinz Kriesler, Revali Landessenderi peamehi. See härra noomis eestlasi selle eest, et nad „keerutavat raadionuppe“ ning kuulavat vaenlaste raadiosaateid, s. t. kuulavad tõtt, mida levitab Nõukogude Eesti raadio Moskvast ja Leningradist.

Kindel on see, et eestlased peale raadioparun Kriesleri kõnet veel rohkem hakkavad „keerutama raadionuppe“ ja meie saateid kuulama.

Edasi konstateeris too raadioparun, et Landessenderi või äraseletatult ringhäälingu ülesanne seisvat selles, et anda kuulajaile lõbusat tuju. Niisiis: kui oled näljas — kuula Landessenderit ja su tuju läheb lõbusaks! On sul tuba külm ja puudub taliriietus — jällegi kuula Heinz Krieslerit! Küllap see tuju lõbusaks teeb! On sakslased su omaksed hukanud või nad vägivaldselt võõrsile orjadeks viinud — kuula aga raadioparunit! Tema juba oskab su tuju lõbusaks teha!...

Hitlerlastel on Eestis peenike peos. Neil on vesi ahjus. Ei päästa neid hukkumisest mingi „lõbusa tuju“ kampaania ega muu vahend.

Teise „juhtiva isikuna“ kõneles Soodla. Tolle majorist kindraliersatsi praalivast toonist käis lõppude-lõpuks siiski üle üks kriiskav-murelik heli: talle alluvatel SS-bandiitidel ei jätkuvat tahtekindlust võitluses sakslaste poolel, et olla vaja rohkem „vankumatumat tahtet“.

Härra Soodla meelehärmiks võime ennustada seda, et see eesti SS-jõukude hitlerlik tahtekindlus päev-päevalt üha rohkem vankuma hakkab ja nii mõnelgi pool muutub hoopis vastupidiseks tahtekindluseks — sakslaste peksmise ja hävitamise tahtekindluseks.

Loodetavasti ei jätta see viimane tahtekindlus ka saksa optante, nagu Soodla ja teised, kahe silma vahele...

Kolmanda „juhtiva isikuna“ pruukis suud August Gailit. Otse virtuoosliku nobedusega, mis annab tunnistust heast treeningust, võiks öelda — harjumusest, keeras see vibalik end kõverasse ja looka ning noolis parun Litzmanni tallaalust. Kõik sakslaste roimad Eestis enam kui seitsme sajandi kestel, kõik nende rüüstamised, röövimised ja tapmised Eestis, kõik need vereojad, mis on voolanud meie maal sakslaste poolt tapetud eestlaste verest, kõik need pisarate järved, mis on sakslaste poolt piinatud ja kurnatud eestlaste pisaratest tekkinud meie maal paljude sajandite kestel, — kõike seda püüdis Herr Gailit olematuks teha.

Ent see ei õnnestunud tal. Ajaloolist tõde ei suuda Gailit parun Litzmanni saapatalla noolimisega kunagi ümber lükata!

Edasi kõneles Marta Sillaots, kes rääkis, et „ajad on raske, pime on taevas pea kohal ja tume maa jalge all“, et „päikest varjavad pilved“, kuid et me „siiski jõuame välja parema tulevikuni“.

Meie ei hakka neid Delfi oraakli ennustusi lahendama. Jätame selle lugupeetud raadiokuulajate teha.

Viienda ja viimase „juhtiva isikuna“ laskis Heinz Kriesler mikrofonile ette puduvüüreri Mäe „enda“. Esimene asi, mis tolle ülemreeturi kõnes silma torkab, on ta toon. Võrrelge Mäe varemaid kõnesid ja toda viimast. Kui Mäe varem aina uhkeldas, praalis, bolševikke ja nõukogude võimu sõimas ning vandus, siis seekord olid tal hoopis minoornoodid peal. Mäe sõnades ja sõnade vahel paistab selgesti silma metsik, painajalik hirm algava uue aasta ja temaga koos saabuva hitlerliku Saksamaa krahhi ning hävingu ees, hirm vastuse ees, mida reetur Mäel endal peagi tuleb anda eesti rahva ees. See'p see oligi, mis seekord ruunas Mäe muidu varemalt ikka nii lautava kõne.

Mäe lõpetas oma kõne mannetu lootuse avaldamisega, et oodatav võit ei jää tulemata.

Härra Mäe suurimaks kurvastuseks ütleme talle, et tõsiasi seisab selles, et käesolev aasta ei too hitlerlastele mitte võitu, vaid kaotuse. Järeldused sellest tõsiasiast Mäe ja Ko suhtes jätame herra landesdirektori enda teha.

Niipalju nn. „juhtivate isikute“ sõnavõttudest.

Muide, parun Litzmann ei sõandanud seekord suud lahti teha.

*

Landessenderi meestele ei andnud möödunud nädalal rahu üks hirmus vaim või koll, mis neid tihtilugu külastas ja sundis mikro-foni ees esinema. See on liitlasmaade oodatav hiiglasissetung Euroopa mandrile läänest ja lõunast. Kriesleri-meeste sõnavõtud ses küsimuses tuletavad meelde seda isikut, kes suures hädaohus olles ja üliväga kartes püüab teisi (ja ka ennast!) oma julguses ja kartmatuses uskuma panna seega, et alalõpmata kordab: „Ma olen julge! Ma ei kardal! Oi kui mehine ja vapper ma ikka olen!“ — kuna ta ise aga hirmust lõdiseb.

Teine põhitoon neis sõnavõttudes on järgmine: „Milline õnn ja saavutus, et me alles elame ja olemel! Milline võit on see, et Saksa-maa pole veel kokku varisenud ega hävitatud! Annaks jumal, et meil ka edaspidi õnnestuks endid vee peal hoida. Aeg töötab Saksa-maa kasuks. Heil aeg!“

*

Kui möödunud suvel algasid Orjol-Belgorodi hiiglahahingud, kus saksa väed alustasid pealetungi Punaarmeele ning armetult peksa said, rääkisid hitlerlased, et mitte sakslased ei olevat alustanud pealetungi, vaid Punaarmee. Hiljem sattusid Punaarmee kätte saksa väejuhatuse dokumendid, mis kogu maailma ees paljastasid seda hitlerlaste järjekordset valet. Hiljem rääkisid sakslased ka ise, et nad tõepoolest alustasid pealetungi Orjoli ja Belgorodi suunas.

30. detsembril 1943. aastal kinnitas ka Revali Landessender, et ülalmainitud pealetungi alustasid sakslased.

31. detsembril aga rääkis seesama eetrisolkija, et mitte saksa armee, vaid Punavägi alustanud pealetungi Orjoli ja Belgorodi suunas.

Meie naelutame selle fakti meie raadiokuulajate ees kinni kui Göbbelsi propaganda järjekordse sissekukkumise, tema vale järjekordse sissekukkumise, tema vale järjekordse ilmsikstuleku.

*

„Unioni“ nahavabriku härra Evaldile üleandmise kommeti puhul pidas hitlerlik nn. oobervüürer Walter oma haukuva parunikeelse kõne, mis väärib mainimist.

Herr Walteril on õigus, kui ta ütleb, et eesti rahva ajalugu on verine. Kuid kahjuks ei öelnud too subjekt, et just sakslased, alates piiskop Albertist, von Dreilebenist kuni von Siversi ja von Litzmanni ning Walterini on olnud need, kes kõik eesti rahva ajalooramatute leheküljed on ohtralt eestlaste verrega üle ujutanud. Lausa eestlaste verrega on kirjutatud Bartholomäus Hoeneker ja Läti Hindreki kroonikad ning hilisemad dokumendid sakslaste võimutsemisest Eestis, kuni käesoleva ajani.

Sakslane Walter püüdis tõendada, et tema ja parun Litzmann kaitsvat eesti rahva heakäekäiku. Kuulake, kuulake! Timukas kaitsvat oma ohvri heakäekäiku! ... Röövel kaitsvat tema enda poolt paljaksröövitava heakäekäiku! ... Kägistaja olevat tema enda poolt kägistatava heakäekäigu eest väljas! ... Oo, seda hitlerfašistlikku silmakirjatsevat jõledust!

Edasi ütles hitlerfašist Walter, et praegune Saksamaa olevat suunanäitaja väikerahvastele. Kui selles väites midagi tõtt on, siis ainult see, et hitlerlik Saksamaa näitab väikerahvastele teed paljaksröövimise, saksastamise, hukkumise ja surma suunas. Seda kindlitavad Saksamaa poliitika ja teod igal sammul.

Sama „Unioni“-kommeti puhul öeldi kõnelevat ka keegi tööline, kes avaldas lootust, et eestlane varsti kõik tagasi saab, mis temalt on ära võetud, ja jälle saabub Eestile päikesepaisteline aeg.

See on õigus, tuline õigus. Eestlane saab varsti kõik tagasi, mis saksa röövlid on temalt ära võtnud, ja peagi hakkab jälle päike paistma Eestimaa kohal, nõukogude päike, mis ravib meie maale ja rahvale saksa okupantide poolt löödud rängad haavad ning toob meie kodumaale tagasi soojust ja valgust praeguse saksa orjapõlve ja pimeduse asemele.

*

Tallinna Kunstihoones olevat avatud näitus nime all „Eesti rahva eluvõitlus“.

Meie kirjasaatja, kes näitust külastas, teatab, et see näitus ei kujuta õieti eesti rahva ajalugu, veel enam — ta lausa vassib seda

ajalugu kõigi aruturohkete faktide kiuste, neid igal sammul jultunult võltsides, sakslaste meele järgi moonutades.

Seda tõsiasja konstateerides teeb meie kirjasaatja ettepaneku seda näitust järgmiselt korrastada või talle parem ning õigem ekspositsioon anda.

Kõigepealt on tarvis täpsustada näituse enda nimetust ja nimetada teda: „Eesti rahva eluvõitlus saksa sissetungijate vastu“.

Edasi on tarvis näituse senised osakonnad ümber korraldada, anda neile nende sisule vastavad pealkirjad ning täiendada eksponaate, kõrvaldades praegu väljasolevad võltsitud materjalid. Seega tuleksid näitusel järgmised kronoloogilised osakonnad:

I o s a k o n d — enne XIII sajandit, kus käsitletakse eestlaste elu enne saksa orjastajate tulekut.

II o s a k o n d — aastad 1208—1227, kus käsitletakse eestlaste muistset vabadusvõitlust sissetungivate saksa raudrüütlite vastu, viimaste rohkeid metsikuid rüüsteretki meie esivanemate maale, eestlaste vaprat vastupanu sakslastele. Eriline stend tuleb pühendada vanem Lembitule. Väga näitlik on, kui sesse osakonda välja panna mõni kartogramm, mis kujutab sakslaste sõjakäike eestlaste maale, lahingupaiku jne.

III o s a k o n d — aastad 1227—1345, kus tuleb näidata saksa raudrüütlite ja mõisnike poolt eestlastele vägivallega pealesurutud orjaiket ja eestlaste korduvaid katseid seda orjaiket endalt maha raputada. Kõige hiilgavam lehekülg eestlaste võitluses tol perioodil on kuulus Jüriöö ülestõus saksa rüütlite ja mõisnike vastu, mille 600. aastapäeva me pühitsesime mullu 23. aprillil.

IV o s a k o n d — aastad 1345 — kuni XX sajandi alguseni. See on eestlaste pime ja pilkane orjaöö saksa mõisnike ja parunite piitsa all. See on ajajärk, kus saksa sissetungijad igati püüavad eesti rahvast pimeduses hoida, teda saksastada ja isegi otse füüsiliselt hävitada. Kuid kõik saksa röövvalutajate püüded luhtuvad, eesti rahvas hakkab ikka otsustavamalt nõudma endale vabadust ja eluõigust kõigil aladel ning teeb sel alal XIX sajandil märgatavaid edusamme.

V o s a k o n d — XX sajandi algus, aastad 1905—1906. Need on aastad, kus eesti töölised ja talupojad käsikäes kogu Venemaa tööliste ja talupoegade oma jõuliste ja hulgaliste väljaastumistega panid saksa parunite võimu Eestis tõsiselt vankuma, kus üle maa

kõlas laul „Mõisad põlevad, saksad surevad, maa ja mets saab rahvale“.

VI o s a k o n d — aastad 1907—1917. Saksa röövvallutajail läks tsarismi toetusel korda veel kord alla suruda eesti rahva vabadusvõitlust. Parunite karistussalgad von Siversite ja teistega eesotsas pillerkaaritasid Eestis veriselt. Ent eesti rahvas hakkas uuesti koon-dama oma jõude, valmistudes Lenini ja Stalini juhtimisel otsustava-teks võitlusteks oma sotsiaalse ja natsionaalse vabanemise eest.

VII o s a k o n d — aastad 1917—1919. Siin on märkimisväärt maailmasõda ning sakslaste tegevus Eestis Saksamaa kasuks. Suu-rimate sündmustena tuleb selles osakonnas näidata 1917. a. Oktoobri-revolutsiooni Venemaal ja Eestis, mis esmakordselt murdis balti parunite selgroo. Siis saksa okupatsioon 1918. aastal või kurikuulus „must suvi“ kõigi ta metsikuste, tapmiste ja röövimistega, eestlaste rahvustunde teotamisega jne. jne. Edasi von der Goltzi katse veel kord sakslaste kanda kinnitada Baltimail ning selle katse puruks-löömine Võnnu all 1919. aasta suvel.

VIII o s a k o n d — aastad 1919—1939. See on Eesti kodanliku iseseisvuse periood, mida saksa röövvallutajad ära kasutasid oma kaotsiläinud majanduslike ja poliitiliste positsioonide uuesti tagasi-võtmiseks. Ja peab tunnistama, et eesti tolleaegsete valitsevate po-liitiliste ringkondade rahvavaenulise poliitika tagajärjel sakslastel korda läks tõsiselt kindlustada oma positsioone Eestis (vapside lii-kumine, Pätsi-Laidoneri kliki järjest suurenev hitlerisõbralikkus jne.).

IX o s a k o n d — aastad 1939—1941. Nõukogude Liidu energi-liste sammude tagajärjel oma loodepiiride kaitseks, eesti rahva elus 1940. aastal toimunud otsustava tähtsusega murrangu ning uuen-duste — nõukogude võimu kehtimapaneku — tõttu kujunes olukord selliseks, et sakslased, kes üle seitsme sajandi olid pesitsenud Eesti-maal, olid sunnitud oma kolud kokku panema ja Mutterlandi poole reisisima.

X o s a k o n d — aastad 1941—1944. Saksa röövvallutajad tee-vad veel kord ühe — ja seekord viimase — katse Eestit enda kätte haarata. See õnnestub neil ajutiselt. Nad vallutasid Eesti, hävitasid eestlaste rahvusriikluse ja iseseisvuse, lõhkusid eesti majanduse, riisusid ja röövisid, mis jaksasid, saksastasid eestlasi jne. jne., ühe-sõnaga, panid Eestis kehtima hitlerliku verise „uue korra“.

Selle osakonna lõpus tuleb näidata hitlerlaste purukslöömist ja Eesti vabanemist saksa fašistlike okupantide ikke alt Punaarmee hoopidega rindelt ja eesti rahva hoopidega vaenlase tagalast.

Seega lõpeks X osakond.

XI osakond aga käsitleb juba Nõukogude Eesti uut ülesehitamist, saksa fašistlike röövlite ja mõrtsukate poolt Eesti maale ja majandusele löödud haavade parandamist, paljukannatanud eesti rahva rõõmsat tööd oma uue elu rajamisel.

Niisugused on meie kirjasaatja ettepanekud Kunstihoone näituse ümberkorraldamiseks.

Loodame, et nad realiseerimist leiavad.

Kui mitte praegu, siis pisut hiljem, — kui hitlerlastest Eestis enam jälgegi järel ei ole.

*

Tartus toimus esimene raehärrade kokkutulek. See on üli-tähtendusrikas sündmus. Sellele järgnevad varem või hiljem mõisa-härrade, parunihärrade, kohtuhärrade, koolihärrade, kirikuhärrade ja muude sinaste härrade kokkutulekud. Von Rosenid, von Dellings-hausenid ja von Stackelbergid keksivad rõõmu pärast: ometi kord läheb asi niikaugele, et „eesti omavalitsuse“ välinegi vorm koos-kõlla viiakse ta sisuga, s. t. igasuguste saksa vonnide ja parunite tegeliku võimuga ja valitsemisega Eestis. Justkui 90 või 100 aasta eest! — rõõmustavad ülalmainitud vonnid ja tänavad parun Litz-manni ning Hitlerit, keerutavad oma kikkvurre ning viibutavad hooletult ratsapiitsa, mis on määratud eesti matsi turja jaoks.

Raehärrad! — see on ajamärk, see on ajamärk!

*

3. jaanuaril maeti Tallinnas oma reeturipalga saanud endine eesti ja hiljem saksa ohvitser Hans Kurg.

Sel puhul võime öelda ainult seda, et samasugune saatus tabab igaühte, kes võitleb Punaarmee ja eesti rahva vastu.

*

Sakslased veavad eesti noori Saksamaale, oma röövlikoopasse, kus nad neile oma röövlikombeid õpetavad. Pole kahtlust selles, et

paljudki neist Saksamaale veetuist eesti rahvale jäädavalt kaduma lähevad.

Järjekordne noorte orjade partii saadeti Eestist Saksamaale ööl vastu reedet 7. jaanuari. Igat sorti fašistlikud ninamehed olid seda orjade partiid ära saatmas. Peeti kõnesid ja tehti fašistlikku tingeltangelit, et võõrsileveetavate pisarad ja ahastus välja ei paistaks.

Mainimist väärib ülemreetur Mäe poolt sel puhul peetud kõnes üks mõte, mida ta paaril korral rõhutas, nimelt, — et eesti rahval ja saksa rahval olevat ühine saatus.

Tunamullu ja mullu rääkis sel teemal saksa parun Litzmann. Siis tuli meil seda küsimust korduvalt valgustada ja paljastada parunihärra võltsinguid.

Nüüd tuleb sama mõttega välja parunihärra suuvooder Mäe.

Kõige lähemal päevil tahame selle küsimuse juures veidi üksik-asjalisemalt peatuda.

Siinkohal aga ütleme vaid järgmist:

Es i t e k s, saksa fašistide ja nende agentide püüded kujutada asja nii, nagu peaks eesti rahvas jagama sakslastega ühist saatust pärast fašistliku Saksamaa kokkuvarisemist, on jõe pettus.

Eesti rahvas on ajaloos alati kulgenud oma radu. Ta on sajan-deid otsa vapralt võidelnud saksa sissetungijate vastu ja teeb seda ka praegu, Suure Isamaasõja päevil. Kui hitlerlikud okupandid purus-tatakse ja Eestist välja pekstakse, siis asub eesti rahvas uuesti oma Nõukogude riiki ja majandust üles ehitama bolševistliku partei juhtimisel. Sakslasi ootab sakslaste saatus. Eestlastel pole sellega midagi pistmist.

T e i s e k s, saksa ja eesti hitlerlaste püüded kujutada asja nii, nagu tähendaks nende, s. t. hitlerlaste hukkumine eelseisvais lahin-guis ühtlasi ka eesti rahva hukkumist, on jõe pettus ja võltsimine. Hitlerlased saavad oma metsikute roimade eest teenitud karistuse. Eesti rahvast see ei puuduta. Eesti rahvas tunneb hitlerlaste hukku-misest aina rõõmu ning asub neist metsalistest vabanenuna vaimus-tatult üles ehitama sotsialistlikku ühiskonda, uut, vaba ja õnne-likku elu.

Miks räägivad hitlerlased sellest nn. „ühisest saatusest“? Aga sellepärast, et nad oma surmahädas püüavad eestlasi hirmutada, terroriseerida ja sundida neid viimse silmapilguni võitlema oma,

s. t. hitlerlaste, roimarlike huvide ja sihtide eest, Hitleri, Litzmanni, Mäe röövjõugu huvide eest.

Eestlased aga ei tee seda teps mitte.

Vastuoksa, nad aina kõvendavad oma võitlust saksa okupantide ja nende käsilaste vastu.

*

Eile õhtul teatas Tallinna saksa raadio, et Tallinnas alustanud tegevust nn. Eesti Peapank. Selle panga juhatusse määras parun Litzmann ka sakslaste eestlasest palgasulase Vendti jt. temasarnaseid. Panga tegelikeks peremeesteks on saksa suurpangad, kellede kāske täidavad tolle panga juhatuses sakslased — prints Hohenlohe, von Kurtel, Notbeck, Gribanowitsch jt.

Eesti Peapank, — see on saksa puuk, mis imeb eesti rahva verd. Saksa parunid on aastakümnete jooksul miljoneid ja miljoneid kuld-rublasid eesti talupoja käest igasugusel moel välja pressinud. Nüüd istuvad saksa fašistlikud printsid, vonnid ja parunid jälle eesti töö-lise ning põllumehe turjal ja kurnavad teda ning röövivad ta töö-vaeva, imevad ta higi ja verd.

Ent eesti rahvas raputab oma turjalt varsti maha need saksa fašistlikud puugid ja hävitab nad. Eesti Peapanga ja ta juhatuse elu-iga on üürike.

Raadiokõne 9. jaanuaril 1944. a.

Seda ja teist

ehk

Revali Landessender ja Veiksel möödunud nädalal

Nii Tallinna raadio (või nagu ta ise end paruni keeles nimetab — Revali Landessender) kui Veikseli raadio pidasid mõlemad möödunud nädalal sõda kahel rindel: ühest küljest teeb neile koledat hirmu Punaarmee võidukas pealetung idas ja teisest küljest teeb neile hirmsat muret eelseisev liitlasmaade sissetung Euroopa mandrile läänest ja lõunast. Hitlerlikud raadio-asjamehed poevad kas või nahast välja, et nende käpa all olevaid inimesi ning neid endidki uskuma panna, et hädaoht pole kuigi suur. Ja hoopis vastuoksa: et Saksamaa tunneb aina rõõmu selle üle, kui tungitakse Euroopa mandrile ka läänest ja lõunast.

Las hitlerlik raadio pasundab mistahes. Nende braveerimine ja uhkeldamine muutub varsti pektava peni niutsumiseks.

Muide, needsamad hitlerlikud raadioasjamehed olid sel nädalal muuseas sunnitud tunnistama seda, et Punaarmee on tehniliselt üle Saksamaast. See on teretulnud tunnistus vaenlase enda suust. Et Punaarmee stalinlik strateegia ja taktika on võrratult kõrgem saksa strateegiast ja taktikast, seda teab kogu maailm. Ja järeldus? Järeldus on vaid see, et hitlerlik Saksamaa läheneb kokkuvarisemisele.

*

Möödunud nädalal esines Veikseli raadios keegi isik, kes püüab saavutada surematust oma leiutusega sõjakunsti alal. Või kui mitte just surematust, siis vähemalt ära teenida kaasaegse Clausewitzi nime.

Too isik leiutas nimelt järgmise „surematu“ tõe:

Nõukogude Liit tungib peale, peksab saksa vägesid juba aasta otsa ühtesoodu ning saavutab aina suuremaid ja suuremaid võite sellepärast, et ta on nõrk ja kokku varisemas, et ta juba peaaegu ongi kokku varisenud. Et Punaarmee olevat nüüd oma viimse kaardi

välja mänginud jne. Härra hanejalgades leidur! Adolf Hitler ise rääkis juba 1941. aasta sügisel, see on enam kui kaks aastat tagasi, et Punaarmee on oma viimase kaardi välja mänginud, et teda pole enam üldse olemas. Nii et siin ei ole te leiutanud teps mitte midagi uut. Hitler jäi oma tolleaegse „viimase kaardiga“ jänni. Jänni jääte ka teie, Veikseli raadiofrits! See teie leiutus ennustab hitlerlastele aina uusi kaotusi, aina uusi nahatäisi idarindel.

Muide, tolle „leiduri“ niinimetatud „loogika“ järgi tuleb välja, et Saksamaa saab praegu peksa oma tugevuse pärast, et saksa väed taganevad oma vägevuse ja võitmatuse pärast, jättes maha sadu tuhandeid surnuid ja hiiglahulgal sõjatehnikat. Veikseli raadiofritsu jutu järgi tungisid saksa väed 1941. aastal Nõukogude Liidule kallale ja saavutasid tol ajal tõsist edu sellepärast, et Saksamaa oli ülinõrk ja kokkuvarisemise äärel...

Hitlerlaste närvide olukord peab olema väga halb, kui juba sellised „leidurid“, nagu too Veikseli oma, kilbile tõstetakse. Meie soovitame „surematul leiduril“ pöörduda esimese ettejuhtuva närviarsti poole, selle asemel et „loorbereid lõigata“ sõjakunsti alal.

Muide, see teda ei hulluksminemisest ega hukkumisest niikuinii ei päästa.

*

15. jaanuaril ütles Veikseli raadio üsna õige mõtte, mis väärib mainimist. Ta rääkis nimelt: Suurtel sõnadel pole kunagi olnud jõudu enda läbilöömiseks, suured sõnad on alati olnud hädaohtlikud nende kõnelejaile.

See on nagu rusikas silmaauku! Sobiv ei kellegi muu kui Adolf Hitleri ja tema lähemate kaasabimeeste kohta. Veikseli raadiofrits ei julgenud muidugi lausa välja ütelda, et käesoleval juhul on jutt Hitlerist ja kompaniist, vaid jättis järelduste tegemise raadiokuulaja enda hooleks. Aga iga inimene, kel mälu korras on, teab ülihästi, kui rängalt on Hitler patustanud nende „suurte sõnade“ tegemise alal, milledest Veikseli raadio räägib. Mainime vaid Hitleri praalivaid „suuri sõnu“ 1939. aastal, 1940. aastal, 1941. ja 1942. aastal, oli retsidiive ka 1943. aastal (vähemalt algupooltel). Hitler tegi suuri sõnu sellest, et kuhu saksa sõdur kunagi on oma jala tõstnud, sealt ei suuda teda enam keegi ära ajada. Mida näeme aga tegelikult?

Saksa sõdur oli Egiptuses — nüüd on ta tagasi pekstud Rooma alla. Saksa sõdur oli Põhja-Kaukaasias. Nüüd veel ainult 200 kilomeetrit Saksa piirist eemal Lääne-Ukrainas.

See oli ei keegi muu kui herr Göring, kes omal ajal suurte sõnade tegemise tuhinas ütles, et ta laseb enda maha, kui kas või üksainuski vaenlase lennuk peaks ilmuma Berliini kohale. Mida näeme aga tegelikult? Me näeme, et liitlasmaade lennukid käivad Berliini kohal siis, kui nad seda tarvilikuks peavad, ja heidavad alla pomme nii palju kui vaja. Kuid herr Göring ei ole meie teada oma lubadust seni veel täitnud... Jaa-jaa! Tuline õigus on see, et praalimine ja suurte sõnade tegemine, mis hitlerlastele nii omane on, on saanud neile endile hädaohtlikuks!

Selles on Veikseli raadiofritsul õigus.

*

Göbbelsil läheb üha raskemaks leiutada sõjatehnilisi oskussõnu, millega varjata saksa vägede suurt taganemist Ukrainas.

15. jaanuaril tõi Veikseli raadio ühe sellise „uue pärli“: „Edukad tõrjelahingud“. Tuleb välja, et Stalingradist ja Põhja-Kaukaasiast peale terve aasta otsa peab saksa sõjavägi „edukaid tõrjelahinguid“. Äraselatatult tähendab see Hitleri sõjaline „terminus tehnicus“ edukat taganemist, edukat peksasaamist ehk teisiti väljendatult — võidukat taganemist, võidukat plagamist ja võidukat peksasaamist.

Tuletame meelde, et veidi enam kui 25 aastat tagasi Saksa keiser Wilhelm II samuti aina võitis ja võitis, kuni „võitis“ end troonilt maha, „võitis“ kätte Hohenzollernite Saksamaa kokkuvarisemise.

*

Veel paar sõna Veikselist. 14. jaanuaril rääkis see eetirüvetaja, et Eestis olevat elu muutunud juba stabiilseks. Mis raadiofrits sellega ütelda tahtis, on selge, nimelt tahtis ta sellega varjata tõsiasja, et saksa okupantide elu Eestis, eriti viimasel ajal, on muutunud ülimal määral ebastabiilseks, sest nende päevad Eestis on loetud. See on ju vana tõde, et mida hullem on hitlerlaste olukord, seda suuremaid jõupingutusi nad teevad selleks, et näidata väliselt, nagu oleks asjad kõik hästi, nagu oleks nende olukord stabiilne.

Kuid teiselt poolt peab ütlema seda, et olukord on Eesti NSV-s viimase aasta ja eriti viimaste kuude vältel ühes mõttes tõepoolest stabiliseerunud, õigemini muutunud otsustavalt stabiilseks, ja nimelt — kogu eesti rahvas on juba ammu kindlalt ja stabiilselt veendunud selles, et hitlerlik Saksamaa ilmingimata kaotab sõja, et sakslaste võimutsemisel Eestis on peagi lõpp, et Litzmannist ja Mäest ei ole Eestis varsti enam jälgegi järel. Ses suhtes on rahva üldine mentaliteet Eesti NSV-s vägagi stabiilne. Veikseli raadiofrits seda muidugi avalikult ei sõanda tunnistada. Selleks ta fašist ongi, et valetada ja võltsida. Meie aga toome tõe päevavalgele ja näitame seda kogu maailmale.

*

Heaks ja väga huvitavaks illustratsiooniks tolele Veikseli raadio 14. jaanuari teatele on Tallinna (alias Revali) raadio laupäevaõhtused hamletlikud mõttemõlgutused 15. jaanuaril — to be or not to be (olla või mitte olla). „Kas olete kunagi mõtelnud endale ja oma elule?“ küsis Tallinna aja kaja eile õhtul.

Mis asi ajab hitlerlasi Eesti NSV-s üles seadma sellist „frage't“? Nagu nähtub ülalmainitud aja kajast, on selleks järgmised põhjused: esiteks, hitlerlaste metsik hirm selle ees, et neil tuleb varsti eesti rahvale vastust anda kõigi oma kuritegude eest ja eesti rahva kohus ei tööta neile midagi head, ennem küll Hamleti lause viimast poolt (... mitte olla);

teiseks, hitlerlaste võimetus hoida eesti rahvast oma köidikuis ja orjaikkas, eesti rahva järjest kasvav viha saksa okupantide ja nende käsikute vastu, see, et eesti rahvas ootab oma vabastaja — Punaarmee tulekut. Revali Landessender ütleb kõige selle kohta meeletel, et eesti rahvas olevat „väsinud ja nõrk“.

Oot, oot, hitlerparunlikud rõõvlid ja nende kambamehed! Külalaps te saate varsti omaenda nahal tunda selle „väsinud ja nõrga“ eesti rahva tulivihaseid ja purustavaid hoope! Oodake veel pisut! See aeg on tõesti ukse ees!

*

Üks sakslaste tallalakkuja Meret oli neil päevil väga kuri bolševistliku propaganda peale. Selles pole muidugi midagi uut ega mai-

nimisväärsetki. Sest kui Meretid saavad parun Litzmannilt oma aganase leivatükikese, poolpalja kondijupi ja veidi supilaket, siis tuleb neil selle eest ju ka härra paruni mõisaukse ees haukuda. Nii-sugune on juba kord iga paruni teenri ja hoovikoera amet.

Ent üks asi vajab siiski kinninaelutamist eesti rahva ees. Toosama Meret, olles parun Litzmanni hoovipeniks, keksides hitlerliku keti otsas ja klähvides eestlaste peale, kes tema peremehele halba soovivad ning naha kallale kipuvad, toosama Meret kutsub üles eestlasi kaitsma kõike seda, „mida meie esivanemad sajandite kestel on kaitsnud“, nagu ta lausub.

Meie küsime tollelt parunite siionivahilt avalikult:

Kelle eest kaitsesid eestlased sajandite kestel oma olemasolu, oma maad, oma vara, oma kodu — kõike, mis neil on? Kelle vastu võitlesid ja võitlevad eestlased alates XIII sajandist kuni tänapäevani elu ja surma peale?

Kes röövisid eestlastelt nende maa ja vabaduse enam kui 700 aastat tagasi?

Kelle vastu võideldes kasvas ja karastus eesti rahvas, taotledes endale eluõigust, mille ta lõppude-lõpuks ka kätte võitis?

Kes need olid? Las Mereti-saks vastab neile küsimustele.

Iga eestlane teab, et need olid ja on sakslased, saksa röövvallutajad, saksa raudrüütliid, mõisnikud, parunid ja hitlerfašistid, kellele vastu eestlastel on tulnud endid pikki sajandeid otsa ja tuleb ka praegu kaitsta, kellele vastu on eestlastel tulnud ja tuleb ka praegu võidelda elu ja surma peale.

Nii-sugune on ajalooline tõde.

Ei ükski Litzmann, Mäe ega Meret ei suuda seda suurt ajaloolist tõde olematuks teha, kui väga nad seda ka ei tahaks.

Parunite hoovipeni Meret kutsub eestlasi kaitsma mitte eestlaste elu ja vara sakslaste eest, vaid sakslaste elu ja nende kokkuröövitud vara eestlaste eest.

Ent läheneb kohtupäev.

Ja siis saavad nii parun kui ka ta peni oma teenitud palga.

*

Revali Landessender teatas, et rivilaulude võistlusele olevat saadetud 525 tööd. Neist olevat välja valitud 35 paremat, mis peale veel

paremaks tegemist (või parandamist) saadetud autoreile tagasi veelgi paremaks tegemiseks. Klambrites konstateerime, et Veikseli raadiofrits teatas, et mitte 35, vaid kõigest 13 rivilaulu olevat saadetud parandamisele. Küsime — kumb valetas, — kas Tallinn või Veiksel? Või valetasid mõlemad?

Asjale lähemal seisjad teavad rääkida, et määratu suur enamik neist rivilauludest, peaaegu kõik nad olnud oma sisult kas otse või kaudselt sihitud saksa okupantide vastu ja suur osa olnud neist anonüümsed. Sellepärast tõusnud herr Glückil ihukarvad püsti neid laule lugedes ning ta aina vandunud: „Ferdammt nohh maal“, kuna laulud ise läinud herr Angelus von der Spitzeli kätte vajalike järel-duste tegemiseks.

Nagu meie raadiokuulajad mäletavad, tõime hiljuti oma saates mõne neist herr Glücki poolt väljapraagitud rivilauludest ja loo-dame ka edaspidi tuua (kui meie Tallinna reporteril korda läheb neid saada ...).

Ei õnnestunud hitlerlastel see rivilaulude võistlus. Ei õnnestunud.

Meie aga võime ütelda, et neid äravalitud ja mitme parandaja käest läbikäinud kolmeteistkümmetki ei lähe ei saksa ega eesti hitlerlastel vaja, sest Manala uksest ei lähe nad sisse mitte rivikorras ja lauluga, vaid nii ja seal, kus neid tabab nõukogude mürsk või kuul, ning Mutterlandi poole plagaminegi ei toimu rivis ega ein-tsvei lugemisega, veel vähem lauluga.

Rivilaulude võistlus ei ennusta herr Glückile ja ta kaaslastele mingit glükki, küll aga unglükki.

Selles võivad nad kindlad olla.

•

Revali raadio rääkis möödunud reedel, et Euroopa rahvastel olevat valida ainult kahe vahel — kas hitlerlik „uus kord“ või bolševism.

Tõsiasjade jaluleseadmiseks loeme oma kohuseks ütelda esiteks seda, et Euroopa rahvad on juba ammu langetanud oma hukkamõistva otsuse hitlerfašistide niinimetatud „uue korra“ kohta. Nad vihkavad seda fašistlikku vägivallarežiimi. Nii et ses suhtes on Euroopa rahvaste valik juba ammu toimunud. Teiseks, hitlerlased püüavad oma surmaohus olevat nahka päästa Euroopa rahvaste kol-

litamisega bolševismiga. Ent see on vana ja kulunud võte, mis enam kedagi ei kohuta. Kolmandaks, see on Euroopa rahvaste endi asi, missuguse valitsemissüsteemi igaüks neist endale valib. Uhte aga võime küll kindlasti ütelda, et hitlerismi nad ei vali iialgi ja pealegi teevad liitlasmaad hitlerismile lõpu ega lase seda bandiitlikku ideoloogiat enam kusagil võrsuma hakata. Neljandaks, Nõukogude Liit ei sunni kunagi ühelegi maale peale oma vaateid ühiskonnaelu korraldamise alal. Ta võitleb oma maa vabastamise eest saksa röövlite käest, ta võitleb hitlerismi hävitamise eest, vabaduse, demokraatia ja rahvaste ning riikide julgeoleku uuesti jaluleseadmise eest, pideva ja püsiva rahu ning majandusliku ja kultuurilise õitsengu eest. Seda teab kogu maailm. Ja ükski hitlerlik võltsimine ning vasimine ei suuda siin kedagi petta.

*

Tallinna raadiofrits ütles neil päevil, et bolševikud kartvat rääkida hitlerfašistide või niinimetatud rahvussotsialistide ideoloogiast.

Meie peame sellele väitele kõige otsustavamalt vastu astuma.

Hoopis vastuoksa, meie selgitustöö üheks peaülesandeks ongi just rääkida „rahvussotsialistlikust“ ideoloogiast, nende „rahvussotsialistide tegudest, praktikast jne. Sellele on pühendatud tõsisist tähelepanu ka meie raadiosaadetes.

Ei tee mingit raskust ühte-kahte lausesse kokku võtta kogu hitlerfašistlikku, natslikku või „rahvussotsialistlikku“ ideoloogiat. See ideoloogia on vägivald ja verejanu, röövimine, kiskjalik šovinism ja vaimupimedus, mida püütakse maskeerida võltside ja silmakirjalike sõnakõlksudega rahvuslusest ja sotsialismist.

Nagu Revali Landessenderi raadiofrits räägib, olevat rahvustunne kommunistidele võõras. See on täiesti vale. Iga kommunist armastab tuliselt oma kodumaad ja rahvast, ta minevikku, ta kultuuri, ta sangarlikku võitlust oma vaenlaste vastu, ta püüdlusi edu suunas ja parema tuleviku taotlusi.

Revali Landessenderi eesti keelt kõnelev raadiofrits mõõdab teisi oma mõõdupuuga. Et tal endal puudub rahvustunne ja et ta lõmitab alandlikult eesti rahva verivaenlaste — sakslaste — ees, siis püüab ta seda teistele külge kleepida (õigemini — sellega oma reetlikkust varjata). Kui see raadiofrits, samuti nagu Mäed, Soodlad ja teised

eesti hitlerlased, on endid sakslastele maha müünud, kui neil pole enam jälgegi järel eestlase rahvuslikust au- ja väärikustundest, siis püüavad nad selles teisi süüdistada! See on alatu jälgedesegamine. See on vana tuntud võte, kui varas enda päästmiseks karjub „võtke varas kinni!“

Meie, eesti kommunistid, armastame oma kodumaad ja rahvast ning võitleme ta õnne ja hüvangu eest, olles valmis iga silmapilk andma ka oma elu selles võitluses.

Bolševistlik partei, meie suured juhid Lenin ja Stalin on meid õpetanud ning kasvatanud selles vaimus.

*

Hitlerlased rüvetasid tulise eesti patrioodi Lydia Koidula mälestust ta sajanda sünnipäeva tähistamisega. Hitlerlased püüdsid kõigest jõust Koidulat, kogu ajaloolise tõe kiuste, kujutada saksa-meelsena. See on ülbe võltsimine. Lydia Koidula oli sakslaste, saksa röövrõhujate tulihingeline vaenlane, eesti rahva huvide eest võitleja, ta vabaduse ja õnne eest võitleja. Koidula kuulub eestlastele ja eesti rahvale, mitte aga sakslastele ja nende käsilastele, nagu Mäed, Looväljad ja *tutti quanti*.

Ja niisugusena mälestas eesti rahvas Koidulat ta sajandal sünnipäeval saksa okupantide ja nende käsilaste tahtest ning püüetest hoolimata.

Koidula sajas sünnipäev oli eesti rahva võimsa saksavastase demonstratsiooni päev nii siin- kui sealpool rinnet.

Meie oleme kindlad selles, et Lydia Koidula saja esimest sünnipäeva pühitseb eesti rahvas juba vabana saksa okupantide ja nende käsilaste ikkest, pühitseb seda päeva ulatuslikult ja väärikalt vabas Nõukogude Eestis.

Raadiokõne 16. jaanuaril 1944. a.

Tervitus eesti partisanidele

Seltsimehed!

Partisanivõitluses saksa fašistlike röövvalutajate vastu ülesnäidatud vaprust ja mehisust ning eriliste teenete eest partisaniliikumise arendamisel autasustas NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidium 18. jaanuaril s. a. 21 Eesti NSV partisani ordenitega, neist kaks seltsimeest Lenini ordeniga ja kolm seltsimeest Punalipu ordeniga.

Selle kõrge autasustamise puhul tervitan ja õnnitlen Eestimaa Kommunistliku (bolševike) Partei Keskkomitee ja kogu eesti töötava rahva nimel tuliselt neid autasustatud seltsimehi ja kõiki eesti nõukogude partisane, kes peavad ennastsalgavat võitlust eesti rahva põliste verivaenlaste — saksa röövvalutajate — vastu, kõiki neid, kes vapralt võitlevad meie kodumaa ja rahva vabaduse ning õnne eest!

Olgu Nõukogude Liidu valitsuse ja meie suure juhi seltsimees Stalini kõrge tunnustuse osaliseks saanud eesti partisanide võitlus eeskujuks kõigile teistele meie partisanidele, kõigile eesti patriootidele ja kogu eesti rahvale ta sangarlikus võitluses saksa okupantide vastu. See autasustamine on ühtlasi tunnustus ka kogu eesti rahvale ta hitlerismivastases võitluses.

Meie partisanide tugevuse ja võitmatuse aluseks on see, et neid toetab nende võitluses saksa sissetungijate ja nende käsilaste vastu kogu eesti töötav rahvas, et nad võitlevad käsikäes sangarliku Punaarmee, et nende võitlust juhib bolševistlik partei ja seltsimees Stalin.

See autasustamine õhutab eesti partisane ja kõiki eesti patrioote uutele võitlustele saksa okupantide vastu, üha uutele ja uutele sangaritegudele oma kodumaa ja rahva õnne ning hüvangu nimel.

Saksa okupandid saavad tunda üha uusi ning järjest kõvenevaid hoope eesti nõukogude partisanidelt — Lembitu ja Tasuja poegadelt.

Veel kord tervitan autasustatud seltsimehi kõigest südamest ja soovin neile edu eelseisvates otsustavates lahingutes hitlerlike röövlite vastu!

Au ja kuulsus meie vapratele nõukogude partisanidele!

Elagu eesti rahva vabadusvõitlus saksa okupantide vastu!

Elagu sangarlik Punaarmee, kes peagi toob vabaduse eesti rahvale!

Elagu meie armastatud juht seltsimees Stalin!

Raadiokõne 19. jaanuaril 1944. a.

N sõjakooli kursuste lõpetajatele eesti ohvitseridele

Kallid seltsimehed!

Tervitan teid õpingute lõppemise puhul kõigest südamest ja soovin teile edu eelseisvas töös ning võitlustes saksa fašistlike rööv-vallutajate vastu! Uhtlasi ütlen bolševistliku aitäh sõjakooli juht-konnale ta hoolika töö eest teie õpetamisel!

Töös ja võitlustes — igal pool täiustage alati oma teadmisi, oma sõjamehe-meisterlikkust. See on üks tähtsam edu ning võidu pant.

Läheneb meie lõplik võit vaenlase üle. Pole kaugel see aeg, kus meie armastatud Punaarmee seltsimees Stalini juhtimisel puhastab Nõukogude pinna, sealhulgas ka meie sünnimaa Eesti saksa oku-pantidest.

Teile saab osaks see suur au — olla meie kodumaa vabastajate esiridades, tasuda kätte eesti rahva põlistele verivaenlastele — saksa rööv-vallutajatele — kõigi nende kuritööde eest, kõigi eesti rahva ning teiste nõukogude rahvaste kannatuste eest hitlerliku ikke all. Tehke see töö hästi ja põhjalikult, tehke ta nii, et ära tee-nida seltsimees Stalini kiitust.

Surm saksa okupantidele!

Elagu vaba Nõukogude Eesti!

Elagu sangarlik ja võitmatu Punaarmee!

Elagu eesti rahva parim sõber, meie armastatud juht ja väepealik seltsimees Stalin!

N. KAROTAMM

EK(b)P Keskkomitee sekretär

Moskva, 22. jaanuaril 1944. a.

Revali ja Veikseli raadio möödunud nädalal

(Ringvaade)

Upris palju pruukis fašistlik raadio suud möödunud nädalal Poola ja Lõuna-Itaalia kallal, ning üsna rohkesti ka liitlasmaade vägede Euroopa mandrile tungimise küsimuse kallal.

Aga sellest, et Punaarmee on Leningradi rindel saksa kaitsepositsioonid läbi murdnud ning vabastanud vaenlase käest linnad Krasnoje Selo, Uritski, Peterhofi ja Mga ning suure hulga asulaid, et Punaarmee läheneb Eesti NSV piiridele, sellest fašistlikud raadioasjamehed ei kõssanudki, ehk peaaegu ei kõssanudki. Justkui poleks neid Eesti NSV jaoks väga tähtsaid sündmusi olnudki. See kõik näitab saksa okupantide hirmu idast läheneva võiduka Punaarmee ees.

21. jaanuaril tegi Tallinna (alias Revali) raadio siiski suu lahti ja lausus järgmist: „Kuna lahingud Leningradi rindelõigus on praegu alles algstaadiumis, pole võimalik ette arvata nende lõppu ja lõpptulemust...”

Et lahingud Leningradi all on praegu alles algstaadiumis, see on tõi. Ent juba see algstaadium on toonud saksa vägedele ränga lüüasaamise.

Mis aga puutub nende lahingute lõpptulemustesse, et neid polevat võimalik ette näha, siis siin vassib raadiofrits jällegi. Nii räägib raadiofrits alati siis, kui tal häda käes ja asjad halvad. Me võime (ehkki me endid prohvetiteks ei pea) üsna täpselt ütelda seda, et Leningradi rindel toimuvad lahingud lähendavad kiiresti, väga kiiresti saksa okupantide viimast tunnikest Eestis.

Seda asjaolu ei suuda muuta mitte mingisugune raadiofritsu vandumine, et saksa armee olevat „vankumatu ja tugev”.

*

Kui Revali raadio rääkis, et Leningradi rinde võitluste „lõpptulemust” pole võimalik ette näha, siis laotas Veikseli raadiofrits „saladusliniku” kogu sõja tulemuste peale üldse. Ta ütles

17. jaanuaril sõna-sõnalt järgmist: „Milliseks kujuneb olukord edaspidi, — seda pole võimeline mitte keegi ette ütleva — tulevikku varjab saladuslik kate...”

Aga ammuks see oli, kui toosama Veiksel rääkis hoopis teist juttu?

1941. aasta sügisel hooples ta, et Saksamaa on sõja võitnud.

1942. aastal — Saksamaa võidab sõja, ta peab sõja võitma.

1943. aastal — Saksamaa ei tohi sõda kaotada, mis siis küll saab, kui Saksamaa sõja kaotaks.

1944. aastat aga alustab ta ülitähendusriikka konstateerimisega — „tulevikku varjab saladuslik kate”.

Niisugune on Veikseli raadiofritsu loosungite evolutsioon aastail 1941—1944.

Frits kardab vaadata selle „saladusliku katte” taha, mis varjab tulevikku (fritsu tulevikku muidugi!).

Me tõmbame tolle „saladusliku katte” kõrvale ja sealt vahib hitlerlikule Saksamaale vastu 1944. aasta „uudis”: kokkuvarisemine, kaotus ja hitlerismi häving.

Seda asjaolu ei suuda muuta ka selline Veikseli raadiofritsu hanejalgades „pärl”, et Saksamaa võivat lõppvõidu saavutada „ka veel viis minutit pärast kahteist”, ehk lihtsamini äraseletatult: hitlerlik Saksamaa võidab käesoleva sõja veel viis minutit pärast seda, kui ta ise on juba hukkunud!...

Jah, tõepoolest, selle eht hitlerfašistliku „loogika” vastu ei saa muidugi mingi normaalne loogika. Sellisele „loogikale” on olemas üksainus vastus — relv! Hädaabinõuna võib sellise „loogika” apostlit ravida ka hullusärgiga. Kuid kõige paremaks rohuks on ikkagi relv.

Ja selle rohuga me juba oskame igasuguseid fritse „arstida”. Ka raadiofritse.

*

Saksa okupandid mängivad viimasel ajal kõvasti nn. „eesti iseisvustamise” mängu. Uks käik selles mängus oli hiljutine spordiliitude tegevuse lubamine.

Endastmõistetavalt — lubamine muidugi hitlerlike spordivüürite nagu Gerni ja teiste juhtimisel, või realistlikumalt väljendades — hitlerfašistide kepi all.

Las vastavad parun Litzmann ja ta mõisavalitseja Mäe ühele küsimusele, nimelt: miks nad alles nüüd, n.-ö. viis minutit enne kahteist, nüüd, kus nende võimutsemise aeg Eestis on jäänud hoopis lühikeseks, miks nad alles nüüd „kõrgearmulikult“ lubavad eesti sportlasi organiseeruda? Las vastavad!

Eesti sportlaste ja kogu eesti rahva ees seisab praegu üks peaülesanne: rakendada oma lihaste rammu ja sitkus otsustavaks võitluseks saksa fašistlike okupantide vastu. Sakslased Eestist väljal See on iga tõsise eesti sportlase nõue. Iga tõsine eesti sportlane patrioot aitab kõigest jõust kaasa Punaarmee võidule ja nõukogude võimu taaskehtimapanekule Eestis.

See nõukogude võimu taaskehtimapanek avab eesti spordile enneolemata avarad arenguvõimalused.

Surm saksa okupantidele! — see on eesti sportlaste loosung, nende juhtmõte praegu.

Eesti sportlased! Kodumaa ja rahvas ootavad teilt otsustavaid ja sangarlikke tegusid võitluses saksa okupantide vastu!

*

Üks hitlerlik mikrofonimees käis eesti noortemeeste sunnitöölaagrit külastamas kusagil Hannoveri kandis. Too subjekt konstateeris, et eesti noored selles laagris ei olevat siiski veel eesti keelt ära unustanud! See konstateering paljastab ühel hoobil need hitlerlaste nurjatud sihid, mis neil on eesti noorte Saksamaale sunnitööle vedamisega. Ja need sihid on — võõrutada eesti noored oma kodumaast ja rahvast, saksastada nad, tuupida neile sisse saksa keelt ja meelt, teha neist hitlerfašismi orjad.

Need on saksa fašistide jõledad, saatanlikud plaanid, mida nad juba üle kahe aasta teostavad eesti noorte kallal.

Eesti noorsugu aga ei lase end ei saksastada ega fašiseerida. Ta võitleb sakslaste vägivaldavalitsuse vastu Eestis, ta võitleb hitlerfašismi vastu ka sunnitöölaagrites Saksamaal. Ta ei unusta iialgi ei eesti keelt ega eesti meelt ning jääb truuks oma kodumaale ja rahvale, ta põlistele saksavastase võitluse traditsioonidele.

*

Hitlerlastel on Eestis olemas üks asutus nimega „rahvakasvatuse talitus“, mis, nagu ta nimi näitab, tegeleb rahva kasvatamisega.

Tolle „ülipedagoogilise“ asutuse programmis on üksainus vana ja kulunud teema, mida leierdatakse alalõpmata, ehkki kord ühes, kord teises variandis. See teema on: „bolševikud ja nende hirmuteod“.

Nii ka möödunud nädalal. Palgati räpaste okupatsioonimarkade eest (muide, kuulutame siinkohal ette, et need okupatsioonimargad ja üldse hitlerimargad muutuvad Eestis varsti tühipaljasteks paberilipakateks!...), vaat nende näruste markade eest palgati üks järjekordne hirmu- ja õudusejuttude lugeja ja pandi ta „maaraffale õppetuseks nink kasvatusseks“ Revali Landessenderi mikrofoni ette. Täna öeldi ta oma leierkasti Nõmmel vântavat.

Korralik pedagoog korralikus õppeasutuses ei karda ütelda oma nime. Hitlerfašistlik hanejalgades „rahvakasvataja“ (loe: fašistlik petis ja laimusopa pilduja) aga ei julgenud oma nimegi nimetada. Juba see asjaolu üksi paljastab tolle subjekti tõelise näo.

Aga pole viga — küll eesti rahvas teab, kes see nn. „rahvakasvataja“ on, ja leiab selle kaabaka peagi teiste temataoliste hulgast üles.

See aeg pole kaugel.

*

Keegi „sõjakirjasaatja“ kirjeldas Revali raadios 20. jaanuaril, kuidas üks eesti SS-meestest koosnev karistussalk liikunud ühest asulast teise läbi metsa suure hirmuga, sest too mets olnud partisanide käes. Kogu tee olnud täis purustatud saksa autosid ja muid esemeid, mis rääkinud partisanide rünnakuist.

Ent seekord läinud salgal siiski õnneks ilma vahejuhtumisteta metsast läbi pääseda.

Me võime siinkohal ütelda: see polnud mitte viimane mets, millest neil fašistlikel bandiitidel tuli läbi minna, ega ole see ka viimane asula, kus nad praegu elavad, küllap nõukogude partistani kuul nad varem või hiljem ikkagi kätte saab. Kui mitte selles metsas, siis teises. Kui mitte selles asulas, siis järgmises. Ja kui neist röövleist mõni peaks elama sõja lõpuni, siis tuleb neil eesti rahva ees oma tegude eest vastust anda. Ja neid tabab karm karistus.

5. ja 10. detsembri vahel 1943. a. tegutses üks selline eesti SS-meeste jõuk Oudova rajoonis Leningradi oblastis. Too fašistlike bandiitide jõuk põletas maha külasid, tappis süütuid inimesi — naisi,

lapsi ja rauku —, mürgitas kaevusid ning pani toime muid kuritöid.

Ja selletaolisi eesti SS-bandiitide jõuke, sakslaste nurjatuid palgasulaseid, tegutseb mujalgi.

Neid viletsaid fašistlikke mõrtsukaid ootab kõiki karm karistus. Nad ei pääse oma teenitud palgast. Võtku nad seda arvesse.

Eesti rahvas aga on hüljanud ja heidab enda hulgast välja need fašistlikud bandiidid. Ta neab nad ära kui oma vaenlased. Ta pühib nad maapinnalt.

*

20. jaanuaril tõi Revali fašistlik raadio ära kellegi nn. „rinde-mehe“ leitnant Puusepa kirjutuse fašistlikust lehelistikust, mida nimetatakse „Rindeleheks“.

Selle sakslaste palgasulase kirjutuses väärivad tähelepanu seitse punkti. Esimene punkt — elu Eestis olevat nüüd põhjalikult muutunud 1941. aastaga võrreldes. See muutus seisab selles, et kui siis leidis inimesi, kes ootasid saksa vägede tulekut, siis nüüd kogu eesti rahvas ootab saksa vägede minekut ja Puna-armee tulekut, kes päästab eestlased sakslaste orjusest. Teine punkt — eestlased võrdlevat praegust olukorda kõiges rahujaga. See tähendab seda, et eestlased on surmani tüdinenud saksa okupatsioonist, et nad vihkavad sakslaste vägivalda ega taha enam taluda kõiki neid otsatuid viletsusi, mis sakslased endiga kaasa on toonud. See tähendab seda, et eestlased igatsevad tagasi sõjaeelset aega, rahuaega, nõukogude võimu aega. Kolmas punkt — eestlased unistavat paradiisist maa peal. Konkreetsemalt öeldes tähendab see seda, et eestlased tahavad ja igatsevad pääseda sellest hitlerfašistlikust pörgust, mis valitseb praegu Eesti NSV-s, et nad tahavad uuesti elada rahu ja õnnes, mida meile kindlustab nõukogude võim. Neljas punkt — eestlased süüdistavad kõiges teisi. S. t. eestlased süüdistavad kõigis oma hirmsates viletsustes ja kannatustes, mida nad praegu üle elavad, sakslasi, saksa fašiste, hitlerlikke okupante, kes on need viletsused ja kannatused eestlastele kaela toonud. Viies punkt — eestlased ootavat päästjaid mujalt, mitte pidades oma päästjaks saksa ja eesti sõdureid. S. t., et eestlased teavad, et saksa sõdurid ega eestlastest SS-mehed või muud sorti sakslaste palgasulased ei ole mitte nende päästjad (nagu nad endid

ise armastavad nimetada), vaid, vastuoksa, — on eestlaste orjastajad ning kaagitajad. Eestlased ootavad oma päästjat idast, s. o. Punaarmee. Ja see päästja saabub. Selles võib eesti rahvas kindel ning julge olla. See eestlaste päästja saksa orjusest on teel Eestisse. K u u e s punkt — eestlased uskuvat vaenlase propagandat. S. t., nad usuvad seda tõde, mida räägib eestlastele nende ainus seaduslik valitsus — Nõukogude valitsus, mida räägib eestlastele bolševistlik partei. Rahvas usub alati tõtt. Rahvas ei usu valet. Hitlerlased on Eestis oma valega juba ammu jänni jäänud ja pankrotti läinud. Meie bolševistlik tõde leiab aga alati teed rahva juurde, rahva südamesse. Vaat see'p see ongi, mis sakslaste landsknehti Puusepa marru ajab. Ning s e i t s m e n d a punktina ähvardabki ta kõiki eestlasi, kes mõtleavad teisiti kui see vilets müüdiv subjekt Puusepp ise, ta ähvardab neid kõiki hävitada kui reetureid. Kogu eesti rahvas aga mõtleb teisiti, kui mõtleb käputäis Puuseppasid. Ja need Puusepad ei suuda eesti rahvast hävitada. Vastuoksa, eesti rahvas on Puusepad juba ammu reeturiteks kuulutanud ja saab neid parajal ajal ka sellekohaselt karistama.

Hitleri palgasulane Puusepp näeb kiiresti lähenemas seda tundi, kus tal oma roimade eest tuleb rahvale vastust anda. Ta tunneb pööraast hirmu selle tunni ees ja püüab end julgustada praalimisega, kärkimisega, ähvardustega.

Ent see ei päästa ei teda ega teisi temasuguseid.

Vääramatu ja järjest kasvava hoo ning jõuga veereb ajalooratas hitlerliku Saksamaa kokkuvarisemise ja hukkumise suunas.

Ja hitlerliku Saksamaa rusuhunniku all hukuvad ka Puusepad.

Muide, nad võivad oma hukkumist vältida sellega, et nad pööraavad jalamaid, enne kui see hilja on, oma relvad sakslaste vastu.

See aga on juba Puuseppade endi asi, see sõltub neist endist.

*

Rumal ja tülgaastuseni labane ning trafareetne on Revali Landes-senderi nn. „propaganda“, mida ta teeb Göbbelsi käsul.

Meie oleme juba korduvalt võinud märkida, et kui Litzmann-Mäe asuvad järjekordset eesti noorte partiid Saksamaale küüditama, et siis Krieslerid ja Meretid panevad oma leierkasti hüürgama saksa tööteenistuslaagrite ülistamiseks, nende taevani kiitmiseks, siis otsi-

vad nad välja vanad, juba kulunud, kähisevad ning ragisevad hoo-
sianna-plaadid Arbeitsdiensti auks ja kordavad ning kordavad neid
alalõpmata.

Et praegu algab Eesti NSV-s 1926. aastal sündinud noorte küüdi-
tamine Saksamaale, siis sellega ongi seletatav kõik see hitlerlaste
viimaste päevade tingel-tangel Eestis nn. „tööteenistuse“ ümber,
millest meil ülalpool juttu oli.

Ja teine fakt.

Iga kord kui Litzmann ja Mäe hangivad Hitlerile Eestist järje-
kordset kauriliha portsjonit, lasevad Krieslerid-Meretid ja muud
nn. „rahvakasvatuse“ fahhmannid ilmtingimata lahti mõned palgatud
kaabakad, kes siis räägivad inimestele kõikisugu väljamõeldud kole-
dusi bolševikest. Ka muude vale ja pettuse võtetega püüavad hit-
lerlased eesti mehi oma röövarmeesse trummeldada.

Nii ka praegu.

Asja algas 1924. aastal sündinud noorte mobiliseerimine Hitlerile
kaurilihaks ja nende küüditamine Saksamaale. Sellega ongi sele-
tatav see hitlerfašistide järjekordne kriiskamine olematuist „bolše-
vistlikest koledustest“.

Kuid eesti rahvast ega eesti noori ei suuda petta mitte mingi hit-
lerlik pettuse ning laimu kampaania.

Eesti noored ei lähe ei nn. „tööteenistusse“ ega ka hitlerfašistide
sõjaväkke. Nad teavad, et kui nad lasevad endid Saksamaale küüdi-
tada, siis vaevalt küll näevad nad enam oma kodumaad ja omakseid.

Sõda on juba jõudnud sellisele astmele, kus Eesti NSV vabasta-
mine saksa okupantidest ja nende käsilastest on ukse ees, kus saks-
lased on Eestist peagi pagemas ja põgenemas. Sellepärast on iga
eestlase lahkumine oma kodumaalt praegusel momendil talle huka-
tuseks.

Eesti noored teavad seda ja sellepärast ei lähe nad ei fašistlikule
sunnitööle ega sõjaväkke, vaid hoiavad end Saksamaale küüditamise
eest kõrvale, jäävad oma kodumaale, kus neid hitlerlaste tagakiusa-
mise eest peagi vabastab võidukas Punaarmee.

Raadiokõne 23. jaanuaril 1944. a.

Kõne V. I. Lenini surma 20. aastapäeva tähistamisel ENSU RKN Alalises Esinduses Moskvas

23. jaanuaril 1944. a.

Kakskümmend aastat tagasi, 21. jaanuaril 1924. aastal, tabas Nõukogude Liidu ja kogu maailma töörahvast ränk kaotus, — suri Vladimir Iljitš Lenin.

35 aastat oma 54-st eluaastast pühendas Lenin väsimatule võitlusele Venemaa ja kogu maailma töörahva vabaduse ning õnne eest.

Lenin on bolševistliku partei asutaja ning juht. Ta töötas välja selle partei ideoloogia, strateegia ning taktika.

Lenin on Nõukogude riigi looja ning juht. Ta avastas Nõukogude võimu kui töötava rahva riigivõimu vormi.

Lenin näitas rahvastele kätte tee tõelise demokraatia ja vabaduse, majandusliku ja kultuurilise progressi ning tõelise humanismi riiki — Nõukogude riiki. Ta näitas neile kätte ka need vahendid, kuidas seda riiki, sõltuvalt olukorrast, kätte võita.

Lenin on oma ajastu suurim teoreetik, marksismi-leninismi teoreetik. Poliitikas, majandusteaduses, filosoofias, loodusteaduses ja kõigil teistel teadusealadel valgustab uurijaile teed marksismi-leninismi teooria hele tungal.

Suurte juhtide üheks suuremaks tarkuseks on oma elutöö jätkamise õigetes kättesse, oma parima õpilase ja järelkäija, oma parima võitluskaaslase kättesse üleandmine.

Lahkudes meie hulgast andis Lenin oma elutöö jätkamise ning edasiviimise seltsimees Stalini kindlatesse kättesse.

Enam kui veerandsajandi kestel oli seltsimees Stalin Lenini kõige lähemaks võitluskaaslaseks kogu ta poliitilises tegevuses.

Koos Leniniga pühendas seltsimees Stalin kogu oma elu võitlusele töörahva vabaduse ning õnne eest, ning jätkab pärast Lenini surma juba kakskümmend aastat selle võitluse juhtimist, olles meie ajastu suurimaks rahvaste juhiks.

Koos Leniniga asutas seltsimees Stalin bolševistliku partei ning juhib pärast Lenini surma juba kakskümmend aastat seda maailma vägevaimat ning progressiivseimat parteid.

Koos Leniniga, eriti aga pärast Lenini surma on seltsimees Stalin edasi arendanud marksismi-leninismi teooriat, olles kaasaja suurim filosoof ja ökonomist, olles kaasaja suurim teadlane.

Koos Leniniga oli seltsimees Stalin Nõukogude riigi looja, ning pärast Lenini surma juhib ta juba kakskümmend aastat kõige suurema eduga maailma vägevaimat riiki — Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liitu.

Seltsimees Stalini geniaalsel juhtimisel Nõukogude Liit on muudetud lühikese ajaga kõrgesti arenenud sotsialistliku suurtööstuse maaks, mille ülisuurt tähtsust me eriti praeguse Suure Isamaasõja päevil võime kogeda.

Seltsimees Stalini juhtimisel Nõukogude Liit on muudetud eesrindliku sotsialistliku suurpõllunduse maaks, mis on üheks tähtsamaks meie kodumaa tugevuse eelduseks Suure Isamaasõja päevil.

Seltsimees Stalini juhtimisel Nõukogude Liidu tööliste, talupoegade ja haritlaste liit on muutunud kindlamaks ning tugevamaks kui kunagi varem, on teostunud kogu nõukogude rahva moraalne ja poliitiline ühtsus Lenini ja Stalini lipu all.

Seltsimees Stalini juhtimisel on karastunud ja kõvenenud, on muutunud vankumatult kindlaks Nõukogude Liidu rahvaste sõprus, mis on hiilgavalt läbi teinud ka kõige karmimad katsumused Suure Isamaasõja tules.

Seltsimees Stalini juhtimisel on Nõukogude Liidus üles ehitatud sotsialistlik ühiskond.

Seltsimees Stalin oli see, kes kasvatas, koolitas ning välja õpetas Punaarmee, kes varustas ta kaasaegse parima tehnikaga ning kõrgesti kvalifitseeritud kaadritega, kes tegi Punaarmee võitmatuks, tegi ta kaasaja kõige tugevamaks ja vägevamaks armeeks. Oma armastatud Kõrgema Ülemjuhataja Nõukogude Liidu marssali seltsimees Stalini juhtimisel annab Punaarmee saksa vägedele purustavaid hoope, saavutab üha uusi ja uusi võite. Stalin on meie aja suurim väejuht, uue, sotsialistliku riigi geniaalne väejuht, kelle strateegia ja taktika, kelle sõjakunst on kõrgem kui meie vaenlaste sõjakunst.

Lenin ja Stalin on alati eriti suurt tähelepanu osutanud meie kaadrite kasvatamisele, nõukogude inimeste kasvatamisele.

Need on Lenini ja Stalini poolt üles kasvatatud, bolševismi koolist läbikäinud inimesed, ja kes kõiki raskusi võites üles ehitasid sotsialistliku ühiskonna ja kes nüüd, suures Isamaasõjas, kaitsevad oma uut, sotsialistlikku elu, kaitsevad oma kodumaad, ta vabadust ja sõltumatust fašistlike röövvalutajate vastu.

Uus, nõukogude inimene on see, kes praegu kogu maailma imestama paneb oma vapruse ja sangarlikkusega, oma sõjakunsti ning oskusega.

Lenin ja Stalin on alati kasvatanud bolševistlikus parteis, ta liikmeis ja kõigis nõukogude inimestes nende parimaid omadusi ja loomujooni.

Lenin ja Stalin on eeskujuks meile kõigile, — nii parteilistele kui ka parteitutele bolševikele, kõigile bolševistlikele poliitikategelastele, kõigile nõukogude inimestele kui isikud ja kui juhid, kes kehas-tavad endis inimese parimaid omadusi ning jooni.

Meie suured juhid Lenin ja Stalin on meile eeskujuks kõiges. Nad õpetavad meid tuliselt armastama oma rahvast ja kodumaad, omama alati tihedat ja kindlat sidet rahvaga, omama alati vankumatut usku rahvasse, ta suuresse tarkusesse, ta ammendamatusesse loomingujõududesse.

Nad õpetavad meid alati püstitama küsimusi poliitiliselt teravalt, kõikjal ja kõiges olema bolševistlikult printsiipiaalne, seadma nõukogude riigi ja rahva huvid alati esikohale, ilmtingimata allutama oma isiklikke ja kõiki muid huve riigi, rahva ja bolševistliku partei huvidele, ühiskondlikele huvidele. Ainult nii ja ainult sel teel on võimalik tõepoolest kindlalt ja edukalt rahuldada ka üksikinimese isiklikke huve.

Nad õpetavad meid alati olema aus ja siiras oma rahva ja kodumaa, oma nõukogude riigi ja bolševistliku partei ees, hoidma alati kõrgel ja puhtana parteiliikme nime, olema alati partei leninlik-stalinliku ühtsuse valvel.

Lenin ja Stalin on meile eeskujuks ja nad õpetavad meid, et igas töös tuleb omada suurt kohuse- ja vastutustunnet, omada alati suurt distsipliinitunnet, olla valjult nõudlik enda suhtes, olla nõudlik ja õiglane kõigis oma tegudes; olla töös väsimatu ja püsiv ning osata

õieti ühendada suurt ja väikest, suuri probleeme ja ülesandeid jooksva töö pisiküsimustega.

Nad õpetavad meid, et iialgi ei tohi tunda hirmu ega sattuda paanikasse, ükskõik milline ka ei oleks hädaoht; mitte hädaldada ega viriseda raskuste puhul, mitte karta raskusi, vaid nad ära võita, raudse ning kindla tahtega neist üle saada ja saavutada edu.

Nad õpetavad meile tagasihoidlikkust, nad õpetavad, et me ei tohi upsakaks minna ega uhkeldama hakata edu ning saavutuste puhul; mitte rahulduda saavutatuga, vaid alati püüda teha veel rohkem ja veel paremini; alati omada enesekriitikat.

Nad õpetavad meid omama alati selget ja kainet pilku olukorra hinnangus, mis sündmusi ning asju näeb õiges perspektiivis ja õiges proportsioonis, nii nagu nad reaalselt olemas on, mis oskab teha vahet olulise ja mitteolulise vahel, tähtsa ja mittetähtsa vahel antud momendil ja olustikus.

Lenin ja Stalin õpetavad meid olla tark ja tasakaalukas ning mitte tõtlev keerukate ja suurte küsimuste otsustamisel, kus on vajalik kõigi asjaolude hoolikas igakülge kaalumine.

Nad õpetavad meid, et on tarvis uurida ja põhjalikult tunda marksismi ja leninismi teooriat, rakendada seda teooriat praktikas, osata õieti ühendada teooriat ja praktikat, sõnu ning tegusid. Nõukogude inimesel ei lähe kunagi teooria praktikast ega sõnad tegudest lahku.

Nad õpetavad meid olema alati selge- ning kindlajoonelised oma maailmavaate ja sihtide poolest, olema julged ja vaprad võitluses, olema halastamatud oma rahva ja kodumaa, meie Nõukogude riigi ja bolševistliku partei kõigi vaenlaste vastu.

Neid omadusi ja loomujooni omada, tähendab olla Lenini ja Stalini tüüpi selgejooneline ja kindlailmeline poliitikategelane.

Kuid on olemas ka teissuguseid tegelasi, teissuguseid inimesi, kellede kohta seltsimees Stalin ütleb järgmist: „On inimesi, kellede kohta on võimatu ütelda, kes ta on, kas on ta hea, või on ta halb, kas ta on mehine, või on ta aravõitu, kas on ta kindlasti rahva poolt, või on ta rahva vaenlaste poolt.“

Meie, eesti bolševikud, oleme Lenini ja Stalini õpilased ning järelkäijad. Meie oleme uhked selle üle, et võime endid nimetada Lenini ja Stalini õpilasteks ning järelkäijateks. Meie seame endile

alati ja kõiges eeskujuks meie suuri juhte ning õpetajaid — Leninit ja Stalinit, püüame alati käia nende jälgedes, püüame alati toimida nii nagu nemad.

Seltsimehed!

Me mälestame Lenini 20. surmapäeva olukorras, kus Punaarmee teostab edukalt vaenlase massilist väljakihutamist meie maalt. Viimastel päevadel on Punaarmee alustanud pealetungi Leningradi rindel, ning juba saavutanud tõsist edu. Rindejoon on praegusel silmapilgul Eesti NSV piirist ainult umbes 70 km eemal.

Saksa okupantidel ja nende käsilastel põleb maa jalge all. Nende võimutsemisel on peagi lõpp. Pole kaugel see päev, kus Punaarmee eesti rahva toetusel vabastab Eesti NSV saksa röövvaldajate ikkest. Meie oleme selles kindlasti veendunud, sest seda ütles seltsimees Stalin. Ja mida ütleb Stalin, see läheb ka täide.

Ent meie hulgas ei tohi saavutatud suurte võitude puhul tekkida vähimatki muretust, hooletust, iseendaga ja oma võitudega rahulejäämist.

Sõda kestab. Vaenlane pole veel lõplikult purustatud. Seisavad ees veel suured ja rasked võitlused, mis nõuavad ohvreid, nõuavad kõigi meie moraalseste ja aineliste jõudude maksimaalset pingutamist, et vaenlane purustada ja hävitada. See nõuab igaühelt meist, kus me ka ei töötaks, kogu oma jõu rakendamist rinde toetamiseks ja vaenlase hävitamiseks.

Selleks kohustab meid ka Lenini 20. surmapäev.

Lenini lipu all, seltsimees Stalini juhtimisel lähevad Nõukogude Liidu rahvad, sealhulgas ka eesti rahvas, kõiki teelolevaid raskusi võites vastu lõplikule võidule saksa röövvaldajate üle.

Elagu leninism! Elagu Lenini ja Stalini suur võitmatu lipp!

Elagu Punaarmee, kes vabastab meie kodumaa saksa fašistlikest okupantidest, kes purustab ja hävitab hitlerlikud röövjõugud!

Elagu eesti rahva parim sõber ja meie suur juht seltsimees Stalin!

„Rahva Hää!“, 27. jaanuaril 1944. a.

Mida vääkis Tallinna raadiofrits möödunud nädalal

Käib edasi eestlaste Saksamaale küüditamise propaganda ja muidugi ka küüditamine ise. Seda tehti Litzmannide ja Mäede poolt suure usinusega, sest Eestit külastas sel nädalal üks suuremaid saksa orjaperemehi — nn. generaalarbeitsfüürer „ise“.

Kuid, nagu näha, ei lähe see eestlaste Saksamaale vedamine kuigi ladusasti, sest 25. jaanuaril kurtis Tallinna raadiofrits, et väga paljud inimesed ei pööravat põrmugi tähelepanu nn. „töökohustus-teenistuse“ täitmisele, s. t. eestlased hoiavad endid Saksamaale küüditamise eest kõrvale.

See on õige ja tubli tegu!

Meie kodumaa vajab iga töökätt pärast sakslaste peatset väljakihutamist Eestist. Ukski eestlane ei lase end Saksamaale küüditada. Ta peidab end saksa orjakaupmeeste eest. Punaarmee, kes on lähememas Eesti NSV piiridele, teeb saksa orjaperemeeste vägivallavalitsusele Eestis varsti lõpu.

*

Käib edasi ka fašistlik nukuteater hüpiknukkudega, kes öeldakse pärinevat Nõukogude Liidust.

Ent Litzmannid-Mäed arvavad asjata, et sellised etendused neid hukkumisest päästavad... Need etendused ei suuda petta eestlasi. Nad ei suuda peatada ka Punaarmee pealetungi.

Varsti tuleb Litzmannil ja Mäel kogu nukuteatrikrempel kaenlasse haarata ning Hitlerlandi pageda.

Muidugi, kui see neil õnnestub.

*

23. jaanuaril tsiteeris Tallinna raadiofrits kellegi nn. „eesti vabatahtliku“ mälestusi 1941. aastast.

See on väga huvitav!

Esiteks sellepärast, et need mälestused olnud, nagu asjale lähemalseisjad teavad rääkida, koostatud härrade Kriesler-Mereti poolt 1944. aastal Tallinnas.

Teiseks sellepärast, et väga sümptomaatne või tähendusrikas on see, et raadiofritsud 1944. aastal otsivad lohutust 1941. aasta mälestustest.

Räägitakse, et surija mõtted viibivad minevikus.

Nii ka Tallinna raadiofritsul. Tal on surm suu ääres. Sellepärast ta unistabki veel viimasel hetkel 1941. aastast.

Ent see ei pikenda ta elu.

Ei pikenda. Mitte päevavõrragi.

*

Leningradi rindel olla silma paistnud üks eesti „vabatahtlike“ pataljon või täpsemalt öeldes eesti rahva reeturite ja Hitleri palgasulaste jõuk kellegi Alfons Rebase juhtimisel.

Mille poolest ta silma paistis?

Me võime oma raadiokuulajaile selle teatavaks teha. Selle Hitleri poliitilise Alfonsi jõuk paistis silma sellepoolest, kuidas ta päkad välkusid ja välguvad Narva poole plagades. Jõugust on vähe järele jäänud. Suur osa on tapetud. Teine osa haavatud (nende järg jõudis juba Tartussegi!). Kes järele on jäänud, need katsuvad võimalikult kiiresti Narvani jõuda.

Aga ega seegi neid ei päästa.

Hitleri „monsieur Alfons“ saab oma teenitud palga. Kui mitte Kingissepa ja Narva all, siis pisut rohkem lääne pool.

See on kindel.

Niisugune on saatus, mis ootab selliseid hitlerfašistlikke poliitilisi prostitueerijaid nagu Alfons Rebane ja ta jõuk.

*

Viljandi Lossimägedes toimuvat Tartu suusatajate talilaager spordivüürer Niileri juhtimisel. See laager on mõeldud eesti suusaspordlastele saksa fašistliku meele sissepumpamiseks, nende koolutamiseks saksa parunite tahtmise järgi.

Me soovitame laagrikorraldajaile, näit. härra Roosile, või kui ta sellega ei peaks toime tulema, siis mõnele ärksamale suusamehele,

korraldada paar-kolm loengut või vestlust oma laagriaseme — Viljandi Lossimägede ajaloo üle. Neis loengutes või vestlustes tuleks valgustada seda, kuidas sakslased tulid 700 aasta eest Sakalasse, kuidas Sakala mehed ja naised oma kuulsa vanema Lembituga eesotsas ennastalgavalt võitlesid saksa sissetungijate vastu, kuidas selles võitluses oma kodumaa vabaduse ja sõltumatuse eest saksa röövlite käe läbi langes Lembitu, kuidas sakslased viimaks eestlased alla surusid, ehtasid oma kindluse Viljandisse (praegustele Lossimägedele), kust saksa rüütlid ja mõisnikud siis seitse sajandit otsa rõhused ja kurnasid Sakalat. Eriline peatükk tuleb pühendada Sepp Viljule, ta võitlustele sakslaste vastu, sellele, kuidas sakslased teda piinasid ning surmasid Viljandi lossi keldris. Seda osa loengust tuleks pidada Villu vangikambri varemete juures Viljandi Lossimägedel.

Kui laagrimehed selle ülesandega ei peaks toime tulema, siis peavad seda tegema Sakala patrioodid ise, kes vihkavad saksa okupante ja nende palgasulaseid.

Ja neid patrioote leidub Viljandis küllalt.

*

Neil päevil peeti Tallinnas Harju-, Viljandi- ja Pärnumaa põllumajandustegelaste koosolekut. Seal esines üks fašistlik talupoegade kantseldaja ja koorija. See isik avastas ühe „surematu tõe“, ja nimelt, — et nii saksa kui ka eesti talupoeg armastavat maad ja tahtvat elada ja sellepärast olla neil „ühised jooned“ ja ühine saatus.

Meie küsime sellelt tegelaselt: aga missugune talupoeg ei armasta maad ega ei taha elada? Talupojad kogu maailmas armastavad maad ning tahavad elada. Nii et selle hitlerlase püüet põhjendada sellega eestlaste ja sakslaste „ühist saatust“ tabas kõige rumal-
haledam läbikukkumine.

See eesti talupoja maa- ja eluarmastus ei anna tolele hitlerlasele rahu sellepärast, et temal kui saksa paruni Litzmanni palgasulasel ja kupjal on ülesandeks eesti talupoegadelt võtta ta maa ning lõppude-lõpuks ka ta elu.

Kuid eesti talupoeg ei ole sellega sugugi päri. Ta tahab olla oma maa peremees ja tahab elada. Ta kaitseb oma maad ja elu saksa röövlite eest. Ta võitleb oma võimu — nõukogude võimu eest.

Vaat sellepärast see fašist ongi hädas ning tegeleb „sügavmõtte-
liste“ ja petlike arutustega eesti talupoja iseloomu kallal.

Eesti talupoeg ei usu säärase meeste targutusi. Ta võitleb niisuguste tegelaste ja nende sakslastest peremeeste vastu. Ta saab varsti jälle oma maa vabaks peremeheks. Ta võib varsti jälle vabalt elada ning töötada.

See saabub siis, kui Punaarmee peksab sakslased Eestist välja.

Ja see aeg on ukse ees.

*

Tallinna raadiofrits teatas 24. jaanuaril, et saksa okupatsiooni-
võimud (ehk nn. „omavalitsuse“ Hardir või Haridusdirektorium) on
välja kuulutanud ülemaalse õpilastööde võistluse üldteemal „Kõik
rahva heaks“, mille alateemad olevat järgmised: „Mu isamaa, mu
õnn ja rõõm“, „Mu kodumaa on kindlalt kaitstud“, „Mu kodumaa
Euroopa rahvaste peres“.

Selle üritusega taotlevad saksa okupandid ja nende käsikud
eesti koolinoorte hitleriseerimist, fašiseerimist, sest eesti koolinoor-
soo seisukohad ei oleval poliitilistes küsimustes sugugi mitte kind-
lad, nagu kurdab raadiofrits. See eesti koolinoorsoo „poliitiline eba-
kindlus“ tähendab tegelikult seda, et see noorsugu vihkab sakslasi,
vihkab saksa okupante ja nende käsikuid, võitleb nende vastu ning
ootab Punaarmee kui oma vabastaja ning päästja tulekut. See sun-
nibki hitlerlasi neile praegu nii kriitilisel momendil tegema veel
kord katset eesti noorsugu oma fašistliku vankri ette rakendada.

Kuid eesti koolinoored ei lase endid sakslastest ja nende agenti-
dest eksiteele viia. Nad jäävad eestlasteks, jäävad truuks oma
vabadustarmastavale ja töökale rahvale, oma kodumaale. Nad võit-
levad kõigi abinõudega sakslaste vastu ning abistavad Punaarmeed.

Mis puutub aga tollesse võistlusse, siis kasutab eesti noorsugu
teda ära saksavastase võitluse kõvendamiseks. Ta teeb seda sel teel,
et kõikjal boikoteerib hitlerfašistlikku nn. „õpilastööde võistlust“,
keeldudes hitlerlike koolideinspektorite käsul kirjutamast fašist-
likku solki. Kus eesti koolinoori aga väevõimuga sunnitakse neid
töid kirjutama, seal annavad nad neile töödele enam või vähem
avaliku saksavastase sisu.

Eesti koolinoored! Tõuske kõik ja kõikjal üksmeelselt üles võit-
lusele sakslaste vastu! Toetage sangarlikku Punaarmeed!

Sakslased Eestist välja! Elagu vaba Nõukogude Eestil! — need on eesti noorsoo võitlushüüded!

*

Raadiovüürer Kriesler mängib oma osa lõpuni. Ta teeb saksa ja eesti fritsudele head tuju lõbusa muusikaga. Mida lootusetumaks läheb fritsude olukord rindel ja Eestis, seda lõbusamaks läheb Revali Landessenderi muusika.

Koporje ja Vruuda on juba Punaarmee käes. Punaarmee on Eesti NSV piirist veel kõigest 30—40 kilomeetrit eemal. Nõukogude kahurite mürinat on juba kuulda Narvas. Tallinna raadiofrits aga püüab enda ja teiste endataoliste koleda kiirusega langevat meeleolubaro-meetrit üha lõbusamaks muutuva muusikaga tõsta ning rahvale ette maalida pilti, nagu oleks „Eesti kindralkomissariaadis“ kõik kõige paremas korras.

Kuid see kõik ei suuda päästa ei Krieslerit ega teisi fritse.

Nõukogude kahurite vägev ja võitmatu muusika käib üle Revali Landessenderi fox-trottidest ja valssidest, ehkki seda kahurimuusikat praegu veel Tallinnas kuulda ei ole. Ja seda muusikat armastab eesti rahvas, sest ta teab, et see muusika kuulutab talle ta vabaduse ning sõltumatuse peatset saabumist.

Nõukogude kahurite mürin, see on muusika, mida iga tõsise eestlase kõrv praegu üle kõige armastab.

Kriesleri sahariinmagusad ja lääged foxid aina süvendavad eestlaste südames viha saksa okupantide vastu, õhutavad neid võitlusele hitlerlike roimarite vastu.

Elagu eesti rahva vabastaja ning päästja — meie armastatud Punaarmee!

Raadiokõne 30. jaanuaril 1944. a.

Otsustav silmapilk

Saksa fašistlik sõjavägi saab kogu rindel Punaarmee käest üha rängemaid ja purustavamaid hoope. Ukrainas on sakslaste rinne lagunemas tükkideks. Leningradi blokaad on lõplikult murtud ning pärast Luuga linna vabastamist arendab Punaarmee Pihkva suunas edukat pealetungi. Punaarmee on jõudnud Eesti NSV territooriumile ning vabastab edukalt meie sünnimaad hitlerlikust ikkest.

Sakslastel ja nende alatutel käsilastel on saatelik plaan: muuta Eestimaa oma taganemise korral kõrveks, rüüstata, riisuda ja põletada meie maa puupaljaks, pillata laiali ja hävitada eesti rahvas terrori, mobilisatsiooni ning vägivaldse küüditamisega.

Seda oma jõledat ja roimarlikku plaani, mille teostamisele Küchlerid, Litzmannid, Mäed, Soodlad ja teised on juba asunud, püüavad need eesti rahva timukad varjata silmakirjaliku kisa, laimu ja valega, nagu tähendaks nõukogude võimu Eestis uuesti kehtimapanek kõigi eestlaste tagakiusamist, nende „Siberisse saatmist“, eesti rahva hävitamist, hukkumist jne. jne.

See on eesti rahva verivaenlaste — sakslaste ja nende müüdavate agentide alatu laim. Hitlerlikud bandiidid, kes on hukanud kümneid tuhandeid eestlasi, kes on tapnud sadu tuhandeid nõukogude kodanikke, kes on kogu Euroopa ja kogu maailma üle ujutanud vereojadega, need hitlerlikud bandiidid, kellele käed nõretavad süütute inimeste verest, need nurjatud subjektid püüavad oma metsikuid kuritöid varjata nõukogude võimu laimamisega ja eestlaste hirmutamisega.

Kuid hitlerlaste laim ja vale ei suuda ühtki eestlast petta, sest iga eestlane tunneb ülihästi saksa okupantide ja nende palgasulaste tõelist kiskjanägu, nende eestivaenulikkust ja eestlastevaenulikkust poliitikat, mida silmakirjalikult püütakse varjata „eestisõbralikkuse“ maskiga. Hitlerlikel peameestel ja timuka-

tel, kelle kätel punetab nõukogude inimeste veri, ei ole eesti rahvalt tõepoolest loota armuheitmist. Kõigil teistel aga ei ole eesti rahva ja ta riigivõimu — nõukogude võimu poolt midagi karta.

Kätte on jõudnud otsustav silmapilk. Kaalul on meie rahva elu ja surma küsimus selle sõna kõige otsemas mõttes. Ja see küsimus otsustub kõige lähemate päevade ja nädalate jooksul. Kui saksa okupantidel ja nende käsilastel korda läheb teostada oma saatanlikku plaani, siis tähendab see surmahoobi andmist eesti rahvale.

Iga eestlase kohus on selle sakslaste kuratliku plaani nurjaajamiseks kogu jõuga võitlusse astuda. Ja seda tuleb teha **kiiresti, aegaviitmata**, sest mõne päeva või nädala pärast on see juba hilja.

Mis on tarvis teha selleks, et päästa eesti rahvast selle surma suust, kuhu teda vägivallaga veavad saksa okupandid ja nende käsilased?

1. On tarvis nurja ajada hitlerlaste poolt Eestis väljakuulutatud üldine mobilisatsioon. Seda tuleb teha iga hinna eest ja kõigi vahenditega, hoides mobilisatsioonikäsu täitmisest kõrvale, hakates fašistlikele mobiliseerijaile vastu.

Need eestlased aga, kes on juba saksa sõjaväe ridades, lahkugu sealt, mingu koju või metsadesse, partisanide juurde, või tulgu üle Punaarmee poole.

2. Ükski eestlane ei tohi lasta end ega oma naabreid ja tuttavaid hitlerlaste poolt küüditada Saksamaale ega mujale võõrsile hukuma. Tuleb põgeneda metsadesse ja kaugematesse paikadesse. Punaarmee vabastab varsti kogu Eesti ja siis pääsevad metsaläinud jälle oma koju tagasi.

3. Ei tohi hitlerlastel lasta Eesti küla toiduainetest, viljast, loomadest ja muust varast paljaks röövida, samuti ka eesti linna lagedaks riisuda. Sakslaste ja nende käsilaste poolt teostatavatele rekvizitsioonidele ja eestlaste varanduse väljaveole tuleb kõikjal vastu hakata. Eestlased peitku oma vara saksa röövlite eest ära. Hitlerlikud röövliid tuleb hukata talumeeste ühisel jõul.

4. Ei tohi hitlerlastel lasta Eesti linna, aleveid, külasid ning talusid maha põletada ja ahervarteks muuta. Fašistlikud süütajad tuleb koha peal hävitada.

5. Ei tohi hitlerlastel lasta eesti vabrikuid ja tehaseid purustada, õhku lasta ja maha põletada. Fašistlikud kurjategijad, kes seda teha püüavad, tuleb koha peal kahjutuks teha.

6. Tarvis on kogu jõuga ja igal pool saksa vägede tagalas kogu Eestis purustada raudteeliine, maanteeid, ehitada teedele igasuguseid takistusi ning tõkkeid jne. Igati tuleb desorganiseerida vaenlase tagalat.

7. Tarvis on kõigi abinõudega igal pool hävitada saksa okupante ja nende käsilasi. Eesti rahvas ei tunne mingit halastust nende rõõvmõrtsukate vastu.

8. Tarvis on arvele võtta kõik saksa okupantide ja nende käsilaste kuritööd, mis nad Eestis on toime pannud. Tarvis on kirja panna kõik hitlerlikud roimarid ja nende roimad. Läheneb eesti rahva karm kohtumõistmine hitlerlike metsaliste üle. Timukad ja rõõvliid saavad varsti oma teenitud palga.

9. Tarvis on kohtadel valdades ja mujal omal jõul laiali peksta fašistlikud võimumehed, nad kahjutuks teha ja nõukogude võim välja kuulutada, kes siis ajaviitmata asub juhtima rahva ülestõusu ja võitlust saksa okupantide vastu.

10. Tarvis on igati abistada eesti nõukogude partisane, sangarlikku Punaarmeed ja tema ridades võitlevat eesti rahvuskorpust, kes vabastab Eestimaa saksa okupantide verise vägivaldavalitsuse alt, kes tuleb Eestisse päästjana, tuleb meie maale ja rahvale õnnetoोजना.

Need on põhiülesanded, mis praegusel otsustaval hetkel iga eestlase ees seisavad.

Oma rahva ja kodumaa päästmiseks otsesest hukkumisohust on eestlasel olemas ainult üks tee ja see on — hävitada sakslane, meie põline verivaenlane, kurnaja ning rõõvel. **Teist teed ei ole.**

See nõuab igalt eestlaselt kõige suuremat vaprust, mehisust ja enesesalgamist.

Meie võit on lähedal. Sakslaste laul Eestis on lauldud. See vääramatu tõde õhutab iga eesti meest ja naist, vana ja noort, iga eesti patriooti ohverdama kogu oma jõudu otsustavate hoopide andmiseks saksa okupantidele ja nende käsilastele. Meie rahva ja

kodumaa päästmiseks sakslaste timukakirve alt ei ole ükski ohver liiga suur.

Needus ja surm hitlerfašistlikele timukatele ja nende abimeestele!

Raadiokõne 14. veebruaril 1944. a.

Päästame eesti rahva hävingust!

Kurjategija Hitler on tõstnud oma verise mõõga eesti rahva kohale. 2000 Nõukogude Eesti kodaniku mõrvamine Riias on ainult eestlaste massilise hävitamise algus. Sakslased kavatsevad hävitada eesti rahva, hävitada meie linnad ja külad, selleks et seal, kus pulbitses elu, oleks tühi ja surnud maa. Kõike, mis on meile püha ja kallis, ajaloolisi mälestusmärke, meie kodukoldeid, meie käte loomingu — vabrikuid, tehaseid ja sadamaid, — kõike seda ähvardab purustamine ja häving.

Praegu, eelolevail päevil ja nädalail, otsustatakse Eesti ja eesti rahva saatus, otsustatakse, kas eesti rahvas jääb elama, kas jäävad alles meie linnad ja külad, või neelab kõik piinarikas surm ja hävitavate tulekahjude leek. Eestlased, surmaoht ähvardab meie rahvast ja meie armastatud maad!

Kas me ei liialda vahest ohtu, mis ähvardab eesti rahvast saksa fašistlike okupantide poolt? Ei! Sakslaste kätel ei ole kunagi jõudnud ära kuivada eestlaste veri, nendelt ei maksa loota halastust. Saksa röövlid on juba ammugi unistanud eestlaste täielikust hävitamisest. Saksa mõrvarid on selleks täiesti võimelised — omal ajal hävitasid nad täielikult preislased, leedu hõimu, viimse meheni, järele jätmata ühtegi hinge.

Saksa röövvallutajate hüüdsõnaks on „Drang nach Osten“. Selle metsiku programmi kohaselt tuleb terved rahvad maapinnalt ära pühkida, et sinna võiks elama asutada saksa koloniste. „Drang nach Osten“ on röövellik plaan, mis on suunatud mitte ainult slaavi rahvaste, vaid ka Baltimaade rahvaste vastu. Tuletagem meelde liivi ja saksa ordu rüütlite laastavaid rüüsteretki vanade eestlaste maale. Kui palju eestlaste verd valasid need äärmiselt metsikud julmurid! Kuid sel korral ei õnnestunud sakslastel eesti rahvast hävitada. Nagu üks mees haarasid meie esivanemad relvad kätte ja kaitsesid piiritu vaprusega eesti rahva eluõigust.

Uksinda eestlased ei oleks suutnud tugevale vaenlasele vastu panna. Kes aitas siis eestlasi, kuhu poole pöörasid meie esivanemad oma lootusrikkad pilgud, kust tuli eestlastele abi sakslaste kuritegeliku sissetungi hetkel? Vene rahvas aitas siis eestlasi võidelda sakslaste vastu, Pihkvast ja Novgorodist tõttasid eestlastele appi vene väesalgad.

Meie esivanemate vaprus ja vene sõjameeste vennalik abi päästis meie rahva füüsilisest hävingust. Seetõttu ei tabanud eesti rahvast preislaste kurb saatust. Eestlased säilitasid endale olemasolu õiguse.

Aga järgnevailgi sajandeil ei jätnud sakslased eesti rahvast rahule. Nad püüdsid eestlastele kõigiti kurja teha: nad tungisid Eestisse kaupmeeste ja mõisnikena ja kiskusid enda kätte töökate eestlaste vara. Pikkade sajandite vältel kurnasid ja rõhusid saksa mõisnikud-parunid ja kapitalistid eesti rahvast. Sakslased tungisid Eestisse ka tsaari ametnikena, irvitasid eestlaste üle ning laostasid ja hävitasid meie rahvast.

Praegu püüavad sakslased selle arvel profiiti lüüa, et vaadake, 200 aastat võimutses Eestis tsaari-Venemaa ja nüüd püüavad venelased uuesti Eestis võimule pääseda. See on vana laul, mis kõlbab ainult lollikestele või lastele. Eestlased teavad, et vene rahvas ei ole süüdi neis kannatustes, mida eestlastel tuli kanda tsaari võimu all. Vene rahvas ise ei kannatanud tsaari võimu all sugugi vähem. Kes töötas Baltimaade tehastes koos eestlastega? Vene töölised. Kes töötas mõisaväljadel koos eestlastest sulaste ja moonakatega? Vene põllutöölised. Ja kes istus Eesti- ja Liivimaa kuberneride kantseleides, kes seisid eesti rahva vastu väljasaadetud karistussalkade eesotsas, kes riisus eesti talupoegi? Saksa parunid ja vonnid. Kes ei teaks, et Baltimaadel valitses saksa vägivald. Omaenda maal ei olnud eestlastel pääsu sakslaste eest, kõikjal tabas sakslase piits. Kes on korduvalt hävitanud eesti rahva omariikluse? Jällegi sakslased. Nii oli XIII sajandil, nii oli see korduvalt XX sajandil. Niipea kui eesti rahvas oli jõudnud endale kätte võidelda iseseisva ja vaba elu, seadsid sakslased tule ja mõõgaga Eestis uuesti jalule oma vägivalda ja orjuse režiimi. Sellest annab tunnistust kogu eesti rahva ajalugu.

1918. a. katkestasid sakslased sidemed, mis sidusid eestlasi vene rahvaga, ja lõhkusid seega vägivaldselt ajalooliselt väljakujunenud

majandusliku ja kultuurilise seose. Sellel olid väga kurvad tagajärjed eesti rahva olukorra suhtes: eesti tööstus ja kogu eesti rahvamajandus jäi kiratsema. Ja kui eesti rahvas 1940. a. taas ühines vene rahvaga ühisesse nõukogude liitriiki, siis saabus Eestile täieliku majandusliku ja poliitilise õitsengu aeg. See õitseng toimus muidugi peamiselt nõukogude korra eeliste tõttu, kuid suurt osa etendas ka asjaolu, et taastati Eestimaa tihedad loomulikud ja ajaloolised sidemed vene rahva ja NSVL teiste rahvaste majandus- ja kultuurieluga.

Oma püüetega lahutada Eesti Nõukogude Liidust ja eesti rahvas vene rahvast, nende püüetega taotlevad sakslased oma alatuid eesmärke. Nad tahavad, et Eesti oleks alati nõrk ja mahajäänud maa. Nõrk Eesti on kasulik ainult sakslastele, sest ainult siis saaksid sakslased teostada oma „ittatungi“ programmi, saaksid hävitada eesti rahva ning saksa kolonistid Eesti linnadesse ja küladesse elama asutada.

Ei, eesti rahvas ei lase ennast lahutada vene rahvast! Vennalik liit vene rahva ja NSVL teiste rahvastega on eesti rahva tuleviku pant. Ainus riigikord, mis võib anda eesti rahvale vabaduse ja õnneliku elu, mis võib tagada tema füüsilise olemasolu ning kõrvaldada teda alatasa sakslaste poolt ähvardava ohu, — see on nõukogude kord, nõukogude võim. Niisiis, et päästa eesti rahvas, tuleb saksa röövvalutajad Eestist välja kihutada ja taastada nõukogude võim, rahva võim. Ja seda tuleb teha võimalikult kiiresti!

Sakslased panevad meeleheitlikult vastu, püüavad kõigi abinõudega Eestit enda käes hoida. Kuid kõik sakslaste plaanid Baltimaade vallutamise suhtes on määratud nurjumisele. Kõik need sakslaste plaanid, mida nad on hellitanud ja teostada püüdnud seitsme sajandi vältel. Kättemaksuks valmistavad sakslased ette hirmsat veresauna eesti rahva kallal. Nad on juba asunud eesti rahva roimarliku hävitamise plaani teostamisele. Päästame eesti rahva hävingust, kisume ta välja surma küünte vahelt! Eestlased, asuge võitlusse meie rahva, meie rahva tuleviku ja oma Kodumaa eest, suure Nõukogude Liidu eest!

Kelles tuksub eestlase süda, kes armastab oma rahvast, — kõigi teie poole pöördub Eestimaa Kommunistlik (bolševike) Partei, kes on eesti rahva rahvuslike huvide kõige ustavam kaitsja ja võitluse organiseerija eesti rahva päästmiseks.

Eesti NSV kodanikud!

Asuge relvastatud võitlusele saksa röövvalutajate vastu! Astuge partisanisalkadesse, rahvatasujate salkadesse! Hävitage halastamatult hitlerlikke röövleid ning Mäe, Soodla, Vendti, Angeluse ja Uluotsa kampa kuulujaid ning teisi rahvavaenlasi! Ärgem andkem ühtki sõdurit Hitleri armeesse! Minge mobilisatsiooni eest metsadesse peitu. Hoiduge igal viisil kõrvale Saksamaale saatmisest. Seal ootab teid surm või orjus. Päästke laastamisest Eesti külad ja linnad. Kaitske rahva vara, peitke seda sakslaste eest, ärge laske meie rahva vara Saksamaale vedada. Lõigake läbi sakslaste taganemisteed: lõhkuge raudteed, maanteed ja sillad, et ükski röövel ei pääseks rahva õiglasest karistavast käest!

Eestlased, on saabunud ajaloolised päevad! Viimaks ometi kihutab eesti rahvas Punaarmee abiga sakslased Eesti pinnalt välja ja täidab oma esivanemate käsu, kelle hää, mis õnnistab meid võitlusele sakslaste vastu, kostab meile aegade hämarusest. Meie silma all toimuvad ajaloolise tähtsusega sündmused, mis määravad eesti rahva saatuse paljudeks sajanditeks. Juba 700 aastat lakkamatult kestev võitlus eesti rahva eluõiguse eest peab lõppema ja lõpebki eesti rahva võiduga ja seega on kindlustatud eesti rahva olemasolu ja areng.

Elagu töökas eesti rahvas!

Elagu NSVL rahvaste vankumatu sõprus!

Kõik jõud Punaarmee abistamiseks, kes päästab ja vabastab eesti rahva!

Elagu eesti rahva sõber, meie väepealik ja juht seltsimees Stalin!

„Sovetskaja Estonia“, 26. veebruaril 1944. a.

Kaalul on eesti rahva elu ja surma küsimus

Saksa fašistlikud okupandid ja nende müüdavad käsilased, kõik need Litzmannid, Mäed, Uluotsad ja teised nendetaolised eesti rahva vaenlased elavad Eesti Nõukogude Sotsialistlikus Vabariigis oma viimaseid tunde ja päevi.

Nende laul on lauldud. Nende võimutsemise ja vägivallatsemise lõpp meie kodumaal on alanud.

Hitlerlased ja nende sabarakud Eestis teevad meeleheitlikke katseid endid päästa. Hitleril pole enam võimalik saata uusi reserve Narva alla, kus ta vägede seisukord on lootusetu.

Saksa okupandid ja nende käsilased tahavad eestlaste lai-padega kaitsta saksa vägede riismete põgenemist Eestist.

Sellepärast nad teostavadki eesti meeste mobilisatsiooni.

Nad veavad eestlasi ešelon ešelon järel Eestist välja Läti ja Saksamaale hukkamisele, nagu see sündis ühe sellise ešeloniga Riias 5. veebruaril s. a., kus sakslased 2000 eestlast kohviga ära mürgitasid.

Hitlerlased röövivad Eestimaa puupaljaks, põletavad külad ja purustavad linnad.

Saksa okupandid ja nende käsilased on asunud eesti rahvast hävitama ja Eestit kõrveks muutma.

Kaalul on Eesti rahva elu ja surma küsimus.

Oma oleviku jõledate roimade varjamiseks karjuvad fašistid Eestis silmakirjalikult bolševike „tulevastest kuritöödest“.

Parun Litzmanni toapoiss ja timukasell Mäe esines 24. veebruari õhtul kõnega, milles ta rääkis, et Punaarmeele olevat antud käsk... hukata kõik eestlased. Seda fašistliku bandiidi Mäe jaburdust ei võta endastmõistetavalt ükski inimene tõsiselt. Sellised sõnad Mäe suus räägivad vaid sellest, et hitlerfašistide roimarlike plaanide ja tegude paljastamine, mida meie tegime ja teeme, on tabanud täpselt märki. Ja teisiti see ei saanudki olla, sest tõde ei saa varjata.

Hitlerlikud roimarid Eestis on paljastatud. Nad seisavad kogu maailma ees alasti oma roimade ja jõledate plaanidega hävitada eesti rahvas ja muuta Eesti üheksainsaks suureks ahervareks.

Vaat seep see ongi, mis juudas Mäed sunnib silmakirjalikult karjuma olematutest „bolševike hirmutegudest“.

Just Litzmann, Mäe ja Uluots on need, kes tõmbavad poomis-silmust kokku eesti rahva kõri ümber.

Seda näeb ja teab iga eestlane.

Sellepärast ei suuda Mäe vingumine kedagi petta.

Hitlerlikud röövmõrtsukad panevad Eestis toime ja valmistavad ette üha uusi ja uusi Katõni mõrvu, et neid siis katsuda ajada Puna-armee ja bolševike süüks,

Meie naelutame need hitlerfašistide teod avalikult kinni ja hoia-tame kõiki eestlasi hitlerlaste mõrtsukakirve eest.

Fašist Mäe võttis korduvalt suhu Eestimaa ja eesti rahva nime, kelle kaitsel ta end ütles seisvat. See hanejalgades „kaitse“ sarnaneb selle „kaitsega“, kui timukasulane „kaitseb“ oma ohvrit, et ta ei saaks põgeneda sel ajal, kui timukas ise võllast ja silmust üles seab.

Mäe vandus oma kõne lõpul truudust saksa sõjaväele, — sellele hitlerlikule timukate jõugule, kes üle kahe ja poole aasta on kaagi-tanud ja koorinud eesti rahvast.

See on veel üks tõend, lisaks tuhandetele teistele, et Mäe ja ta jõuk on eesti rahva verivaenlased, on sakslaste poolt äraostetud juudad, on hitlerlased.

Agaga võib-olla on professor Uluots see õige „eestlaste päästja“? Ei ja tuhat korda eil

Juba 1918. aastast, kurikuulsa Maaliidu päevist peale on Uluotsa härra sakslaste agent, parunite sabarakk. Kõige selgemini tuli see viimastel aastatel ilmsiks ta peaministriks oleku ajal enne nõukogude võimu kehtimapanekut Eestis, kus ta eesti plutokraatliku kliki riigilaeva viis Hitleri sõiduvette.

Kahe ja poole aasta kestel hoidsid saksa okupandid Uluotsa härrat reservis või varuks, et parajal silmapilgul, kui Mäe ja Ko omaga põhja kõrbeb, teda lavale tuua. Uluots on saksa okupantide marionett. Temal lubab parun Litzmann sakslastegi aadressil kahemõttelisi väljendusi tarvitada. Ent seda kõike vaid selleks, et katsuda just sakslaste võimu Eestis päästa, nende võimutsemist Eestis piken-

dada. Niisugune on Hitleri käsk. Ja seda käsku täidab parun Litzmann, kui ta Uluotsa härrat niidikestpidi hüpitab.

Uluots on eesti rahva verivaenlane samuti nagu Mäegi. Pada ja katel on mõlemad mustad. Uluots on samuti nagu Hjalmar Mäegi parun Litzmanni poliitiline libu.

Ja sellisena tabab teda ta peremeeste — saksa okupantide — saatus.

Eesti rahvas teeb kõigest sellest ainult ühe järelduse: veel enam kõvendada kõige aktiivsemat üldrahvalikku võitlust saksa okupantide ja nende käsilaste vastu.

Eesti rahvas ei lase sakslastel ja nende agentidel end hävitada. Ta ei lase hitlerlikel röövlitel oma kodumaad paljaks laastata ega kõrveks muuta.

Eesti rahvas aitab võidukalt edasitungival Punaarmeele kiiresti hävitada saksa okupandid ja nende sabarakud ning Eestis uuesti nõukogude võim kehtima panna, kes toob Eesti maale ja rahvale vabaduse, sõltumatuse ning õnne.

Seltsimehed! Kodanikud!

Olgem vaprad ja mehised võitluses meie rahva ajalooliste verivaenlaste — sakslaste vastu!

Meie võit on lähedal!

Varsti lehvib Pika Hermannini tornis töörahva võimu — nõukogude võimu võidukas lipp!

„Talurahvaleht“, 29. veebruaril 1944. a.

Kõne eesti väekoondise ohvitseridele

Olukord Isamaasõja rinnetel on praegu kujunenud selliseks, et saksa fašistlikud okupandid saavad Punaarmee käest üha tugevamaid hoope, mille taolisi ei tunne senine sõdade ajalugu. Nende hoope all taganevad saksa fašistlikud rööv vallutajad ikka kaugemale läände.

Leningradi rindel on viimase poolteise kuu võidukas pealetung suure tähtsusega sündmuseks mitte üksi nõukogude rahva Suure Isamaasõja käigus, vaid ka rahvusvahelises ulatuses. Äärmiselt suurt tähtsust omavad need sündmused eesti rahva saatuse kujunemisel.

Leningradi rinde hoogus pealetung on paisanud vaenlase Narva jõe taha ja Pihkva alla. Neil sündmusil on suur tähtsus Eesti NSV jaoks.

Selles olukorras, kus ajaloo vaekausil on eesti rahva vabastamise ja Eestis nõukogude võimu uuesti kehtimapaneku küsimus, tahaksin peatuda neil probleemidel ja ülesannetel, mis seisavad meie rahva ja eriti meie eesti väekoondise ees.

Eesti rahva olemasolu selle sõna otseses mõttes on praegu kaalul. Saksa okupandid on asunud välja vedama ja hävitama meie rahvast. Saksa okupandid tahavad füüsiliselt hävitada meie rahva. 5. veebruaril 1944 mürgitasid nad Riias üle 2000 eestlase. Saksa okupandid mobiliseerivad eesti mehi väeüksustesse ja tahavad asetada need üksused Punaarmee hävitavate löökide alla. Selline on saksa okupantide saatanlik plaan.

Majanduslikult rüüstavad saksa okupandid meie maa, hävitavad asulad, käitised, talud. Nad tegid seda Leningradi oblastis, nad teevad seda ka Eesti NSV-s. Vaenlane võib Eesti NSV muuta kõrveks, purustada ja hävitada meie rahva sajanditepikkuse töö vilja, kui talle selleks aega jääb.

Neil päevil avaldas Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu, Eestimaa Kommunistliku (bolševike) Partei Keskkomitee ja Eesti

NSV Ülemnõukogu Presiidium üleskutse eesti rahvale. See dokument kutsub üles üldrahvalikule sõjale saksa fašistide ikke all oleval Eesti NSV territooriumil.

Selles üleskutses on öeldud:

„Elame praegu raskeid ja saatuslikke päevi, kus kaalul on kogu eesti rahva elu või surma küsimus.

Saksa okupandid tahavad hävitada kogu eesti rahva, nad on juba asunud teostama seda saatanlikku kavatsust.

Kas laseme saksa fašistlikel röövlitel teostada nende nurjatut plaani — taganemisel tühjaks röövida, paljaks põletada ja kõrveks muuta meie kallid Eestimaa, kus iga jalatais maad kõneleb meile meie esivanemate suurest armastusest oma kodumaa vastu, visast tööst ja kangelaslikest võitlustest? Kas laseme hitlerlikel roimaritel oma õed ja vennad, lapsed ja vanemad surnuks tallata, kodumaalt välja küüditada ja õudsele hukatusele vastu viia?

Need on küsimused, mis igalt eestlaselt nõuavad kiiret ja kindlat vastust, nõuavad vankumatut ja ainuõiget otsust — halastamatu ning mehise üldrahvaliku võitlusega ajada nurja sakslaste jõe plaan ja kaitsta oma kodumaad ja rahvast saksa fašistlike metsaliste ja nende käsikute eest, hävitada saksa okupandid ja nende abilised. Eestlased peavad nüüd näitama ja näitavad, et nad ei ole saksa rööv-vallutajate orjad, vaid Lembitu ja Tasuja rahva väärilised pojad, kes armastavad tuliselt oma isade maad ja on valmis ohverdama elu võitluses oma kodumaa ja rahva vabaduse ning sõltumatuse eest.“

See on ülesanne, mis on seatud eesti rahva ette. Fašistide võimu likvideerimine Eestis on kõige lähemate päevade küsimus. Selle juures on Punaarmee eesti väekoondisel täita vastutusrikkad ülesanded.

Millised on ülesanded, mis praegu seisavad iga meie ohvitseri, kommunisti, kommunistliku noore, iga võitleja ees?

Igaüks peab veel kord järele vaatama oma töö, kas on kõik tehtud selleks, et täita lahinguülesanded nii, nagu nõuab nende täitmist Punaarmee Kõrgem Ülemjuhatus, Partei, Nõukogude Valitsus ja seltsimees Stalin.

Punaarmee eesti rahvuslikus väekoondises on tehtud suur töö. Sõjalise väljaõppe alal on väekoondis oma ülesande kõrgusel, samuti ka poliitilise taseme ja poliitilis-moraalse seisundi poolest. Väekoondis on küps oma ülesannete täitmiseks. On kuulda hulgalt ohvitseride ja sõdurite soovi — minna kiiremini võitlusse, kiiremini purustada fašism ja vabastada Nõukogude maa saksa okupantidest. Need on kõik terved, väärtuslikud, head poliitilist teadlikkust väljendavad avaldused. Väekoondisel on palju häid saavutusi, need saavutused on meie raudvara. Positiivsete saavutuste kõrval esineb aga ka puudusi, millele tuleb juhtida tõsist tähelepanu, puudusi, mis tuleb likvideerida.

Tuleb lakkamatult õppida, täiendada oma sõjalist ja poliitilist väljaõpet. Tuleb põhjalikult läbi töötada seltsimees Stalini käskkiri nr. 16. See on meie võitlustegevuse programm.

Seltsimees Stalin käsib:

„Kogu rea- ja seersantide koosseisul — jalaväelasil, miinipildureil, suurtükiväelasil, lendureil, tankistidel, sapööridel, sidelastel ja ratsaväelastel — jätkata väsimatult oma lahingumeisterlikkuse täiustamist, kasutada täielikult ära meie suurepärase lahingutehnika, lüüa vaenlast, nagu lõõvad teda meie kuulsad kaardiväelased, täita täpselt komandöride käsud, kindlustada distsipliini ja korda ning tõsta organiseeritust.“

Aeg, mis meile veel on jäänud, tuleb maksimaalselt ära kasutada puuduste kõrvaldamiseks. Praegu, kus on kaalul kogu meie rahva tulevik, ei tohi olla selles küsimuses mingit hooletust ega pehmust.

Eesti rahval on põhjust olla sakslaste verivaenlaseks. Meie rahvas pole unustanud saksa vallutajate verist vägivalda meie maal. Juba XIII sajandi alguses ujutasid saksa röövrüütlid meie maa üle tapetud eestlaste verega. Nad orjastasid 700 aastat meie rahvast. Nad tallasid maha meie rahva vabaduspüüded 1918. aastal. 1941. a. tungisid nad meie maale uuesti kallale.

Hitler ehtas oma plaanid lootusele, et nõukogude rahvaste sõprus puruneb sõja vältel ja et selle tõttu õnnestub tal purustada Nõukogude Liit. Aga Hitleri plaanid varisesid kokku. Nõukogude Liidu rahvaste sõprus on tugevam kui kunagi varem. See sõprus on tugevdatud ning pühitsetud verega, mida kõigi nõukogude rahvaste

pojad on ohverdanud meie kodumaa vabastamise eest, võideldes saksa fašistlike röövvalutajate vastu. Saksa okupandid pole aga loobunud oma katseist külvata vaenu rahvaste vahel.

Eesti ja vene rahva sõprus rajaneb sajanditepikkusele ühisele võitlusele saksa röövvalutajate vastu. See ühine võitlus algas juba XIII sajandil, kui sakslased teostasid oma vallutussõjakäike meie maa orjastamiseks. Sel ajal abistas vene rahvas eestlasi korduvalt. Eesti ja vene rahvas võitlesid ühiselt tsarismi vastu. Nad võitlesid ühiselt sotsialistliku revolutsiooni ja nõukogude võimu eest, neid juhtis selles võitluses bolševike partei. Praegu võitlevad eesti ja vene rahvas õlg õla kõrval saksa fašistliku röövarmee vastu.

Eesti ja vene rahva sõprus rajaneb pikaajalisele ühisele majanduslikule ja kultuurilisele arengule. Eesti rahva poliitiline areng läks rööbiti vene rahva arenguga kuni 1918. aastani, millal need arenguteed ajutiselt lahutati saksa imperialistlike okupantide tegevusega. Ajaloolise arengu möödapääsematud seadused viisid 20—25 aastat hiljem selle arengu jälle kokku. Praegu toimub eesti ja vene rahva ühine võitlus majandusliku, poliitilise ja kultuurilise vabaduse eest.

Kui meil poleks sellist liitlast, nagu vene rahvas, oleks eesti rahvas ammugi alla surutud, lämmatatud orirahvas. Kui kangelaslik vene rahvas poleks toonud suurimaid ohvreid võitluseks saksa fašistide vastu, me oleksime ammugi langenud saksa okupantide ohvriks.

Eesti väekoondis on meie rahva au ja uhkus. Eesti rahval pole iialgi olnud sellist võimsat väekoondist kui praegu. Nõukogude valitsus on andnud meile kõik, mis on vajalik võitluseks — meile on antud relvastus ja varustus, meile on võimaldatud pikk õppeperiood. See, kuidas väekoondis võitleb, sõltub meist endist. Kuidas kasutame oma relvastust, oma lahingumeisterlikkust ja poliitilis-moraalset taset täpseks lahinguülesannete täitmiseks, see sõltub meist endist.

Aeg, millal meie väekoondis astub võitlusse, kus tuleb karm kohtumõistmine eesti rahva vaenlaste üle, on lähedal.

Ma sooviksin, et meie väekoondis kirjutaks oma võitlustega uusi kuulsusrikkaid lehekülgi eesti rahva ajalukku. Eesti rahvas peab võima uhkust tunda oma väekoondise üle.

Soovin EK(b)P KK nimel teile kõigile tugevat tahet, vastutustunnet, jõudu, selleks et ühiselt teiste Punaarmee üksustega vabastada Nõukogude Eesti.

Meie saavutame oma eesmärgid seltsimees Stalini juhtimisel.
Elagu seltsimees Stalin!

„Punaväelane”, 7. märtsil 1944. a.

Vapratele Eesti partisanidele

Esimene mai on töötava rahva võitluspüha. Ta on järjekordseks verstapostiks eesti rahva saksavastase võitluse teel. See päev kutsub meid ja õhutab meid igati kõvendama võitlust saksa okupantide vastu.

Sakslased on eestlaste verivaenlased. Nad on eestlasi paljude sajandite kestel metsikult rõhunud, kurnanud, mõnitanud ja teotanud. Nad teevad seda veel suurema jõhkruise ning jõledusega ka praegu verise Hitleri ikke all. Saksa okupandid on asunud teostama eesti rahva hävitamise kuratlikku plaani.

Iga eesti partisani, iga eesti patrioodi kohus on kõigest jõust ja kõigi vahenditega kaasa aidata sellele, et see saksa okupantide plaan nurjuks.

Abistage kõikjal ja igati Punaarmeed, kes juba asub ENSV territooriumil ning varsti kogu Eestimaa vabastab hitlerlaste orjapõlvest!

Andke järjest kõvenevaid hoope fašistlike okupantide tagalale, ta ühendusteedele! Hävitage halastamatult saksa okupante ja nende käsikuid — eesti rahva reetureid!

Kodumaa ei unusta kunagi oma vapraid poegi ja tütreid, kes ennastsalgavalt võitlevad saksa röövvalutajate vastu, kes toovad oma elugi ohvriks meie rahva ja kodumaa vabadusvõitlusele.

Meie lõplik võit on lähedal!

Seltsimees Stalini juhtimisel Punaarmee hävitab saksa fašistlikud jõugud ja vabastab neist meie kodumaal!

N. KAROTAMM

„Tasuja“, 1. mail 1944. a.

Sõjategevus ENSU-s 1941. a.

1. Sõja algus

22. juunil 1941. aastal tungis fašistlik Saksamaa reetlikult kallale Nõukogude Liidule. Hitler tallas jalge alla tema enda poolt Nõukogude Liiduga sõlmitud mittekallaletungilepingu. Ta lootis ootamatu ja välkkiire hoobiga purustada NSV Liitu ning rajada siis endale tee maailmavalitsemisele.

Kogu Nõukogude Liit, kõik ta rahvad tõusid oma valitsuse, bolševistliku partei ja seltsimees Stalini juhtimisel üles Suureks Isamaasõjaks saksa fašistlike röövvallutajate vastu, astusid võitlusse elu ja surma peale oma kodumaa vabaduse ja sõltumatuse eest.

Koos teiste Nõukogude Liidu rahvastega haaras ka eesti rahvas relvad võitluseks hitlerlike kallaletungijate, oma põliste verivaenlaste — sakslaste vastu.

Kõigest üks aasta tagasi oli eesti rahvas endale kätte võitnud vabaduse. Ta raputas siis oma turjalt Pätsi-Laidoneri reaktsioonilise kildkonna võimu. Ta vabanes tolle hitlerisõbraliku kliki küünte vahelt ja ühtlasi ka saksa kapitalistide majanduslikust ning välispoliitilisest ülemvõimust Eestis. Viimaks ometi oli saksa röövvallutajate sajandeid kestnud võimutsemisele Eestis tulnud lõpp. Nõukogude võim oli see, kes tegi sakslaste ja nende käsilaste võimutsemisele Eestis lõpu. Eesti töölised, talupojad ja haritlased, olles oma maal poliitiliselt ja majanduslikult peremeesteks saanud, olid suurima innuga ametis oma nõukogude riigi ja majanduse ülesehitamisega. Nad maitseisid kõiki neid poliitilisi, majanduslikke ja kultuurilisi hüvesid, mida nõukogude võim neile andis. Kõikjal kihaski hoogne loov töö bolševistliku partei juhtimisel. Eesti töötava rahva vaenlased, olles kaotanud lahingu, pugesis põranda alla ning katsumisid salajase sabotaazi või terroristliku tegevusega asjatult takistada sotsialistlikku ehitustööd, sidudes oma lootused fašistliku Saksamaaga ja Saksamaa ning Nõukogude Liidu vahelise sõja puh-

kemise võimalusega. Nende rahvavaenulike olluste tegevuse vastu oli valitsus sunnitud karmid abinõud tarvitusele võtma.

Kulutulena levis 22. juunil 1941. a. üle kogu Eesti teade, et hitlerlik Saksamaa on Nõukogude Liidule kallale tunginud. Nagu Lembitu päevil, nii kajas ka nüüd üle maa hüüd — relvile, rahvas! Isamaa, ta vabadus ja sõltumatus on hädaohus! Kogu oma südame tule ja lihaste rammu, kõik oma oskuse ja jõu rakendame võitlusse sissetungivate saksa röövjõukude vastu! — Ule kogu maa toimusid sõja algupäevil massilised koosolekud ja miitingud, kus eesti töölised, talupojad ja haritlased töotasid mitte enne relvi käest panna, kuni nad koos kõigi Nõukogude Liidu rahvastega on võitnud hitlerlikud röövjõugud. „Armatuuri“ töölised Tallinnas ütlesid oma koosolekul 23. juunil 1941. a. üksmeelselt vastuvõetud resolutsioonis: „Meie töotame viimse veretilgani kaitsta oma vaba sotsialistlikku Nõukogude Vabariiki ja rakendada kogu oma jõu ning mõistuse oma riigi abistamiseks, ükskõik, kus seda ka vaja oleks, kas rindel või töö juures.“ Selliseid resolutsioone võeti vastu rahvakoosolekutel üle maa, nii linnas kui maal. Suur ja võimas nõukogude patriotismi laine haaras kogu riigi. Hulgana tuli nii meestelt kui naistelt avaldusi vabatahtlikult Punaarmeesse astumiseks. „Kommunist“ kirjutab 26. juunil 1941. a.:

„Saksa fašismi äraandlik kallaletung Nõukogude Liidu rahuarbastavaile rahvaile on tekitanud töötava rahva keskel ääretut viha ja pahameelt. Hulgana astuvad eesti töötava rahva noored ja vanad vabatahtlikult kuulsusrikka Punaarmee ridadesse, et kaitsta Nõukogude Liidu piire sissetungija vastu ja anda talle õigel ajal purustav löök.

Juba kolmandat päeva tungleb Tallinna Sõjakomissariaadis noori ja vanu, mehi ja naisi, kes registreerivad end vabatahtlikena kuulsusrikka Punaarmee ridadesse võitluseks fašistlike jõukude vastu. Registreerivad end inimesed igalt tööalalt: tuleb mehi raudteelt, posti ja side alalt, käitistest, põllult adra tagant, ärist leti juurest ja kontorilaua tagant.“

Riikliku Kaitsekomitee esimehe seltsimees Stalini kõne, mille ta pidas 3. juulil 1941. a., andis eesti rahvale selge pildi olukorrast ja saksa röövvallutajate roimarlikest sihtidest ning seadis üles meie ülesanded Suures Isamaasõjas.

2. Sõjategevus Eesti NSV-s

Eesti NSV-l oli sõjaliselt ja strateegiliselt väga suur tähtsus.

Eesti NSV kaitsmine tähendas Leningradi kaugete lähiste kaitsmist ja Leningradi lähikaitse ettevalmistamiseks ajavõitmist.

Eesti NSV kaitsmine tähendas Balti Mere Sõjalaevastiku ja ta baaside kaitsmist ning nõukogude mereväe tegevuse võimaldamist Balti mere avarustel, eriti Saksa-Soome mereteedel.

Eesti NSV-st avanes võimalus vajaduse korral anda Pihkva-Luuga suunas edasitungivatele saksa vägedele hoope tiivalt.

Nõukogude sõjajõud Eesti NSV-s olid tol ajal järgmised: Punalipuline Balti Mere Sõjalaevastik (mere- ja maavägi) admiral Tributsi juhtimisel; lõunast taandudes Eestisse tulnud 8. armee; piirivalve väeosad kindral Rakutini juhtimisel; hävituspataljonid ja Tallinna töölispolk; mõned Eestisse taandunud läti hävituspataljonide ja militsoonäärde salgad.

Leedu ja Läti suunast edasitungivate saksa vägede peahoop oli juhitud Pihkva-Ostrovi kaudu Leningradi peale ja Leningradi-Moskva raudtee läbilõikamiseks ta põhjapoolses osas (vägedegrupp „Nord“ eesotsas kindral Kuchleriga). Kõrvalhoop oli suunatud Eestisse.

Sõjategevust Eesti NSV-s Isamaasõja algupäevil 1941. aastal võib jagada kahte perioodi: esimene (22. juunist kuni 31. augustini), kus võitlused käisid ENSV mandriosal. Selle perioodi pikkus on 71 päeva. Teine periood (1. septembrist kuni 3. detsembrini), kus võitlused käisid ENSV saarte pärast. Selle perioodi pikkus on 94 päeva.

Kumbki neist perioodidest jaguneb mitmeks etapiks, mida me alamal lühidalt iseloomustame.

ESIMENE ETAPP (22. juunist kuni 6. juulini)

Sel etapil Eesti NSV mobiliseerub Isamaasõjaks ja teeb ettevalmistusi enda kaitsmiseks saksa sissetungijate vastu. Vaenlase jõud on ENSV-st alles eemal, ainult ta õhujõud teevad vähemaid rünnakuid meie vabariigi territooriumile.

Tähtsamad sündmused ENSV-s sel etapil on järgmised:

22. juunil kuulutati Tallinnas ja kogu Eestis välja sõjaseisukord. Järgmisel päeval avaldasid EK(b)P Keskkomitee ja ENSV Rahvakomissaride Nõukogu üleskutse eesti rahvale seoses sõja algusega, kutsudes teda üles võitlema saksa rööv vallutajate vastu. Kõvendati kohalikku õhukaitset. 26. juunil andis Tallinna Garnisoni komandant käskkirja kuulujuttude ja provokatsiooni levitajate sõjakohtu alla andmise kohta. ENSV Rahvakomissaride Nõukogu võttis 28. juunil vastu otsuse töödistsipliini kõvendamiseks sõjaaja nõuetele vastavalt.

Et ENSV territooriumil kohati vaenlase agentuur ja parašütistid tegutsema hakkasid meie tagala lõhkumiseks, siis algas juuni lõpu-päevadel hävituspataljonide organiseerimine kõigis maakondades vaenlase agentide, diversantide ja salakuulajate kahjutuks tegemiseks. 1. juulil mõistis mereväe sõjatribunaal Paldiskis 8 fašistlikku bandiiti surma.

Sõjategevuse lähenemine ENSV piiridele sundis EK(b)P Keskkomiteed 1. juuli paiku astuma esimesi organisatsioonilisi samme juhuks, kui ENSV territoorium tuleks ajutiselt jätta vaenlase kätte. 3. juulil läks Pärnust teele esimene evakueeritavate tsiviilelanike rong. Juuni lõpul algasid kaitsetööd Pärnu-Viljandi-Võrtsjärve-Emajõe joonel ja Soome lahe ning Peipsi järve vahelisel maakitsusel (27. juunil).¹

Ajavahemikul 22. juunist kuni 6. juulini pommitasid saksa lennukid Eestis järgmisi kohti: Kihelkonnat, Papisaart, Tõllistet, Valka, Kadrinat, Sondat, Kuressaart, Vaivarat ja Tartu aerodroomi.

TEINE ETAPP (7. juulist kuni 14. juulini)

Vaenlane jõuab Lätist tulles ENSV territooriumile. 9. juulil peatatakse ta edasitung Emajõe joonel. 12.—13. juulil peatatakse vaenlase edasitung Põltsamaa ja Märjamaa suundades. Punaarmee vastupealetung Märjamaal. Märjamaa vabastamine sakslaste käest ja nende tagasitõrjumine Pärnu-Jaagupini.²

¹ Mõningad kuupäevad käesolevas artiklis nõuavad täpsustamist edaspidises uurimistöös, kui rohkem dokumente ja materjali kättesaadaval on.

² Vaata kaarti.

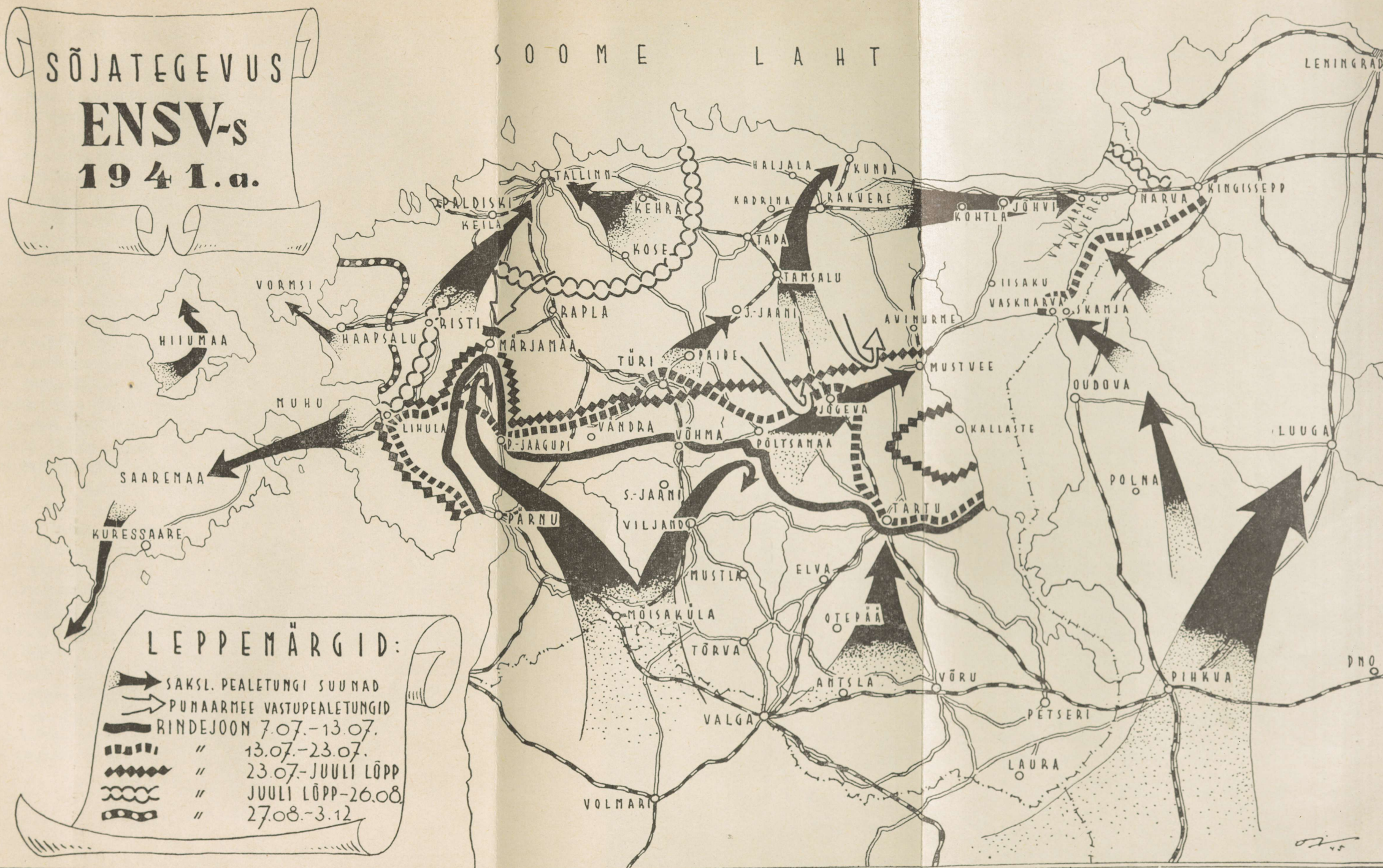
SÕJATEGEVUS

ENSV-s

1941.a.

S O O M E L A H T

LENINGRAD

7. juulil jõudsid esimesed saksa väed ENSV territooriumile. Sel päeval langesid vaenlase kätte Valga, Petseri, Mõisaküla ja Tõrva linnad. Järgmisel päeval vallutasid sakslased Viljandi, Pärnu ja Võru linnad. Viljandist Põltsamaa suunas edasitungiv saksa väeosa löödi hävituspataljoni ja ühe Punaarmee väeosa poolt tagasi. 9. juulil langesid Antsla, Elva, Nõo ja lõunapoolne osa Tartu linnast. Vaenlane jõudis Emajõe lõunakaldale. 10., 11. ja 14. juulil kehtisid võitlused Põltsamaa ja Märjamaa suunas. Langesid Suure-Jaani, Võhma, Põltsamaa ja Märjamaa. 12.—14. juulil püüdsid saksa väed korduvalt üle Emajõe tungida, kuid löödi tagasi. 12.—13. juulil käis lahing Märjamaa pärast, mis lõppes sakslaste purukslöömisega ja nende paanilise taganemisega kuni Pärnu-Jaagupini. Selle eduka vastupealetungi teostas Punaarmee 16. laskurdiviis. 14. juulil pommitasid saksa lennukid tugevasti Narvat.

Vaenlase ENSV territooriumile jõudmisega seoses avaldasid EK(b)P Keskkomitee ja ENSV Rahvakomissaride Nõukogu üleskutsed eesti rahvale ja Tallinna elanikkonnale, milles teatati, et vaenlane on tunginud Eestisse ja et Tallinna ähvardab oht, ning kutsuti üles kaitsma iga jalatäit maad sakslaste eest. Samalaadse üleskutse eesti rahvale avaldas ka 8. armee sõjanõukogu. Juuni lõpul algasid kaitsetööd Tallinna lähistel. Kaitsetööd viidi läbi tööjõu hulgalise mobiliseerimise alusel ning edenesid jõudsasti. Juuli- ja augustikuu jooksul ehitati, näiteks, Tallinna kaitseks kolm kindlustusvööndit, mis linna poolringis ümbritsesid. Väline vöönd asus Tallinnast umbes 35—40 km kaugusel.

11. juulil moodustati ENSV Vabariiklik Kaitsekomitee. Kaitsekomitee ülesandeks oli eesti rahva kõige kiirem mobiliseerimine purustava vastulöögi andmiseks pealetungivatele fašistlikele jõukudele ja kõigi selleks vajalike sammude koordineerimine sõjaväe juhtkonnaga. Kogu võim Eesti NSV-s koondati Vabariikliku Kaitsekomitee kätte.

Vaenlase esimene rünnak oli tõkestatud. ENSV Vabariiklik Kaitsekomitee kasutas tekkinud olukorda maksimaalse pingega ära kõikjal vastupanu organiseerimiseks. Sel etapil algas ühtlasi ka väärtuslike materaalsete varade evakueerimine ENSV-st kaugemale nõukogude tagalasse (käitiste sisseseaded jne.).

KOLMAS ETAPP (15. juulist kuni 22. juulini)

Saksa väed tammusid paigal Emajõe, Võrtsjärve, Põltsamaa, Pärnu-Jaagupi joonel, kust Punaarmee väeosad ja viimastega koos võitlevad eesti hävituspataljonid neid edasi ei lasknud. Vaenlane oli sunnitud loobuma olsest pealetungist Tallinna suunas ning oma jõude ümber grupeerima.

20. juulil ilmus ENSV sõjakomissari käskkiri 1918.—1907. aastatel sündinud meeste mobilisatsiooni kohta Tartu, Viljandi, Pärnu, Lääne, Järva ja Harju maakondades. Mobiliseeritute kogunemispunktideks olid Tartumaal Mustvee, Läänemaal Haapsalu, Harjumaal Tallinn, kuna Viljandimaa mehed kogunesid Paidesse ja Pärnumaa mehed Lelle jaama.

21. juulil tähistas eesti rahvas nõukogude võimu kehtimapaneku esimest aastapäeva Eestis. Kõikjal toimusid koosolekud ja miitingud. Selle aastapäeva pühitsemine toimus raskes sõjaolukorras. Ta põhimiseks loosungiks oli — kõik jõud võitlusse saksa röövvalutajate vastu, kõik rinde teenistusse.

Sel etapil oli sõjategevuse raskuspunkt Eestis Türi piirkonnas. Vaenlane tegi korduvalt katseid siitkaudu Tallinna poole tungida, kuid kõik need katsed löödi meie vägede poolt tagasi. Türi linn käis neis võitlustes paar korda käest kätte. Pärnust tegid sakslased katset Lihula ja Haapsalu suunas edasi liikuda. 16. juulil oli ühel hävituspataljonil sakslastega Lihula-Kirbla maanteel kokkupõrge. 20. juulil löid Punaarmee väeosad ja hävituspataljon sakslased Lihulast välja ning sundisid neid Pärnu poole taanduma. Lahingud kestsid ka Pärnu-Jaagupi ning Uduvere piirkonnas. Uue olulise momendina tuleb märkida seda, et 18. juulil olid esimesed kokkupõrked saksa vägedega Vasknarva ja Skamja rajoonis, kuhu sakslased olid jõudnud Peipsi idakallast mööda tulles. Tekkis Eesti NSV muust NSV Liidu territooriumist äralõikamise oht Kingissepa—Narva rajoonis. 19. juulil hävitas Balti mere sõjalaevastik Riia lahe suudme piirkonnas 12 saksa transportlaeva, kes püüdsid pääseda Riia lahte ning tuua Lätis ja Eestis olevatele saksa vägedele täiendust ning sõjamoona. Saksa lennuväe tegevus näitas sel etapil elavnemist. Sakslased pommitasid kolm korda Mustveed, purustades ja maha põletades suurema osa linnast. Edasi pommitasid nad Vaivara ja Auvere

jaamu, Tapat, Rakveret ja Jõgevat. Need pommitused taotlesid ENSV ja Leningradi vaheliste ühendusteede purustamist.

NELJAS ETAPP (23. juulist kuni 31. juulini)

Sakslased teostasid läbimurde Põltsamaalt Jõgeva kaudu Mustveesse. Seega läksid nad Emajõe rindele seljataha, lõigates seal viibivate Punaväeosade ja hävituspataljonide taganemisteed läbi. Osa neist meie jõududest murdis lahinguid lüües endale siiski tee Avinurme, välja tulles vaenlase rõngast.

23. juuli hommikul hakkasid sakslased Jõgevale peale tungima ja vallutasid ta. Sealt arendasid nad edasitungi Mustvee suunas. Mustvee langes 26. juulil. Samal päeval langes Kallaste. 25. juulil vallutasid Jõgeva poolt tulnud saksa väeosad Maarja-Magdaleena. Ka Türi suunas jätkas vaenlane pealetungikatseid. 23. juulil vallutas ta Türi linna. 27. juulil võttis Punaarmee uuesti Türi tagasi. 29. juulil langes Türi jälle sakslaste kätte, kes sealt aga siiski kaugemale põhja poole ei pääsenud. Paide oli saksa kahurväe tule all. 24. ja 25. juulil tegid sakslased katset Krivasoo kohal idast üle Narva jõe tungida, kuid nad löödi tagasi. 23. juulil teostas vaenlane rea tugevaid pommirünnakuid Saare- ja Muhumaal (Kihelkonna, Papisaare, Triigi, Roomassaare ja Kuivastu sadamatele). Ka Muhu tamm sai vigastada. Need on tähtsamad momendid sõjategevuse sel etapil.

ENSV aga pingutas maksimaalselt kõiki oma jõude vaenlasele vastuhoobi andmiseks. Palavikulise kiirusega tehti kõikjal kaitsetöid. Eriti Tallinna lähistel. Kaitsetöödele mobiliseeriti inimesi 16 kuni 60 aasta vanuseni. Seoses sellega, et sakslased ilmusid Narva jõe ülemjooksu idakaldale, tulid sealsed kindlustused, mis olid ehitatud kaitseks lääne poolt tuleva vaenlase vastu, osaliselt ümber ehitada kaitseks idast ründava vaenlase tagasitõrjumiseks. Pühapäeviti korraldati Tallinnas suuri kaitsetööde pühapäevikuid, kus kogu Tallinna tööjõuline elanikkond, kõik veovahendid jne. mobiliseeriti kaitsetöödele, lisaks neile paljudele tuhandetele inimestele, kes kogu aeg sel tööil olid. 26. juulil algas Tallinna töölispolgu moodustamine. 27. juulil toimus Tallinnas 1918.—1907. aastal

sündinud meeste mobilisatsioon. Tallinnas ja mujal käis hulgaline kingituspakkide ja pakikeste kogumine Eesti NSV-s võitlevatele maa- ja mereväelastele. Rinde ja tagala koostöö oli kõige tihedam. Seda ei suutnud häirida ka kohati esinev saksa agentide bandiitlik ja diversiooniline tegevus. Eesti töötav rahvas hävitas armutult neid hitleri käsilasi ja agente.

30. ja 31. juulil tungis Punaarmee Päinurme, Tapiku ja Pedja suunast sakslastele peale, et Jõgeva rajoonis nende rinnet läbi murda ning meie põhja pool Tartut rõngasse jäänud väeosad hädast välja aidata. Punaarmee väeosad jõudsid ägedate lahingutega välja Põltsamaa—Jõgeva maanteele (Kaave rajoonis) ning ida pool Jõgevat Laiuseni. Läbimurret aga ei läinud korda teostada. Ent see pealetung kergendas siiski ümberpiiratud väeosade läbimurret Torma—Avinurme piirkonnas. Sakslaste 31. juulil alanud pealetung Jõgevast Pedja—Rakke suunas tõi olukorda järsu halvenemise. Ent see fakt kuulub juba järgmisesse etappi.

VIIES ETAPP (31. juulist kuni 18. augustini)

Sakslaste läbimurre Jõgevast Pedja suunas piki raudteed Tapani ja Kundani. Siis nende edasitung ida poole kuni Narva ja Kingisepani ning Tapalt lääne poole kuni Aegviidu—Kehrani. Sakslaste kõrvalhoop Türitl Paide suunas. Läänes seisab rinne enam-vähem paigal Pärnu-Jaagupi ja Matsalu lahe joonel. Kestavad kaitsetööd Tallinna lähistel. On käimas raha ja väärtasjade korjandus riigikaitsefondi ja varanduste evakueerimine (peamiselt mereteel) kaugemale nõukogude tagalasse.

Kõigepealt peatume rindesündmustel. Sakslaste 31. juulil Jõgevast Pedja suunas alanud pealetung arenes kiiretempoliselt. 1. augustil langes Rakke, 3. augustil — Ambla, 4. augustil — Tapa, 5. augustil — Kadrina, Aegviidu ja Haljala, 6. augustil — Rakvere, 7. augustil — Kunda, 11. augustil langes Kiviõli, 12. augustil — Kohtla, 13. augustil — Jõhvi, 18. augustil — Narva. Türist lähenevad saksa väed vallutasid 2. augustil Paide linna. 9. augustil langes Avinurme. 14. augustil jäeti Vasknarva ja Iisaku meie vägede poolt maha. Saksa lennuvägi arendas saksa maaväe pealetungisuundades ela-

vat tegevust. Peale selle oli Narva linn enne ta langemist pike-mat aega Ust-Tšernova rajoonis asuvate saksa kahurite tugeva tule all.

Saksa vägede jõudmine Soome lahe kaldale lõikas ENSV lääne-poolse osa ära muust ENSV territooriumist. Kunda langemise momendist peale võib Tallinna pidada maa poolt ümberpiiratuks. Mereühendus Leningradiga oli alles.

See kõik ei heidutanud aga ENSV ja eriti Tallinna kaitsjaid. Kõikjal valitses rahulik ja kaine asjalikkus. Pingutati vaid veel enam jõudu vaenlase rünnakute tagasitõrjumiseks. Maksimaalse energiaga tehti kaitsetöid. 2. augustil mobiliseeriti kõik Tallinna linna, Harju-, Järva- ja Virumaa elanikud (naised 16—55 aastani, mehed 16—60 aastani) ENSV Kaitsekomitee otsusel kaitsetöödele. 5. augustil kutsusid Balti Puuvillavabriku töölised ja Tallinna raud-teelased kõiki eestlasi toetama oma annetustega riigikaitsefondi loomist. See üleskutse leidis elavat vastukaja ning lühikese ajaga annetasid Tallinna ja Harjumaa elanikud riigikaitsefondi 1.800.000 rubla ja peale selle suurel hulgal väärtasju. 15. augustil anti NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi seadlusega Nõu-kogude Liidu Kangelase tiitel Punaarmee eesti 22. territoriaalkor-puses teenivale poliitjuhi asetäitjale Kommunistliku Noorsooühingu liikmele Arnold Merele. See sündmus võeti eesti rahva poolt vastu suure rõõmuga ja vaimustas teda veel visamale ja ennastsalgava-male võitlusele saksa röövvalutajate vastu. Ümberpiiratud Tallinna kaitsmisel elanikkonna ja sõjaväe toitlusküsimuste lahendamiseks moodustati ENSV Kaitsekomitee poolt 18. augustil Toitluskomitee. Tallinn valmistus end kaitsma kuni viimse võimaluseni.

KUUES ETAPP (19. augustist kuni 31. augustini)

Sakslaste pealetung Tallinnale. Tallinna kaitsmine. Tallinna ja Haapsalu langemine.

19. augustil alustasid sakslased pealetungi Kirblast üle Kasari silla Kullamaa ja Risti suunas. 20. augustil vallutasid nad Kullamaa ja ööl vastu 21. augusti — Risti jaama. 21. augustil langes Martna

Kasari poolt pealetungivate saksa vägede kätte. 22. augustil oli hävituspataljonil kokkupõrge saksa luuresalgaga Taeblas. Sakslased lähenesid Haapsalule Risti poolt. 27.—29. augustil oli Taebla piirkonnas lahing, mille tulemusena sakslased tõrjuti tagasi Palivere taha. Esimene sakslaste katse vallutada Haapsalut nurjus.

Ka ida pool Tallinna alustasid sakslased pealetungi. 20. augustil hakkasid nad Kehra ja Kose suunas peale tungima ning vallutasid samal päeval Kehra. 21.—22. augustil käisid ägedad võitlused Kiviloos ja Perila rajoonis, kus Tallinna töölispolk raskeid kaotusi kandis. 23. augustil jõudis rinne Lehmja mõisa ja Mõigu küla piirkonda. 24.—25. augustil kandusid võitlused Piritas rajooni. 26.—27. augustil käisid lahingud Harkus, Kadriorus, Lasnamäel ning linnas Tartu ja Narva maanteedel. Ööl vastu 28-ndat augusti jättis Punaarmee Tallinna maha ning suur sõja- ja kaubalaevade karavan asus 28. augustil kell 17.00 Tallinna reidilt teele Leningradi suunas. See laevastiku sõjakäik Tallinnast Kroonlinna, mis toimus väga rasketes tingimustes, on kuulsusrikkamaid lehekülgi nõukogude sõjalaevastiku ajaloos üldse.

24. augustil avaldasid EK(b)P Keskkomitee ja ENSV Rahvakomisaride Nõukogu üleskutse Tallinna töötajale. Sealt loeme meie järgmist:

„Seltsimehed! Meie linna ähvardab hitlerlike fašistide, nende eesti rahvast sajandeid rõhunud penirüütlike ja parunite vihatud järeltulijate sissetungi vahetu oht. Fašistide poolt hävitatavate külade tulikahjude kumast punab öösiti taevas Tallinna lähistel. Sama saatust valmistavad hitlerlikud kõrilõikajad meie Tallinnale. Nad tahavad rahva verrega üle ujutada meie pealinna tänavaid ja väljakuid, teotada naisi, vanakesi ja lapsi, muuta vaba eesti rahva pojad ning tütreid saksa parunite orjadeks. Vaenlane tahab hävitada meie rahvast ja tema kultuuri... Peame selgesti aru saama meid ähvardavast hirmsast ohust ja asume kõik nagu üks mees meie armastatud Tallinna, meie vabaduse, meie elu kaitsmisele...

Tallinna töötajad! Hävitage saksa fašiste kõigi vahenditega. Kogu jõuga abistage Tallinna kaitsjaid — Punaarmee ja Balti mere laevastiku võitlejaid... Igaüks meist peab täitma kodumaa vastu Nõukogude patrioodi püha kohust — kaitsma Tallinna viimse vereatilgani.

Olge valvsad! Olge halastamatud võitluses argpükside, paanikatekitajate ja desertööridega, fašistlike agentidega ja kodumaa reetjatega, kes püüavad nõrgendada meie võimsust, desorganiseerida meie ridu. Surm rahvavaenlastele! Enam kui kunagi enne vajame praegu raudset distsipliini, bolševistlikku organiseeritust, mehisust ja valvsust selleks, et anda vaenlasele purustav löök...

Surm hitlerlikele röövlitele ja kõrilõikajatele!

Meie võitlus on õiglane, meie võidame!

Suure Stalini juhtimisel — edasi! Võitluses!

Vaenlane purustatakse — võit jääb meile!"

Balti mere laevastiku Sõjanõukogu avaldas analoogilise üleskutse Tallinna elanikele. Tallinna Haridustööliste ja Kunsttööliste Ametiühing, Eesti Nõukogude Kirjanike Liidu orgtoimkond ja Eesti Nõukogude Kunstnike Liidu orgtoimkond avaldasid üleskutse Tallinna kaitseks, õiguse, vabaduse ja kultuuri kaitseks saksa fašistlike metsaliste vastu.

Tallinna elanikud järgnesid bolševistliku partei ja nõukogude valitsuse üleskutsele ning võtsid kõige aktiivsemalt osa ENSV pealinna kaitsmisest. Osa neist võitles relv käes. Suurem osa aga ehitas linnas barrikaade, tõkkeid, kindlustusi. Kõikjal valitses kõige suurem külmaverelisuus, kord ja distsipliin, ehkki olukord oli väga raske. Linn oli pidevalt vaenlase kahuritule all ning 26. augustist peale möllasid eriti ta ida- ja põhjapoolses osas suured tulikahjud, mis matsid taevavõlvi paksudesse suitsupilvedesse.

Kogu Tallinna kaitsmise ajal ilmusid Tallinnas kolm ajalehte: „Kommunist“, „Noorte Hää!“ ja „Sovetskaja Estonia“. Nende viimased numbrid ilmusid 26. augustil. Pooleli jäi aga „Kommunisti“ 27. augusti numbri väljaandmine. Kui ma 27. augusti hommikul „Kommunisti“ trükikotta läksin leheladumist organiseerima, siis ei olnud koha peal ladujaid. Nad öeldi elavat Nõmmel. Tegin korralduse nende viibimatuks kohalekutsumiseks. Kuid lehte sel päeval enam siiski ei läinud korda välja anda.

26. augusti hommikul läksid Kaubasadamas „Suur Tõllule“ viimased evakueeruvad eraisikud. 27. augusti õhtul kella 18—19 vahel asusid Miinisadamas laevale ENSV Kaitsekomitee liikmed. Käis sõjaväeosade paigutamine laevadele. Öösel vastu 28. augusti jäeti Tallinn meie poolt maha.

Homnikul 28. augustil tibus Tallinnas vihma sadada. Paistis, nagu oleks looduski valanud pisaraid selle raske kaotuse pärast, mis Eestimaale ja eesti rahvale osaks sai, — ta pealinn oli langenud, Kalevite kants oli sattunud saksa fašistlike röövvallutajate võimusesse. Eesti mandriosal pidas saksa vägedele vastu veel väike maa-lapp Haapsalu juures. Kuid 30. augustil langes Ridala ning 31. augustil Haapsalu ja Rohuküla, Haapsalu kaitsjad taganesid Hiiumaale.

Seega oli kogu ENSV mandriosa peale 71-päevaseid ägedaid võitlusi langenud saksa okupantide kätte.

Algas teine periood võitluses ENSV pärast.

TEINE PERIOOD (1. septembrist kuni 3. detsembrini, s. o. 94 päeva), — VÕITLUS ENSV SAARTE PÄRAST

Selle perioodi kohta on meil praegu käepärast väga vähe materjali, — peamiselt ainult tähtsamate sündmuste kuupäevad. Olevate andmete alusel võib teise perioodi jagada neljaks etapiks.

SEITSMES ETAPP (1. septembrist kuni 14. septembrini), — VÕITLUS VORMSI JA MUHUMAA PÄRAST

Pärast ENSV mandriosa vallutamist hakkasid sakslased ette valmistama saarte allaheitmist. 10. septembril tegid sakslased dessandi Vormsi saarele. Peale kolmepäevast võitlust langes Vormsi saar 12. septembril sakslaste kätte. 14. septembril langes Muhumaa.

KAHEKSAS ETAPP (15. septembrist kuni 5. oktoobrini), — VÕITLUS SAAREMAA PÄRAST

17. septembril õnnestus sakslastel Muhumaa kaudu pärast veriseid võitlusi ning suuri kaotusi tungida Saaremaale. 21. septembril langes Kuressaare. 5. oktoobril langesid nõukogude vägede viimased positsioonid Saaremaal Sõrves.

UHEKSAS ETAPP (6. oktoobrist kuni 21. oktoobrini), — VÕITLUS HIIUMAA PÄRAST

12. oktoobril läks saksa vägedel korda peale korduvaid nurjunud katseid teha Nurstes Hiiumaale dessanti. 13. oktoobril langes Emmaste, 15. oktoobril — Keina, 17. oktoobril — Kärkla. 19. oktoobril mürdsid sakslased läbi Punaarmee kaitsejoonest Tahkuna poolsaarel. Kolm päeva kestsid Tahkunas vihased võitlused, kuni 21. oktoobril rauges Hiiumaa kaitsjate jõud. Osal saare kaitsjaist läks korda pääseda Hankosse Punaarmee juurde.

KUMNES ETAPP (kestab kuni 3. detsembrini), — LÕPEB OSMUSSAARE MAHAJÄTMISEGA MEIE VÄGEDE POOLT

Osmussaar oli viimane Eesti NSV territooriumi osa, mis meie vägede taandumisega vaenlase kätte langes.

Seega kestis sõjategevus Eesti NSV territooriumil tol ajajärgul kokku 165 päeva, ehk viis ja pool kuud. Iga kilomeeter Eesti pinda, eriti põhja pool Tartu—Viljandi—Pärnu joont, tuli vaenlasel vallutada raskete võitluste ja suurte kaotustega.

Eesti NSV pidas saksa vägedele niikaua vastu, kuni nende pealetung Leningradi all juba ammuugi seisma oli pandud ja kui algas vaenlase purustamine Moskva all (6. detsembril 1941. a. algas Punaarmee võidukas vastupealetung Moskva all seltsimees Stalini juhtimisel).

3. Lõppmärkmeid

Suure Isamaasõja esimese ajajärgu kogemused Eesti Nõukogude Sotsialistlikus Vabariigis 1941. aastal näitasid, et eesti töötav rahvas kindlasti kaitses oma nõukogude võimu saksa rööv vallutajate vastu ja oli kindlalt koondunud bolševistliku partei ning meie suure juhi seltsimees Stalini ümber.

Eestimaa Kommunistlik (bolševike) Partei organiseeris ja juhtis eesti rahva võitlust saksa fašistlike sissetungijate vastu. Ta näitas rahvale seda ülisuurt ohtu, mis rahvast ähvardab hitlerismi poolt,

näitas seda, mida toob rahvale saksa okupatsioon, kui sakslastel peaks korda minema Eestit vallutada. Pärastised sündmused kinnitasid täiel määral seda, mida EK(b)P tol ajal ütles.

Linnakodanluse jäänused, osa hallparuneid ja hitlerfašismi agendid püüdsid sõjaolukorda kasutada võitluseks nõukogude võimu vastu ja organiseerisid maal siin-seal saksa ja soome parašütistide juhtimisel fašistlike bandiitide salku. Kuid nii poliitiliste kui ka sõjaliste sündmuste arengu tagajärjel kuivas see banditism kiiresti kokku. ENSV linnades valitses kogu selle ajajärgu kestel igal pool eeskujulik kord.

Eesti rahva sõprussidemed vene rahvaga ja teiste Nõukogude Liidu rahvastega tegid läbi tõsise tuleproovi ning kõvenesid sõjatuules veelgi enam. Seda sõprust kõvendas eesti ja teiste Nõukogude Liidu rahvaste poegade ning tütarde veri, mis valati Eesti NSV kaitsmisel ühise verivaenlase — saksa röövvallutajate vastu. Lahingute surmaohus karastunud sõprus on tugevaim maailmas.

See ajajärk, ehkki ta oli võrdlemisi lühike, oli eesti rahvale määratu suureks poliitiliseks kooliks. Rahvas oli äsja tundma õppinud nõukogude võimu ja selle poliitikat. Nüüd nägi ta saksa fašistlike okupantide vägivalda- ja röövimispoliitikat, eestlaste häbistamise, alandamise ja saksastamise poliitikat. See kõik kasvatas veelgi enam rahvahulkade viha saksa röövvallutajate vastu ja suurendas nende poolehoidu nõukogude võimule.

Meie poliitiline selgitustöö rahva hulgas, mida linnades kõigist puudustest hoolimata siiski enam-vähem rahuldavaks võib pidada, oli maal väga nõrk. Selle peamiseks põhjuseks oli see asjaolu, et meie aktiiv maal astus hävituspataljonidesse, võttis relva pihku ja läks sõtta. Nõukogude ja partei aktiiv jäi külas väga hõredaks. Siit — töö nõrkus.

Mis puutub majanduslikesse küsimustesse, siis vajavad siin mainimist kaks asjaolu. Esiteks — tööstus, eriti Tallinnas, mobiliseerus kiiresti sõjavajaduste rahuldamiseks. Juba peale seda, kui Tallinna kaitised olid evakueeritud, organiseeriti ümberpiiratud linnas miinipildujate ja miinide tootmine Punaarmee jaoks (tehti kuni tuhat miini päevas). Mürskude nappuse pärast organiseeriti endistest aegadest säilinud välismaiste mürskude ümbertreimine nõukogude kahurite kaliibrite jaoks. Niiviisi saime suurel hulgal laskemoona.

Oli korraldatud tankide, kahurite, kuulipildujate ja muu relvastuse remont. Isegi mõned „noaaegsed“ „Renault“ tankid seati võitlusvalmis, pandi neile kahurid ja kuulipildujad peale ja asetati nad ida ja lõuna poole Tallinna positsioonidele. Tallinna raudteelased ehitasid koos mereväelastega neli laia- ja kitsarööpmelist soomusrongi, mis linna kaitsmisest kõige aktiivsemalt osa võtsid. Laiarööpmelistel soomusrongidel olid isegi kuuetollised kahurid peal. Teiseks — kõik väärtuslikumad kaitiste sisseseeded, toorained ja kaubatagavarad, üle 600 miljoni rubla väärtuses, evakueeriti ENSV-st ära Leningradi ja kaugemale. Sõjaliselt tähtsad kaitised, raudteeseadmed jms. hävitati meie poolt taganemisel.

Eesti NSV ja eriti Tallinna visal kaitsmisel oli määratu suur tähtsus kogu sõja käigu jaoks Leningradi suunas. Ta kergendas Leningradi kaitse ettevalmistamist ja pidas hulk aega kinni suure osa saksa vägesid.

Eriti tunnustustväärivalt peab mainima Punalipulise Balti mere laevastiku kõikide relvaliikide (eelkõige aga dessantvägede ja lennurite) vapraid võitlusi ENSV, iseäranis Tallinna ja saarte kaitsmisel. Need võitlused jäävad kuldkirjal särama Suure Isamaasõja ajalukku.

Väga suurt poliitilist ja sõjalist tähtsust omab eesti hävituspataljonide võitlus saksa okupantide ja nende agentide vastu. Hävituspataljonide sangarlikud lahingud jäävad alati seks eesti rahva vabadusvõitluse sangarlikele lehekülgedele.

Kokkuvõttes võib öelda, et noor nõukogudemaa — Eesti Nõukogude Sotsialistlik Vabariik täitis neil meie kodumaa raskeil päevil auga oma kohuse Nõukogude Liidu ees, meie suure Sotsialistliku Kodumaa ees.

Au ja igavene mälestus neile, kes tol ajajärgul Eesti NSV-s langetasid võitlustes saksa röövvalutajate vastu, võitlustes Nõukogude Eesti eest, Nõukogude Liidu eest! Kodumaa ei unusta neid iialgi. Meie paljastame oma pead nende sangarite haudade ees. Nende veri pole voolanud asjata. Nüüd, ligi kolm aastat hiljem, kus meie lõplik võit saksa okupantide üle pole enam kaugel, kus see võit ja sakslaste vägivaldavalitsuse lõpp Eestis on, võiks öelda, juba silmaga näha ja käega katsuda (Punaarmee võitleb juba Eesti NSV territooriumil!), nüüd paistab nende 1941. aasta võitluste ja neis toodud ohvrite tähtsus eriti selgesti silma.

Eesti rahvas mobiliseerib kõik oma jõud selleks, et maksimaalselt kiirendada oma vabanemist saksa okupatsiooni rängast ikkest. Ta aitab igati kaasa Punaarmeele ta võitlustes hitlerlike jõukude purustamisel ja hävitamisel. Eesti rahvas armastab Punaarmeed ja ootab teda kui oma päästjat, kui vabaduse ja õnne toojat.

Meie suure juhi ja armastatud õpetaja, Nõukogude Liidu marsali seltsimees Stalini juhtimisel vabastab Punaarmee eesti rahva hitlerlikust orjapõlvest.

Ja seltsimees Stalini juhtimisel asub eesti rahvas siis kõiki raskusi ära võites uue jõu ja suurima vaimustusega üles ehitama oma Nõukogude riiki ja sakslaste poolt lõhutud majandust, asub ehitama vaba ja õnneliku elu.

Õnnelik aasta

Eesti NSV IV aastapäeva puhul

Läheneb 21. juuli — Nõukogude võimu Eestis kehtimapaneku neljas aastapäev. Neli aastat tagasi kukutas eesti töötav rahvas tagurliku fašismimeelse kliki, võttis võimu enda kätte ja hakkas ehitama uut, nõukogude elu.

Seda tähtsat ajaloolist sündmust tähistame meie oma sangarliku Punaarmee suure pealetungi päevil. Vaprad nõukogude sõjamehed teostavad Leedu NSV vabastamist, nad on jõudnud Läti NSV territooriumile. Juba käesoleva aasta talvel ajas Punaarmee saksa fašistlikud okupandid välja Nõukogude Eesti idapoolsetest valdadest. Vabaduse koit on tõusnud nõukogude Baltimaade kohale.

Fašistlik Saksamaa on juba sõja kaotanud. Hitleri armee seisab täieliku katastroofi eel.

Eesti enne 1940. aasta juunipööret

Missugune oli rahvusvaheline olukord 1940. aasta kevadel ja suvel, kui Eestis algas võitlus nõukogude võimu eest?

Saksa fašismi algatusel puhkes 1939. aasta sügisel teine maailmasõda. 1940. aasta suve alguses õnnestus hitlerlastel saavutada rida kergeid võite Lääne-Euroopas. Nad vallutasid paljud mandri-Euroopa riigid ja valmistasid sissetungiks Inglismaale. Fašistliku agressiooni edasise levimise ja järjest uute riikide sõjaorbiiti kiskumise hädaoht kasvas kiiresti. Suurenes sõjalise kallaletungi hädaoht Nõukogude Liidule.

Niisuguses olukorras pidas Nõukogude Liidu valitsus vajalikuks võtta tarvitusele abinõud oma loodepiiride kindlustamiseks, sest eesti, läti ja leedu tagurlik kodanlus hakkas oma poliitikas järjest rohkem osa võtma nõukogudevastastest mahhinatsioonidest ja nõukogudevastasest tegevusest.

Selle kohta, et eesti tagurlik kodanlus võttis osa nõukogudevastastest mahhinatsioonidest ja valmistus sõjaks Nõukogude Liidu vastu, on olemas rohkesti fakte. Tagurlased püüdsid mõjutada ja muuta avalikku arvamist ning meeletada Eesti laialdasi rahvahulki Nõukogude Liidu vastu.

1. juunil 1940. aastal pidas tolelaegne peaminister Uluots riigiasutuste juhtivatele tegelastele kõne. Samal päeval pidas kindral Laidoner kõne lennukooli aktusel lipu üleandmise puhul. Järgmisel päeval, 2. juunil, kõnelesid minister Piip Rakveres ja siseminister Jürima Valgas noorsoopidustustel. 7. juunil esines Uluots uue kõnega Tallinnas ülemaalse eesti noorsooühenduse pidustustel. 8. juunil toimus Tallinnas keskkoolide õpilaste paraad sõjaliste õppuste lõpu puhul. Paraadil esines kindral Laidoner. Jne.

Kõigi nende esinemiste põhimotiiviks oli see, et Eesti peab olema valvel, peab olema valmis võimalikeks tõsisteks sündmusteks. See oli Eesti avaliku arvamuse otsene, halvasti maskeeritud mobiliseerimine Nõukogude Liidu vastu. Ühes sellega astuti ka sõjalis-tehnilise iseloomuga samme. Näiteks hakati 12. juunist Eesti tolelaegse valitsuse määruse põhjal üle kogu maa korraldama veo- ja sõidutranspordide liikumist kolonnide kaupa. See oli ettevalmistus sõjalisteks vedudeks mobilisatsiooni korral. 14. juunil ilmus seadus nõndanimetatud „omakaitse fondi“ moodustamise kohta kõigis maakondades ja linnades, mis oli määratud fašistlike salkade relvastamiseks. 15. juunil algas Tallinnas nõndanimetatud „Balti nädal“, millest võttis osa kolme Balti riigi — Eesti, Läti ja Leedu — poliitika- ja seltskonnategelased. Samal ajal saabus Riiga eesti kindral Tõnisson.

Need on ainult mõningad faktid eesti reaktsoonilise, fašismi-meelse kodanluse aktiivsest nõukogudevastasest tegevusest.

Selsamal ajal läks sakslastel korda vallutada Dunkerque (3. juunil). Edasi, 10. juunil astus Itaalia sõtta fašistliku Saksamaa poolel. 14. juunil vallutasid sakslased Pariisi. Kõik see aktiveeris eesti tagurlust.

Loomulikult ei saanud Nõukogude Liit rahulikult pealt vaadata Eesti, Läti ja Leedu kodanlike riikide valitsuste nõukogudevastast tegevust, seda enam, et need valitsused olid sõlminud Nõukogude Liiduga mittekallaletungi ja vastastikuse abistamise pakti. Nõukogude Valitsus esitas nendele riikidele nõudmise täita lepinguid

ausalt. 15. juunil esitati Välisasjade Rahvakomissari seltsimees Molotovi poolt vastav nõudmine Leedule. Samal päeval tehti analoogiline esildus Lätile. Järgmisel päeval, 16. juunil, esitas Nõukogude Valitsus niisuguse nõudmise ka Eestile.

Vastavalt lepingutele ja uuele kokkuleppele hakkasid 17. juunil Eestisse saabuma uued Punaarmee kontingendid nende nõukogude garnisonide tugevdamiseks, mis 1939. aastal sõlmitud lepingu alusel olid Eestisse paigutatud Eesti piiride puutumatus tagamiseks.

16. juunil lõppes Tallinnas alles eelmisel päeval avatud „Balti nädal“. Balti riikide tagurlikud tegelased veendusid, et kogu nende kulissidetagune nõukogudevastane mäng on paljastatud ja et Nõukogude Liit võtab fašistliku Saksamaa sõiduvees ujuvate eesti, läti ja leedu fašistide nõukogudevastaste mahhinatsioonide takistamiseks tarvitusele energilisi abinõusid. Ja „Balti nädalast“ osavõtjad sõitsid koju teatega, et „nad lõpetasid oma töö rutem, kui oli ette nähtud“.

17. juunil pöördusid Eesti ministrid puhkuselt kiiresti tagasi. Valitsus võttis tarvitusele abinõusid, et ära hoida eesti töörahva Punaarmee-sõbralikke demonstratsioone, keelati kõik koosolekud, miitingud, demonstratsioonid jne. Uhtlasi suleti kinod, restoranid, kohvikud ja teised lõbustusasutused. Kuid kõik see ei suutnud keelata eesti töötavat rahvast avaldamast oma sügavat sümpaatiat ning sõbralikke tundeid Punaarmee ja Nõukogude Liidu vastu.

Tagurliku valitsuse kukutamine

Reaktsiooniline valitsus, mille eesotsas olid Päts, Laidoner ja Uluots, viivitas vastuse andmisega Nõukogude Liidule, kes nõudis vastastikuse abistamise paktiga enda peale võetud kohustuste vastuvaidlematut täitmist. Oli selge, et valitsuse reaktsiooniline koosseis ei soovinud tagada pakti täitmist, tähendab, osutasid vajalikuks muudatused valitsuse koosseisus. 18. juunil võttis tolleaegne president Päts vastu mitmesuguste kodanlike poliitiliste rühmituste juhte — Uluotsa, Tõnissoni jt. Tehti viimseid katseid rahva seljataha kokku leppida.

Kuid Eesti tööliklass, töötav talurahvas ja intelligents jälgisid valvsalt Uluotsa valitsuse poliitikat (viimane on praegu muide Hit-

leri peakäsilane sakslaste poolt okupeeritud Nõukogude Eestis). Töötajad nägid, et valitsus viivitab põhiliste küsimuste lahendamisega, et reaktsiooniline klikk katsub päästa oma nõukogudevastast poliitikat ja jätkab kokkuleppepoliitikat fašistliku Saksamaaga — Nõukogude Liidu vastu. Sellest tingituna tuli eesti töötav rahvas 21. juunil 1940. aastal tänavaille, nõudis valitsuse viivitamatut tagandamist ja niisuguse valitsuse loomist, mis tagab sõpruse ja tiheda liidu NSVL-ga.

Demonstratsioonid, koosolekud, miitingud toimusid Tallinnas, Pärnus, Türil, Valgas, Tartus ja teistes linnades, samuti ka maal. Demonstrandid vabastasid Tallinnas vanglast poliitilised vangid — töötava rahva huvide eest võitlejad, võtsid enda kätte valitsusastutuste hooned. Töölisvõimlas toimunud tööliste massilisel miitingul võeti vastu resolutsioon, mis nõudis valitsuse tagandamist ja uue valitsuse loomist, kes täidab tööliste nõudmised ja hakkab teostama eesti rahva põhilistele huvidele vastavat poliitikat.

Töötajate survele lahkus Uluotsa reaktsiooniline valitsus ja 21. juunil 1940. aastal loodi uus valitsus progressiivse ühiskonnategelase dr. Joh. Varesega eesotsas. President Päts andis samal päeval määruse uue valitsuse ametisse nimetamise kohta.

Huvitav on meelde tuletada seda, et samal päeval, 21. juunil 1940. aastal, esitas Hitler Prantsusmaale Compiègne'i metsas nõudmise kapituleerumiseks.

Järgmisel päeval, 22. juunil, tuli uus Eesti valitsus kokku oma esimesele istungile. Võeti vastu uue valitsuse deklaratsioon, mis määras kindlaks tema poliitika. Deklaratsiooni tekst kõlab järgmiselt:

1. Välispoliitika alal kindlustada Nõukogude Liiduga sõlmitud vastastikuse abistamise pakti ausat ja tõelist täitmist ja temaga tiheda liidu alusel tõeliselt siirate ja sõbralike suhete edasiarendamist.

2. Sisepoliitika alal kindlustada rahva õiguste täielikku maksmapanekut, rahva ainelise heaolu tõstmist ning rahvusliku kultuuri ja kodumaa hüvangu arendamist, milleks kindlustada rahva demokraatlike õiguste teostamist.

3. Hoolitseda poliitiliste vangide amnestia viivitamatu läbi viimise eest.

4. Saata laiali rahva tõelist tahet mitte esindavad Riigivolikogu ja Riiginõukogu ning viia läbi uued valimised, et teostada rahva tõe-

list esindust; saata laiali rahvavaenulised organisatsioonid; algatada kohalike omavalitsuste reformi.

5. Puhastada riigiparaat kuritahtlikest, laostuvaist ollustest; teostada otsustavat võitlust bürokratismi ja riigiparaadi ülekultustuste vastu, asendada mandunud, laostunud ja bürokraatlikud elemendid rahva mitmesugustest kihtidest tulevate värske jõududega, et muuta valitsemisaparaat ausaks, vähekulukaks ja rahva tarvetele vastavaks.

6. Kindlustada Eestis elavate vähemusrahvuste õigused ja kõrvaldada lahkkelid üksikute rahvaste vahel.

7. Astuda samme seaduste läbiviimiseks, mis taotleavad tööliklassi ja haritlaste töötingimuste ja olude parandamist ning mis on sihitud põllumeeste majanduse ja kultuuri edendamisele ja tõstmisele.

8. Arendada igakülgset rahvaharidust ja tervishoidu; võtta tarvitusele abinõud majandusliku elu, kaubanduse ja tööstuse tõhusaks arendamiseks vastastikuste majanduslike vahekordade alusel Nõukogude Liiduga.

9. Anda täielikku kaasabi Nõukogude Liidu vägede paigutamisel Eestis.

President Pätsi korraldusega vabastati ametist eesti sõjavägede ülemjuhataja kindral Laidoner, samuti vallandati ka mõned teised temale lähedased tagurlikud kindralid.

Samal päeval, 22. juunil, ilmus uue progressiivse ajalehe „Rahva Hää!“ esimene number. Keelatud ametiühingud alustasid uuesti tegevust.

Järgnevatel päevadel, alates 22. juunist, veeres üle kogu Eesti tööliste, talupoegade ja intelligentsi koosolekute ja miitingute võimas laine, kus eesti töötajad avaldasid oma rõõmu reaktsioonilise klikivõimu kukutamise ja progressiivse, demokraatliku korra maksmapaneku üle Eestis ning eesti rahva demokraatlike õiguste taastamise üle, mis kodanlus temalt võttis enam kui 20 aastat tagasi, mil saksa imperialism 1918. a. Eestis nõukogude võimu hävitas.

Eesti töötav rahvas tundis neil otsustavail päevil Punaarmee vennalikku abi, kes, kuigi ta ei seganud ennast maa siseasjusse, juba ainult Eestis viibimisega sundis eesti kodanluse reaktsioonilisi

elemente hoiduma katsetest relvastatud jõuga maha suruda rahvaliidumist. Tallinnas viibis neil päevil UK(b)P KK sekretär sm. Ždanov, kes jõudis sinna 19. juunil.

Revolutsioonilise liidumise tõus Eestis

Pärast fašistitseva kodanluse kukutamist hakkas eesti töörahas ennenägematu energiaga puhastama maad kõigest sellest kõntsast, mis oli kogunenud Pätsi-Laidoneri kliki tiiva alla. Vastavate määrustega likvideeriti eriti tagurlikud organisatsioonid, nagu „Isamaaliit“, „Kaitseliit“ jt. Algas töötajate organisatsioonide kiire kasv, tekkisid uued ametiühingud. Töölised ja talupojad esitasid oma koosolekutel peale fašistlike organisatsioonide, kodade jne. likvideerimise nõude ka majanduslikke nõudmisi — tööpalga kõrgendamiseks ja majandusliku olukorra parandamiseks.

4. juulil tühistas sisekaitse ülem H. Haberman seaduse, mis keelas Eestimaa Kommunistliku (bolševike) Partei tegutsemise ning Eestimaa Kommunistlik Partei tuli põranda alt välja ja hakkas töötama legaalselt, avalikult, asudes eesti rahva vabaduse ja õnne eest peetava võitluse etteotsa.

Eestimaa K(b)P oli töötanud põranda all palju aastaid, alates 1918. aastast, millal sotsialistlik revolutsioon Eestis saksa röövvalutajate löökide all lämmatati. Töötav rahvas teadis, et tema võitlus 1940. aasta suvel oli ette valmistatud eesti bolševike kauaaegse ennastsalgava võitluse ja tegevusega. Rahva võit reaktsiooni üle saavutati Eestimaa Kommunistliku (bolševike) Partei otsesel juhtimisel.

Järgmisel päeval, 5. juulil, ilmus Eestimaa Kommunistliku Partei keskhäälekandja „Kommunist“ esimene legaalne number. Selle ajani oli ajalehte „Kommunist“ trükitud enam kui kahekümne aasta jooksul põrandaalustes trükikodades ja levitatud illegaalselt.

Samal päeval, 5. juulil, anti välja seadus selle kohta, et 14. ja 15. juulil toimuvad Eestis Riigivolikogu valimised, mis vastavalt eesti rahva suveräänsetele õigustele on kutsutud kindlaks määrama Eesti edaspidist valitsusvormi ja riigikorda.

Nendel ja järgnevatel päevadel toimus riigiaparaadi puhastamine reaktsioonilistest elementidest.

5. juulil loodi eesti sõjaväes poliitiliste instruktorite instituut. Mõne päeva pärast — 9. juulil — valiti esimene sõduritekomitee, see oli Tapal, soomusrongi-rügemendis. Seadus sõduritekomiteede loomise kohta võeti vastu mõni päev hiljem.

Pärast Riigivolikogu valimiste tähtpäeva kindlaksmääramist 14.—15. juulile algas valimiseelne hoogtöö. Aeg oli väga piiratud, valimisteni jäi ainult 10 päeva, ning valimiseelne hoogtöö oli äärmiselt pingeline. Kõik eesti edumeelsed organisatsioonid ühinesid valimiseelse hoogtöö ajal blokki, nime all „Eesti Töötava Rahva Liit“. Eesti Töötava Rahva Liitu kuuluvad organisatsioonid hõlmasid eesti rahva rõhuva enamuse. 6. juulil ilmus Eesti Töötava Rahva Liidu valimiseelne läkitus, milles selgitati eesmärgid ja ülesandeid, millede eest võitleb Liit, ning esitati loosungid, millede all eesti töörahvas valimistele läheb. Need eesmärgid ja ülesanded vastasid dr. Varese valitsuse deklaratsioonile, mis oli avaldatud 22. juunil.

8. juulil algas kandidaatide esitamine Riigivolikogu saadikuteks Tagurlikud, rahvavastased elemendid tegid katse esitada oma kandidaate vastukaaluks Eesti Töötava Rahva Liidu kandidaatidele. Rahvas nõudis tagurlike elementide kõrvaldamist Riigivolikogu kandidaatide hulgast, et võtta neil võimalus kasutada demokraatiat asja kukutatud tagurliku kildkonna võimu taastamise katseteks. Vastavalt rahvamasside nõudmistele ei antud tagurlikele elementidele võimalust valimistel oma kandidaate esitada.

Valimiste hoogtöö ajal toimusid üle kogu Eesti rahvarikkad miitingud ja koosolekud, mis mobiliseerisid valijaid Eesti Töötava Rahva Liidu loosungite ümber.

Eesti uus valitsus võttis ajaviitmatult abinõud tarvitusele, et jalule seada tihedamaid majanduslikke vahekordi Nõukogude Liiduga. Nii sõitis 12. juulil Moskvasse Eesti majanduslik saatkond, et läbi rääkida tihedaimate majanduslike vahekordade loomise üle Eesti ja NSVL vahel.

Lähenes Riigivolikogu valimiste päev. Valimised toimusid 14. ja 15. juulil. Valimistest võttis osa enam kui 81% valijate üldarvust, kusjuures 92% valimistest osavõtnuist toetas Eesti Töötava Rahva Liidu kandidaate. See oli Eestis seninägemata aktiivne osavõtt valimistest. Uhelgi senisel Eesti parlamendi valimisel polnud valijate säärast aktiivsust. See andis tunnistust, et kõige laiematel eesti

rahva kihtidel oli võimalus kasutada tegelikult neid demokraatlikke vabadusi, mida võimaldas neile uus valitsus. Tõik, et 92% osavõtnuid, s. t. eesti rahva rõhuv enamus hääletas Eesti Töötava Rahva Liidu kandidaatide poolt, räägib sellest, et 14.—15. juulil 1940. aastal valitud Riigivolikogu liikmed on eesti rahva tõelised esindajad, on tema suveräänsete õiguste ja tahte tegelikud väljendajad.

Nõukogude võimu kehtimapanek Eestis

17. juulil toimus Tallinnas Vabadusväljakul demonstratsioon seoses töötava rahva võiduga Riigivolikogu valimistel. Miitingul esinevad kõnelejad nõudsid Nõukogude loomist, kõige tihedamat liitu Nõukogude Liiduga. Samasugused miitingud ja koosolekud toimusid kogu maal. Nendel miitingutel väljendas rahvas oma rõõmu Eesti Töötava Rahva Liidu hiilgava võidu puhul Riigivolikogu valimistel.

18. juulil toimus Eestimaa Kommunistliku Partei Tallinna organisatsiooni liikmete esimene ülelinnaline koosolek. See oli tähtis, unustamatu sündmus Tallinna bolševistliku organisatsiooni ajaloos. Sel koosolekul kohtasid esmakordsalt seltsimehed, kes pöranda all tihtigi tundsid üksteist ainult varjunimede järgi, siin kohtasid sõbrad, kes olid teineteisest lahutatud paljude vanglas veedetud aastatega. Tallinna kommunistide koosolek pani aluse Tallinna parteiorganisatsiooni normaalsele tööle legaalses tingimustes.

21. juulil algas äsjavalitud Riigivolikogu istungjärk. Esimesel koosolekul kuulutati pärast saadik J. Lauristini aruannet Eestis välja nõukogude võim. Eesti muutus Nõukogude Sotsialistlikuks Vabariigiks. Järgmisel päeval, 22. juulil, võttis Riigivolikogu vastu deklaratsiooni Eesti NSV astumise kohta Nõukogude Liidu koosseisu. Otsustati pöörduda vastava palvega NSVL Ülemnõukogu poole. Samal päeval, 22. juulil, võeti vastu seadus, millega kõik maa Eestis kuulutati kogu rahva ühisvaraks. 23. juulil võttis Riigivolikogu vastu seaduse suurtööstuse ja pankade natsionaliseerimise kohta. Samal koosolekul moodustati komisjon Eesti NSV uue põhiseaduse väljatöötamiseks, mis koostati NSVL Stalinliku Konstitutsiooni alusel ja sellele vastavalt.

Riigivolikogu esimese istungjärgu lõppemisel toimusid Tallinnas ja kõigis teistes linnades kui ka maal miitingud ja koosolekud, mis olid pühendatud Riigivolikogu ajaloolistele otsustele nõukogude võimu kehtimapaneku kohta Eestis. Määratu suure rõõmuga tervitas töötav rahvas nõukogude võimu. Eesti rahvas väljendas oma siirast sõprustunnet NSVL vennasrahvaste vastu ning kõigepealt vene rahva vastu. Ta väljendas sügavat tänu NSVL Valitsusele ja targale juhile seltsimees Stalinile oma pääsemise eest kapitalistlikust ikkest, saavutatud vabaduse ja iseseisvuse eest.

Eesti muutus Nõukogude Sotsialistlikuks Vabariigiks. Algas uus lehekülj Eesti ajaloos, eesti rahva ajaloos.

Teostusid lootused ja ootused, millede eest eesti rahvas oli võidelnud pikkade aastakümnete vältel. Saavutati eesmärgid, millede eest võitlesid eesti rahva parimad pojad ja tütrede. Meenutagem võitlejaid vabaduse eest 1905. aasta revolutsiooni päevil, 1917.—1918. aasta revolutsioonist osavõtjaid, kodusõja kangelasi. Meenutagem selliseid tulihingelisi eesti bolševikke ja töölisliikumise tegelasi nagu seltsimehed Kingissepp, Kreuks, Tomp, Sommerling, Leiner, Riisman, Jürna ning paljud ja paljud teised. Igavene au neile eesti rahva vabaduse ja õnne eest langenuile!

Ajalooline murrang eesti rahva elus toimus Eestimaa Kommunistliku (bolševike) Partei juhtimisel, milline partei oli loodud Üleliidulise Kommunistliku (bolševike) Partei, kõigi nõukogude rahvaste suurte juhtide Lenini ja Stalini poolt. Eestimaa kommunistlik partei kasvas ja tugevnes UK(b)P Keskkomitee juhtimisel, tundes seltsimees Stalini truud kaasvõitleja, Leningradi bolševike juhi sm. Ždanovi otsest abi.

Eesti rahvas vabanes kapitalistlikust ikkest. Ta pani oma kodus kehtima nõukogude võimu. Tema ajaloos algas uus ajastu — sotsialistliku ühiskonna ülesehitamise ajastu.

Nõukogude võimu esimesed sammud

Eesti töötav rahvas, hakanud oma maa, oma saatuse peremeheks, asus ennenägematu vaimustuse, algatusvõime ja tahte jõuga uuele tööle — sotsialistliku ühiskonna ülesehitamisele. Sotsialismi ehit-

mise ühe aasta (1940.—1941. a.) kogemused Eestis tõendavad, et töötav rahvas bolševistliku partei juhtimisel on suuteline imesid korda saatma, et ta on suuteline võitma kõiki ja igasuguseid takistusi oma teel, lõppu tegema vaenulike elementide igale katsele tõkestada uue nõukogude elu ülesehitamist.

Taastame kronoloogilises järjekorras põhimised faktid Nõukogude Eesti elust ajavahemikul 1940. aasta juulist kuni Suure Isamaasõja alguseni.

Rahva poolt kukutatud tagurlikud elemendid ja nende sabarakud püüdsid takistada uue sotsialistliku ühiskonna ehitamist, eeskätt majanduslikul alal. Seepärast avaldati 25. juulil seadlus võitlusest majandusliku saboteerimisega. Vastavalt Riigivolikogu poolt vastu võetud seadlustele algas suurtööstus-ettevõtete ja pankade natsionaliseerimine, mis teostati põhimiselt kahe-kolme kuu kestel.

29. juulil sõitis Tallinnast Moskvasse Eesti NSV Riigivolikogu saatkond, et üle anda NSVL Ulemnõukogule deklaratsioon palvega vastu võtta Eesti Nõukogude Liidu koosseisu. NSVL Ulemnõukogu istungil 6. augustil võeti Eesti NSV vastu Nõukogude Liidu koosseisu. Eesti NSV Riigivolikogu saatkonna tagasitulek Moskvast muutus rahvapeoks. Alates Narvast kuni Tallinnani tervitasid Riigivolikogu saatkonda määratu suured rahvahulgad. Paljudes jaamades toimusid miitingud, kus esinesid saatkonna liikmed, töölised ja teenijad. Tallinna Balti jaama ees toimus suurem miiting. See oli eesti rahva võimas meeleavaldus, millega ta väljendas oma ustavust nõukogude võimule, bolševistlikule parteile ja Nõukogude Liidule.

30. juulil moodustati vastavalt Riigivolikogu poolt 23. juulil vastuvõetud seadusele maata ja vähese maaga talupoegade maaga varustamise komitee. Uheaegselt sellega asus Põllutöoministeerium välja töötama vahendeid, kuidas talurahva maksukoormat kergendada ja tema pangavõlga teatud ulatuses kustutada.

3. augustil võtsid Valitsus, EK(b)P KK ja Ametiühingute Kesk-nõukogu vastu otsuse tõsta tööliste töötasu 20%. Tallinna Balti puuvillavabriku töölised pöördusid kogu Eesti tööliste poole üleskutsega arendada vastuseks partei ja valitsuse hoolitsusele sotsialistlikku võistlust ja stahhaanovlikku liikumist, et arendada kiiremini meie sotsialistlikku tööstust. See Tallinna tekstiiltööliste üleskutse leidis laialdast vastukaja kogu maal.

5. augustil võeti vastu otsus tõsta ka insener-tehnilise koosseisu töötasu.

8. augustil moodustati Tallinna Sadamatehastes esimene Eesti NSV käitiskomitee. Sellele järgnes käitiste ja kohalike komiteede loomine kõigis ettevõtetes ja asutustes üle kogu maa.

Teostati pankade, ettevõtete, laevanduse, tervishoiuasutuste, suurte elamute jne. natsionaliseerimine. Kogu rahvamajandus korraldati samm-sammult ümber uuel, sotsialistlikul alusel.

Raamatukogudest ja -kauplustest korjati ära tagurlik ja fašismi-meelne kirjandus. Hakati välja andma edumeelset nõukogude kirjandust.

Sellele, et Eesti noored kaadrid võiksid uurida bolševismi teooriat, andis Eestimaa Kommunistlik (bolševike) Partei algusest peale eriti suure tähtsuse.

„UK(b)P ajaloo lühikursus“ tõlgiti eesti keelde ja 4. augustil 1940. aastal hakati seda avaldama EK(b)P Keskkomitee häälekandjas „Kommunist“.

24. augustil tuli Riigivolikogu kokku teiseks istungjärguks. Selle istungjärgu tähtsamaid otsuseid on Eesti NSV Konstitutsiooni vastuvõtmine, mille eelmisel istungjärgul moodustatud komisjon oli välja töötanud. Vastavalt uuele Konstitutsioonile nimetas Riigivolikogu end ümber Eesti NSV Ülemnõukoguks. See Eesti NSV Ülemnõukogu koosseis töötab ka praegu. Edasi moodustati Nõukogude Valitsus — Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu.

30. augustil avaldas Rahvakomissaride Nõukogu määruse, mille järgi eesti sõjavägi kuulutati Punaarmee koostisosaks. See päev oli Punaarmee eesti väeosade olemasolu alguseks (kui mitte arvestada Punaarmee eesti väeosi, kes olid olemas kodusõja ajal 1918.—1920. aastal).

Sotsialistlik ehitustöö Nõukogude Eestis

Septembrikuus algasid komiteede valimised käitistes ja asutustes. Tehti ära suur töö tööliste ametiühingutesse koondamisel. Nõukogude võimu üheaastase kestuse vältel kasvas ametiühingute liikmete arv 15 000 liikmelt 180 000 liikmele. 7. septembril toimus ühe suurema ehituse juures esimene eesti lööklaste ja stahhaanovlaste

nõupidamine. See oli erakordselt suure tähtsusega fakt. Saanud maa peremeheks, oli Eesti tööliklass haaratud püüdest viia Eesti NSV majanduslikku arengut maksimaalse kiirusega edasi.

Septembrikuus NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidium võttis vastu seadluse, mille järgi Eesti, Läti ja Leedu Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide kodanikud võeti vastu Nõukogude Liidu kodanikeks.

11. septembril likvideeriti endine eesti politsei ja loodi töölis-talupoegade miilits.

18. septembril loodi Ida-Eestis Kallastel esimene kalapüügiartell ja mõni päev hiljem, 22. septembril, Narva vallas „Dolgaja Niva“ külas esimene eesti kolhoos, kuhu astus ligi 70% selle küla talupoegadest. Nõukogude võimu aastase kestuse ajal loodi Eestis neli või viis kolhoosi. Selle tõsiasi, et eesti talupojad rajasid ise need esimesed kolhoosid, on sakslased ümber pööranud ja püüdnud juba kolm aastat rahvast veenda, nagu oleks Eestis nõukogude aastal läbi viidud täielik sundkollektiviseerimine. See fašistide laim nõukogude võimu ja bolševike partei poliitika kohta ületab oma alatuse poolest kõik muu.

Mäletan väga hästi, kuidas talupojad, kes soovisid astuda kolhoosidesse, Tallinna sõitsid, Keskkomitees ja teistes valitsusasutustes nõu küsimas käisid, kuidas kolhoose asutada. Meie seletasime neile, et kõigepealt tuleb teil hästi tutvuda põllumajandus-artelli põhikirjaga, et kõige suhtes põhjalikult selgusele jõuda. Kui kolhoosi eesmärk on teile selge ja kui te olete sellest põhjalikult aru saanud, siis täitke oma soov, asutage kolhoos ja meie toetame teid, sest nõukogude võimu ja meie partei poliitika seisab selles, et toetada talupoegade eneste algatust põllumajanduse sotsialistlikul ümberkorraldamisel ja talumajapidamiste sotsialistlikele rööbastele juhtimisel.

Mingisugust sundust kollektiviseerimisel pole lubatud ja mingisugust sundust ei olnud Eestis 1940./41. aastal. Seda teab muidugi eesti töötav talurahvas väga hästi ja fašistlik laim nõukogude võimu poliitika kohta suudab vaevalt kedagi eksiteele viia.

Septembri lõpul tõsteti Rahvakomissaride Nõukogu ja Eestimaa K(b)P KK määrusega tööliste ja teenijate palku 30—45%. Edasi seati kõrgemates õppeasutustes sisse stipendiumid. Samuti pandi meeste ja naiste ühesuguse töö kohta maksma ühtsed palganor-

mid. 30. septembril avati Tartu Riiklik Ülikool kui nõukogude ülikool.

Septembris, oktoobris ja novembris viidi maal läbi maajagamine vähese maaga ja maata talupoegadele. See oli maal kõige aktiivsema poliitilise elu ajajärk, terava klassivõitluse ajajärk. Nõukogude võim viis maareformi kindla käega ellu.

Oktoobri keskpaiku algas õppetöö Tallinna ja Tartu marksismileninismi õhtuülikoolis. Bolševistliku teooria õppimine oli noore Nõukogude Eesti kaadrite ees seisvate ülesannete hulgas üks tähtsaimaid. Korraldati lühiajalisi kursusi partei algorganisatsioonide sekretäridele. Tallinnas ja teistes kohtades algasid mõni aeg hiljem natsionaliseeritud ettevõtete uute juhatajate kursused; samuti korraldati kursusi ka direktoritele.

25. oktoobril võttis UK(b)P KK vastu otsuse arvata Eestimaa Kommunistlik (bolševike) Partei Üleliidulise Kommunistliku (bolševike) Partei koosseisu kui üks selle organisatsioonidest. Sellest päevast alates on Eestimaa K(b)P liikmed ühtlasi ka UK(b)P liikmed.

1. novembril ilmus „UK(b)P ajaloo lühikursuse“ eestikeelne tõlge eri raamatuna suures, Eestis enneolematu tiraažis — 25 000 eksemplaris.

Novembris kuulutati välja, et Eesti NSV rahvasaadikute valimised NSVL Ülemnõukokku toimuvad 12. jaanuaril 1941. aastal, ja algas valimiseelne selgitustöö.

Valitsus võttis tarvitusele rea vahendeid abi osutamiseks vähese maaga ja maata talupoegadele, kes olid saanud maad. Nõnda näiteks võeti 19. novembril vastu seadus, mille põhjal nendele talupoegadele anti ehituste jaoks metsa kuni 10-aastase tähtajaga ja soodsa tingimustega, samuti laenu ja abi kariloomade muretsemiseks jne.

Novembri lõpul Rahvakomissaride Nõukogu ja EK(b)P KK võtsid vastu rea otsuseid, mis puudutasid riigi majandusliku elu põhiküsimusi, nagu tööpalga ümberkorraldamine, Nõukogude valuuta sisseseadmine Eestis, edasi — sotsiaalkindlustuse sisseseadmine, uute hindade määramine tööstuskaupadele ja toiduainetele, maksuta arstiabi sisseseadmine töölistele ja talupoegadele, tööliste ja teenijate maksukoorma kergendamise seadus, terve rida kategooriaid tööliste, teenijate, insener-tehnilise personaali ja teaduslike tööliste

palga kõrgendamisel. 30. novembril avaldati seadus, millega tugevdati võitlust spekulatsiooni ja tagurlike elementide katsete vastu ignoreerida nõukogude valitsuse samme kindlate hindade määramisel.

Detsembri algul võeti Rahvakomissaride Nõukogu ja Eestimaa K(b)P KK poolt kooskõlas NSV Liidu Valitsuse otsusega vastu seadus 15 masina-traktoriijaama loomiseks, mis pidid alustama tööd 1941. aasta kevadel.

Hiljem võeti vastu veel teine seadus 10 täiendava masina-traktoriijaama loomiseks. Seega töötas Eestis 1941. aasta kevadkülvil ajal 25 masina-traktoriijaama. Masina-traktoriijaamade juurde oli kõigis eesti valdades asutatud 250 hobu-masinriistade laenutuspunkti, et abistada töötavat talurahvast maaharimisel ja muudel põllumajanduslikel töödel. Neil masina-traktoriijaamadel ning hobu-masinriistade laenutuspunktidel oli 1941. aasta kevadkülvil ajal väga suur tähtsus, nii et külv teostati väga kiiresti ja organiseeritult ning kõrgel agrotehnilisel tasemel.

Detsembri lõpul otsustas Eestimaa K(b)P KK 5. veebruaril 1941. aastal kokku kutsuda Eestimaa Kommunistliku (bolševike) Partei IV kongressi. Enne seda viidi läbi valimised kõigis partei-organisatsioonides ja peeti ka partei linna- ja maakonnakonverentsid. IV kongress oli Eestimaa K(b)P esimene legaalne kongress. Eelmised kolm kongressi oli peetud sügaval põranda all.

1941. aasta 12. jaanuaril toimus Eesti NSV rahvasaadikute valimine NSV Liidu Ulemnõukokku. Nende valimistega demonstreeris eesti rahvas võimsalt oma poolehoidu kommunistide ja parteitute bloki kandidaatidele, kes olid esitatud valimiseks. Osavõtt valimistest oli enneolematult aktiivne. Haruldase üksmeelega hääletasid valijad kommunistide ja parteitute bloki kandidaatide poolt. Nii näiteks võttis 875 000 hääleõiguslikust kodanikust osa valimistest Liidunõukokku 852 000 valijat ja Rahvuste Nõukokku 851 000 valijat. Valimistel Liidunõukokku hääletas kommunistide ja parteitute bloki kandidaatide poolt 97,01% ja valimistel Rahvuste Nõukokku 95,78% valimistest osavõtnuist. Sellega väljendas eesti rahvas võimsalt oma üksmeelt ja avaldas täielikku solidaarsust bolševike partei ja Nõukogude Valitsuse poliitikaga, sellega väljendas eesti rahvas võimsalt oma tahet õlg-õla kõrval NSV Liidu teiste rahvastega aktiivselt osa võtta uue nõukogude elu ülesehitamisest.

17. jaanuaril avaldas Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidium seadluse maakonna-, linna- ja vallatäitevkomiteede loomise kohta.

18. jaanuaril sõlmiti Nõukogude Liidu ja Saksamaa vahel kokkulepe kõigi sakslaste Eestist Saksamaale ümberasustamise kohta. See oli Eesti elus väga tähtis sündmus. XIII sajandist alates olid sakslased Eestis peremeest mänginud ja enam kui 700 aastat eesti rahvast kurnanud, ekspluateerinud ja rõhunud. Alles nüüd, nõukogude võimu ajal, vabanes eesti rahvas Nõukogude Liidu võimsuse ja jõu abil saksa ikkest täielikult. Tõsi küll, saksa röövvalutajail õnnestus fašistliku bandiidi Hitleri abiga veel kord Eestisse tagasi tulla, veel kord eestlaste turjale elama asuda, kuid saksa okupatsioonipäevad Eestis on juba loetud ja see päev pole enam kaugel, millal kuulsusrikas Punaarmee vabastab suure Stalini juhtimisel eesti rahva jäädavalt oma põliste vaenlaste — saksa röövvalutajate ikkest.

Viimne rong Saksamaale ümberasujatega väljus Eestist 25. märtsil 1941. aastal.

Jaanuari lõpul ja veebruari algul toimusid Eestimaa K(b)P maakondade ja linnade parteikonverentsid. 5. veebruaril 1941. aastal avati Tallinnas partei IV kongress. Kongressil arutati vabariigi seiskorda, ülesandeid, mis seisavad Eestimaa K(b)P kui valitseva partei ees, kes suunab uue, sotsialistliku ühiskonna ülesehitavat tööd.

Veebruari keskpaiku võeti vastu rida seadusi nõukogude maksusüsteemi kehtimapanekuks, nagu läbikäigumaks, puhtakasumaks ja tulumaks.

Nii juhiti kogu vabariigi majanduselu samm-sammult ja järjekindlalt uutele nõukogude rööbastele.

Veebruaris ja märtsis viidi kogu maal läbi laiaulatuslik hoogtöö liikmete juurdetõmbamiseks tarvitajate kooperasiividesse ja tarvitajate ühingute juhatuste valimised. See, nagu kõik teisedki hoogtööd, viidi läbi töörahva väga aktiivsel osavõtul ning sellest ajast peale võttis töörahvas kooperasiivide juhtimise enda kätte.

Märtsis algasid ametiühingute konverentsid.

Noore Nõukogude Eesti kultuurisidemed vennalike nõukogude vabariikidega muutusid aina tihedamaks. Eestisse saabusid Moskva ja Leningradi riiklike teatrite näitlejate brigaadid. Eesti näitlejad ja kirjanikud külastasid Moskvat, Leningradi ja teisi NSV Liidu linna.

Märtsi lõpul tuli kokku Eestimaa K(b)P KK pleenum, kes arutas Eesti NSV 1941. aasta eelarve ja vabariigi rahvamajanduse plaani küsimusi.

Pandi maksma nõukogude passisüsteem, kusjuures määrati kindlaks, et nõukogude passide väljaandmine kõigile Eesti NSV kodanikele tuleb lõpule viia 1941. aasta augustis. Sõda ei lasknud seda tööd lõpetada.

Võimatu on loetleda kõiki Partei ja Eesti NSV valitsuse samme, mis nad astusid nõukogude sotsialistliku ühiskonna ülesehitamiseks.

Kõigil ühiskondliku elu aladel — poliitika, majanduse ja kultuuri alal, — kees kõige virgem tegevus, millest töötajad võtsid osa kõige aktiivsemalt ja laiaulatuslikumalt.

Rahvamassid veendusid ikka enam ja enam, et nõukogude võim on tõeline töörahva võim ja et bolševike partei on alati valvel rahva huvide eest.

1941. aasta aprillis pandi kehtima seadus kohuslike normide kohta, mille ulatuses maapidajad pidid riigile müüma vilja, liha, piima, võid, kartuleid jne.

Peab märkima, et kohalikud nõukogude ja parteiorganisatsioonid ei osanud kõikjal seda seadust küllalt järjekindlalt ja õigesti ellu viia. Seetõttu esines seaduse moonutamisi ja normide ühetasastamisi.

1941. aasta kevadeks oli nõukogude maareform teostatud, kehvatalurahvas oli saanud maad ja võis juba 1941. aasta kevadel külvitöödest osa võtta. Talupojad viisid läbi külvitöö oma äsjasaadud põldudel ja asusid hoonete ehitamisele.

Saksa fašistid ja nende sabarakud püüavad 1940./41. aasta nõukogude maareformi, maa-andmist vähese maaga ja maata talurahvale, tõlgitseda kui Eesti põllumajanduse laostamist. See on alatu laim. On loomulik, et saksa fašistidele ja nende sabarakkudele ei meeldinud nõukogude maareform. Väike eesti hallparunite kiht, kes võitluses nõukogude võimu vastu pani kõik oma lootused saksa fašismile, ei kehasta veel mingil määral eesti talurahvast ega väljenda tema huvisid. Nõukogude maareform 1941. aastal, suurmaapidajailt maa ülejääkide äravõtmine ja nende andmine maata ja vähese maaga talurahvale, vastas ja vastab eesti talurahva ja kogu eesti rahva põhilistele huvidele. See teguviis oli õige, õiglane ning

otstarbekohane ja võeti ette riigi ja rahva huvides. Nõukogude maareform andis maad põliseks pidamiseks sellele, kes seda ise haris, ja pani päitsed pähe nendele, kes kasutasid maad töötava talurahva kurnamiseks. Alles nüüd sai eesti talurahvas tegelikult oma maa peremeheks, mis enne nõukogude võimu kuulus temale ainult näiliselt, formaalselt.

28. aprillil likvideeriti Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu otsusega maata ja vähese maaga talupoegade maaga varustamise komiteed ja nende funktsioonid pandi täitevkomiteedele.

1941. aasta mais avaldati Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi seadlused eraettevõtete, kodutööndajate jne. maksustamise kohta. Pandi kehtima elamu-kultuuri- ja ühtne põllumajandusmaks.

Juuni algul viidi suure eduga läbi riigilaenu tellimise hoogtöö.

Eesti rahvast oli vallanud suure ülesehitustöö vaimustus. Ta saavutas majanduse ja kultuuri alal tohutut edu.

Kuid just siis, kui uue elu edukas ülesehitamine oli Eestis kõige suuremas hoos, tungis fašistlik Saksamaa Nõukogude Liidule reetlikult kallale. Koos teiste Nõukogude Liidu rahvastega haaras ka eesti rahvas relvad, et kaitsta oma vabadust ja iseseisvust ja ajada nurja saksa fašistlike röövvalutajate kavatsus orjastada Nõukogude isamaad.

Lõppes sotsialismi rahuliku ülesehitamise ajajärk Eestis. Algas Suur Isamaasõda.

Eesti rahva võitude aasta

Teeme lühikese kokkuvõtte nendest saavutustest, milleni nõukogude võim jõudis Eestis nõukogude aasta jooksul.

1. Pandi kehtima nõukogude võim, tööliste ja talurahva võim. Rahvahulgas asusid ehitama uut nõukogude elu. Eesti rahvas sidus jäädavaks ajaks oma saatuse nõukogude võimu saatusega. Sotsialism hakkas järjest rohkem juurduma eesti rahva ellu.

Arenes äge klassivõitlus. Kukatatud reaktsioonilised elemendid ja nende käsilased ei tahtnud leppida rahva võiduga ja püüdsid igati takistada uue, sotsialistliku ühiskonna ülesehitamist. Nõukogude võim võttis tarvitusele otsustavad abinõud reaktsiooniliste fašismimeelsete ja fašistlike olluste vastu: teatud käputäis endisi reaktsioo-

nilisi tegelasi, kapitalistlikke elemente ja teisi eesti rahva vaenlasi evakueeriti 13.—14. juunil 1941. aastal sundkorras Eestist välja NSV Liidu tagala rajoonidesse. 1941. aasta kevadel avastasid riikliku julgeoleku organid mõned salakuulajate ja diversantide herilasepesad.

Eesti rahva vaenlased ei pannud relva käest, vaid püüdsid tegutseda fašistliku Saksamaa näpunäidete järgi. Maal sagesid nõukogude aktivistide tapmised rahvavaenlaste poolt. On loomulik, et nõukogude võim pidi tarvitusele võtma mõjuvaid abinõusid rahvavaenlaste õhnestustöö vastu. Sest mitte selleks ei olnud eesti töötav rahvas 1940. aastal võimu enda kätte võtnud, et lasta rahvavaenlastel uuesti oma turjale istuda! Ta oli võtnud võimu enda kätte selleks, et seda hoida, et ehitada uut, õnnelikku elu, ja kõigi vaenulike elementide katsetele takistada seda tööd tuli rahva tahte kohaselt otsustavalt lõpp teha. Selleks teostatigi vaenulike elemenide väikese kildkonna sundevakueerimine Nõukogude Liidu tagalasse.

Seda sammu püüavad saksa fašistid ja nende kannupoisid tõlgitseda nõnda, nagu tahaksid bolševike partei ja Nõukogude Valitsus „hävitada eesti rahvast“. See on fašistide alatu ja rumal väljamõeldis, naeruväärne ja nurjatu vale. Purustades fašistlike salakuulajate ja kahjurite pesi, näitas nõukogude võim, et ta on eesti rahva ustav kaitsja vaenlaste vastu, kes püüavad orjastada ja hävitada eesti rahvast.

Põline sõprus eesti ja vene rahva vahel tugevnes veelgi. Lõi õitsele stalinik sõprus, mis seob eesti rahvast NSV Liidu vennasrahvastega.

Nõukogude võimu lühiajalise olemasolu kestel võisime Eestis jälgida töötajate uut nõukogulikku, sotsialistlikku suhtumist töösse, rahva ühisvarasse ja sotsialistlikku majapidamisse. Sotsialistlik võistlus ja stahhaanovlik liikumine oli vaimustuse ja hooga ülesehitustöö väljenduseks, mis oli vallanud Eesti töötajaid ja mida polnud ega saanudki olla varem kapitalistide võimu ajal.

2. Milliseid majanduslikke tulemusi andis see nõukogude võimu aasta?

Esitame mõned andmed.

Eesti NSV sotsialistlik tööstus täitis 1941. aasta esimese veerandaasta rahvamajandusplaani (1926./27. aastate kindlate hindade alu-

sel) 117%. Seega kasvas tööstuse üldtoodang 1941. aasta esimesel veerandaastal võrreldes 1940. aasta esimese veerandaastaga (s. o. enne nõukogude aegse perioodiga) 65,6%.

Üksikutes tööstusharudes näeme 1941. aasta esimesel veerandaastal, võrreldes 1940. aasta esimese veerandiga, järgmist kasvu-pilti: masinaehituse ja metallitööstuse toodang kasvas 181%, sealhulgas Liidule alluv tööstus 250%, kummitööstus 202%, ehitusmaterjalitööstus 185%, klaasitööstus 419%, keraamikatööstus 122%, puutööstus 154%, tikutööstus 592%, rõivatööstus 497%, moekaubad 373%, nahatööstus 170%, toidu- ja maitseainetetööstus 160% jne.

1941. aasta esimese viie kuu kestel andis Eesti NSV tööstus enam kui 200.000.000 rubla eest (1926./27. aasta kindlate hindade alusel) kaupu.

See oli tööstustoodangu ennenägematu kasv Eestis.

Kiiresti kasvas ka tööviljakus. Kui võtta vabrikutöölise 1941. aasta jaanuari tööviljakuse aluseks 100, siis oli see arv veebruaris 111,3, märtsis 116,3, aprillis 126,6 ja lõpuks 1941. aasta mais 139,3. Need arvud kõnelevad kujukalt sellest, mida võib saavutada töölisklass, kui ta ei tööta eksploateerijatele, parasiitidele, vaid iseenda, oma Nõukogude riigi ja nõukogude ühiskonna heaks.

Tööliste arv suurenes Eestis 1941. aasta aprillis, võrreldes 1940. aasta aprilliga, 70%. Krooniliseks muutunud massiline tööta-olek Eestis likvideeriti. Uha enam hakati tundma puudust tööjõust, eriti kvalifitseeritud tööjõust.

53.000 vähese maaga ja maata talupoega said nõukogude võimult maad. Nendele uutele peremeestele osutas nõukogude võim maksimaalset abi ja toetust. Eesti põllumajapidamises loodi 25 masina-traktori jaama. Hobu-masinriistade laenuspunktides oli üle 5000 hobuse ühes kõigi vajalike masinatega. Nõukogude võim kustutas talurahva laenu- ja maksuvõla, mis oli ligi 100.000.000 eesti krooni (125.000.000 rubla). Töölisklassi ja töötava talurahva materiaalne olukord paranes tunduvalt.

3. Kultuuri alal tegi noor Nõukogude Eesti samuti suuri edusamme. Tasuta õppimine kõigis õppeasutustes, alates algkoolist ja lõpetades kõrgemate õppeasutustega, ning stipendiumide andmine tehnikumide ja kõrgemate õppeasutuste üliõpilastele kindlustas

töötavale rahvale võimaluse omandada teadmisi ja saada haridust. Üldise sundusliku algkooli õppeaja pikendamine on nõukogude võimu üheks silmapaistvamaks saavutuseks. Kinod, teatrid, muuseumid, raamatukogud jne. said kättesaadavaks kõige laiematele töörahva hulkadele. Viljakalt töötati Eesti NSV-s ka teaduse ja kunsti alal.

Üheks kõige olulisemaks ja kõige tähtsamaks noore nõukogude võimu saavutuseks sel lühikesel rahuliku ülesehitustöö ajal oli kiire kaadrite kasv kõigil sotsialistliku majapidamise aladel, ja nagu töö tulemused näitasid, tulid need kaadrid oma ülesannetega hästi toime.

Võimatu on loetleda kõiki neid saavutusi, milleni jõudis nõukogude võim sotsialistliku ühiskonna ülesehitamise alal Eestis 1940./41. aastal.

See oli eesti rahva elus tõeline õnneaasta.

Muidugi leidis meie töös ka puudusi, mis tulid eelkõige sellest, et Eesti tööliklassil, töötaval talurahval ja töötaval intelligentsil puudusid kogemused uue elu ülesehitamisel.

Otsustavat tähtsust sotsialistliku ühiskonna ülesehitamisel Eestis 1940./41. aastal omas Nõukogude Liidu poliitiline, majanduslik, sõjaline ja kultuuriline võimsus ning NSV Liidu rahvaste ja liiduvabariikide vennalik abi eesti rahvale. Me saavutasime edu tänu NSV Liidu valitsusele, UK(b)P Keskkomitee ning isiklikult seltsimees Stalini abile ja juhtimisele, kes meie tööd suunates tundis alati huvi noore Nõukogude Eesti vastu. Seltsimees Stalini juhtimist, hoolt ja abi tundsi me igal sammul.

Sellised on noore Nõukogude Eesti mõningad peamised saavutused, milleni ta jõudis 1940./41. aastal, eesti rahvale õnnelikul nõukogude aastal.

Noore Eesti NSV kiire kasvu katkestas ajutiselt saksa fašistlike röövlite kallaletung Nõukogude Liidule. Õlg-õla kõrval teiste Nõukogude Liidu vennalike rahvastega asus eesti rahvas kaitsma oma õnne, vabadust, au ja iseseisvust. Kuuludes võitmatu Punaarmee ridadesse annavad eesti võitlejad, seersandid ja ohvitserid nõukogude kindralite juhtimisel hoope eesti rahva vihatud põlisvaenlastele — saksa fašistlikele barbaritele. Rahu ei anna fašistlikele vägistajaile ja bandiitidele ka eesti rahva ustavad pojad ja tütreid — partisanid. Nad võtavad kõik oma jõud kokku selleks, et aidata juba

Eesti NSV territooriumil võitlevat kangelaslikku Punaarmeed kiiremini vabastada meie kodumaad hitlerlaste ikkest.

Eesti rahva kõrvu kostavad võiduka Punaarmee — vabastaja armee — lähenevad võimsad sammud. Ta teab, et vabanemine põlatud saksa fašistlikust ikkest pole enam kaugel. Varsti lehvib Nõukogude punane lipp jälle Tallinna hallide tornide ja kõigi Eesti linnade ja külade kohal.

Geniaalse väepealiku, targa õpetaja ja armastatud juhi seltsimees Stalini õilis kuhu innustab eesti rahvast otsustavaile lahinguile saksa röövvalutajate vastu. Lähedal, väga lähedal on päev, millal meie paljukannatanud rahvas asub jälle bolševike partei juhtimisel sotsialistliku ühiskonna ülesehitamisele.

Nõukogude Eesti, Nõukogude Liidu eest — edasi!

Kõne

Eesti NSV 4. aastapäeva tähistamise pidulikul aktusel

21. juulil 1944. a.

Seltsimehed!

Tänavust 21. juulit — nõukogude võimu kehtimapaneku neljandat aastapäeva Eestis — tähistavad Punaarmee suurimad ajaloolised võidud.

Isamaasõja kolme aasta kestel on kangelaslik Punaarmee ära käinud kuulsusrikka tee võitluses meie maa rahvaste elu, vabaduse ja sõltumatuse eest. Seda teed meenutab meile 22. juunil käesoleval aastal avaldatud Nõukogude Informatsioonibüroo teade „Kolm aastat Nõukogude Liidu Isamaasõda“, millest me loeme järgmist: „Punaarmee, olles Isamaasõja esimesel perioodil nurja ajanud hitlerlaste välksõjaplaanid, purustas järgmisel perioodil vaenlase kaitsestrateegia ja tema arvestused kindlustada endale vallutatud Nõukogude maaalad. Saksa fašistlik armee osutus lööduks ja seisab praegu täieliku katastroofi eel. Selline on Isamaasõja möödunud kolme aasta sõjaline kokkuvõte.“

Pärast sakslaste purukslöömist Moskva all, kui varises põrmuks sakslaste välksõja-strateegia, pärast sõja käigus pöördepunktiks saanud Stalingradi, kus saksa vägedele anti hoop, mis asetas nad katastroofi äärele, algas ajajärk, kus Punaarmee murdis üksteise järel läbi sakslaste võimsad kaitseüsteemid Orjoli ja Belgorodi, Smolenski ja Leningradi all, Miussi ja Dnepri jõel, ning ületas üksteise järel vesitõkked — Dnepri, Bugi, Dnestri, Pruti, Sereti, Narva ja Sviri jõe — ning näitas seega, et kõik „vallid“ ja kindlused, millest hitlerlased nii palju on kisanud, ei suuda vastu panna lahinguis karastunud Punaarmeele, keda juhib suur väepealik seltsimees Stalin.

Võitnud 1943.—44. aasta mõnede kuude kestel lahingu Nõukogude Ukraina pärast ja jõudnud pikal rindel meie riigipiirideni, kandis Punaarmee sõjategevuse üle Rumeenia territooriumile ja lõi seega suure augu Hitleri Euroopa-kindlusse. Olles puruks löönud

soome lahtarid Karjala ja Aunuse maakitsustel, asus Punaarmee uutele võimsatele pealetungidele Nõukogude Valge-Vene, Nõukogude Leedu, Läti ja Eesti vabastamiseks ning Nõukogude Ukraina viimaste piirkondade puhastamiseks hitlerlastest.

Tõsiseid edusamme saavutasid ka meie liitlaste — Suur-Britannia ja Ameerika Ühendriikide sõjaväed Itaalias. Liitlaste väed maa-busid Põhja-Prantsusmaal ja sunnivad praegu hitlerlikke sõjajõude samm-sammult taanduma. Saksa fašistidele antakse kasvava jõuga lööke nii idast kui ka lõunast ja läänest. Liit NSV Liidu, Suur-Britannia ja Ameerika Ühendriikide vahel fašistliku Saksamaa vastu on muutunud veelgi tugevamaks.

Selline on lühidalt see sõjalis-poliitiline olukord, mille taustal me tähistame Eestis Nõukogude võimu kehtimapaneku neljandat aastapäeva.

Neli aastat tagasi kuulutati eesti rahva tahtel välja Eesti Nõukogude Sotsialistlik Vabariik, kes astus Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liitu sõltumatu ja suveräänse liiduvabariigina.

Nõukogude võimu kehtimapanekuga ja Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liitu astumisega saavutas meie rahvas sõltumatuse ja kõik vajalikud tingimused eestlaste rahvusriikluse, majanduse ja kultuuri vabaks arenguks.

NSV Liidu Stalinliku Konstitutsiooni põhimõtete alusel töötati välja ja võeti vastu põhiseadus, mis on võrratult demokraatlikum kui ükski muu Eesti varasem põhiseadus, — Eesti NSV Konstitutsioon. See konstitutsioon kindlustas kogu rahva osavõtu riigi valitsemisest. Ta tagas tegelikult Nõukogude riigi igale kodanikule vastuvaidlematud õigused — õiguse tööd, puhkust ja haridust saada ning õiguse saada kindlustust vanaduse puhul. Ta kindlustas eesti töötavale rahvale kõige laiemad demokraatlikud vabadused.

Juba nõukogude korra esimesel aastal, 1940—41, tõestas nõukogude kord Eesti NSV-s kõiki oma paremusi. Nõukogude korra tulemuseks oli tööpuuduse täielik likvideerimine ja tööstuse kiire kasv, mis juba 1941. aasta esimesel veerandil oma üldtoodanguga ületas 1940. aasta esimese veerandi taseme 65 protsendi võrra. Nõukogude korra tulemuseks oli ka maata ja vähese maaga talupoegade varustamine maaga nõukogude maareformi teostamise teel, mis maa ümber jaotas põhimõttel, et maad peavad saama need, kes seda ise

oma isikliku tööga harivad. Tunduvalt kasvas 1940. aasta sügisel taliviljade külvipind ning 1941. aasta kevadel suvivilja alla võetud maa. Töölised ja talupojad tundsid rõõmu vabast tööst enda ja oma riigi heaks, sest riigi tugevnemisest, tema rikkuse ja jõukuse kasvust olenes nüüd iga töötaja jõukus.

Kohusliku maksuta seitsmeaastase algkooli sisseseadmine ja stipendiumide andmine tehnikumide ja kõrgemate õppeasutuste õpilastele soodustas eriti kesk- ja kõrgemates õppeasutustes õpilaste arvu kasvu nende kodanike arvel, kel varem ainelist tingimuste tõttu puudus võimalus omandada kesk- ja kõrgemat haridust.

Kasvas sanatooriumide ja puhkekodude võrk, kus ravi ja puhkust sai töötav rahvas. Riikliku sotsiaalkindlustuse ja vanaduspensioni sisseseadmine kindlustas töötajad töövõimetuse ja vanaduse puhuks.

Vabastatud Eestis algas nõukogude rahvuskultuuri hoogus tõus.

Hoolimata nõukogude võimu esimese aasta raskustest — iga algus on raske, ütleb vanasõna, pealegi veel uue ühiskonna ehitamisel, hoolimata neist raskustest nägi ja tundis eesti rahvas nõukogude aasta suuri saavutusi nii poliitilisel, majanduslikul kui ka kultuuri ja rahvahulkade heaolu kasvu alal. Need olid rahva tõelised ja silmanähtavad saavutused ning võidud. Ja seepärast, kui saksa fašistlikud röövvalutajad 22. juunil 1941. a. tungisid reetlikult meie Nõukogude maale kallale, et riisuda Nõukogude Liidu rahvastelt kõiki nende saavutusi, vabadust ja sõltumatust, siis astus eesti rahvas oma nõukogude võimu ja ta võitude kaitseks välja koos kõigi teiste Nõukogude Liidu rahvastega.

Viis ja pool kuud kestis 1941. aastal võitlus saksa sõjavägede vastu Eesti NSV territooriumil. Eesti rahvas kaitses oma vabadust ja sõltumatust, tuginedes Nõukogude Liidu relvastatud jõududele. Veristes heitlustes vaenlase jõude välja kurnates kaitses nõukogude rahvas iga jalatäit Eesti pinda, samuti nagu ta kaitses ka venelaste, valgevenelaste, ukrainlaste, moldaavlaste ja Nõukogude Liidu teiste rahvaste maad. Kuid hambuni relvastatud vaenlase jõud ületasid tookord meie sõjajõude, kes ei olnud esialgu veel täielikult mobiliseerunud. Vaenlane okupeeris ka Eesti NSV ja tallas porri eesti rahva vabaduse, iseseisvuse ja kultuuri. Ta hakkas röövima Eesti rikkusi ja laostama Eesti majandust. Ta pani Eestis kehtima saksa

fašistliku orjuse ning sunnitöö. Vaenlane hakkas töövõimelisi elanikke Eestist Saksamaale sunnitööle vedama. Vaenlane riisus meie rahvalt ajutiselt kõik ta saavutused, kuid ta ei suutnud võtta eesti rahvalt tahet võidelda nõukogude võimu taastamise eest, ta ei suutnud maha suruda eesti rahva järjest kasvavat viha oma igipõliste vaenlaste — saksa rööv vallutajate vastu. Vastuoksa, ta õhutas selle vihavaenu veel suuremaks. Selle üldrahaliku vihavaenu ja kättemaksu kandjaiks said eelkõige rahvatasujad — partisanid — ning Punaarmee eesti väeosade võitlejad ja ohvitserid.

Saksa okupatsiooni esimestest päevadest peale ilmusid Eesti metsadesse nõukogude partisanid. Nende arv kasvas järjest eesti meeste ja naiste arvel, kes läksid pakku hitlerliku tagakiusamise ja saksa totaalse mobilisatsiooni eest. Eesti partisanid on korda saatnud palju vapraid tegusid. Kilomeetrite pikkuselt on purustatud raudteid, on õhku lastud hulk maantee- ja raudteesildu vaenlase liiklemisteedel, hävitatud suur hulk hitlerlikke soldateid ja ohvitseri ning eesti rahva reetureid Mäe alatust jõugust — sellised on eesti partisanide-patriootide teod. NSV Liidu Ülemnõukogu on austavalt ära märkinud eesti partisanide teened, annetades neile Nõukogude Liidu kõrgeid aumärke — ordineid ja medaleid.

Lahingutest saksa okupantide vastu võttis 1941. aastal osa 22. eesti territoriaalkorpus. Tuhanded eesti võitlejad ja ohvitserid pidasid siis koos Punaarmeeга raskeid kaitselahinguid.

1941. aasta lõpul asuti Punaarmee eesti rahvuslike väeosade loomisele. 1942. aasta mais sündis esimene eesti rahvusdiviis. 1942. aasta sügisel aga tekkis Punaarmee eesti rahvuskorpus.

Varem juba sõjategevusest osavõtnud võitlejate ja komandöride poolt omandatud võitluskogemused ning pingeline sõjaline õppus muutsid õige peagi korpuse noored diviisid võitlusvõimelisteks väekoondisteks. Seda näitasid juba 1942.—1943. aasta talvel Velikije Luki all peetud lahingud, millest Punaarmee eesti rahvuslikud väeosad esmakordselt osa võtsid.

Punaarmee eesti rahvuslike väeosade võitude loetelu kasvas uutes lahingutes Neveli, Novosokolniki ja Narva all 1944. aasta kevadtalvel ning hiljem.

Lahingutes Novosokolniki all said eesti suurtükiväelased kõrge hinnangu, saades Kõrgema Ülemjuhataja Nõukogude Liidu marssali

seltsimees Stalini tänu osalisteks. Üks eesti suurtükiväepolk on eeskujuliku võitlustegevuse eest autasustatud Suvorovi 2. järgu ordeniga.

Isamaasõja lahingutes on kasvanud ja karastunud Punaarmee eesti ohvitseride ja kindralite kogenud kaadrid. Viiele eesti rahva pojale on antud Nõukogude Liidu Kangelase aunimi. Üle kolme ja poole tuhande Eesti rahvuskorpuse võitleja ja ohvitseri on autasustatud Nõukogude Liidu ordenite ja medalitega.

Saksa okupatsioon sundis kümneid tuhandeid eestlasi ajutiselt kodukohtadest lahkuma ja evakueeruma Nõukogude Liidu sügavasse tagalasse. Paljud sõitsid Eestist välja koos oma evakueeritud ettevõtetega, nagu näiteks „Punase Krulli“, Kreenholmi, „Eesti Kiviõli“ ja teiste käitiste töölised.

Uljanovski, Tšeljabinski, Novosibirski, Sverdlovski, Jaroslavli, Leningradi, Moskva, Baškiiri, Kazahhi ja teistes suure Nõukogude Liidu oblastites ja vabariikides võib kõikjal kohata Eesti NSV-st evakueerunud kodanikke, kes kõik ühes teiste NSV Liidu rahvastega töötavad pingeliselt ja väsimatult võidu saavutamiseks. Paljud eesti töölised ületavad töönorme 200 kuni 300 protsenti, olles oma stahhaanovliku tööga võitnud suure lugupidamise käitistes, kus nad töötavad. Paljudes kolhoosides ja sovhoosides töötavad evakueerunud on samuti näidanud ennast tõeliste nõukogude patriootidena, kes oma ennastsalgava tööga aitavad varustada Punaarmeed põllumajandussaadustega.

Nõukogude tagalas töötavad eesti kirjanikud, kunstnikud, näitlejad ja teadlased on teinud tõsist tööd rinde abistamiseks ja eesti rahva mobiliseerimiseks võitlusele saksa röövvaldajate vastu.

Eesti NSV Riiklikesse Kunstiansamblitesse koondunud kunsti-rahva pere on andnud sadu kontserte eesti ja muudes Punaarmee väeosades ning tagalas. Helilooja Kapp on loonud sõjaajal silmapaistva teose „Patriootiline sümfoonia“ ja rea muid palasid, mis on saanud Nõukogude Liidu muusikaasjatundjate kõrge hinnangu osaliseks.

Eesti NSV haritlaste viljakas töö Nõukogude tagalas Isamaasõja ajal kõneleb sellest, et Nõukogude maal on eesti rahvuskultuuril laialdased arenguvõimalused ja seda isegi sõjaaja rasketes tingimustes.

Eesti nõukogude patrioodid aitavad võita vaenlast mitte üksnes relva ja tööga, vaid ka oma palgasäästudega. Suurima aktiivsusega võtsid nad osa üldrahvalikust patriootilisest rahakorjandusest tankide, lennukite ja muu relvastuse ehitamiseks Punaarmee jaoks.

1943. a. kogusid eesti patrioodid 4.350.000 rubla tankikolonna „Nõukogude Eesti eest“ ehitamiseks. 1944. a. koguti lühikese aja jooksul üle 9.500.000 rubla tankikolonna „Lembitu“ ja lennueskadrilli „Tasuja“ ehitamiseks. Seltsimees Stalin on sel puhul eestlasi korduvalt tervitanud ning avaldanud neile Punaarmee nimel tänu. Need seltsimees Stalini tänutelegrammid on meie rahva poolt alati vastu võetud suurima vaimustusega ja nad on meid innustanud uutele võitlustele lõpliku võidu saavutamiseks saksa okupantide üle.

Nii võitlevad eestlased üle kolme aasta kestnud heitluses saksa okupantide vastu nii rindel, Nõukogude tagalas tööriindel kui ka vaenlase tagalas. Nad võitlevad kõigi vahenditega saksa rööv-
vallutajate vastu, võitlevad nõukogude võimu eest, oma vabaduse, sõltumatuse ja elu eest.

Saksa okupatsioon on toonud eestlastele äraarvamatult suuri kannatusi, pisaraid, teotusi, rüüstamist ja hävingut. Saksa fašistide eesmärgiks oli hävitada, kaotada eestlased maa pealt kui rahvas. Kaugeltki mitte täielike andmete järgi hukkasid sakslased Eestis juba oma võimutsemise esimese poole aasta jooksul kuni 20.000 inimest. Tuhandeid ja tuhandeid eestlasi on sakslased saatnud sunnitööle Saksamaale, kust paljud ei pöördunud enam kunagi tagasi, hukkudes seal tapva fašistliku sunnitöö, nälja ning tõbede tagajärjel. Kogu maailmas levis kohutav teade sellest, et 5. veebruaril 1944. a. mürgitasid sakslased Riias 2000 Eesti kodanikku, nende hulgas palju naisi ja lapsi, kuhu neid oli sunniviisil veetud kodukohtadest. Kui paljud selletaolised faktid on meile praegu veel teadmata! Sakslased püüavad taganemisel peita oma kuritegude jälgi nende poolt mõrvatud inimeste laipade jäänuste põletamise teel. Nii tegid nad näiteks tänavu kevadel Tartu lähedal.

Viimasel ajal on eriti tugevnenud eesti intelligentsi tagakiusamine. Aprilli- ja maikuus tänavu areteerisid sakslased massiliselt eesti arste, professoreid ja teisi vaimsel alal töötajaid.

Kolm aastat on sakslased süstemaatiliselt röövinud eesti rahva varasid. Nad on välja viinud kõik hinnalised esemed muuseumidest

ja lossidest, kaasa arvatud isegi mööbel ja põrandavaibad. Sakslased on välja viinud ja viivad praegugi välja eesti vabrikute ja tehaste sisseseadeid. Sakslased röövisid eesti metsade rikkusi, raiudes puid tervete massiividena ja sellisel hulgal, mis kaugelt ületab igaaastase puidu juurdekasvu. Äärmiselt suurte sundnormide ja otsese rekvireerimise teel röövisid ja röövivad sakslased eesti talupojalt ta töövilja. Kõik kokkuröövitud varanduse saadavad nad oma röövlikoopasse Saksamaale, jättes Eesti linnade elanikud nälgima ja surema.

Eriti julmaks muutus saksa okupantide režiim ühenduses Punaarmee võidurikka pealetungiga käesoleval aastal, kui hitlerlased hakkasid valmistuma Eestist põgenemiseks. Sunniviisil ajavad nad kodukohtadest ära kogu elanikkonna tervetest Eesti rajoonidest. Nii näiteks ajasid nad sunniviisil ära kõik Narva ja ümberkaudsete valdade elanikud. Ainult vähestel õnnestus peita end metsa ja oodata Punaarmee saabumist, pääsedes sel viisil saksa sunnitööst. Sakslased ajasid samuti ära ka Peipsi ja Pihkva järve äärsete valdade elanikkonna, röövisid nende varandused ja põletavad nende hooneid.

Oma metsikus terrori- ja röövimistöös ning vägivallatsemisel leidsid sakslased endale eestlaste hulgast käsilasi näputäie nurjatute reeturite ja eesti rahva vaenlaste näol, nagu seda on juudased Mäe, Angelus, Soodla, Uluots ja teised nendetaolised subjektid. Kogu eesti rahvas aga vihkab sakslasi kui oma põliseid vaenlasi, vihkab nende alatuid sabarakke ja see vihkamine kasvab iga päevaga, iga tunniga, kutsudes üles kättemaksule saksa röövvallutajate kõigi roimade eest nii minevikus kui ka tänapäev.

Needus ja surm saksa fašistlikele röövmõrtsukatele ja nende põlatud käsilastele!

Varsti tuleb neil eesti rahvale vastust anda kõigi oma metsikute roimade eest!

Eesti rahva vabanemistund on lähedal. Saksa okupandid elavad Eestis viimseid päevi. Osa neist katsub juba päästa oma nahka õigeaegse Saksamaale põgenemisega.

Meie peatse võidu ja eesti rahva vabanemistunni lähenemine nõuab meilt praegu rohkem kui kunagi varem kõigi jõudude maksimaalset pingutamist, et aidata kuulsusrikkal Punaarmeel lõplikult purustada kõik hitlerlikud bandiidid. Nähes lähenevat oma parata-

matut hukkumist, paneb fašistlik metsloom veelgi vihasemalt vastu, püüdes pikendada oma elupäevi, püüdes tekitada meie kodumaale võimalikult rohkem kahju. Hitlerlased tahavad enne oma taganemist Punaarmee löökide all Eesti NSV-st muuta meie kodumaa tühjaks kõrveks, hävitada Eesti linnad ja külad, ära ajada ja laiali pillata eesti rahva.

Selleks et kaitsta meie sünnimaad kõrveksmuutmise eest, on vaja, et nüüd, neil otsustavatel päevadel ja nädalatel, rohkem kui kunagi enne kogu eesti rahvas, iga eestlane annaks kõik oma jõu ennastsalgavaks ja otsustavaks võitluseks saksa röövlite ja vägivallatsejate ning nende sabarakkude vastu, et kaitsta meie rahvast, kaitsta meie linnu ja külasid hitlerlike vandaalide ja põletajate eest, et kõigiti abistada pealetungivat Punaarmeed, keda juhib marssal Stalin.

Punaarmee eesti rahvusliku korpuse võitlejad ühes oma relvavendade — venelaste, ukrainlaste, valgevenelaste, leedulaste, lätlaste, kazahhide, tatarlaste, grusiinlaste ja suure Nõukogude Liidu teiste vennasrahvaste poegadega tugevdavad oma võimsaid lööke hitlerlike jõukude pihta.

Nõukogude tagala vabrikutes ja tehastes, kolhoosides ja sovhoosides töötavad Eesti NSV kodanikud suurendavad ja tõhustavad samuti kõigiti oma abi rindele, meie armastatud Punaarmeele.

Kõrgemale kui iganes varem tõuseb nüüd eestlaste halastamatu ja üldrahvaliku saksavastase püha võitluse leek.

Sellele pühale võitlusele kutsuvad eesti rahvast Eestimaa Kommunistliku (bolševike) Partei Keskkomitee ja Eesti NSV Valitsus.

Eestlased! Tund on tulnud. Tõuske nagu üks mees üles halastamatule ennastsalgavale võitlusele saksa okupantide ja nende käslaste vastu!

Need, keda on sundkorras mobiliseeritud hitlerlikku armeesse, teadku, et hitlerlased tahavad teie laipadega kaitsta oma taganemist Eestist, tahavad asetada teid Punaarmee hävitava tule alla. Selleks et päästa oma elu ja oma rahvast, tuleb teil viibimata pöörata relvad sakslaste vastu, hukata saksa ohvitserid ja üle tulla Punaarmee või partisanide poole. Kui see millegipärast ei õnnestu, siis jookske laiali, minge koju, kaitske oma kodukohti sakslaste eest, abistage igati Punaarmeed ta pealetungil!

Et mitte lasta sakslastel enam ajada eestlasi Saksamaale sunnitööle, peab kogu rahvas — töölised, talupojad ja intelligents — asuma aktiivsele endakaitsele, halastamatult hävitama hitlerlasi ja nende agente, kes tulevad elanikke kodukohtadest ära ajama.

Eesti NSV kodanikud!

Võideldge kõigiti selle eest, et säilitada oma elu ja vara, oma kodukolle, oma vabrikud ja tehased, kuni tuleb vabastaja Punaarmee!

Päästke oma isiklik ja ühiskondlik varandus hitlerlaste hävitamiskatsete ja Saksamaale vedamise eest. Peitke sakslaste ja nende sabarakkude eest kogu oma vara, sest vastasel juhtumil võib ta hävida ja hävib hitlerlike röövlite ja tulesüütajate käe läbi! Hävitage halastamatult saksa rekvireerijate ja tulesüütajate salkul!

Kihutage minema alatud saksa agendid nõndanimetatud „omavalitsusest“, organiseerige partisanisalku ning Rahva Omakaitse rühmi ja pange koha peal vaenlase tagalas kehtima nõukogude võim, kes hakkab juhtima teie võitlust sakslaste ja nende teenrite vastu.

Aidake igal viisil ja kõigi vahenditega pealetungivat Punaarmeed ja nõukogude partisane, tõkestage saksa vägede liikumist, hävitage taganevaid sakslaste rühmi, ärge laske oma igipõlistel verivaenlastel — sakslastel — eluga taanduda oma röövlikoopasse — Saksamaale!

Saksa okupantide ja nende käsilaste võimutsemisel Eestis on peagi lõpp. Eesti NSV vabaneb varsti hitlerlikust ikkest.

Siis kerkib päevakorda sakslaste poolt rüüstatud Eesti NSV rahvamajanduse kiire taasehitamine, sügavate haavade ravimine, mida meie maale on löönud saksa röövmõrtsukad. Meie seame endile ülesandeks taastada hitlerlaste poolt purustatud eesti rahvamajandus kiiresti, lähema 2—3 aasta jooksul. Me võime selle ülesande täita ning peame täitma.

Eestimaa Kommunistliku (bolševike) Partei Keskkomitee ja Eesti NSV valitsus teevad vajalikke organisatsioonilisi ja muid eeltöid nõukogude võimu peatseks taastamiseks Eestis ja Eesti NSV rahvamajanduse kiireks ülesehitamiseks. Valmistatakse ette organisaatorite ja eriteadlaste kaadreid, koondatakse kaupade, materjalide, sisseseadete, instrumentide ja muude taastamistöödeks vajalike vahendite varusid. Praegune silmapilk nõuab, et meie peame veel

enam kiirendama ja tõhustama nõukogude võimu taastamise ettevalmistamise tööd. Meie peame võimalikult lühikese aja vältel kõrvaldama kõik puudused selles töös ja tegema selles suunas kõik, mis vähegi võimalik.

Saksa okupantide poolt purustatud Eesti NSV rahvamajanduse taastamisel osutab meile abi Nõukogude Liidu hiiglavõimas majandus, nii nagu ta aitab taastada Ukraina, Valge-Vene ja teiste vabastatud alade majandust. See abi annab aga ainult siis kõige tõhusamaid tagajärgi, kui meie ise koha peal kasutame ja tegevusse rakedame kõik oma jõud ja vahendid, et kiiresti üles ehitada sakslaste poolt lõhutatud Eesti NSV rahvamajandus.

Kui me Eesti NSV 3. aastapäeva mullu tähistasime olukorras, millal vaenlane intensiivselt valmistus oma suviseks pealetungiks Orjoli ja Kurski rajoonis, siis 1943. aastal toimunud põhilise murrangu tagajärjel rindeolukorras me tähistame tänavu Eesti NSV 4. aastapäeva olukorras, kus Punaarmee Nõukogude Liidu marssali seltsimees Stalini juhtimisel võitleb otseselt Nõukogude Baltimaade sakslastest vabastamise eest, olukorras, kus on kiiresti lähenemas sakslaste täielik purustamine.

Eesti rahvas teeb kõik selleks, et kiirendada saksa okupantide hävitamistundi ja lähendada lõplikku võitu hitlerlike jõukude üle, et me võiksime Eesti NSV 5. aastapäeva tähistada juba Eesti NSV rahvamajanduse kiire ülesehitamise olukorras.

Suure Isamaasõja võitlustes on eesti rahva sõprus vene rahvaga, mis tekkis juba vanal hallil ajal — XIII sajandil, veel enam kasvanud, veel kindlamaks muutunud. Seda sõprust on eriti kõvendanud eesti ja vene rahva poegade ühiselt Isamaasõja lahinguväljadel võitlustes saksa röövvallutajate vastu valatud veri. See sõprus on van-kumatu ning tagab eesti rahvale tõelise vabaduse ja sõltumatuse, tema majanduse, kultuuri ja ainelise jõukuse õitsengu edasises sotsialistlikus ülesehitustöös pärast sõja lõppu.

Saksa fašistide ikke all ägav eesti rahvas kuuleb läheneva võidurikka Punaarmee — vabadust toova armee — võimsaid samme. Ta kuuleb nõukogude kahurite võitu-kuulutavat mürinat. Ta teab, et pole kaugel vihatud saksa fašistlikust ikkest vabanemise tund. Peagi lehvib Nõukogude punalipp jälle uhkelt Tallinna hallidel tornidel ja meie kalli Eesti kõikide linnade ja külade kohal.

Geniaalne väepealik, meie tark õpetaja ja armastatud juht seltsimees Stalin innustab eesti rahvast eelseisvatele otsustavatele lahingutele saksa röövvalutajate vastu.

Eestlased, edasi lahinguisse Nõukogude Eesti eest, Nõukogude Liidu eest!

Au meie vägevale Punaarmeele ja Sõjalaevastikule!

Au Uleliidulisele Kommunistlikule (bolševike) Parteile — võitluse organiseerijale saksa röövvalutajate lõplikuks hävitamiseks!

Au suurele Stalinile, eesti rahva armastatud juhile, sõbrale ja õpetajale!

„Rahva Hää!“, 27. juulil 1944. a.

Vabastamispäev on lähedal

Neli aastat tagasi, 21. juulil 1940. aastal, kukutas Eesti töötav rahvas reaktioonilise, fašistliku kliki võimu, võttis võimu enda kätte ja hakkas ehitama uut, nõukogude elu. Seda ajaloolist tähtpäeva tähistab eesti rahvas meie kalli Punaarmee suure pealetungi rõõmupäevil.

Punaarmee kahurite mürin, mis täidab Baltimaade metsi ja põlde, kuulutab kogu paljukannatanud Eestimaa peatset vabastamist meie põlistest vaenlastest — saksa röövvalutajatest. Eesti ainus seaduslik valitsus, rahva poolt valitud Nõukogude Eesti valitsus, alustab varsti uuesti oma tööd kallil kodumaa pinnal.

Eesti vabastamine saksa fašistlikest röövvalutajatest kujuneb kõige õnnelikumaks päevaks eesti rahva elus. Ainult ühe aasta on eestlased elanud nõukogude korra ajal, nõukogude võim on saanud neile omaseks. Kõike, mille eest eesti rahvas on sajandite kestel võidelnud, — tõeline sõltumatus, rahvamajanduse ja kultuuri õitseng, — kõike seda sai ta tunda nõukogude võimu ajal, ning kõike seda võib ka tulevikus temale kindlustada ainult nõukogude võim. Väljaspool seda ei ole eesti rahval tulevikku.

Sotsialistliku ülesehitustöö aasta Eestis oli eesti rahvale tõeliselt õnnelik aasta, suure poliitilise, majandusliku ja kultuurilise elu arengu aasta. Nõukogude korra eelised, teiste liiduvabariikide venalike abi; UK(b)P Keskkomitee ja NSVL valitsuse ning seltsimees Stalini isiklik igapäevane juhtimine ja abi võimaldasid noorel vabariigil saavutada üheainsa aasta jooksul tähelepanuväärset edu.

Nõukogude aasta oli tööstuse, põllumajanduse ja kultuuri kiire arengu aastaks. Eesti rahvas veendus selles, et nõukogude võim on rahva võim, et nõukogude rahvaste sõprus on õnneliku elu alus, ning vabariigi majanduse ja kultuuri õitsengu tagatis.

Ning kui saksa fašistlikud kurjategijad tungisid Nõukogude Liitu, asus eesti rahvas üksmeelselt oma kodumaa, oma nõukogude

võimu kaitsele. Peaaegu kolm aastat võimutsevad saksa fašistlikud okupandid Eesti pinnal, kuid mitte ühekski päevaks ei ole vaibunud eestlaste võitlus neetud röövvallutajate vastu.

Vallutanud Eesti, koostasid hitlerlased roimarliku plaani: hävitada eesti rahvas, et panna nende maale peremeest mängima saksa kolonistid. Kolm aastat saksa okupatsiooni on plaanikindel ja külmavereline eesti rahva hukkamine, tema füüsiline hävitamine. Kaugelt mittetäielike andmete järgi on sakslased oma võimutsemise esimese poolaasta jooksul Eestis hukanud 20 tuhat inimest. Ainult Tartu linnas olid nad kohe areteerinud ja maha lasknud üle 2000 inimese. Kuid see oli ainult hirmsate piinade algus, mis Hitler oli eestlaste jaoks ette näinud.

Timukad tapsid nõukogue inimesi üksikult ja massiliselt. Ule kogu maailma levis hirmus, verdтарretav teade vägivaldselt Riiga veetud 2000 eestlase, sealhulgas naiste ja laste mürgitamisest sakslaste poolt 5. veebruaril 1944. a. Inimesi joodeti mürgitatud kohviga ja nad surid kõik hirmsat piinasurma.

Hitlerlased seadsid Eestis sisse jõleda terrori. Vanglad ja koon-duslaagrid on tulvil täis, harva tuleb sealt mõni elusalt tagasi. Kui kuul läheb temast mööda, siis murravad ta elu haigused või nälg. Käesoleva aasta kevadel suunati fašistlik terror kogu jõuga eesti haritlaskonna vastu. Aeg-ajalt vangistasid okupandid kuni 400 inimest päevas. Maikuus vangistasid nad Tallinna arste, palju professoreid ja teisi teaduse alal töötajaid.

Ei hirmus terror ega massiline sunnitööle küüditamine ei murd-nud eesti rahva võitlustahet. Põline vihavaen saksa orjastajate vastu, palav armastus Nõukogude isamaa vastu innustasid mehiseid eestlasi võitlusele. Partisaniliikumine algas Nõukogude Eestis kohe pärast tema okupeerimist hitlerlike röövlite poolt.

Rasketes tingimustes vaenlase tagalas teostasid eesti partisanid julgeid pealetunge saksa garnisonidele ja liiklusteedele. Partisani-liikumine tugevnes, kui Punaarmee oli purustanud sakslased Lenin-gradi all ja jõudnud Eesti NSV territooriumile. Tekkisid uued rahva-tasujate salgad, kes abistasid pealetungivat Punaarmeed vaenlase tagalas ja lõhkusid vaenlase liiklemisteid. 25 nõukogude eesti partisani on autasustatud Nõukogude Liidu ordenite ja medali-tega.

Paar tähelepanuväärset näidet eesti partisanide sõjategevusest. Komandör sm. F. partisanisalk, kes tegutses Eesti NSV kirdepoolses maakonnas, desorganiseeris saksa rongide liiklemist kaunis suures raudtee alal. Ainult mõne päeva jooksul selle salga partisanid lasksid õhku suure hulga rööpaid, kaks raudteesilda, kolm sildteed ja ühe saksa sõjaväe ešeloni.

Eesti nõukogude partisanid on hävitanud palju saksa garnisone. Sm. K. salk, sooritanud varjatult 40-kilomeetrilise marsi, piiras ümber küla, kus asusid sakslased, ja ründas ootamatult vaenlast. Saksa garnison hävitati täielikult: tapeti 250 saksa sõdurit ja ohvitseri, 30 autot laskemoonaga lasti õhku ja süüdati põlema.

Iga päevaga kasvab rahva vastupanu saksa okupantidele. Talupojad, tööliselised ja haritlased tasuvad sakslastele kätte nii gruppides kui üksikult, tungivad saksa sõduritele ja ohvitseridele kallale, süütavad saksa laoruume, tekitavad sõjaväerongide õnnetusi. Tallinnas leitakse igal hommikul trammiliinidel lamavaid hitlerlike ohvitseride laipu — kellegi karistav käsi tõukab neid pimedas trammivagunite alla.

Suure panuse võitlusse meie kalli kodumaa vabastamise eest on andnud eestlased, kes evakueerusid Nõukogude Liitu. Nende ennast-salgav töö on vennalike rahvaste poolt kõrgesti hinnatud. Eesti töötav rahvas ja sõjaväelased on Punaarmee relvastuse jaoks kogunud möödunud aastal 4,35 miljonit rubla ja käesoleval aastal 9,5 miljonit rubla ning said suure Stalini tänu ja tervituse osaliseks.

Punaarmee eesti rahvuskorpus on eesti rahva uhkus. Kunagi kogu oma ajaloo kestel pole eesti rahval olnud nii tugevat ja tehniliselt niivõrd hästi varustatud armeed, kes on komplekteeritud suurepärase ohvitseride ja reakoosseisuga, nagu Punaarmee eesti rahvuskorpus. Korpuse relvastusse kuulub vägev kahurvägi, tanke ning varsti saab ta ka lennukeid, mis ehitatakse eesti töörahva poolt kogutud summadega. Eesti sõjaväelased on võidelnud Staraja Russa, Velikiye Luki, Neveli ja Novosokolniki all. Punaarmee eesti korpuse võitlejad said suure õnne osaliseks — võidelda Nõukogude Eesti eest, hävitada oma kodumaa pinnal saksa fašistlikke elajaid.

Võitluses saksa röövvalutajate vastu ülesnäidatud vaprust ja mehisust eest on üle 3000 korpuse ohvitseri ja sõduri autasustatud

ordenite ja medalitega. Nõukogude Liidu Kangelase tiitel on antud eestlastele Arnold Merele, Endel Puusepale, Arnold Pappelile, Heinrich Hindreusele ja Joosep Laarile (viimasele pärast surma).

Tuhanded Nõukogude Eesti kodanikud elavad juba vabastatud maa-alal, mis on Punaarmee poolt saksa okupantide küntest välja kistud. Vabastatud eesti talurahvas elab uuesti nõukogude elu ja töötab vaimustatult kodumaa ja oma vabastaja — Punaarmee — heaks. Eesti talupojad said uuesti maad, nõukogude võim varustas neid väetise, seemnete ja põllumajandusliku inventariga, andis nende korraldusse terved majad ja majapidamishooned. Nad said jälle olla rõõmsad ja said tunda nõukogude võimu hoolitsust. Eesti NSV esimeste vabastatud valdade elanikud täitsid kevadkülv plaani 108-protsendiliselt. Külades on jälle avatud koolid, haiglad, klubid ja agronoomilised nõuandepunktid. Kõigest sellest olid Eesti kodanikud ilma sakslaste ajal.

Varsti tuleb nõukogude elu kõigisse teistesse Eesti NSV valdadesse ja maakondadesse. Kogu eesti rahva vabastamise tund on lähedal. Saksa okupandid elavad viimseid päevi Eestis. Oma lüüasaamise kättemaksuks valmistuvad hitlerlikud kurjategijad eesti rahva hävitamisele, meie linnade ja külade purustamisele. Kõik, mis meile kallis ja püha — vanaaja mälestusmärgid, armsad kodukolled, meie käte looming — vabrikud ja käitised, sadamad ja teed, — kõik on purustamise ja hävitamise ohus. Praegu, neil päevil otsustatakse Eesti ja eesti rahva saatus.

Rahvas on võimeline takistama kurjategijaid selle saatanliku teo toimepanemisel. Eesti rahva kohus on nurja ajada Hitleri mustad kavatsused, päästa Eestimaa laastamisest, mitte lasta sakslastel maad rüüstata ja inimesi orjusse küüditada.

Eesti rahva elus saabuvad ajaloolised päevad. Vapper Punaarmee eesti töörahva toetusel kihutab sakslased igaveseks ajaks eestlaste maalt välja.

Eesti rahvas kuuleb läheneva Punaarmee — vabastaja armee — vägevaid samme. Geniaalne väejuht, tark õpetaja ja juht seltsimees Stalin innustab eesti rahvast otsustavatele võitlustele saksa rööv-vallutajate vastu.

See päev on lähedal, millal meie paljukannatanud rahvas tuleb bolševistliku partei juhtimisel tagasi nõukogude elu juurde.

Eestis nõukogude võimu kehtimapaneku neljandal aastapäeval eesti rahvas hüüab „elagu“ suure Stalini ja tema poolt juhitava võidurikka Punaarmee auks, nõukogude rahvaste vabaduse ja sõltumatus, NSV Liidu rahvaste vankumatu sõpruse auks.

„Pravda“, 21. juulil 1944. a.

Narva on vaba

See rõõmuhüüd kajab iga ausa eestlase suust. Sakslaste ja nende palgasulaste vägivaldavalitsusel Narvas ja ta ümbruses on lõpp, jäädavalt lõpp!

Võidurikas Punaarmee seltsimees Stalini juhtimisel vabastas Narva saksa okupatsiooni verisest ikkest!

Au meie armastatud Punaarmeele!

Au Punaarmee Kõrgemale Ülemjuhatajale seltsimees Stalinile!
Kuid mis on saksa metsalised teinud meie Narvaga?

Nad on muutnud Narva linna suureks rusuhunnikuks, kus ei ole ühtki tervet maja.

Eriti viimastel päevadel lasksid nad linnas õhku palju hooneid ning panid linna põlema. Paar-kolm ööd lõõmasid Narvas hitlerlaste poolt süüdatud hiiglatulekahjud. Taevas Narva kohal punas neist tulekahjust.

Kõik Narva elanikud on sakslaste poolt ära aetud või hukatud. Linn on inimestest tühi.

Oma taganemisel on sakslased mürgitanud Narva kaevud.

Kõik kohad ja paigad on mineeritud. Väga palju sakslaste poolt mahajäetud nn. sürpriise, s. t. igasuguseid esemeid, on mineeritud, nii et inimene, kes neid esemeid võtma läheb, lendab õhku.

Jõledad ja hirmsad on need teod, mis saksa okupandid on Narvas toime pannud.

Samasugust saatust valmistavad sakslased ja nende käsilased kõigile Eesti linnadele ja küladele.

Narva sündmused kinnitasid veel kord, et meie hoiatused on õiged, et hitlerlased on juba hakanud Eestit muutma kõrveks.

Purustatud, rüüstatud ja inimestest lageda Narva eest tuleb saksa röövvalutajatel ja nende agentidel kanda kõige karmimat vastust.

Sakslased jätsid Narva all eestlasi oma taganemist kaitsma.

20. eesti SS-diviis on Narva all põhja pool Narvat 26. juuli lahingutes puruks löödud. Paljud eesti sõdurid ja allohvitserid tulid üle Punaarmee poole või andsid end vangi. Kõik nad räägivad nagu ühest suust, et sakslased on ajanud neid vägivaldselt saksa sõjaväkke sõdima oma rahva ning kodumaa vastu.

Ka selle metsiku roima eest, eesti rahva poegade vägivaldse suurtükilihaks kasutamise eest tuleb saksa okupantidel ja nende abimeestel varsti anda vastust eesti rahvale.

Eesti NSV ja kogu eesti rahva vabastamine saksa okupatsiooni ikke alt on alanud.

Punaarmee liigub kiires tempos edasi Narvast lääne poole. Kõik fašistide katsed tõkestada Punaarmee edasitungi on määratud nurjumisele. Fašistid ei suuda peatada Punaarmee ägedat edasitungi.

Surm saksa röövmõrtsukatele!

Elagu Nõukogude Eestil!

„Rahva Hää!“, 27. juulil 1944. a.

Tartu on vaba

Tartu on vabastatud sakslaste ja nende käsilaste ikkest. Võidurikas Punaarmee seltsimees Stalini juhtimisel tõi Tartule vabaduse ja uue elu. Lõuna-Tartumaalt ja Tartu linnast väljapekstud vaenlane teeb meeleheitlikke katseid põhja pool Tartut takistada Punaarmee edasitungi. Kuid kindel on, et kõige lähemate päevade kestel vaenlane paisatakse uute vägevate hoopidega kaugemale põhja, kuni ta upub Balti merre.

Raevutsev vaenlane on veel pärast oma taganemist teinud Tartus ränka kahju. Suur osa kesklinnast on tema õhurünnakute ja kahuritule tagajärjel hävinenud. Sakslased tahavad Tartut roimariikult maatasta teha. Nii selle kui ka kõigi muude kuritööde eest tuleb sakslastel vastust anda ning kanda karistust.

Tartu linnas ja maakonna vabastatud osas on taastatud nõukogude võim, kes on juba kindlakäeliselt asunud korraldama majanduslikku ehitustööd ja rahva elujärge.

Ees seisab suur töö sõjahaavade ravimisel, sakslaste poolt lõhutud rahvamajanduse ülesehitamisel. Siin tuleb igal eestlasel kindlasti ja kogu jõuga kaasa lüüa, et meie kodumaa majandus ja kultuur võimalikult kiiresti õitsengule viia. Töökas ja visa eesti rahvas tuleb selle ülesandega kindlasti toime, sest ta töötab nüüdsest peale endale, oma riigile ja kodumaale, iga kodaniku hüvanguks, mitte aga saksa röövlite ja mõrtsukate jaoks.

Praegusel silmapilgul on kogu maakonna elanikkonna peaülesandeks kiiresti koristada nii tali- kui ka suvivili, teha talivili maha ning viia läbi viljapeks. Kui me need tööd kiiresti ja hästi ära teeme, siis on meil leiba eelseisvaks aastaks ja ka tuleva-aastasele lõikusele on pandud alus. Nõukogude võim teeb kõik, mis vähegi tema võimuses, et osutada abi nende tööde läbiviimisel.

Igati on tarvis abistada Punaarmeed teede ja sildade parandamisel ning korrastamisel ja muul teel.

Peaasi on, et rahvas võib nüüd nõukogude võimu kaitse all jälle asuda rahulikule tööle.

Saksa fašistid ja nende käsilased on levitanud tohutul määral valet ja laimu nõukogude võimu ning Punaarmee kohta, nagu tape-taks kõik eestlased ära, nagu viidaks eesti rahvas Siberisse jne. See kõik on algusest lõpuni täiesti vale! Palju inimesi on sakslased ise vägisi ära ajanud ja vägivaldselt mobiliseerinud oma sõjaväkke. Kuid nii mõnigi inimene on lasknud end ära hirmutada sellest vaen-lase propagandast ning joosnud metsa. Neil inimestel on juba ammugi aeg metsast välja tulla. Neile ei tee keegi midagi paha. Kodus aga pudeneb neil vili ja loomad uitavad peremeheta ning majades kolavad kuritegelised ollused ringi. Kõik need, kes on mobiliseeritud saksa sõjaväkke ja pääsevad sealt põgenema, tulgu rahulikult koju. Nead ei tarvitse midagi karta, sest nad on vägi-valdselt võetud saksa sõjaväkke.

Ei, ükski eestlane, kes armastab oma kodumaad ning tahab tema heaks töötada, ei lähe kaasa sakslastega, meie rahva põliste vaen-lastega. Eestlane jääb koju. Ta jääb peremeheks oma isade maal.

Saksa fašistide poliitika taotles ja taotleb eesti rahva, ta majan-duse ja kultuuri hävitamist. Nad ähvardavad praegu kogu maa põhja pool Emajõe muuta kõrveks. Kogu eesti rahva ülesandeks on kõi-geist jõust võidelda selle jõleda plaani teostamise vastu.

Hitlerliku Saksamaa päevad on loetud. Punaarmee on jõudnud Preisimaa piirile ja sügavale Rumeeniasse. Inglise, Ameerika ja Prantsuse väed on lõunast tulles läbi Pariisi jõudnud Reimsini. Saksamaa liitlased löövad üksteise järel temast lahku. Saksamaa on sõja juba kaotanud. Hitleri laul on lauldud.

Seega on meie lõpliku võidu päev üsna lähedal. Meie paljukan-natanud rahvale tuleb rahu. Algab uus, vaba, töörohke elu. Uhisel jõul ületame selles töös kõik raskused ning ehitame uuesti üles õnneliku Nõukogude Eesti.

„Uus Postimees“, 31. augustil 1944. a.

Nõukogude Eesti vabastatud pinnal

Kolm aastat unistas eesti rahvas vabanemisest saksa röövvallutajatest. On teostumas meie parimad lootused — võidurikas Punaarmee on vabastanud juba ühe viiendiku Eesti NSV territooriumist. Nõukogude lipp lehvib juba Tartu ja Narva kohal, kahe suurema Eesti linna kohal peale Tallinna. Täielikult on vabastatud Petseri ja Võru maakond, sajad külad ja asulad Tartu ja Valga maakonnas.

On käimas sakslaste täielik väljakihutamine Eesti pinnalt. Toimub põhiline pööre eesti rahva saatuses — ta saab tagasi vabaduse, sõltumatuse ja õnneliku elu. Luuakse alused meie rahva majanduse ja kultuuri võimsaks õitselelõõmiseks juba kõige lähemas tulevikus. Algab uus hiilgav lehekülg eesti rahva ajaloos.

Eesti rahvas on tulvil sügavat, kogu südamest tulevat tänutunnet Punaarmee, vennalike nõukogude rahvaste ja meie suure juhi seltsimees Stalini vastu meile osutatud suure abi eest. Me teame, et ilma selle vennaliku toetuseta eesti rahvas ei oleks enam kunagi näinud vabaduse päikest. Varsti, üsna varsti näeb kogu eesti rahvas oma päästjaid — vapraid Punaarmee võitlejaid, kes viivad võidulipu Tallinna ja Pärnu, Viljandisse ja Rakverre.

Eesti rahvas kannatas palju viletsust ja piina hitlerlike timukate võimutsemise all. Kui sõidad läbi kohtadest, mis on tuttavad lapsepõlvest saadik, siis kohati ei tunne neid äraagi — niivõrd on meie kodukoldeid moonutanud saksa barbarid. Igal pool on purustustöö jälgi. Eriti on kannatada saanud linnad — Tartus on maha põletatud terved tänavad. Sakslased hävitasid siin esimese eesti teatri „Vane-muise“, mille suurepärasest hoonest on järele jäänud ainult tühjustest haigutav toestik. Antsla linn on peaaegu täielikult hävitatud, on säilinud ainult vähesed majad äärelinnas. Suuri purustusi on Võrus ja Otepääl.

Saksa okupandid tekitasid hiiglasuurt kahju Lõuna-Eesti käitis-tele. Paljud tehased, veskid, elektrijaamad, meiereid, elevaatorid ja

töökojad on kas täielikult või osaliselt hävitatud. Masinad ja tööpingid on kas Saksamaale veetud või on purustatud. Külad on rüüstatud, nad on kaotanud suurema osa kariloomadest ja hobustest. Kehvikutelt ja väikemaapidajatelt võeti ära neile nõukogude võimu poolt antud maa. Ulejõukäivad normid õõnestasid talumajapidamisi.

Hitlerlik terror viis hauda palju tuhandeid Eestimaa paremaid poegi. Ainult Võru linnas on mittetäielike andmete järgi tapetud 1000 inimest. Tartu ligidale tankitõrjekraavi on maetud ligi 15.000 sakslaste poolt tapetud nõukogude inimest. Peaaegu igas perekonnas nutetakse taga mõnda sakslaste poolt tapetud või areteeritud või orjusse saadetud inimest.

Petseris piinati nõukogude inimesi aastaid vangikongides, kus vesi ulatus vangistatuile põlvini. Võrus paigutasid sakslased oma gestapo majja, kus elas ja töötas lauluisa Kreutzwald. Gestapo arhiivis (Petseri linnas) leidsime punaste kaartide virna mahalastute nimedega ja rohelisi kaarte vanglas vaevlevate inimeste nimedega.

Sakslased ajasid elanikkonna sunniviisiliselt kodukohtadest minema lääne poole. Külades on inimesi märgatavalt vähem. Linnad on hoopis inimestest tühjad — nii on Tartusse, kus enne sõda elas ligi 60.000 inimest, jäänud ainult mõnisada; Petseris ja Võrus me leidsime esimestel päevadel ainult üksikuid inimesi. Paljud selgelt kaalutlevad linnaelanikud ja talupojad peitsid endid Nõukogude Eesti raadio nõuandel metsadesse, kus nad ootasid lahingute lõpuni ja tulid siis lühikese aja möödudes vaimustusega Punaarmeele vastu. Nüüd pöörduvad inimesed tagasi kodukohtadesse ja alustavad tööd. Vabastatud linnade elanike arv tõuseb kiiresti, Petseris on näiteks juba 2000 inimest.

Eesti vabastatud aladel on igal pool näha taastärgkava elu idusid. Talupojad lõpetavad rukkikoristamist — põldudel võib igal pool näha töötavaid inimesi. Koristatakse suvivilja. On käimas viljapeks ja sügiskülviks valmistumine. Linnades on alanud käitiste taastamine. On käiku lastud telliskivitehaseid, veskeid, leivaküpsetusahjusid, nahatööstusi, lukusepa- ja autoremonditöökodasid ja teisi käitisi. Võrus ja Petseris ilmuvad maakonna ajalehed. Töötavad raadiosõlmed ja post. On avatud haiglad, apteegid. Valmistutakse elektrijaamade käikulaskmiseks. Igal pool valitseb rõõmus elevus. Rahva meeleolu on tunduvalt tõusnud.

Kohtadel on taastatud nõukogude võim. Kõikides valdades töötavad juba valla-täitevkomiteed. Paljude valla-täitevkomiteede eesotsas on kohalikud elanikud, kes võitlesid ennastsalgavalt sakslaste vastu ja näitasid endid neil aastail rahvale ja kodumaale ustavate inimestena. Valla-täitevkomiteede ümber koondub nõukogude aktiiviesirindlike algatusvõimeliste inimeste hulgast, kes innukalt abistavad nõukogude võimu organeid.

Eesti NSV vabastatud territooriumil astus nõukogude võim jälle oma õigustesse. Missugused ülesanded seisavad meie ees esimeses järjekorras, mida peab tegema viivitamatult, millele tuleb koondada oma jõud?

Igasugune abi armastatud Punaarmeele — see on meie esimene kohus, meie auvõlg. Eesti NSV elanikkond toetab esimestest päevadest oma tööga Punaarmee pealetungi. Tuhanded inimesed asusid remontima teid, parandama sildu. Talupojad varustavad nõukogude väeosi liha, juurvilja ja heintega. Võib tuua näiteid Punaarmee abistamisest lahinguolukorras. Talupoeg Taavet Jänes viis nõukogude allüksuse läbi soo vaenlase tagalasse, talupoeg Peeter Tarušinski võttis kaasa haavatud nõukogude lenduri ja viis ta läbi rindeliini Punaarmee arstiabipunkti, eesti noormehed toimetasid tule all nõukogude võitlejatele kätte laskemoona. Meie võime aidata ning peame aitama Punaarmeed veelgi enam. Umbritseme nõukogude võitlejaid meie maal emaliku hoolitsusega. Iga alevik, iga küla võib osutada sõjaväeosadele palju teeneid: korrastada oma teeosa ja sillad, avada sepikodasid, kus võiks remontida vankreid, autosid, rautada hobuseid, korraldada võitlejaile saunaskäimist, küpsetada leiba, pesta ja parandada nende pesu... Rahva hoolitsus aitab Punaarmeel saavutada uusi eduamme.

Koristada kogu viljasaak viimase viljapeani. Meie tahame tõsta oma põllumajandust, aidata teda jalule kõige lähema aja jooksul. Alustame seda täieliku ja õigeaegse saagikoristamisega. Tuleb koristada ja peksta vili kõigilt põldudelt, ka nendelt, mis on jäänud peremeheta. On maksma pandud selline kord, et viljasaagi koristamise ja peksmise eest peremeheta põldudelt saab talupoeg kuni 40 protsenti viljateri ja ülejäänud osa läheb riigile. Iga talupoja kohus on pärast tööde lõpetamist oma põllul viivitamatult

valla-täitevkomitee juhtnõõride järgi tööle asuda peremeheta põllul, et mitte jätta maha ühtegi viljapead.

Viljakoristamine toimub edukalt. Näiteks Petserimaal ja Võrumaal ei ole peaaegu näha lõikamata rukist. Tugevasti jääb maha viljapeksmine, sest ei jätku viljapeksumasinaid, põletusainet, määrdedeid. Tuleb tingimata maksimaalselt ära kasutada kõik gaasigeneraatoriga mootorid. Tuleb laialdaselt rakendada käsitsi viljapeksu kootidega. Tuleb energiliselt võidelda kaotsiminekutega, võidelda iga viljatera eest. Leib vajab maa sõja ajal mitte vähem kui tanke ja lennukeid, leib on samasugune võidurelv.

Maal on praegu kibe tööaeg. Uheaegselt on valmimas kaer, oder, talinisu ja lina, peale selle ka kartul. On aeg alustada sügiskülvi. See kõik nõuab kõigi jõudude pingutamist, põllutööde oskuslikku organiseerimist. Tuleb kiiresti korda seada kõik vajalikud masinad ja esimeses järjekorras traktorid. Valla-täitevkomiteed on kohustatud organiseerima inventari ja masinate õiget ja täielikku kasutamist. Masinate seisak on kuritegu. Iga päev on kallis. Meie kiirusest, agarusest ja oskusest oleneb kõik.

Tuleb ergutada talupoegi üksteist abistama tööga, seemneviljaga, inventariga, hobutööjõuga. Eriti tähtis on kõigi vallas olemasolevate hobuste täielik ja otstarbekas ärakasutamine.

Anda tagasi talupoegadele Nõukogude võimu poolt juurdeldõigatud maa, mis saksa okupandid neilt ära võtsid. Nõukogude võim andis 1940.—1941. aastal maad 53.000 maata ja vähese maaga talumajapidamisele, aitas neil muretseda inventari. Saksa vallutajad võtsid talupoegadelt kohe ära selle maa ja inventari. Nõukogude Eesti valitsus annab selle nüüd viivitamata talupoegadele tagasi.

Kiiremini taastada rahvamajandus vabastatud maakondades. See on hiiglasuur töö, mis nõuab kogu rahva taibukust; kogu energia tuleb mobiliseerida rahva purustatud varade taastamiseks. Peab ennast jälle tundma maa ja tema rikkuste peremehena ja peremehelikult tööle asuma. Siin on näide sellest, kuidas rahva initsiatiiv aitab leida väljapääsutee. Petserist viisid sakslased endaga kaasa kõik juhtmerihmad. Teisi koha peal ei olnud. Siis tegi üks seltsimees ettepaneku asendada rihm vana tuletõrjevoolikuga, kinnitades seda vastavalt traadiga; tänu sellele

ettepanekule võis käitistes käiku lasta kergeid masinaid. Meie rahvale omane leidlikkus, asjalikkus ja töökus võimaldavad meil kiiresti parandada haavu, mida sakslased on tekitanud meie majandusele. Tuleb mobiliseerida kõik sisemised ressursid. Palju hinnalist materjali ei ole veel arvele võetud, see on laiali pillatud, on alles avastamata. On tingimata vaja kõik materjalid, toorained, tööriistad, masinaosad ja tööpingid korda seada, arvele võtta ja kasutada neid kokkuhoidlikult, mõistlikult, lähtudes riiklikest huvidest.

Meie masina-traktorijaamade ja meiereide varandused on laiali kantud ja laiali pillatud. On väga tähtis kõik kokku korjata, et nad lähemas tulevikus võiksid uuendada oma tegevust.

Revolutsiooniline valvsus, kindel revolutsiooniline kord — see on tugev relv vaenlase salasepitsuste vastu. Rõõm, mis haaras elanikkonda saksa ikke alt vabastamise puhul, ei pea tekitama meis muretust ja hooletust. Vastupidi, meie peame praegu alati ja igal alal osutama mitmekordistatud valvsust, mitmekordistatud tähelepanelikkust, peame olema valvel. Sakslased saadavad vabastatud maakondadesse diversante, luurajaid, salakuulajaid. Valvsus aitab meil neid paljastada ja kahjutuks teha. Metsades hulguvad veel üksikud saksa sõdurid. Need kõik tuleb tabada. Paljastage fašistlikke provokaatoreid, kes levitavad elanike hulgas laimu ja valet! Meie miilitsa ja riikliku julgeoleku organid peavad seisma olukorra kõrgusel. Igal pool peab valitsema kindel, vankumatu revolutsiooniline kord. On välja kuulutatud vabastatud maakondade elanike registreerimine. See on väga tähtis ettevõtte. Kõik linnade ja külade elanikud peavad endid viivitamata registreerima. Kes on veel metsas, tulgu sealt välja ja pöördugu koju tagasi ning asugu tööle — karta ei ole enam midagi. Talupojad peavad võtma kaitse alla rahva varandused: veskid, meiereid, koolid, klubid. Organiseerige külates ja alevites noorte ja nõukogude aktiivi jõul valvekorda ja patrullteenistust tänavatel. Pidage kinni kahtlased isikud, ärge laske rahvavaenlastel ja saksa mõrtsukatel peitu puggeda kaugetes maakolgastes.

Ajage nurja kelmide ja sahkerdajate katsed kahjustada ühiskondlikku vara. Hoidke seda oma valve all, säilitage seda hoolega Suurepärast eeskuju selles suhtes näitas kohalik talumees Puka asunduses. Sakslased kandsid koolimajast laiali koolipinke, neid

vedeles siin-seal mööda asundust ja nad oleksid muutunud peagi kasutamiskõlbmatuks. Talumees asus oma algatusel koolipinke kokku kandma ja tõi nad tagasi koolimajja. Teda abistasid punaväelased.

On vaja kohtadel viibimata luua kohalik õhukaitse, et takistada vaenlase lennuväe tegevust, kes õhust püüab süüdata ja hävitada meie, tänu Punaarmee hoogsale pealetungile, terveks jäänud linnu ja külasid. Igas suuremas asulas peab olema kohaliku õhukaitse salk, samuti on otsekohe vaja korda seada tuletõrjevahendid, organiseerida tulevalve jne.

Tõmmata kaasa poliitmassilisele tööle kogu elanikkond. Valla-täitevkomiteede töö edukus oleneb sellest, kuidas neil korda läheb oma tööle kaasa tõmmata laiu töörahva hulki. Nõukogude võimu organid ei tohi sulguda enesesse, vastupidi, neil on vaja isiklikku suhtlemist rahvaga, tihedat sidet temaga. Nõukogude võim — see on rahva võim. Kõik üritused tuleb ellu viia laiade rahvahulkade osavõtul, nende energilisel kaastegevusel. Kiiresti ja osavasti tuleb reageerida elanikkonna vajadustele, tuleb teha kõik võimalik nende rahuldamiseks.

Kolm aastat levitasid sakslased nõukogude korra kohta valet ja laimu. Ei saa öelda, et see kõik oleks täielikult paljastatud. Uhel või teisel see veel uimastab pead. Seisab ees hiiglasuur selgitustöö. Tuleb selgete näidete varal jutustada inimestele Punaarmee võitlustest, Punaarmee eesti rahvusliku korpuse võitlusest, Nõukogude Liidu tagalasse evakueerunud eestlaste elust, maa tagasiandmisest põllupidajatele, kellelt sakslased selle ära võtsid, rahvusvahelisest olukorrast jne. jne.

Punaarmee — meie au ja uhkus — vabastab eestlaste põlise maa saksa röövvalutajatest. Iga Eesti NSV kodaniku kohus on otsekohe ja viibimata asuda kogu jõuga nõukogude elu taastamisele, fašistide poolt rüüstatud majanduse ülesehitamisele vabastatud maal. Iga Eesti NSV kodaniku kohus on anda kõik jõud Punaarmee abistamiseks, et lähendada seda rõõmsat tundi, millal kogu Eesti on täielikult vaba saksa okupantidest.

Nõukogude Liidu Valitsuse ja seltsimees Stalini isiklik lakka-matu hool täidab tänutundega meie südameid ja tagab õnneliku elu tagasituleku meie maale.

„Rahva Hääli“, 6. septembril, ja „Pravda“, 23. septembril 1944. a.

EK(b)P organisatsioonide järjekordsetest ülesannetest seoses ENSV territooriumi vabastamisega saksa okupantidest

I. EK(b)P Keskkomitee tööst Suure Isamaasõja ajal

Seltsimehed!

Meie esimesed tänusõnad on pühendatud võidukale Punaarmeele, tema sõduritele, seersantidele, ohvitseridele ja kindralitele, tema Kõrgemale Ulemjuhatajale Nõukogude Liidu marssalile sm. Stalinile, kes on vabastanud suure osa Eesti NSV territooriumist ja kes kõige lähemal ajal lõpule viivad meie kodumaa täieliku vabastamise saksa röövvalutajate ikkest. Kogu eesti rahva, iga eestlase südant täidab tänutunne vabaduse eest, mida talle on toonud sangarlik Punaarmee.

Tänu Punaarmee suurtele võitudele on meil võimalus kokku tulla Partei Keskkomitee pleenumi istungiks Eesti NSV territooriumil, on võimalus olnud Eesti NSV valitsusel asuda tööle oma Nõukogude Vabariigi pinnal. Asudes tööle vabastatavas Nõukogude Eestis, heidame pilgu minevikku, teeme lühikese kokkuvõtte viimasest Partei Keskkomitee pleenumist saadik tehtud tööst ja seame üles ülesanded ja eesmärgid, mis seisavad meie ees.

Praegu aru anda Keskkomitee tööst, tähendab rääkida Eestimaa Kommunistliku (bolševike) Partei ja kogu eesti rahva võitlusest saksa okupantide vastu, võitlusest meie kodumaa vabaduse ja sõltumatuse eest viimase kolme ja poole aasta kestel.

Aeg pole kohane üksikasjaliseks mineviku tegevuse analüüsiks. Meie ees seisvad ülesanded on sedavõrd pakilised ja kiireloomulised, et aeg ei luba meid minevikul kaua peatuda. Tahan puudutada vaid mõnda kõige tähtsamat küsimust, mis iseloomustab Partei Keskkomitee tegevust peale ta viimast pleenumit, s. o. 1941. a. kevadest saadik.

Keskkomitee pleenumil 1941. a. kevadel oli arutusel Eesti NSV rahvamajanduse plaan 1941. aastaks ja sama aasta riigieelarve.

Pleenumi poolt vastuvõetud otsuste alusel arenes 1941. a. kevadel ja suvel edukas majanduslik ülesehitustöö kõigil aladel. Tehtud töö ulatusest ja tulemustest räägib juba üksnes seegi fakt, et Eesti NSV tööstustoodang ühe nõukogude aasta kestel kasvas üle 60%, võrreldes nõukogude-eelse ajaga. Märkimisväärseid saavutusi oli põllumajanduse alal ja muudel majandusaladel.

Juunis 1941. a. tungis hitlerlik Saksamaa reetlikult kallale Nõukogude Liidule. Sõjategevus kandus Eesti NSV territooriumile. EK(b)P Keskkomitee juhtis eesti rahva võitlust tema põliste verivaenlaste — saksa röövvalutajate vastu. Ule viie kuu kestsid võitlused Eesti NSV pinnal, enne kui vaenlasel korda läks täielikult vallutada meie kodumaa. Partei Keskkomitee ja valitsuseasutused taandusid ajutiselt Eestist, asudes tööle Vene vennasvabariigi territooriumile.

Selles sõjaajal tehtud töös tuleb mainida kolme põhipunkti.

1. Eesti rahva kõige laiemate hulkade võitluse organiseerimine saksa röövvalutajate vastu. Siin on kõige olulisemana vaja mainida Punaarmee eesti rahvuslike väeosade loomist. Need Punaarmee eesti rahvuslikud väeosad on kasvanud igati hästi väljaõpetatud ja eeskujulikult relvastatud ning varustatud väeosadeks. Neist väeosadest moodustub Nõukogude Eesti Punaarmee. Eesti NSV-st Nõukogude tagalasse evakueerunud kodanikud, sealhulgas Punaarmee Eesti Rahvusliku Korpuse isikuline koosseis, on kogunud ligi 14 miljonit rubla oma isiklikest säästudest Punaarmeele lisarelvastuse soetamiseks.

On tehtud tõsist tööd agitatsiooni ja propaganda alal saksa fašistliku võltspropaganda paljastamiseks, samuti partisanivõitluse juhtimiseks Eesti Nõukogude Sotsialistlikus Vabariigis.

2. Töö Eesti NSV-st evakueerunud elanikkonna hulgas. Isamaasõja ajal on eestlaste-kommunistide arv kasvanud enam kui kahekordseks võrreldes 1941. aastaga. Parteisse on astunud suurel hulgal parimaid töölisi, haritlasi ja talupoegi nii Punaarmees kui ka tagalas. Tõsist jõudu kujutavad endast ELKNU organisatsioonid. Mainida võib meie kirjastuse tööd Nõukogude tagalas, kus on trükitud üle 300.000 eks. raamatuid ja brošüüre ning on välja antud ajalehti. Suur kultuurpoliitiline ja kunstiline tähtsus on Eesti NSV Riiklike Kunstiansamblite töö, samuti eesti nõukogude kirjanike, kunstnike ja heliloojate tegevusel.

On tulnud tegutseda ka eesti spordiliikumisega Nõukogude tagalas. Peab tunnustavalt mainima meie sportlaste tegevust ja saavutusi Isamaasõja ajal.

3. Ettevalmistus nõukogude võimu uuesti kehtimapanekuks Eestis. Põhimiseks tööks siin on kaadrite ettevalmistus, valik ja õpetamine. Isamaasõja kestel on Nõukogude tagalas igasugustel kursustel ja koolides omandanud ja täiendanud oma teadmisi umbes 1500 inimest. ELKNU aktiivi kursused jätkavad veel praegu oma tööd. Meie kaadrite teoreetiliste teadmiste täiendamise alal on sõja ajal tehtud tõsist tööd niihästi iseseisvate õpingute kui ka seminaride ja kursuste kaudu. Arvesse võttes mineviku töö kogemusi, on tehtud mõningaid muudatusi riigijuhtimise asutuste struktuuris ja organisatsioonis. On uuritud Eesti NSV majanduse uuesti ülesehitamise probleeme peale meie kodumaa vabastamist saksa okupatsioonist. On tutvutud Nõukogude vennasvabariikide suuremate ja rikkamate töökogemustega, et neist õppida. Meie majanduslikud organisatsioonid on soetanud teatud kauba- ja materjalitagavarasid ENSV jaoks. On käsil ENSV-st 1941. a. Nõukogude tagalasse evakueerunud elanike Eestisse tagasi-evakueerimise ettevalmistustööd.

See on kõige olulisem sellest väga mitmekülgsest tegevusest, millega on Partei Keskkomiteel tulnud tegutseda Isamaasõja päevil Nõukogude tagalas.

Põhimiste puudustena kogu selles töös võib märkida järgmist:

1) Tehtud otsuste ja korralduste täitmise kontroll on puudulik ja jätab palju soovida. 2) Operatiivse juhtimise meetod ei leia igal pool tarvilikku rakendust. 3) Meie ei tunne veel küllalt hästi oma kaadreid, töö kaadrite tundmaõppimise, valiku ja töölepaigutamise alal nõuab parandamist.

*

Punaarmee oma Kõrgema Ulemjuhataja Nõukogude Liidu marsali seltsimees Stalini juhtimisel on andnud saksa vägedele purustavaid hoope. Ta on saksa armee Stalingradist Jugoslaaviani ja Ida-Preisimaani tagasi löönud. Fašistlik Saksamaa on kaotanud sõja, ta seisab oma lõpliku ja täieliku katastroofi eel. Selle põhjuseks on eelkõige Punaarmee hiilgavad võidud, Nõukogude Liidu vägevus

ning meie sotsialistliku Kodumaa ammendamatud jõutagavarad. Ka meie liitlaste — inglise ja ameerika väed arendavad eriti viimasel ajal edukat lahingutegevust fašistliku Saksamaa ja ta satelliitide vastu. Tänu Punaarmee suurtele võitudele on alanud Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi territooriumi puhastamine saksa okupatsioonivägedest. Praegu on vabastatud täiesti kaks maakonda ja osaliselt kaks maakonda, kus on mitu linna, eesotsas Tartu ja Narvaga, ning 60 valda. Eesti NSV vabastatud territoorium moodustab praegu ühe viiendiku kogu vabariigi territooriumist.

II. Saksa okupatsioon Eestis ja olukord vabastatud maakondades

Kõik faktid räägivad sellest, et saksa okupatsiooni aastad on olnud kõige hirmsamaks ja mustemaks ajaks meie rahva ajaloos. Eesti rahvalt olid saksa röövvalutajate poolt võetud kõik tema õigused ja vabadused. Eestlased olid sakslaste silmis alaväärtuslikud, teisejärgulised inimesed. Valitses oheldamatu fašistlik vägivald ja terror, milles sakslastele osutasid abi alatud ja müüdavad subjektid eestlaste hulgast, eesotsas reeturi ja saksa spiooni Mäega. Saksa okupandid on tapnud tuhandeid ja tuhandeid eestlasi. Nad on eestlasi hulgaviisi küüditanud Saksamaale ja mujale sunnitööle, nad on eestlasi vägivaldselt mobiliseerinud saksa sõjaväkke. Maa on laastatud ja rüüstatud saksa okupantide ja nende käsilaste poolt. Kuid kõik see ei ole murdnud eesti rahva elutahet ja vabaduspüüdeid. Rohked faktid räägivad sellest, kuidas eestlased on võidelnud võõramaiste saksa sissetungijate vastu, kuidas nad on kaitsnud oma elu, oma vabadust, oma kodukohta ja varandust, kuidas nad on võidelnud selle eest, et saksa röövvalutajaid maalt välja kihutada, selle eest, et Eestis uuesti kehtima panna nõukogude võim, eesti rahva enda võim.

Saksa okupandid nägid seda, teadsid seda ja nad valasid oma viha välja üha ülbemalt ja jõhkramalt eesti rahvale. Eriti ilmnas see sakslaste taganemisel Eestist Punaarmee hoopide all. Saksa okupandid hävitasid oma taganemisel Narva linna täiesti. Enam kui 3000 elamust on säilinud enam või vähem tervetena vaevalt sadakond. On purustatud Narva suured tekstiilkäitised. Narva linna

elanikkond on viimseni sunniviisil välja viidud. Kohale oli jäänud sakslastele märkamatuult vaid 2 vanaeidekest. On hävitatud ja õhku lastud Narva vanad kuulsad ajaloolised hooned, on purustatud ajaloolised kindlused. Nõukogude Eesti õitsev tööstuslinn Narva on saksa fašistide poolt muudetud rusuhunnikuks.

Petserimaal oli enne sõda 65.000 elanikku, praegu on neid seal 45.000. Nõnda on elanike arv Petserimaal vähenenud 30% võrra, keda sakslased on vägivaldselt ära ajanud, mobiliseerinud või hukanud. Petserimaal on sakslaste poolt maha põletatud üle 1500 talu. Kõige rohkem on kannatanud Vilo, Laura ja Senno vald. Vilo vallas on hävitatud kokku ligi 700 hoonet, Senno vallas 400 ja Lauras üle 300. Fašistid on taganemisel hävitanud ja õhku lasknud 12 koolimaja, 5 koolimaja on osaliselt purustatud, ülejäänud 57 kooli varandus ja sisseseaded on ära röövitud ja osalt purustatud. Kõik rahvamajade sisseseaded on saksa fašistide poolt ära röövitud. Käitistest on veetud välja masinad ja kõikjal on ära viidud veorihmad. Eriti rängalt on kannatanud Petserimaal loomakasvatus. Veiste arv on esialgsetel andmetel vähenenud 55%, sigade arv 65%, lammaste ja kitsede arv 80% võrra sõjaeelsega võrreldes. Hobuste arv on vähenenud üle 40%. Saksa okupantide poolt hukatud inimeste arvu Petserimaal pole veel korda läinud täpselt kindlaks teha, kuid juba esialgsedki andmed räägivad tuhandete inimeste tapmisest ja jäljetust kadumisest. Nii näiteks põletasid fašistid elusalt ära Mitkovitsi külas Vilo vallas Venkovi perekonna, samuti ka Orlovi perekonna Petseri vallas. On avastatud sakslaste poolt hukatud Nõukogude kodanike hauad Petseri linna lähedal. Petserimaal läks korda kätte saada osa saksa okupatsioonivõimude kartoteeki hukatute ja areteeritute nimedega. Need on ainult mõned üksikud andmed saksa okupantide vägivaldavalitsusest ja terrorirežiimist Petseri maakonnas.

Nüüd, kus nõukogude võim on Petserimaal jälle kehtima hakanud, on Petserimaa elanikkond innukalt ja vaimustusega asunud uuesti rajama oma nõukogude elu. Kõikjal käib vilgas töö, põldudel koristatakse vilja, küntakse ja külvatakse. Käib viljapeks. Juba on suudetud mõned käitised maakonnas käima lasta. Töötavad veskid, on käiku lastud kolm lauavabrikut, on korda seatud elektri- jaam. Töötab nahavabrik, käikulaskmise eel on kipsitehas. Pet-

seri linnas töötavad kaks kauplust, habemeajamisärid, meierei, söökla jne. Maakonnas ja linnas on igal pool moodustatud nõukogude võimu asutused, kes on energiliselt asunud tööle maakonna elu juhtimisel ja maakonna majanduse ülesehitamise alal.

Võrumaal on elanike arv saksa okupatsiooni ajal vähenenud 17%. Praegu on maakonnas registreeritud 61.000 inimest. Enne sõda oli Võrumaal 73.000 inimest. Võrumaa on majanduslikult rängasti kannatanud saksa okupatsiooni ajal. Nii näiteks on Võru linna 730 hoonest okupantide poolt maha põletatud ja täiesti purustatud 96 hoonet ja osaliselt purustatud üle 120 hoone. Võrus on sakslaste poolt maha põletatud elektrijaam ühes juurdekuuluva jahu-, villa- ja värvimistöökojaga. Vaenlase poolt põletati maha linna keskosa ühes seal asuvate moodsate hoonetega. Sakslaste roimarlikust käitumisest annab eriti tunnistust see, et nad purustasid Võru linna pärast linnast taganemist, kui neil õnnestus linna lähedal ajutiselt peatuda, ja sealt panid nad linna põlema kahuritulega, süütemürskudega ning õhust pommitamisega. Oma metsikus purustamisihas tegid nad katset linna täiesti hävitada, kuid kohalike elanike aktiivse tulekaitse tõttu ja Punaarmee abi tõttu ei läinud sakslastel korda kogu linna hävitada. Antsla linna on sakslased peaaegu täiesti hävitanud. Võrumaal on hävitatud terve rida koole, rahvamaju, kirikuid jne. Loomakasvatus on Võrumaal saksa okupatsiooni ajal rängalt kannatanud. Loomade arv on vähenenud sõjaeelsega võrreldes 50 ja enam protsenti.

Võrumaad mööda on käinud fašistlik terror, samuti nagu mujalgi. Esialgsell andmeil on Võru linnas ja maakonnas sakslaste poolt tapetud üle 1000 inimese, sellest Võru linnas üksi umbes 600. (Võru elanike arv oli enne sõda umbes 6000). Võru linna lähedal metsades on avastatud rida ühishaudu, nagu näiteks Konnametsas ja mujal, kuhu eriti 1941. a. sügisel on viidud massiliselt inimesi mahalaskmisele. Võru vanglas piinati sakslaste poolt inimesi metsikult, neid peksti poolsurnuks ja peksmisel saadud haavu ei ravitud ning inimesi jäeti elusalt mädanema. On olemas tunnistajad, kes kõike seda ise on näinud ja läbi elanud. Sakslaste poolt tapeti 1941. a. sügisel EK(b)P Võrumaa Komitee sekretär sm. Kuhlberg, täitevkomitee esimees sm. Kender ja terve rida teisi nõukogude ja parteitöölisi. Kõigi nende vaenlase roimade kindlakstegemine on käsil ja nurjatud mõrt-

sukad ning röövlid peavad aru andma oma kuritöödest ning kandma vastavat karistust.

Olles vabanenud saksa okupatsioonist, on Võrumaa elanik-kond aktiivselt asunud oma elu korrastama nagu mujalgi vabasta-tud maa-aladel. Talurahvas Võrumaal töötab innukalt. Talivili on igal pool koristatud, suvivilja koristamine areneb edukalt. Vilja-peksu ja osalt ka põllutöid takistab määrideõlide ja kütteaine puu-dus. Sügiskülv areneb mitterahuldavalt. Sellele ülesandele peavad valdade täitevkomiteed ja kõik maakonna organisatsioonid juhtima erilist tähelepanu.

Rahva hulgas on viha ja põlgus sakslaste ja nende käsilaste vastu suur. See avaldub kõikjal nii vestlustes kui ka rahva töös ja tege-vuses. Inimesed püüavad igati abistada Punaarmeed, aktiivselt võe-takse osa teedekorrastamisest, vaenlase poolt õhkulastud sildade ehitamisest jne. Möödaminevatele Punaarmee osadele pakutakse süüa ja juua. Rahvas püüab igati väljendada oma headmeelt ja tänu-tunnet Punaarmee vastu.

Seni vabastatud maakondadest on T a r t u m a a kõige rohkem kannatada saanud. Vabastatud Tartumaa osas on praegu esialgsete andmete järgi registreeritud vaid pool sellest elanike arvust, mis seal elas enne sõda.

Suur osa rahvast on saksa okupantide poolt Tartumaalt vägi-valdselt Põltsamaa suunas põhja poole aetud. Järele on jäänud vaid need, kellel kuidagi korda läks fašistlikust sundküüditamisest pääseda. Tartu linnas on elanikke veel vähem. Seal on säilinud ainult 5—7% elanikest. Saksa okupandid on õhku lasknud ja maha põletanud suure osa Tartu käitistest, näiteks 4 lauavabrikut, 4 jahu-veskit, 2 seebivabrikut, 2 metallivabrikut, Ulila elektrijaama, Tartu värnitsavabriku, „Estoonia“ tekstiiltööstuse, Meltsi villavabriku, Rebase vedrutööstuse jne. Rida käitisi on Tartus siiski säilinud enam või vähem tervetena ja mõned ka täiesti töökorras olevatena.

Tartus käitusid sakslased samuti nagu Võruski. Et neil kiire taga-nemise tõttu korda ei läinud nende endi poolt juba varem mineeri-tud linna õhku lasta, siis asusid nad linna pommitama õhust ja tulis-tama süütemürskudega põhja poolt Tartut, kus nad linna lähistel suutsid peatuma jääda. Nõnda põletasid sakslased juba Punaarmee poolt vabastatud Tartus maha terved tänavad ja kvartaalid. Tules

hukkusid peale muu ka meie vanima teatri „Vanemuise“ hoone, „Pallase“ kunstikool, Riia tänaval asuvad poeglaste ja tütarlaste gümnaasiumid, loomaarstiteaduskonna hoone, Eesti Rahvamuuseum Raadi mõisas jne.

Tartu linnas ja maakonnas möllas fašistlik terror kogu okupatsiooniaja kestel. Hitlerlaste poolt on tapetud professorid Kliiman, Rubel, assistendid — Lang, Kruus, kunstnik Johani, Aleksander Loo-ring ja palju teisi. Pikemat aega peeti fašistlikus türmis kinni tuntud professor Humal, keda vangina sunniti Tartu tänaval mustatöölisena töötama. Vangistatud olid kirjanik Adams, prof. Tarvel ja palju teisi eesti haritlaskonna esindajaid. Eriti suuri areteerimisi haritlaskonna hulgas panid saksa okupatsioonivõimud toime käesoleva aasta aprillis.

Fašistlikud koonduslaagrid asusid Tartus Näituse väljakul ja sõjaväe kasarmutes. Seal sunniti inimesi riieteta magama külmal tsementpõrandal. Enamik neist kinnipeetuist lasti maha, ilma et neile mingit süüdistust oleks esitatud või juurdlustki korraldatud. Tunnistajate seletuste järgi on mahalaskmisele määratud mehed ja naised kooritud poolalasti, köidetud käed traadiga seljataha ja aetud siis kinnisesse surmaautosse ning viidud linna taha, kus nad metsikult hukati. Enne surmaautosse laadimist lasti vange talvel kaua aega palja jalu lumel seista. Nõnda on Tartus viidud hukkamisele mõnikord kuni 60 inimest korraga. Tartu lähedal asuvasse vanasse tankitõrjekraavi maetud saksa okupantide ohvrite arvu arvavad Tartu elanikud ulatuvat üle 10.000.

Nagu mujal, nii hakkab ka Tartumaal uus nõukogude elu ikka enam ja enam veerema normaalsetele rööbastele. Kõikjal, kus elanikud on säilinud, teevad nad agaralt tööd põldudel, käitistes ja ametiasutustes. Igal pool on näha head töötahet. Uhe Tartu käitise töölised, kellel tuleb töötada vaenlase kahuritule all, teevad agaralt tööd, ei lase end häirida vaenlase tulistamisest ja kinnitavad ühest suust, et meie oleme valmis töötama ja tegema kõik selleks, et aga ainult nõukogude võim Tartust enam ei lahkuks, et nõukogude võim jääks püsima. Meie võime öelda Tartu töölistele ja teistele vabastatud Tartumaa osa elanikele, et saksa okupandid enam kunagi oma jalga Punaarmee poolt vabastatud maa-alale ei tõsta. Tartumaa elanikkond aitab Punaarmeele aktiivselt kaasa teede ning sildade

ehitamisel ja korrastamisel. Selle töö eest on Punaarmee poolt avaldatud tänu näiteks Aakre valla elanikele.

Olukord esimeses paaris vabastatud Valgamaa vallas on üldiselt samasugune nagu ülalmainitud maakondades.

Lõpuks tahan mainida veel ühte saksa okupantide jõhkrat ja ülbet kuritegu Eesti NSV pinnal, Võrus. Võrus elas ja töötas eesti rahva eepose „Kalevipoja“ looja Kreutzwald. Nõukogude võimu ajal 1941. a. muudeti maja, milles elas ja töötas Kreutzwald, muuseumiks. Saksa okupandid paigutasid muuseumi ruumidesse gestapo osakonna, rüvetades ja lõhkudes hoone sisemuse ehitlerliku põhjalikkusega. See on jõe irvitamine eesti rahva pühamate tunnete üle saksa okupantide poolt. Kohalikel haritlastel õnnestus siiski päästa hävimisest Kreutzwaldi muuseumi eksponaadid. See võimaldab muuseumi lähemal ajal uuesti avada.

Mõni sõna saksa okupantide võltsist ja jõledast propagandast. Elanikud vabastatud maa-aladel räägivad kõik ühest suust, et saksa okupandid neid hirmutanud Punaarmee ja nõukogude võimu poolt teostatavate metsikustega, niipea kui nad jõuavad ENSV territooriumile, et kõik eestlased hukatavat, et kogu eesti rahvas saadetavat Eestist ära jne. jne.

Sellise jõleda ja ülbe pettusepropagandaga püüavad saksa okupandid varjata iseenda tegelikku tööd eesti rahva hävitamise ja sundusliku ning vägivaldse väljaküüditamise alal. Punaarmee ja nõukogude võim ei tee eesti rahvale halba. Vastupidi, Punaarmee ja nõukogude võim on päästnud ja päästavad lõplikult eesti rahva sellest otsesest hirmsast hukkumisohust, mis teda ähvardab saksa fašistide poolt ja mida need saksa fašistid juba olid asunud teostama. Eestlastel ei ole Punaarmee poolt midagi karta. See armee on vabastaja armee, kes vabastab kogu eesti rahva saksa röövvalutajate kiskjaküünte vahelt, kes võimaldab eesti rahval jälle enda võimu, nõukogude võimu kehtima panna, ning asuda rahu-likule ülesehitustööle. Ausal inimesel pole midagi karta. Õige hõlma ei hakka ükski kinni. Ka kõigil neil, kes on vägivaldselt mobiliseeritud saksa armeesse, ja keda sunnitakse sõdima, pole tarvis karta nõukogude võimu. Kuid saksa röövvalutajad ja nende nurjatud abilised, kelle käed punetavad eesti rahva paremate poegade ja tütarde verest, peavad kandma teenitud karmi karistust.

Olukorrast vabastatud maa-aladel võib teha järgmisi esialgseid järeldusi. Esiteks, saksa okupantide rüüstamis- ja purustamistöö all on kannatanud kõige rohkem linnad. Teiseks, külad on kannatanud suhteliselt vähem, eriti põllumajandus. Maal on rängasti kannatanud loomakasvatus, eesti põllumajanduse tähtsaim ala. Kolmandaks, sakslased on sunniviisil oma kodudest ära ajanud suure hulga inimesi või mobiliseerinud neid vägivaldselt oma armeesse. Neljandaks, saksa okupandid on kõikjal teostanud metsikut ja massilist terrorit, on hulgana tapnud ja hukanud Nõukogude kodanikke. Nad on püüdnud verre uputada eesti rahva vabaduspüüdeid. Viies, eesti rahvas vihkab saksa okupante põletava, tulise vihaga kui oma rõhujaid ja põliseid verivaenlasi. Kuues, elanikud vabastatud maakondades ja linnades on asunud rahulikule tööle põldudel, käitistes ja mujal. Kõikjal valitseb tõsine töötahe ja heameel sellest, et viimaks ometi ollakse vabanenud sakslaste vägivallatsemise alt. Rahvas on tänulik Punaarmeele ja nõukogude võimule oma pääsmise eest saksa okupatsiooni hirmsast ikkest.

III. Meie põhiülesanded käesoleval momendil

Elkõige on tarvis, et meie parteiorganisatsioonid selge pilguga näeksid neid muudatusi, mis on toimunud meie kodumaa olukorras praegu, võrreldes endisega. Kui meie 1940.—1941. a. töötasime olukorras, kus majandus oli terve ja lõhkumata, siis nüüd leiame me eest saksa okupantide poolt suurel määral purustatud majanduse ja kohati lausa lagedaks röövitud maa. See on esimene tähtis asjaolu, millest on tarvis kogu põhjalikkusega aru saada. Teiseks põhiküsimuseks on see, et meie parteiorganisatsioonid üle kolme aasta ei ole olnud otseselt seotud majandusliku tööga ja administratiivse juhtimisega laiemas ulatuses. Nüüd aga tuleb meie parteiorganisatsioonidel asuda tööle ENSV territooriumil, juhtida kogu elu riigis, lahendada kõiki tegeliku töö ja võitluse küsimusi. See nõuab, et meie tõepoolest riikliku maastaabiga mõõdaksime ja lahendaksime meie ees seisvaid ülesandeid.

Kõige tähtsam ülesanne on anda igakülgset

abi ja toetust Punaarmeele tema võitluses saksa okupantide vastu. Selleks on palju võimalusi, — teede ehitamine ja remont, sildade parandamine ja ehitamine, sidevahendite korrastamine, raudteede parandamine, sõjaväele toiduainete andmine jne. Kõigil neil aladel ja veel paljudel teistel aladel on võimalik ja tingimata tarvilik abistada Punaarmeed, näidata tegudes üles oma armastust ja tänutunnet meie vabastaja — Punaarmee vastu.

Kõige kiiremas korras on tarvis lahendada maaküsimus. Saksa okupandid ja nende käsilased on Eesti töötavalt talurahvalt, kes sai maad nõukogude võimult 1940.—1941. a., võtnud selle maa ja andnud ta kas külakurnajatele või sakslastele. Tarvis on ajaviitmata uuesti jalule seada Riigivolikogu poolt 1940. a. väljakuulutatud kogu maa riigile kuulumise seadus ja anda maatameestelt ja väikemaapidajatelt saksa okupatsiooni ajal äravõetud maa ja inventar neile tagasi. See küsimus on erilise päevakorrapunktina pleenumi töökavas ja sellepärast ma siin selle juures üksikasjalisemalt ei peatu. Toonitan vaid, et see on esmajärgulise tähtsusega poliitiline ja majanduslik samm, mis meil kõige kiiremas korras tuleb astuda.

Eriti suurt tähelepanu on tarvis juhtida viljakoristamisele, sügiskülvile ja viljapeksule. Ei tohi lasta ühtki viljapead kaotsi minna. Kesa peab saama kogu ulatuses külvatud ja talivilja tuleb tänavu külvata vähemalt niisama palju kui mullu. Inimtööjõud, samuti ka kõik olemasolevad traktorid, aurukatlad, peksumasinad ja hobused tuleb maksimaalse viljakusega ära kasutada. Õlide ja vedelkütte nappus kohustab seda tõhusamalt kasutama aurukatlad, kus neid leidub. Suurt tähelepanu tuleb osutada käsitsi viljapeksmisele, ehkki mõnel pool on seda juba kiputud unustama. Talupoegadel on tarvis kiiresti ja täies ulatuses täita kohuslikud toiduainete riigile andmise normid, et varustada Punaarmeed ja linnaelanikke.

Rahvakomissaride Nõukogu aseesimehele sm. H. Allikule on antud erilised volitused kõigi sügiseste põllutööde kiireks ja edukaks läbiviimiseks. Kõik maakondade parteiorganisatsioonid, samuti ka linnade parteiorganisatsioonid peavad lähematel nädalatel oma peatähelepanu juhtima nende küsimuste lahendamisele, eriti aga sügiskülvile, mis on raskemaid ülesandeid praegusel hetkel.

Põhiprobleemiks, mis meie ees praegu seisab ja pikemaks ajaks päevakorrale jääb, on Eesti NSV rahvamajanduse uuesti ülesehitamine, meie kodumaa majandusele saksa okupatsiooni poolt löödud raskete haavade parandamine.

Tarvis on meie parteiorganisatsioonidel ja nõukogude asutustel osata õieti ühendada pealetungiva Punaarmee igakülgset abistamist rahvamajanduse kiire ülesehitamise raskuste võitmisega.

See nõuab meilt, et me põhjalikult uuriksime neid poliitilisi, majanduslikke ja organisatsioonilisi probleeme, mis kerkivad üles Eesti NSV majanduse ülesehitamisel ja millede lahendamine kindlustab sõjahaavade kiireima ravimise.

Maal seisab meie ees kõige suurema ja raskema ülesandena loomakasvatuse tõstmine sõjaeelsele tasemele, mis, nagu me nägime, saksa okupatsiooni ajal on rängalt kannatanud. Tarvis on välja töötada terve abinõude ja sammude süsteem pikemale ajavahemikule, mis kindlustab meile meie karjamajanduse uuesti ülesehitamise. Ka põllupidamise alal seisab ees suur töö, eelkõige viljasaagi tõstmise alal, sest põllud, mis saksa okupatsiooni ajal pole saanud kunstväetist ja mis karja vähenemise tagajärjel on ka palju vähem saanud laudasõnnikut, on kurnatud ja vajavad kõige kiiremas korras väetist. 1945. a. kevadkülvil läbiviimisel tuleb selles suunas teha kõige suuremaid jõupingutusi.

Niihästi põllumajanduse küsimuste kui ka tööstuse ja transpordi uuesti ülesehitamise küsimuste lahendamise ülesanne nõuab, et meie organisatsioonid ja kaadrid juba nüüd, Eesti NSV majanduse ülesehitamise algusest peale, väga tõsiselt juhiksid oma tähelepanu ökonoomika küsimustele, et meie kaadrite majandusliku hariduse taset ja kogemuste varasalve on tarvis tõsiselt rikastada. Pealiskaudse asjatundmisega ei suudeta juhtida majanduslikku tööd, see töö nõuab põhjalikke teadmisi. Ainult siis tulevad meie partei ja nõukogude aparaadi töömehed ja meie majandusmehed toime nende ees seisvate ülesannetega.

Juba algusest peale peavad meie tööstuse, transpordi ja põllumajanduse aladel töötavad seltsimehed kindlasti aru saama sellest, et ettevõtete ja käitiste töös peab võrdselt tähelepanu juhtima nii toodangu hulgalistele kui ka kvalitatiivsetele näitajatele, et need

mõlemat liiki näitajad on üksteisega lahutamatult seotud ja neid ei saa üksteisest lahutada, kui ei taheta käitisele ja kogu majandusele kahju teha. Käitise tööplaani ei tohi lugeda täidetuks ainult ühe-külgsete andmete järgi, näiteks hulgaliste näitajate järgi, vaid kõiki näitajaid arvestades, nii kvalitatiivseid kui ka kvantitatiivseid.

See nõuab käitistes juba algusest peale tubli ja täpse arvestuse ning aruandluse sisseseadmist, nõuab maksimaalse tähelepanu osutamist käitise töö kvalitatiivsele küljele (toodangu omahind jne.).

Iga käitis, mis käima lastakse, peab võimalikult kiiresti tööle hakkama plaani järgi, ta peab saama oma tootmisplaani. Tuleb viivitamata asuda tootmisplaani koostamisele vabastatud maa-alade käitiste jaoks, samuti ka plaani koostamisele neil maa-aladel asuvate käitiste järkjärguliseks käikulaskmiseks. Uuesti ülesehitatavad käitised tuleb kiiresti käima panna, et nad ajaviitmata hakkaksid tootma Punaarmeele ja rahva ning majanduse tarviduste rahuldamiseks. Praegu, kus iga kopik peab olema otstarbekalt kasutatud, ei tohi käitiste ülesehitamisele määratud kapital ühtki liigset päeva ega tundi seista rakendamata, toodangut andmata.

Käitiste uuesti ülesehitamisel ja käimapanekul tuleb neid võimalikult moderniseerida, arvesse võttes sõjaaja kogemusi, rakendades eesrindlikku tehnoloogiat ja voolusüsteemi tootmise organiseerimisel jne.

Töökäte puudus kohustab meid tõsist tähelepanu juhtima kõigi tööde võimalikult suuremaulatuslikule mehhaniseerimisele. Eriti tuleb seda teha neil tööaladel, mis suurel hulgal vajavad inimtööjõudu.

Kõiges ja kõikjal tuleb olla kokkuhoidlik. Toorainet, materjale, kütet, elektrienergiat, tööriistu, masinaid jne., kõike seda tuleb hooliga hoida ja vältida ka kõige vähemaid ilmaaegseid kulutusi. Neid aineid ja materjale, milledest on suur puudus, nagu värvilised metallid jt., tuleb asendada muude sobivate ainetega. Siin tuleb olla leidlik ja näidata üles suurt initsiatiivi ning asjatundmist.

Kõik Eesti NSV majanduses olevad sisemised reservid ja ressursid on tarvis viimase võimaluseni ära kasutada igal majandusalal, igas tööstusharus, käitises, töökojas, töökohal ja iga tööpingi juures.

Eraldi tahaksin peatuda ehitusmaterjalitööstusel ja ehitustööstusel. Neile tööstusharudele tuleb praegu eelkõige tähelepanu juhtida.

Ehitusmaterjalide alal on kõige kiireloomulisemaks ülesandeks vajalikul hulgal klaasi- ja tsemenditootmise lahendamine. Klaasivabrikud ja tsemenditehased on tarvis esimeses järjekorras üles ehitada ja tööle rakendada. Kõiki kohalikke ehitusmaterjale on tarvis laiaulatuslikult kasutada. Eesti NSV on rikas ehitusmaterjalide poolest, nagu paas, telliskivi, lubi, tsement, puu jne. Defitsiitsete ja sisseveetavate ehitusmaterjalide asemele on tarvis leiutada aseaineid. Ehitusmaterjale on tarvis kasutada väga kokkuhoidlikult, et ükski telliskivi ega tsemendikilo ilmaaegu raisku ei läheks. Selle üle peab olema sisse seatud vali kontroll.

Ehitusmaterjalide tootmist on vaja võimalikult suuremal määral standardiseerida. See kiirendab ehitustegevust ja annab suurt ajainning materjalide kokkuhoidu. Tarvis on asutada käitised uste, akna- raamide ja muude hoonedetailide tootmiseks. Lõpuks, on tarvis ehitada standardmaju, asutades nende tootmiseks erilisi käitisi.

Tööjõu nappus kohustab meid iseäranis tõsiselt käsile võtma ehitustegevuse mehhaniseerimist. See nõuab mitmesuguseid mehhanisme ja masinaid. Meil tuleb endil organiseerida nende tootmist. Ma arvan, et ENSV tööstus kindlasti suudab toime tulla transportöride, ekskavaatorite, krohvimis- ja lupjamismasinate, betoonimasinade, tõstevahendite, standardtellingute jne. tootmisega. See asi on tarvis ajaviitmata käsile võtta. Uhes sellega tuleb toota ehitustööliste jaoks ka suuremal hulgal igasuguseid käsitööriistu. See on esimene asi ja sellest tuleb peale hakata.

Ehitustegevuse projekteerimise alal on meil veel väga palju lahendamata ülesandeid. Eelkõige annab end siin tunda kaadrite, eriti kõrgestikvalifitseeritud kaadrite puudus. Ent meie peame edukalt lahendama projekteerimise küsimuse, kui meie tahame tõepoolest edukalt lahendada ehitustööstuse ees seisvaid ülesandeid.

Laialt on tarvis kasutada tüüpprojekte ehitustegevuse kiirendamiseks.

Ühel ajal projekteerimisega on vaja koostada ka kõik vajaline tehniline dokumentatsioon ning eelarve, joonistused, plaanid, kalkulatsioonid jne. Niihästi projekteerimisel kui ka ehitamisel on tarvis, et töötataks paralleelselt mitmel erialal, et töötaksid ühel ajal tehnoloogid, ehitajad, soojustehnikud, sanitaartehnikud, energeetikud, transpordimehed jne. See kiirendab tööd määratu palju.

Ehitada on tarvis kiiresti, hästi ja odavalt. See nõuab meie ehitajatelt tõsiste tootmistehniliste ja organisatsiooniliste probleemide edukat lahendamist, kusjuures juba algusest peale ei tohi unustada seda, et ehitustööde kvaliteedile on vaja juhtida kõige suuremat tähelepanu.

Meie ehitusmaterjalitööstus ja kogu ehitustööstus tuleb rajada meie ehitustegevuse edasise arengu ja kasvu perspektiivis. Sest mida enam edasi, seda enam kasvab ehitustegevus ja seda suurem tuleb vajadus ehitusmaterjalide järele. Sellest perspektiivist lähtudes tuleb rajada ehitusmaterjalide tootmise käitisi.

Kõige suuremaks ja raskemaks küsimuseks on ehitajate kaadrite — tööliste, kümnikke, meistrite, tehnikute ja inseneride küsimus. Ent ka see küsimus on täiesti lahendatav. Kogu rahvas peab saama ehitajateks. Igal töölisel, talupojal, haritlasel tuleb olla ehitaja oma kodulinna, alevi ja küla korrastamisel ning uuesti ülesehitamisel, oma käitise või asutuse hoonete remonteerimisel ning ehitamisel. Olla ehitaja, õppida ära see või teine ehitustöö ala — see on auasi. Vanade õppinud ehitustööliste kaadreid on tarvis hoida, kokku koguda ja tööle rakendada. Nende vilunud tööliste käe all õpivad siis praktilise töö juures uued ehitustööliste kaadrid, eeskätt naiste ja noorsoo hulgast. Kõik ehitusinsenerid, tehnikud ja meistrid on tarvis tööle rakendada oma erialal, kui nad peaksid praegu töötama muudel aladel.

Eesti NSV linnade ja külade uuesti ülesehitamine, vaenlase poolt lõhutud ja hävitatud käitiste ülesehitamine, kõik see peab saama kogu eesti rahva asjaks ja kogu rahvas peab aktiivselt osa võtma sellest suurest ehitustööst. Meil tuleb õppida vennasvabariikide töötajailt, eriti meie naaberlinna suure Leningradi eeskujust, kus tõepoolest kogu rahvas on kõige suurema vaimustusega asunud oma kodulinna purustatud käitisi ja hooned üles ehitama. Eesti linnad tuleb kiiresti korda seada, meie töölistele ja teenijatele tuleb kiiresti luua sellised elutingimused, mis aitavad neid üha enam tõsta oma tööviljakust, üha tõhusamalt töötada oma sotsialistliku kodumaa heaks. Meie linnade taasülesehitamise plaanimisel tuleb säilitada nende ajalooline ja arhitektooniline omapära ja iseloom. Meie linnad peavad oma plaanimiselt ja oma mugavuste poolest kerkima üles palju parematena, kui nad seda olid varem.

Selles töös tuleb ette palju raskusi ja tõsiseid raskusi. Kuid kõigist neist raskustest saame meie üle, peame üle saama. Need raskused tuleb meil võita eelkõige omal jõul. Hädaldamise ja kurtmisega pole võimalik üles ehitada saksa okupantide poolt lõhutud ja purustatud linnu. Julge pealehakkamine, kiire ja energiline organiseerimistöö, kõigi kohalike ressursside ja võimaluste täielik ja otstarbekohane ärakasutamine, igasuguste raskuste võitmine, — kõik see võimaldab meil kiiresti ravida saksa okupatsiooni poolt meie maa majandusele löödud rängad haavad. Ka teised Nõukogude vennasvabariigid osutavad meile abi meie ehitustöös. Ent meil tuleb loota eelkõige iseenda jõule ja abi hankida ainult siis, kui meie endi jõud tõepoolest enam ei küüni selle või teise küsimuse lahendamiseks. Väljastpoolt, teistelt liiduvabariikidelt abi nõutama oleme meie õigustatud alles siis, kui meie tõepoolest kõik endi kohalikud, sisemised võimalused oleme ära kasutanud.

Kogu selles töös sammuvad kommunistid eesrinnas. Parteiorganisatsioonid peavad olema tõelised rahvahulkade juhtijad, organiseerijad ja õhutajad selles suures töös, mis meil ees seisab meie Nõukogude Eesti rahvamajanduse uuesti ülesehitamisel ja kordaseadmisel.

Vaevalt on tarvis peatuda pikemalt sellel, millist tähtsust omab teede, transpordi ja sidevahendite kordaseadmine meie ees seisvate sõjaliste, poliitiliste, majanduslike ja muude ülesannete lahendamisel. Meie vabariigi sideasutuste töö kohta peab ütleva, et nad jäävad maha elust, tegeliku elu vajadustest. See takistab tööd. Selline mahajäämine on lubamatu. Ja meie sidemehed on kohustatud viibimata parandama oma tööd, et suuta rahuldada kõiki vajadusi. NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu määrus sidevahendite taastamise ning kordaseadmise kohta ENSV-s tuleb täita täpselt tähtaegadeks ja kogu ulatuses. Parteiorganisatsioonide ülesanne on abistada sideasutusi nende töös.

Läheneb talv. Kõigil meie organisatsioonidel ja asutustel on tarvis teha ettevalmistustööd selleks, et lähenev talv ei tooks tõsiseid häireid meie töösse. Linnades on suurem osa hooneid ilma akna klaasideta, paljudel hoonetel puuduvad ukSED, lagunened on katused, purunenud ahjud jne. Kõik see tuleb talveks sellisesse olukorda

viia, et inimesed ei kannataks külma käes ei kodus ega tööl. Tarvis on muretseda kütet nii elamutele kui ka käitistele ja raudteele. Eriti raudtee varustamisele küttega on tarvis juhtida väga suurt tähelepanu.

Palju puudusi on meil tsiviilõhukaitse ja tulekaitse korraldamise alal. Siin on vaja viibimata astuda otsustavaid samme olukorra parandamiseks.

Peremeheta varad ja riigivarad on tarvis kõikjal arvele võtta, koostada aktid selle kohta, mis kusagil on säilinud, ja korraldada nende hooldamine, et midagi kaotsi ei läheks.

Siin ja seal paistab asulates silma veel saksa okupantidest järele jäänud saksakeelseid silte ja pealkirju. Need Nõukogude kodaniku tundeid haavavad saksa okupatsiooni jäänused on tarvis jalamaid igalt poolt kõrvaldada ja hävitada.

Valdade täitevkomiteed peavad looma kindla korra talupoegade küüdi- ja töökohustuse rakendamisel, et vältida seda olukorda, kus üksnes suurte teede läheduses olevad talud ja külad on kogu aeg koormatud küüdi- ja töökohustuse täitmisega, kuna samal ajal kõrvalised külad neist kohustustest hoopiski osa ei võta. Need kohustused tuleb panna ühtlaselt kõigile küladele ja valdadele.

Seltsimehed!

Kõiki neid ülesandeid, mis meie ees seisavad Eesti NSV täielikul ja lõplikul vabastamisel saksa okupatsiooni alt ja vaenlase poolt lõhutud rahvamajanduse ülesehitamisel, võime meie teostada ainult kõige laiemate rahvahulkade aktiivsel osavõtul. Faktid räägivad sellest, et eesti töörahva hulgad vabastatud maa-alal on asunud aktiivselt oma tööga abistama rinnet ja ravima sõjahaavu. Kuid kogu selles töös omab eriti suurt tähtsust meie ulatuslik poliitiline selgitustöö rahva hulgas. See on üks kõige tähtsamaid ülesandeid praegusel silmapilgul. See ülesanne seisab kõigi meie partei- ja nõukogude asutuste ning organisatsioonide, meie noorsoo-organisatsioonide ees.

Seda tööd peavad kõik aktiivselt tegema ja eriti just meie ajakirjandus, raadio, kino jne. Tarvis on veel enam kõvendada sidet rahvahulkadega ja meie partei ning nõukogude organisatsioonide ja asutuste vahel.

Eriti tähtis on siin nende asutuste ja organisatsioonide juhtivate seltsimeeste isiklik side rahvahulkadega, esinemine selgitavate sõnavõttudega, kõnedega, vestlustega jne. tööliste, talupoegade ja haritlaste hulgas. Tarvis on igas vallas vähemalt üks kord kuus korraldada avalikke kõnekoosolekuid, kus selgitataks rahvale sõjalist ja poliitilist olukorda ja meie ees seisvaid ülesandeid. Selliseid koosolekuid tuleb korraldada ka linnades.

Massilise poliitilise töö kogemusi tuleb alatasa uurida ja analüüsida. Selle töö kogemusi tuleb kokku võtta ja häid kogemusi rakendada teistes paikades, täiustada pidevalt tööviise ja meetodeid, et meie bolševistlik töesõna tööpoolest ulatuks iga töölise ja talupojani, iga haritlaseni.

Massiline poliitiline töö kõige laiemates töörahva hulkades, see on vahend, mille abil me suudame rahvahulga organiseerida aktiivsele sotsialistlikule ülesehitustööle, rahvamajanduse uuesti ülesehitamisele ja kõigi raskuste äravõitmisele, mis meil selles töös ette tulevad. Kõik see kohustab parteiorganisatsioone eriti suurt ja tõsist tähelepanu juhtima massilisele poliitilisele tööle.

Lubage peatuda veel mõnel küsimusel.

K a a d r i t e tundmaõppimist, valikut ja töölerakendamist on tarvis parandada. Tarvis on, et igal pool õige mees satuks õigele kohale, sest ainult siis suudab ta kõige tõhusamalt oma võimeid rakendada riigi ja rahva ees seisvate ülesannete lahendamisele. Julgemalt tuleb edutada uusi, tegelikus töös ja võitluses proovitud seltsimehi, kes on näidanud, et nad on valmis ohverdama kogu oma jõu ja energia Nõukogude riigi ja meie rahva teenimiseks.

Iga asutus ja organisatsioon vastutab ise oma kaadrite valiku ja töölerakendamise eest. Tuleb teha lõpp sellisele olukorrale, kus mõnede asutuste ja organisatsioonide juhatajad arvavad, et Partei Keskkomitee kaadrite osakond on kohustatud neile välja valima inimesi sellele või teisele tööle. Selline arusaamine kaadrite osakonna töö ülesandest on täiesti vildak ja kahjulik. Igal asutusel ja organisatsioonil tuleb endal hoolitseda selle eest, et ta ametikohad oleksid komplekteeritud nii poliitiliselt kui tööalalise kvalifikatsiooni poolest sobivate inimestega. Nad ise kannavad selle eest kogu vastutust. Kaadrite osakonnad parteiorganisatsioonides suunavad kaadrite poliitikat, kontrollivad kaadrite paigutamise otstarbekohasust

ja reguleerivad kaadrite jaotamist nende või teiste tööalade vahel, sõltuvalt olukorrast ja nõuetest. Tuleb olla valvas ja ettevaatlik, et saksa okupantide agentuur ja käsilased ei pääseks meie asutustesse ja organisatsioonidesse ning ei saaks teha seal oma nurjatut lõhkumistööd.

Nõukogude seaduste ja kõigi otsuste täitmise üle peab olema pidev ja süstemaatiline kontroll. Ilma sellise kontrollita jäävad paljud seadused ja otsused kas osalt või täiesti paberile, mis on lubamatu. Seaduste, määruste, otsuste, korralduste jne. täitmise kontrolli peavad teostama juhtivad seltsimehed isiklikult. See võimaldab neil isiklikult põhjalikult tutvuda töö seisukorraga teatud asutustes ja organisatsioonides, tutvuda nende asutuste juhtivate seltsimeeste tööga, töö stiiliga, avastada kõiki puudusi ja väärnähtusi, anda ajaviitmata tarvilikke näpunäiteid ja teha vajalikke korraldusi töö parandamiseks. Et nõukogude seadused saaksid rahvale teatavaks, on tarvis neid avaldada ajalehtedes ja raadios. Kõige kiiremas korras on tarvis uuesti välja andma hakata „Eesti NSV Teatajat“.

Kõigi meie asutuste ja organisatsioonide, kogu meie rahva üheks kõige tähtsamaks ülesandeks on hoolitseda selle eest, et kõikjal valitseks kindel seaduslik kord, et kodanikud võiksid rahulikult ja häirimatult töötada oma põldudel ja käitistes.

Kõigist sõjaaja raskustest hoolimata on meie kohalikel partei ja nõukogude asutustel tarvis maksimaalselt hoolt kanda töörahva aineliste ja kultuuriliste vajaduste rahuldamise eest. Toitlustamine nõuab kiiret korraldamist, kaubavahetus linna ja maa vahel tuleb jalule seada, tarvis on organiseerida tarbekaupade tootmist ja nendega kauplemist, linnades käima panna saunad, habemeajamisärid, kingsepa- ja rätsepatöökojad jne. Igati on tarvis toetada käsitööliste tööd kas artellides või üksikult. Samuti peavad kiires korras tööle hakkama rahvamajad, kinod, teatrid, raamatukogud ja teised kultuuriasutused. Nende hoonete korrastamine tuleb teostada eelkõige kohalikel elanikel endil.

Ulitähtsa küsimusena seisab meie partei ja nõukogude organisatsioonide ees Punaarmee sõdurite ja ohvitseride perekondade ja Isamaasõja invaliidide eest hoolitsemine. Sellekohased osakonnad täitevkomiteede juu-

res tuleb ajaviitmata tööle rakendada ja osutada neile maksimaalset abi. Meie sotsialistliku kodumaa kaitsjate perekonnad ja Isamaasõja invaliidid peavad tundma riigi ja rahva hoolitsevat ja abivalmis kätt. See on esmajärgulise tähtsusega poliitiline ülesanne.

Kõigi meie asutuste ja organisatsioonide töös tuleb otsustavalt parandada ja kõvendada operatiivset juhtimist. Kui põhilised, suundaandvad küsimused on otsustatud vastavates juhtivates organites, siis tuleb nende elluviimisel iga asutuse ja organisatsiooni juhtijal, kellesse see asi puutub, toimida ainujuhtimise korras ja operatiivselt lahendada kõik sellega seoses olevad ülesanded. Iga töötaja isiklikku vastutust, eriti operatiivse töö ülesannete täitmisel ja lahendamisel, on tarvis otsustavalt tõsta ja kõvendada. Tarvis on kõik tegelikus töös üleskerkivad küsimused lahendada kiiresti ja täie vastutustundega, mitte püüdes vastutust veeretada kõrgemalseisvate organisatsioonide või isikute peale. Iga töömees peab ise lahendama tema võimupiiri kuuluvad küsimused, olles juhitud bolševistliku partei ja Nõukogude valitsuse poliitikast ja sellekohastest direktiividest.

Operatiivse töö edukuseks on eriti tähtis õigeaegse ja täpse informatsiooni saamine olukorrast juhtivates kaitistes, asutustes või administratiivüksustes. Iga asutus ja organisatsioon peab hoolitsema selle eest, et ta pidevalt saaks informatsiooni olukorrast talle alluvatelt asutustelt, organisatsioonidelt ja isikutelt. Nii tuleb näiteks valdade täitevkomiteedel pidevalt anda informatsiooni olukorrast vallas maakonna täitevkomiteele, kuna maakonna- ja linna-täitevkomiteed omakorda annavad informatsiooni ENSV Rahvakomissaride Nõukogule. Samuti peavad andma informatsiooni altpoolt üles ka partei, komsomoli ja ametiühingu organisatsioonid. Seda informatsiooni saamist on tarvis ajaviitmata organiseerida ja ta täitmist kontrollida.

Suured ja vastutusrikkad, uued ja keerukad on need ülesanded, mis seisavad meie partei ja nõukogude organisatsioonide ning asutuste ees. Nende edukas lahendamine nõuab tõsiseid ja sügavaid poliitilisi ning teoreetilisi teadmisi. See kohustab meid kõiki pidevalt õppima bolševistlikku teooriat, et osata õieti hinnata olukorda ja lahendada meie ees seisvaid ülesandeid. Tuleb pidevalt õppida marksismi-leninismiteooriat. Mõned seltsi-

mehed püüavad oma puudulikkude tööd marksismi-leninismi teooria õppimise alal vabandada ajapuudusega. See „põhjendus“ on täiesti vale ja tõendab vaid seda, et need seltsimehed alahindavad marksistliku-leninistliku teooria õppimise tähtsust ning ei oska oma tööd ja õpinguid õieti planeerida ega korraldada. Marksistlik-leninistlik teooria — see on kompass, mis näitab meile õiget teed kõigi meie ees seisvate ülesannete lahendamisel.

Valvsus on eriti sõja ajal vääramatu seadus. Saksa fašistlikud okupandid ja nende käsikud muidugi püüavad igati takistada meie ehitustööd. Vaenlane saadab oma diversante, salakuulajaid ja provokaatoreid meie tagalasse. Ta levitab provokatsioonilisi kuulusi, et häirida rahvahulkade meeleolu jne. Kõige selle vastu tuleb olla valvel ja tuleb mobiliseerida rahvahulkade valvsust. Riigisaladusi ja sõjasaladusi on iga nõukogude kodanik kohustatud kõige rangemalt hoidma. Seda ei tohi ühekski hetkeks unustada.

Parteiorganisatsioonid seisavad kogu selle töö ja võitluse eesotsas, mida meie rahvas praegu teeb ja peab. Iga kommunisti ülesanne on olla rahvahulkade organisaator ja juht, olla ise eeskujuks igas töös ja riikliku distsipliini pidamises. Meie kohalikud parteiorganisatsioonid on praegu vähearvulised. Saksa fašistlikud okupandid ja nende käsilased on tapnud kõik kommunistid, keda neil korda läks kätte saada. Parteiorganisatsioonide ees seisab ülesanne kõvendada oma ridu, teha pidevat tööd selleks, et kasvaksid nende read. Meie nõukogude asutuste ja organisatsioonide ümber koondub ikka rohkem ja rohkem parteitut aktiivi, seda aktiivi on tarvis organiseerida, kasvatada ja kontrollida praktilises töös, tundma õppida ja selle hulgast valida parimaid seltsimehi partei ridadesse, neid seltsimehi, kes oma tegeliku töö ja võitlusega on näidanud oma truudust ning ustavust nõukogude võimule ja Lenini-Stalini parteile.

Noorsugu võtab aktiivselt osa meie uue nõukogude elu korras-
tamisest ja ülesehitamisest. Kommunistliku Noorsooühingu organisatsioonid on kutsutud juhtima töötavat noorsugu. See kohustab kõiki parteiorganisatsioone eriti suurt tähelepanu juhtima tööle noorsoo hulgas ja meie Kommunistliku Noorsooühingu organisatsioonide abistamisele ning juhtimisele. Eesti noorsugu on aktiivselt võidelnud saksa okupantide vastu. On teada palju fakte noorte par-

tisanide võitlustest hitlerlike röövvalutajate vastu. Ja just nende aktiivsest võitlusest osavõtnud noorte arvel peavad kasvama meie Kommunistliku Noorsooühingu read.

Kõigi nende ülesannete lahendamine, mis meie ees seisavad, nõuab meilt kõrget bolševistlikku organisatsioonilise juhtimise kultuuri, nõuab selliste organisatsiooniliste sammude astumist, mis ülesannete täitmise kindlustavad. Tarvis on meie organisatsiooniline juhtimine tõsta uuele astmele, mis vastaks käesoleva silmapilgu nõuetele ja ülesannetele. Ainult siis suudame meie tõepoolest mobiliseerida kogu eesti rahva füüsilised ja moraalsed jõud meie ees seisvate ülesannete kiireks ja edukaks lahendamiseks, Nõukogude Eesti kiireks ülesehitamiseks.

Suure Isamaasõja aastad on eesti rahvale olnud ühtlasi ka määratu suureks poliitiliseks kooliks võitluses saksa fašistlike röövvalutajate vastu. Võitluses oma vabaduse ja sõltumatuse eest, käsi-käes teiste Nõukogude Liidu rahvastega meie suure õpetaja seltsimees Stalini juhtimisel, on karastunud meie rahvas ja veel tihedamalt koondunud nõukogude võimu ning bolševistliku partei ümber.

Suure Isamaasõja raskete katsumuste päevadel on Eestimaa Kommunistlik (bolševike) Partei kindlalt olnud koondunud Üleliidulise Kommunistliku (bolševike) Partei Keskkomitee ja seltsimees Stalini ümber, on kogu aeg kindlalt asunud eesti rahva eesotsas tema võitluse juhtijana.

Paljud seltsimehed meie hulgast on langenud võitluses meie sotsialistliku kodumaa ja meie töörahva vabaduse ning õnne eest. Nad on jätnud oma elu võitluses saksa timukate ja barbarite vastu. Nende seltsimeeste mälestus jääb meile igavesti pühaks. Kuid need ohvid pole olnud asjatud, need seltsimehed pole valanud oma verd ilmaaegu. Nad on aidanud meid jõuda sinnamaale, kus meie praegu asume — Eesti NSV vabale pinnale, kus meie praegu oleme hitlerliku Saksamaa kiiresti läheneva kokkuvarisemise tunnista-jaiks.

Usna lähedal on see päev, kus kogu Eesti Nõukogude Sotsialistlik Vabariik vabaneb lõplikult saksa fašistlikust okupatsioonist. Sangarlik Punaarmee ja tema ridades võitlev Eesti Rahvuskorpus toovad Nõukogude Liidu marssali seltsimees Stalini juhtimisel meie

kodumaale ja rahvale peagi lõpliku vabanemise hitlerlike timukate meelevalda alt, toovad eesti rahvale peagi õnneliku ja vaba elu.

Meie ees seisavad suured ja vastutusrikkad ülesanded. Nende ülesannete täitmist ei suuda takistada mitte mingisugused saksa fašistide ja eesti rahva reeturite meeleheitlikud püüded. Nende roimariite päevad on loetud, Eesti NSV pind vabaneb varsti neist metsalistest.

Meie, eesti bolševikud, anname kogu oma jõu ja kogu elu selleks, et meie nõukogude kodumaa kiiresti viia uuele õitsengule, et eesti rahvas jõuaks kiiresti õnnelikule elule.

Meie ei karda neid raskusi, mis meil sel teel ees seisavad. Meie ületame need raskused. Meie peame meeles seltsimees Stalini sõnad, et pole olemas selliseid raskusi, mida bolševikud ei suudaks ületada.

Meie oleme kindlasti veendunud selles, et Üleliidulise Kommunistliku (bolševike) Partei Keskkomitee, Nõukogude Liidu Valitsuse ja seltsimees Stalini juhtimisel meie tuleme toime meie ees seisvate ülesannetega.

Elagu vaba Nõukogude Eesti!

Elagu võidukas ja sangarlik Punaarmee!

Elagu Eestimaa Kommunistlik (bolševike) Partei!

Elagu Üleliiduline Kommunistlik (bolševike) Partei!

Elagu meie suur õpetaja ja juht, Nõukogude Liidu marssal seltsimees Stalin! (Kõik tõusevad püsti, tormilised kiiduavaldused seltsimees Stalini auks.)

Kõne EK(b)P KK Pleenumil 10. septembril 1944. a.

Punaarmee Eesti Korpuse sõjameestele!

Kallid seltsimehed!

Võidukalt tungib Punaarmee Nõukogude Liidu marssali seltsimees Stalini juhtimisel edasi läände. Ta annab purustavaid hoope hitlerlikele jõukudele.

On alanud Baltimaade vabastamine saksa okupantide verisest ikkest. Leedu NSV pealinnas Vilniuses lehvib juba võidukas punalipp.

Lähedal on päev, kus Punaarmee sõjamehe väeramatu käsi heiskab nõukogude punalipu ka Riias ja Tallinnas.

Halastamatu ja õiglane kättemaks tabab hitlerlikke röövvallutajaid ja nende käsilasi kõigi nende metsikute roimade eest.

Nõukogude linnade ja külade varemed, süütute Nõukogude kodanike hulgalised tapmised ning Saksamaale orjadeks küüditamised, naiste ja laste pisarad — kõik need sakslaste kuritööd nõuavad kättetasumist.

Tallinna ja Narva, Tartu ja Mustvee, Põltsamaa, Türi ja Märjamaa ahervared, tuhandete talude tuleasemed — kõik see hitlerlike bandiitide kätetöö kisendab kättemaksu järele.

Eesti rahva kultuurivarad, mis on hävitatud ja röövitud saksa fašistide poolt; eesti emade, naiste ja laste pisarate jõed; eesti neidude rüvetatud au; eesti rahva kümnete tuhandete paremate poegade ja tütarde veri, kes on langenud saksa röövmõrtsukate ohvriks — kõik see nõuab halastamatut tasumist!

Meie esivanemate sajanditepikkune orjapõli saksa rüütlite ja parunite piitsa all; Jüriöö sangarite, Mahtra ja Anija meeste veri — kõige selle eest tasub eesti rahvas sakslastele halastamatult kätte.

Ta teeb seda nüüd, praegu, käimasolevas Isamaasõjas. Selle õilsa ülesande täitmise on Kodumaa ja rahvas, on ajalugu pannud teie peale!

Täitke see ülesanne auga! See on meie Kodumaa ja rahva käsk! See on seltsimees Stalini käsk!

Eestimaal ootab teid kui oma päästjaid ning vabastajaid saksa röövlite küüsisist. Omaksed — isa ja ema, õde ja vend, naine ja laps ootavad teid kui vabaduse ning õnne toojaid.

Teie võidukat rünnakut ja edasitungi ootavad need kümned tuhanded eestlased, kes hitlerlaste eest olid sunnitud evakueeruma Nõukogude tagalasse ning igatsevad ometi kord jälle pääseda koju.

Kojutung paisutab su endagi rinda. Sellepärast olgu su hoobid hitlerlaste ja nende sabarakkude pihta armutud, tabavad ning purustavad.

Sellepärast olgu su rünnak siis julge, kiire, võimas ja meisterlik, et vaenlane ei saaks meie kodumaad kõrveks muuta, et ta ei saaks kokkuröövitud vara ja kokkuaetud nõukogude inimesi (meie omakseid!) Saksamaale orjadeks vedada, et vaenlane ei pääseks Eestist põgenema, vaid leiaks seal haua, kõduneks raipena Eesti mullas.

Surm saksa rööv vallutajaile — eesti rahva põlileste verivaenlastele!

Selleks et eestlane võiks elada, peab sakslane surema!

Vaba, sõltumatu ja õnneliku Nõukogude Eesti eest, eesti rahva hüvangu eest, meie laste õnneliku tuleviku eest, Nõukogude Liidu eest — lahingusse, Eesti Korpuse sõjamehed!

Edasi läänel!

Edasi Tallinnasse!

Au sellele sõjamehele ja väeosale, kes esimesena tungib Nõukogude Eesti pealinna Tallinnasse ning heiskab seal nõukogude punalipu — meie kodumaa ja rahva vabaduse ning õnne sümboli!

Meie suure väepealiku ja armastatud juhi seltsimees Stalini juhtimisel — edasi ENSV vabastamisele, hitlerliku metsalise hävitamisele ta enda koopas!

Elagu Eesti Nõukogude Sotsialistlik Vabariik!

Elagu Nõukogude Liit!

Elagu Punaarmee!

Elagu seltsimees Stalin!

N. KAROTAMM

EK(b)P Keskkomitee sekretär

Septembris 1944. a.

Kõne Tallinna vabastamise mittingul

1. oktoobril 1944. a.

Seltsimehed!

Meil on täna suur rõõmupäev. Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi pealinn Tallinn on jälle vaba. Vaba on kogu Eesti peale Saare- ja Hiiumaa, millede vabanemine on mõne kõige lähema päeva küsimus. Meie kodumaa on vabanenud saksa fašistlike röövmõrtsukate ja nende nurjatute palgasulaste ikkest.

Tänu sangarlikule Punaarmeele, tänu vapratele Leningradi rinde ja 3. Balti rinde sõjavägedele, sealhulgas Punaarmee Eesti Rahvuskorpusele, on Eestis likvideeritud saksa okupatsioon.

Eesti rahvas avaldab oma vabanemise eest siiraimat tänu Punaarmee Kõrgemale Ulemjuhatajale, Nõukogude Liidu marssalile seltsimees Stalinile, meie suurele juhile ning õpetajale.

Ta avaldab oma tänu marssal Govorovi, kindralpolkovnik Ždanovi, armeekindral Maslennikovi, admiral Tributsi, kindralleitnantide Kuznetsovi, Rudakovi, Fedjuninski, Starikovi, Romanovski, Pärna ja teiste vapratele vägedele, kes tõid eesti rahvale tagasi ta vabaduse, iseseisvuse ja õnne.

Tänu Punaarmee kiirele ja võimsale pealetungile ei läinud saksa okupantidel korda Eestit täiesti purustada ning kõrveks muuta. Meie kaitiste päästmisel sakslaste purustamistööst etendasid suurt osa eesti töölised, kes paljudes kohtades relvajõul ennastalgavalt kaitsesid vabrikuid ja tehaseid sakslaste eest. Au neile nõukogude patriootidele!

Õudne saksa okupatsiooni orjaöö Eestis on lõppenud.

Sakslased hävitasid, tallasid ülbelt jalge alla eestlaste iseseisvuse ja rahvusriikluse.

Nüüd on eestlaste iseseisvus ja rahvusriiklus uuesti jalule seatud vastavalt meie rahva suveräänsele tahtele.

Sakslased röövisid Eestit mis jaksasid. Nad laostasid Eesti tööstust ja põllumajandust.

Sellel röövimisel ja lõhkumisel on nüüd lõpp. Nõukogude võim, eesti töötava rahva enda võim, ehitab kogu rahva aktiivsel osavõtul kiiresti üles eesti rahvamajanduse. Selles töös annavad meile venna-likku abi teised nõukogude liiduvabariigid eesotsas Venemaaga.

Sakslased kohtlesid eesti rahvast kui teise järgu rahvast, kui alaväärtuslikku rahvast, pidades iseendid äravalituiks, härrasrahvaks.

Sellel jõledal hitlerlaste irvitamisel eestlaste üle on nüüd lõpp. Võrdsena ja võrdõigusliku rahvana seisab eesti rahvas nüüd teiste Nõukogude Liidu rahvaste hulgas, juhtides ise enda elu ja tööd, olles jälle peremees oma isade maal.

Sakslased teostasid Eestis metsikut terrorit, tappes tuhandeid ja tuhandeid mehi, naisi ja lapsi — eesti rahva parimaid tütreid ja poegi, areteerides ja küüditades neid. Hukatute massihauad Võrus, Tartus, Narvas, Tallinna külje all ja mujal, inimeste massiline tapmine ja põletamine Kloogal, millest kirjutasi eilsed lehed, — need or saksa fašistide vägivaldavalitsuse taevanikisendavad tunnistajad.

On olemas dokumendid, on olemas tunnistajad, kes jutustavad tõestisündinud hirmsaid asju sakslaste tapatöödest. Kõigi nende veretööde eest tuleb saksa okupantidel ja nende käsilastel eestlaste hulgast vastust anda ning teenitud karistust kanda.

Nüüd on eesti rahvas vabanenud enam kui kolm aastat kestnud saksa fašistlike sadistide verise vägivaldalt. Nüüd võib rahvas jälle rahulikult tööle asuda ravima sakslaste poolt meie rahvamajandusele löödud haavu, ehitama vaba, õnnelikku, töörõõmsat nõukogude elu. Õige hõlma ei hakka ükski kinni. Tööline, talupoeg ja haritlane tehku igaüks oma tööd oma rahva ja meie nõukogude kodumaa hüvanguks.

Saksa fašistid on ohtralt levitanud nurjatut laimu nõukogude võimu poliitika kohta, rääkides sundkollektiviseerimisest, eesti rahva Siberisse saatmisest jne. Seda valet levitasid sakslased ja nende käsilased selleks, et rahvast petta ning varjata oma metsikuid kuritöid eesti rahva kallal. Tegelik elu ise on paljastanud kõik need fašistide valed. Ega vanasõna ilmaaegu ütle, et valel on lühikesed jalad.

Sakslased on eesti rahva põlised verivaenlased, alates XIII sajandist ja lõpetades tänapäevaga. Albertist ja Drëilebenist kuni Hitleri ja Litzmannini näeme meie kogu aeg sakslaste ühte ja sedasama

poliitikat eestlaste suhtes — ja see on vägivald, rõhumine, kurnamine, orjuses hoidmine, peks ja piin, eesti rahvuskultuuri kägistamine.

Nüüd on kõigel sellel lõpp, ja lõpp jäädavalt.

Ometi kord on eestlane lõplikult vaba saksa rööv vallutaja sajan-ditepikkusest metsikust survest, saksa parunite ja kapitalistide vägi-vallast.

Vabas Nõukogude Eestis seisavad meie ees uued ja suured üles-anded.

Tarvis on meie tööstus, põllumajandus, transport ja kõik muud majandusalad kiiresti uuesti üles ehitada ning täiesti töökorda seada. Kõige suuremaid jõupingutusi on tarvis teha selles töös, võita kõik selles töös ettetulevad raskused.

Vabadustarmastav ja töökas eesti rahvas võidab kõik raskused ning viib Eesti majanduse peagi sõjaelsele tasemele ja veelgi kau-gemale edasi.

Läheneb Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 27. aasta-päev — 7. november. Eesti töörahvas tähistab seda ajaloolist suur-päeva esimeste tõsiste töövõitudega.

Ule kogu Eesti alustavad säilinud käitised tööd. Ainuüksi Tal-linnas töötab juba üle kolmekümne suurema ja keskmise käitise, rääkimata vähematest töökodadest. Linnas on elekter. Töötavad veevärk ja tramm. Täna jõudis Leningradist Tallinna esimene raud-teerong. Paari päeva pärast seatakse jalule rongiühendus Tallinna ja Tartu vahel. Meie majanduselu läheb üha kiirenevas tempos normaalsetele rööbastele. Töötajaille on kindlustatud töö ja teenis-tus. Leivaga on Tallinn varustatud küllaldaselt. Leivapuudust ei tule.

Meie ülesanne on praegu osutada igakülgset abi sangarlikule Punaarmeele, kes lõpetab ENSV territooriumi puhastamist saksa okupantidest ja kes koos meie liitlaste — Inglise ning P.-Ameerika Ühendriikide — vägedega hävitab fašistliku metslooma ta koo-pas — Saksamaal.

Kõikjal on tarvis säilitada kindlat korda ja distsipliini, et kodani-kud võiksid häirimata töötada. Saksa fašistlike okupantide ja nende käsilaste jäänuste suhtes on tarvis olla valvas, et need nurjatud rahvavaenlased meie tööle kusagil kahju ei saaks teha.

Eesti rahva vabanemine saksa okupatsiooni köidikuist oli võimalik ainult teiste Nõukogude Liidu rahvaste, eeskätt vene rahva vennaliku abi tõttu. Meie oleme tunnustavalt tänulikud Nõukogude Liidu rahvastele selle abi eest ja jätkame tööd eesti rahvast ja teisi nõukogude rahvaid ühendavate sõprussidemete edasiseks kindlustamiseks.

Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi rahvamajandusele on avatud suured arenguvõimalused. Nõukogude Eesti rahvuskultuuri arengul on avarad perspektiivid.

Meie, kogu eesti rahva õlgadel lasub suur ja vastutusrikas riiklik ja patriootiline ülesanne — kõik need võimalused oma visa ja püsiva tööga ära kasutada, realiseerida, ehitada üles uus, vaba Nõukogude Eesti.

Meie oleme kindlasti veendunud selles, et bolševistliku partei ja Nõukogude valitsuse juhtimisel, et eesti rahva parima sõbra seltsimees Stalini geniaalsel juhtimisel eesti rahvas tuleb edukalt toime nende ülesannetega.

Elagu vaba Nõukogude Eesti ja tema pealinn Tallinn!

Elagu vabadustarmastav eesti rahvas!

Elagu eesti rahva päästja ja vabastaja — sangarlik Punaarmee!

Elagu Nõukogude Liit ja ta rahvaste kaljukindel sõprus!

Elagu kuulsusrikas bolševistlik Parteil!

Elagu meie juht ja geniaalne väepealik, eesti rahva suur sõber seltsimees Stalin!

„Rahva Hää!“, 3. oktoobril 1944. a.

Tervitus Punaarmee eesti N väekoondise võitlejatele ja komandöridele

Seltsimehed, N väekoondise sõdurid, seersandid ja ohvitserid!

Lubage Teid EK(b)P KK ja ENSV Valitsuse poolt tuliselt tervitada saavutatud võitude puhul Eesti NSV territooriumi vabastamisel saksa okupantidest. Teid tervitab ja tänab oma vabastamise eest kogu eesti rahvas.

Koondame kokku kõik oma jõud ja hävitame saksa okupantide viimsed jäänused ENSV territooriumil — Saaremaal! Teie hoop olgu purustav! Ukski nurjatu frits ei pea pääsema Eesti saartelt!

Seltsimees Stalini tänu vaimustab meid uutele võitlustele ja võitule vaenlase lõplikuks purustamiseks ja hävitamiseks!

Vabastatud ENSV territooriumil aga töötab rahvas kogu innuga. Teeme kõik selleks, et rinnet toetada kõige tõhusamalt.

Seltsimeheliku tervitusega

N. KAROTAMM

„Tasuja“, 5. oktoobril 1944. a.

Kõne noortepeol Kadrioru staadionil

15. oktoobril 1944. a.

Seltsimehed!

Tervitan Tallinna noorsugu ja kogu Eesti töötavat noorpõlve Eestimaa Kommunistliku (bolševike) Partei Keskkomitee poolt tänasel noorte pidupäeval sakslaste ikkest vabanenud Tallinnas.

Noor olla tähendab kevadet rinna sees kanda — ütleb luuletaja.

Ehkki Eesti põhjamaises looduses on praegu kuldne sügis, kuid meie töötav noorsugu, kogu eesti rahvas kannab täna rinnus suurt kevadet, vabaduskevadet, nõukogude võimu, eesti töötava rahva võimu uuesti kehtimapaneku kevadet.

Meie kallis sünnimaa — Eesti — on pärast kolm ja pool aastat kestnud kannatuste õudu jälle vaba saksa okupantidest, on jälle vaba saksa fašistide ja nende käsilaste ikkest.

Mitte kunagi enam ei tõsta saksa röövvallutajad oma jalga Eestimaa pinnale.

Vabaduse ning saksa fašistlikust vägivaldavalitsusest pääsemise on toonud meile Punaarmee ja tema ridades võitlev Eesti Rahvuskorpus. Oma verega on Punaarmee sangarlikud sõjamehed lunastanud meie kodumaa vabaduse ja sõltumatuse.

Nende sõjameeste-vabadusetoojate hulgas on ka palju eesti noormehi eesotsas Nõukogude Liidu Kangelase Arnold Merega.

Selle vabaduse saabumise eest on vapralt võidelnud eesti nõukogude partisanid, kelle hulgas on palju noori, eesotsas seltsimees Valkmaniga, kes on autasustatud Lenini ordeniga.

Selle vabaduse saabumise eest on võidelnud paljud ja paljud tuhanded eesti patrioodid, sealhulgas ka noored, saksa okupatsiooni ränkades tingimustes. Paljud noored töölisel, talupojal ja haritlased on jätnud selles võitluses oma elu.

Nende langenud sangarite-vabadusvõitlejate mälestus ei kustu iial eesti rahva südamest. See mälestus jääb püsima jäädavalt.

Oma vabaduse eest me võlgneme tänu Nõukogude Liidu rahvaste, eeskätt vene rahva vennalikule abile, sest ainuüksi omal jõul poleks eesti rahvas kunagi suutnud vabaneda sakslaste metsikust orjakkest.

Oma vabanemise eest me võlgneme tänu Nõukogude Liidu rahvaste juhile, geniaalsele väepealikule marssal Stalinile, kelle tarkus, õige poliitika ja strateegia võimaldasid Nõukogude Liidul saavutada Suures Isamaasõjas otsustavaid võite ning koos meie liitlasmaadega viia fašistlik Saksamaa täieliku katastroofi lävele.

Eesti noorsoole on nüüd jälle avatud viljaka ja vaba loova töö võimalused, edukate õpingute võimalused.

Käitised ja ametiasutused vajavad virku töökäsi. Koolid — algkoolist kuni Tartu ülikoolini — on kas avanud või avavad lähemal ajal oma ukSED ja õpihimuline, teadusejanuline noorsugu asub jälle õppima. Algavad ja jätkavad õpinguid tulevased insenerid, oskustöölised, teadlased, arstid, õppinud põllumehed, agronomid ja teised. Hakkavad jälle kasvama eesti haritlaskonna read, keda sakslased püüdsid igalt poolt välja tõrjuda ja koguni hävitada.

Noored eesti nõukogude patrioodid, kes palavalt armastavad oma kodumaad ja rahvast, kellele oma kodumaa ja rahva huvid on üle kõige, need noored on kõigil aladel asunud pingsa tööga ehitama uut elu, nõukogude elu. Nad töötavad vabrikutes ja põldudel, ehitavad raudteid ja sildu, remondivad kooli- ja rahvamaju, korrastavad elamuid ja linnade väljakuid — kõikjal on nad agaralt tööl. Nad täidavad oma kodanikukohust Nõukogude riigi, Punaarmee ja meie rahva vastu.

Nagu vabadusvõitluses nii ka majanduselu korrastamisel ja kogu meie alanud suures ülesehitustöös sammuvad eesrinnas Kommunistliku Noorsooühingu liikmed, neiud ja noormehed, kes on ja peavad kõikjal oma tööga teistele eeskujuks olema.

Eriti suure ja tähtsa ülesandena seisab Tallinna noorte ees oma kodulinna ja ENSV pealinna korrastamine, puhastamine ja ülesehitamine.

Saksa fašistid parun Litzmanniga eesotsas ja nende palgasulased, nagu Mäed, Meretid, Kalkunid, Michelsonid ja muud sellised saksa okupatsioonimarkade eest ostetavad subjektid, püüdsid eesti

noorsoo hinge mürgitada hitlerismi mürgiga. Nad laimasid igati nõukogude võimu.

Seda tegid need eesti rahva verivaenlased selleks, et seega püüda varjata iseendi metsikuid kuritegusid eesti rahva kallal, iseendi jõledaid roimi.

Klooga tuleriidad jäävad igavese häbimärgina sakslaste ja Saksamaa külge.

Ükski eesti noor, kes ilma eelarvamusteta ja lahtise pilguga vaatab tegelikku ellu, ei usu saksa fašistide ega nende kannupoiste võltsi propagandat.

Ülesanne seisab selles, et tolle fašistliku propagandamürgi viimsedki jäänused kiiresti meie noorsoo hulgas neutraliseerida.

Saksa fašism pole veel lõplikult purustatud. Sõda pole veel lõppenud. Ta lõpeb ainult fašistliku Saksamaa ja ta satelliitide täieliku purustamisega, hitlerismi täieliku hävitamisega.

See kohustab meid praegu andma kogu oma jõu Punaarmee abistamiseks, et meie lõplik võit saabuks kiiresti. Iga eesti noore kohus on tõhusa tööga kõikjal, kus ta ka ei töötaks, kaasa aidata sõja kiiremaks võidukaks lõpuleviimiseks, ülemmõrvar Hitleri ja ta jõugu kiiremaks hävitamiseks.

Meie noorsugu on meie rahva tulevik.

Teie, kallid noored seltsimehed, jätkate oma isade ja emade tööd. Teie viite lõpule selle suure ja ilusa hoone ehitamise, mille ehitamist me jälle uuesti oleme alustanud, — Nõukogude Eesti ülesehitamise.

Teie õlgadele langeb ülesanne viia eesti majandus ja kultuur edasi uutele seninähtamatutele kõrgustele.

Saksa okupatsiooni ränkadest piinadest läbikäinuna on Nõukogude Eesti jälle tõusnud ellu veel südamana, veel elutahtelise mana kui varem. Julgel ja kindlal sammul läheb eesti rahvas käsi käes teiste Nõukogude Liidu rahvastega vastu helgele tulevikule.

Nagu muinasjutuline lind tõuseb meie kallis kodumaa tuhost, tõuseb vabadushommiku heledas säras, et kosuda ja kasvada veel kaunimaks, veel ilusamaks.

Seltsimehed!

Töotagem ühiselt, noor ja vana, kõik üksmeelselt, et meie ei pane relva enne käest ega lase käsi rüppe enne, kui fašistlik Saksa-

maa ja hitlerlik kurjategijate jõuk on lõplikult purustatud ning hävitatud, enne kui meie kodumaa on viidud õitsele.

Elagu Nõukogude Eesti noorsugul

Elagu meie juht ja eesti noorsoo parim sõber seltsimees Stalin!

„Rahva Hääle“, 17. oktoobril 1944. a.

„Talurahvalehele“

Soovin Sulle uuesti ilmuma hakkamise puhul jõudu edukaks tööks ja võitluseks saksa röövmõrtsukate, eesti rahva põliste veri-vaenlaste lõpliku purustamise heaks.

Sammu alati Nõukogude Eesti talurahva eesotsas, õhuta teda üha pinevamale ja innukamale tööle meie kodumaa majanduse, eeskätt põllumajanduse, kiireks uuesti ülesehitamiseks.

Hoia alati kõrgel tööliste ja talupoegade liidu ning nõukogude rahvaste vennaliku sõpruse lippu. Hoia alati kõrgel bolševistliku partei, Lenini ja Stalini partei ning nõukogude võimu lippu, sest tema on toonud ning toob eesti rahvale üha uusi ja uusi võite nii võitluses kõigi vaenlaste vastu kui ka uue õnneliku elu ehitamisel.

Tervitan Sinu kaudu eesti talurahva konverentsi saadikuid ja nende isikuis kogu eesti talurahvast algavas suures ülesehitustöös!

N. KAROTAMM

EK(b)P Keskkomitee sekretär

Tallinn, 21. oktoobril 1944. a.

Suure pidupäev

Esmakordselt Isamaasõja aastate jooksul pühitseb eesti rahvas Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni aastapäeva vabana vabal maal.

Imperialistide võimu kukutanud ja võimsa Nõukogude riigi loonud Oktoobrirevolutsioon rajas aluse NSV Liidu rahvaste vabadusele ja sõltumatusele. Maailma suurima revolutsioonina ta purustas ahelad, milledes vaevles meie kodumaa, vabastas orjusest endise tsaari-impeeriumi rahvad, tegi nad üheõiguslikeks, avas neile suure ja helge tuleviku.

Oktoobrirevolutsioon oli suurimaks sündmuseks eesti rahva elus. Ta tegi lõpu tsarismi kakssada aastat kestnud rõhumisele, pani alguse vabale liidule, mis on rajatud eesti ja vene rahva siirale ja omakasupüüdmatale sõprusele. Eesti rahvale oli suureks õnnetuseks tema lahtikiskumine Nõukogude Venemaa vennasrahvaist, mille panid toime kodanlike natsionalistide mustad jõud, tegutsedes saksa imperialistide juhtnööride ja plaanide kohaselt.

Nõukogude võimu esimene ajajärk Eestis oli väga lühike, kuid nõukogude võim jõudis võita töötava rahva südame ja ta võitles väsimatult nõukogude võimu taastamise eest. See võitlus ei lakanud hetkekski kogu kodanliku kliki Eestis kakskümmend aastat kestnud võimutsemise kestel. Seda võitlust kroonis 1940. aastal täielik edu. Nõukogude rahvaste ja Punaarmee abiga tegi eesti rahvas lõpu vanale korrale ja ühines taas vennasrahvastega, pani kehtima omal maal nõukogude võimu ja astus Nõukogude Liitu.

Eesti rahvas säilitas oma ustavuse nõukogude võimule. Ta säilitas selle ustavuse Eestile piinu ja kannatusi toonud saksa okupatsiooni kolme kohutava aasta kestel.

Saksa timuka kõrval, kes hoidis käes verist kirvest, seisis need, kes veerand sajandit tagasi lämmatasid Eestis nõukogude võimu,

kes kiskusid ta ära Nõukogude Venemaa küljest, kes andsid ta saksa imperialismi „hoolduse“ alla, kes muutsid Eesti välisriikidest sõltuvaks maaks. Kodanlikud natsionalistid, kes riisusid Eestilt veerand sajandit tagasi iseseisvuse, paljastasid hitlerliku okupatsiooni aastail täielikult oma saksa fašismi liitlaste jõleda roimarinäo. Eesti rahvas õppis tundma nurjatute kodanlike natsionalistide palet, kes kakskümmend viis aastat järjest ehtisid end Eesti iseseisvuse kaitsjate rüüga, tegelikult aga petsid eesti rahvast, toimetades tema selja taga nurjatuid tehinguid välismaa kapitalistidega.

Suure Oktoobrirevolutsiooni 27. aastapäeva võtab eesti rahvas vastu — kodanlike natsionalistide kõigi sepitsuste, saksa imperialistide kõigi mustade plaanide kiuste, saanud jagu kohutavast hitlerlikust okupatsioonist, piinadest ja vaevadest — vabana, sõltumatusena, liidus teiste nõukogude rahvastega. Ajalooratast ei saa pöörata tagasi! Eesti rahvas, kes astus 27 aastat tagasi nõukogude teele, kes paisati sellelt teelt kõrvale tema vaenlaste poolt, on uuesti ja nüüd juba jäädavalt alustanud nõukogude elu, helge sotsialistliku ühiskonna ülesehitamist. Eesti rahva elus algab uus ajastu.

Otsustavat osa eesti rahva elus on etendanud Punaarmee. Tema päästis eesti rahva hävitamisest hitlerlike röövlite poolt. Eesti vabastamine saksa okupatsioonist hoidis eesti rahva ära surmaohust — saada täielikult hävitatud hitlerlike timukate poolt. Meie ei unusta seda iialgi, meie ülistame elu lõpuni oma vabastajat — Punaarmeed, meie tänu temale kandub üle tulevastele põlvedele, ning eesti rahvas mäletab ja teab alati, kellele ta võlgneb tänu oma elu ja õnne eest. Punaarmee andis eesti rahvale võimaluse taas näha vabaduse päikest ning selle elustavate kiirte all alustada kodumaa taastamist.

Tähtsaimat osa Nõukogude Eesti vabastamisel etendas suur vene vennasrahvas. Ilma suure vene rahva ja Nõukogude Liidu teiste rahvaste ennastsalgava abita poleks eesti rahvas iialgi heitnud oma õlult saksa fašistlike okupantide iket. Eestlased tunnetasid veel kord vene rahva vaimset suurust, tema jõudu, tema üllast südant. Eesti rahvas on tulvil sügavaimat tänulikkust ja siirast armastust vene rahva, oma võimsa venna ja sõbra vastu.

Eesti vabastati suure Stalini juhtimisel. Punaarmee teostas kõrgema ülemjuhataja tahet ja käsku — kihutada saksa okupandid eesti

rahva maalt. Kõik need kolm aastat seisis seltsimees Stalinil meele eesti rahva ränk saatus. Oma kõnedes ja käskkirjades on ta korduvalt kõnelnud Punaarmeele, et eesti rahvas ootab vabastamist ja et Punaarmee kohus on päästa teda fašistlikust vangipõlvest. Seltsimees Stalin andis loa Punaarmee Eesti Korpuse loomiseks, ta hoolitses isalikult tema relvastamise eest. Seltsimees Stalini korraldusel saadeti Eesti Korpus neisse rindelõikudesse, kus käis lahing Nõukogude Eesti eest. Eesti Korpus võitles Eesti lõunapiirkondade kaugel lähiseil — Velikije Luki pärast, siis Narva linna pärast, ta võttis kõige aktiivsemalt osa võitlustest meie maa mandri ja saarte ning tema pealinna Tallinna vabastamiseks. Eesti Korpuse kindralid, ohvitserid ja sõdurid näitasid, mida suudavad teha eestlased, kui nad võitlevad oma armastatud nõukogude võimu ja oma kodumaa eest. Nad tõendasid, et eesti rahvas oskab sõdida, et tema keskel on väljapaistvaid komandöre, tähelepanuväärseid võitlejaid. Eesti ohvitseride ja sõdurite poolt omandatud võitlejakuulsus kasvab tulevikus kahtlemata veelgi. Meie võitluspingutused Isamaasõja rinnetel, meie ohvrid, meie edusammud suurendasid teistes nõukogude rahvastes lugupidamist eesti rahva vastu ning soodustasid eesti ja teiste nõukogude rahvaste sõpruse tugevnemist. Selle eest võlgname tänu seltsimees Stalini ettenägelikkusele.

Suur Stalin on eesti rahva juht, õpetaja ja sõber. Eesti rahvas võib elada ja töötada rahulikult, teades, et suur Stalin mõtleb temale, mõtleb tema vajadustele, tema tulevikule. Teadmine, et tema elu ja võitlust suunab seltsimees Stalin, täidab eesti rahvast uue jõuga, energiaga, elujulgusega ja usuga oma õnnelikkusse tulevikku.

Punaarmee on täitnud oma kohuse eesti rahva vastu — ta on vabastanud meie maa. Eesti rahvas on uuesti oma maa kõigi varade täisõiguslik peremees. Nüüd oleneb kõik meist, meie energiast, meie tööst. Meil on palju raskusi, ent ainult lühinägelik inimene võis arvata, et sakslaste poolt laastatud maal on kõike küllalt ja meie võime kohe hakata jõukalt elama, ilma millestki loobumata. Tiivustatud Punaarmee võitudest, tulvil armastust kodumaa vastu, eesti rahvas kahtlemata leiab ja on juba leidnud endas energiat ja jõudu kõigi raskuste ületamiseks. Meil on kõik selleks, et luua maal jõukas ja kultuurne elu.

Ule kolme kuu, alates Narva vabastamisest, teeb eesti rahvas taastamistööd. Kogu Nõukogude Eesti ulatuses meie teeme seda tööd poolteist kuud. See on lühike aeg. On astunud alles esimesed sammud. Kuid juba esimesedki saavutused kõnelevad paljüst ning esijoones sellest, et eesti rahvas on tulvil tahet ja energiat taastada oma kodumaa. Kõik sõltub sellest, kuidas meie partei- ja nõukogude organisatsioonidel läheb korda organiseerida rahvast taastamistööle, täielikult ära kasutada temas kätkevat jõudu, anda käiku tema algatusvõimele, koondada teda nõukogude võimu organite ümber, lülitada teda riigitoösse.

Punaarmee hoogus pealetung takistas sakslasi täielikult teostamast kogu Eesti laastamise kohutavaid plaane. Kuid oma kolm aastat kestnud võimutsemise vältel eestlaste maal löid hitlerlased meie maale ränki haavu.

Saksa okupandid purustasid suures ulatuses põlevkivitööstuse käitised, lõhkusid paljud metallitöötlemise, masinaehituse, puuvilla-, toiduainetetööstuse ja ehitusmaterjalitööstuse ettevõtted. Suurt kahju tekitasid hitlerlased meie maa kommunaalmajandusele — Eesti linnades põletasid ja purustasid sakslased üle 9200 maja.

Saksa röövlid riisusid ülbelt Eesti maaelanikkonda. Nõukogude võimu poolt 1940. a. kehviktalupoegadele antud maa võtsid sakslased ära. Nad sundisid talupoegi maksma mitte ainult vanu maa-ostu võlgu, vaid ka tasuma kõik laenud, mis nõukogude võim oli andnud talupoegadele. Sakslaste röövmajandamise ning eesti talurahva metsiku ekspluateerimise tagajärjel langes ja degradeerus Eesti põllumajandus lakkamatult. Teraviljade all olev pindala on 1944. aastal võrreldes 1940. aastaga kahanenud 35%, kartuli all olev pindala on sama aja vältel kahanenud samuti 35% ning lina all olev pindala 65%. Saksa okupatsiooni ajal on rängalt kannatanud ka loomakasvatus. Võrreldes 1941. aastaga on talumajapidamistes hobuseid esialgsete andmete kohaselt alles mitte üle 50%. Poole võrra on kahanenud ka kariloomade arv, sigade ja lammaste arv aga on kahanenud 65—70%. Nõukogude võimu ajal loodi Eestis 25 masinatraktoriijaama kokku 350 roomiktraktoriga. Sakslased on need jaamad purustanud ja paljaks riisunud.

Kas me suudame täielikult tasa teha meie vabariigile sakslaste

poolt tehtud kahjud? Kolme kuu, eriti aga viimase kuue nädala jooksul tehtud taastamistöö kogemused kõnelevad, et me oleme suutelised lühikese ajaga lõpule viima selle suure töö, millest sõltub rahva ja Nõukogude Eesti riigi tulevik. Eeskujuks meie tegevuses rahvamajanduse taastamisel on meile nõukogude vennasvabariigid ja linnad ning eelkõige meie vana ja ustav sõber Leningrad. Tuleb ulatuslikumalt ära kasutada teiste nõukogude rahvaste rikkalikke kogemusi. Eesti taastamise peajõuks on eesti rahvas ise, taastamise pearessurssideks Nõukogude Eesti kohalikud ressursid. Tuleb kaotada teistelt abi ootamise meeolelud. Ei saa rajada plaane ainuüksi väljastpoolt tulevale abile. Teiste vennasvabariikide poole pöördume ainult neil juhtumel, kui ühe või teise küsimuse lahendamine tõeliselt ületab meie jõud. Eesti rahvamajanduse taastamist ei saa eraldada saksa okupantide käes olnud ja nende poolt laostatud teiste vabariikide ja oblastite rahvamajanduse taastamise ülesandest. Meie kohus on aidata kõigega, millega suudame, vennasvabariike ja linnu.

Milliste saavutustega astub Oktoobri 27. aastapäevale vastu eesti tööliklass? Valdav enamik käitisi on juba lastud käiku. Ulejäänud käitistes tehakse remondi- ja taastamistöid. Tallinnas tegutsevad täielikult või osaliselt kõik käitised, alates kõige suuremast tehastest „Punasest Krullist“ kuni artellini. Tallinna vabastamise esimestest päevadest alates töötavad Eesti suurimad käitised — tehased „Punane Krull“, „Ilmarine“, „Volta“, vabrikud „Punane Koit“, „Marat“, nahatööstuskombinaat „Union“, Kingissepa-nimeline leivatööstuskombinaat. Eestis töötab 21 tekstiilkäitist, 24 jahu- ja leivavabrikut, 23 kergetööstuse ettevõtet, 44 toiduainete, liha-, piima- ja kalatööstuse rahvakomissariaadi süsteemi kuuluvat käitist, 11 paber- ja tselluloosi- ning puidutöötlemise käitist.

Eesti tööstus on andnud toodangut miljonite rublade väärtuses ning seega annab juba oma panuse Eesti NSV rahvamajandusse.

Suurt osa käitiste taastamisel etendas sotsialistlik võistlus, mida alustati „Punase Krulli“ tehase kollektiivi poolt. Sotsialistlik võistlus tõi hoogsa elu meie käitistesse. Kerkis esile rohkesti vaba töö eesrindlasi. Võistlus aitas tehastel tulla toime keeruliste ülesannetega. Nõnda tehti „Punase Krulli“ kollektiivile ettepanek kõige lähema tähtajaga valmistada ligi 80 tonni konstruktsioone ühe objekti

taastamiseks. Töölised töötasid ennastsalgavalt, — kahe ja kolme inimese eest, — rakendades töösse palju taiplikkust, ning selle tagajärjel olid konstruktsioonid valmis ärasaatmiseks kindlaksmääratud päevaks. Neil päevil meie tegime kokkuvõtte Oktoobrirevolutsiooni 27. aastapäeva puhul organiseeritud sotsialistliku võistluse käigust. Esimesele kohale tuli Tallinna tehas „Punane Krull“, teisele kohale Kingissepa-nimeline leivatööstuskombinaat, kolmandale kohale Põhja Paberi- ja Puupapivabrik ning neljandale kohale Tallinna Linna Elektri jaam. Kogu meie vabariik tervitab võistluse võitjaid. Au Nõukogude Eesti esimestele lööktöölistele!

Ei tohi lubada, et sotsialistlik võistlus vaibuks. Selle leeki tuleb õhutada kõigest jõust. Ainult sotsialistlik võistlus võib kujuneda selleks hoovaks, mille abil meie töölisklass tõstab meie tööstuse ennesõjaaegsele tasemele ja veelgi kõrgemale. Lasta kõik käitised käiku täiskoormatusega — see on meie lähim ülesanne. Meie töötame selleks, et tõsta neid tööstusharusid, mis sakslaste ajal käisid alla, et taastada need tööstusharud, mis sakslaste ajal üldse hävitati. Meie avardame meie käitiste toodete nomenklatuuri selleks, et need täiel määral rahuldaksid taastatava rahvamajanduse nõudeid ja elanikkonna vajadusi. Sotsialistlik võistlus areneb neljanda vee-randaasta tootmisplaani ennetähtaegseks täitmiseks ja selle ületamiseks.

Sakslaste poolt alandatud ja paljaksriisutud eesti talurahvas on uuesti elule ärganud, on näinud valgust ning püüdleb innukalt uue elu poole. Töötava talurahva meeleolu võib väljendada üheainsa sõnaga — juubeldus. Talurahvas on haaratud suurest rõõmust sakslaste väljakihutamise puhul. On lõppenud õigusetuse, laostavate normide ja halastamatute surveabinõude kohutav ajajärk. Iialgi veel ei ole nõukogude võim olnud nii lähedane eesti töötavale talurahvale, nagu ta seda on praegu. Eesti töötav talurahvas veendus, et ainult nõukogude võim annab talle kõik võimalused töötamiseks omal maal. Eesti talupoeg jõudis kiiresti selgusele sakslaste ja kodanlike natsionalistide laimus sundkolhoseerimisest, ta sai aru, kus on tõde, ja tegi endale õiged järeldused. Parimaks tõenduseks sellele, et eesti töötav talurahvas ei taha mingit muud elukorda, mingit võimu peale nõukogude võimu, on meie talupoegade töö viimaste kuude vältel. Hoolimata Eesti NSV territooriumil toimunud

sõjategevusest koristas meie talurahvas saagi ning tuli toime sügis-külviga. Samuti on viidud lõpule kartuli ja juurvilja koristamine. Kui vabariigis toimub alles nõrgalt kohuslike viljanormide äraandmine varumispunktidesse, siis on see täielikult meie maaosakondade ja varumisorganisatsioonide süü, kes olid halvasti ette valmis-tunud viljapeksuks ning vilja vastuvõtmiseks talupoegadelt. Varu-misorganisatsioonide juhatajad ei suutnud kiiresti luua seda süs-teemi, mille kaudu peab kokku tulema vili riigile. Organiseerida talupoegadelt saabuva vilja täpne ja korrapärane vastuvõtmine — see on varujate kohus. See ei ole mitte ainult majanduslik, vaid ka määratu suure tähtsusega poliitiline ülesanne. Meie peame kasva-tama talupoega oma täpse tööga kõigi riiklike kohustuste õigeaegse ja täieliku täitmise vaimus. Just sellel — Nõukogude seaduste täie-likul ja täpsel täitmisel — rajanebki kord riigis, riigi jõud ja autori-teet.

Nõukogude võim annab talupoegadele tagasi neilt saksa sisse-tungijate poolt äravõetud maa. Kõikjal toimub maa andmine maata ja vähese maaga talupoegadele. Raske oleks ülehinnata talupoega-dele maa tagasiandmise tähtsust meie talumajanduse heaolu kasvu, kogu meie riigi tuleviku seisukohast. Eesti talupoeg näeb, et bolše-vistlik partei ja nõukogude võim on alati seisnud ja seisavad töö-tava talurahva huvide kaitsel, et nad tegid ja teevad kõik selleks, et ta võiks elada kindlustatult, jõukalt ja kultuurset.

Tuleb tunnistada, et meie jäime mõnevõrra hiljaks talupoegadele maa tagasiandmisega, venitasime selle asja pikale ja teostame seda veel aeglaselt, ilma tarviliku operatiivsusega. Me oleme kohusta-tud kiiresti ja täielikult ellu rakendama seaduse talupoegadele neilt saksa okupantide poolt äravõetud maa tagasiandmise kohta.

Ainult lühinägelik inimene, kes midagi ei taipa poliitikas ega elus, võib arvata, et maareform toimub libedalt ning et sellele ei avalda vastupanu vaenulised elemendid, kulakud, fašismi agendid ning kodanlike natsionalistide sabarakud. Juba praegu on selge, et maareform teostub terava poliitilise võitluse tingimustes. Vaenuli-sed elemendid lasevad käiku kõik vahendid selleks, et ajada nurja maareformi teostamist või pidurdada seda. Nad levitavad provo-katsioonilisi kuulujutte, püüdes külvata talupoegade keskel sega-dust, kindlustust homse päeva suhtes, püüavad kõigutada nende

soovi võtta endale maad. Vaenulised elemendid sosistavad talupoegadele laimuväljamõeldisi nõukogude võimu kohta, püüavad õõnestada talupoegade usku nõukogude seaduste, nõukogude korra kõikumatusse. Lõppeks lasevad vaenulised elemendid käiku ähvardused ja püüavad mõnel pool isegi jõudu tarvitusele võtta, et takistada meid maareformi edukal läbiviimisel.

[Meie kohalikud nõukogude ja partei organid ei oska sageli paljastada vaenlast, ei märka tema sepitsusi ning ei mobiliseeri selle tõttu rahva viha saksa fašistide agentide ja abimeeste vastu ning ei too neid päevavalgele.] Klassivõitlus Eesti külas — see on fakt, mis peab määratlema meie töö meetodid, mis dikteerib meile vajaduse veel tihedamalt läheneda töötavale talurahvale, mobiliseerida teda võitlusele nõukogude korra kindlustamiseks. [Tuleb teha otsustavalt lõpp eesti rahva vaenlaste, hitlerlike sabarakkude kõigile sepitsustele.] Aeglus ja organiseerimatus maareformi läbiviimisel ainult soodustavad vaenuliste elementide tegevust ning raskendavad nõukogude võimu tööd maal.

Maareformi ei saa teostada kantseleimeetoditega, ainuüksi nõukogude organite aparaadi jõududega. Seal, kus maareformi läbiviimine toimub aeglaselt, ei ole suudetud sellele suurele tööle kaasa tõmmata töötava talurahva aktiivi. Ilma töötava talurahva aktiivita, ilma laialdaste hulkade kaasatõmbamiseta maareformi teostamisele on sellega võimatu toime tulla. Järelikult tuleb asi korraldada nõnda, et iga talupoeg võtaks osa maaseaduse elluviimisest. Maaseaduse ning Eestimaa Kommunistliku (bolševike) Partei ja Nõukogude valitsuse määruse ellurakendamine peab kujunema hulka-dele riikliku tegevuse kooliks. Aidates maakorralduse komisjonil kindlaks teha maid nende võtmiseks riiklikku fondi, aidates tal jaotada maad, määrata igal üksikul juhul juurdelõike suurust jne., õpib talupoeg suhtuma asjale riiklikust seisukohast, õpib siduma oma elu ja tööd kogu riigi tegevusega. See aitab tõsta meie rahva poliitilist aktiivsust.

Sakslased ei lasknud kolme aasta jooksul eesti rahvast osa võtta riiklikust tegevusest, nad õiendasid julmalt arveid kõigi nendega, kes püüdsid võidelda rahva vabaduse ja tema õiguste eest. Hitleri kannupoisid — kodanlikud natsionalistid, kes okupatsiooni ajal aitasid saksa fašismil hävitada ja riisuda eesti rahvast, võtsid hul-

kadelt vähimagi võimaluse ilmutada oma aktiivsust. Nõukogude võim on rahva võim. Ta tõmbab poliitilisse ellu kaasa laialdasi rahvahulki. Eesti bolševikel, meie nõukogude organeil, Kommunistlikul Noorsooühingul ja ametiühinguil tuleb meie maa töötavat elanikkonda energiliselt kaasa tõmmata meie tööle, kogu meie tegevusele. Tuleb meeles pidada, et ainuüksi riigi- ja parteiaparaadi jõududega ei jõua palju ära teha. Meie maa taastamine, nõukogude korra kindlustamine Eestis peab saama kogu rahva, kõigi ausate inimeste asjaks. Pidevalt tõsta töötava rahva poliitilist aktiivsust — see tähendab kasvatada nõukogude võimu, bolševistliku partei, rahvamajanduse ja kultuuritegelaste rahvuslikke kaadreid.

Kogu rahva poliitiline kasvatamine nõukogude vaimus on hiiglatöö, mida me oleme alles alustanud. Kolm aastat mürgitasid fašistid meie rahva teadvust. Me kihutasime fašistid välja meie maalt. Me peame aitama rahvast puhastada oma teadvus fašistliku demagoogia, vale, laimu ja muu rämpsü mõjust. Ulatuslikult ja põhjalikult tuleb teha poliitilist selgitustööd rahvahulkade keskel. Tuleb kasvatada rahvas vankumatut usku nõukogude korra jõusse, rahvaste sõprusse. Tuleb kasvatada rahvast nõukogude seadustest, nõukogude elukorrast lugupidamise vaimus, temasse tuleb sisendada üllast muret oma maa saatuse pärast, äratada temas üha kasvavat huvi kogu bolševistliku partei ja Nõukogude valitsuse tegevuse vastu. Ainuüksi Nõukogude Liidu koosseisus, vene rahva ja NSV Liidu teiste rahvaste vennalikul toetusel võivad eesti töötajad kindlustada endale vabaduse, taastada saksa okupantide poolt laostatud majanduse, tõsta oma ainelist heaolu ja kultuuri. Ainuüksi bolševistlik partei ja nõukogude võim on eesti töötajate ja kogu eesti rahva sotsiaalsete ja natsionaalsete huvide tõelised väljendajad ja kaitsjad. Me peame rahvale näitama, et nõukogude võimul on tugev käsi, kes karistab neid, kes kolm aastat aitasid sakslastel irvitada eesti rahva üle, tappa ja riisuda teda. Veel kõnnivad meie maal ringi ning varjavad ennast siin-seal kurjategijad, kellede südame-tunnistusel on nõukogude inimeste tapmised, pealekaebamised, provokatsioon. Kõik need kurjategijad tuleb päevavalgele tuua ja, tähelepanelikult kuulates töötavate hulkade häält, võtta need reeturid rangele vastutusele. Maareformi ja maksude poliitika teostamisel, igas asjas ja kõikjal tuleb eraldada ausaid inimesi ebaausaist,

kes on määrinud end sakslaste aktiivse abistamisega. Tuleb otsustavalt ära võtta üle 5- kuni 7-hektaarilise normi olev maa neilt, kes aktiivselt aitasid saksa okupante. Ja vastupidi, tuleb igati toetada ja abistada, sealhulgas ka aineliselt ning soodustusi andes, neid inimesi, kes näitasid neil aastail ustavust nõukogude korrale ja rahvale, kes igati avaldasid vastupanu saksa okupantidele, kes astusid nende vastu välja relv käes.

Kogu selle hiiglatööga me tuleme toime, kui me tugevdame päevast päeva bolševistlikku parteid — meie maa töotajate kõigi ühiskondlike ja riiklike organisatsioonide juhtivat tuuma. Kiiremini taastada parteiorganisatsioonide võrk, tugevdada neid ning sisustada nende töö riiklikult tähtsate probleemidega — see on meie esmajärguline ülesanne. Tuleb julgemini rohkendada kaadreid meie maa eesrindlike inimeste arvel, kes võitlesid vaenlase tagalas sakslaste vastu, praegu aga töötavad energiliselt meie maa taastamisel. Kõik meie kaadrid, alates juhtivatest tegelastest kuni tehase meistrini ja valla-täitevkomitee esimeheni on kohustatud õppima bolševismi, et osata orienteeruda igas olukorras, rakendada bolševistlikke meetodeid, sisendada töösse ideelisust ning vankumatut usku meie suure töö ja võitluse võidusse. Parteiorganisatsioonidel tuleb tõmmata juhtivale tööle uusi inimesi tööliste, töötavate talupoegade ja meie intelligentsi hulgast, julgelt edutada neid riiklikele kohtadele nii kesk- kui ka allorganeis. Parteiorganisatsioonide kohuseks on ligineda veelgi enam hulkadele, õpetada neid töötama nõukogude olukorras, alati mõtlema oma maa ja kogu Nõukogude Liidu saatusale.

Kogu meie rahva ja Nõukogude Eesti elu peab praegu olema allutatud saksa fašistlike röövvalutajate üle täieliku võidu saavutamise suurele ülesandele. Kes kas või hetkekski unustab sõja, unustab, et meie peaülesanne on aidata Punaarmeed kiiresti jõuda Berliini ning lõplikult purustada vaenlane, see sooritab roima kodumaa ja rahva vastu. Mõtelgu sõjale ja võidule iga tööline oma tööpingi juures. Mõtelgu sõjale ja võidule iga talupoeg põllul. Abi Punaarmeele on meie esmane kohus, esmane ülesanne. Punaarmee abistamisse peame meie paigutama kõik — meie armastuse kodumaa vastu ja ustavuse nõukogude korrale ning truuduse NSV Liidu rahvaste pühale sõprusele.

Täna, Oktoobrirevolutsiooni 27. aastapäeval, töotame me oma õpetajale ja juhile, suurele Stalinile, et Nõukogude Eesti rahvas täidab oma kohuse kodumaa ja Punaarmee vastu ning pühendab kõik oma jõu vihatud vaenlase kiireima purustamise ülesandele. Edasi — meie õige võitluse täieliku ja kiire võidu eest!

„Rahva Hää!“, 7. novembril 1944. a.

Tervitus Tartu Ülikoolile

Lugupeetud seltsimehed!

Mul on suurim heameel tervitada vana kuulsat Tartu Ülikooli, ta juhtkonda, õppejõude ja üliõpilasi töö alguse puhul vabas Nõukogude Eestis.

Saksa fašistlikud barbarid ning nende alatud abimehed eestlaste hulgast, kõik need Mäed, Uluotsad ja muud, tahtsid meie ülikooli, eesti kultuuri tähtsamat kollet, muuta hitlerliku obskurantismi pesaks. Ja kui see neil ei õnnestunud eesti intelligentsi parima osa vastuseismise tõttu, siis tahtsid sakslased ülikooli hävitada. Seegi sakslaste katse nurjus tänu võidukale Punaarmeele.

Tartu ja ta ülikool on jälle vabad. Meie lugupeetud Alma mater on jälle agaralt tööle asunud Nõukogude Eesti kultuurikaadrite kasvatamisel, eesti nõukogude kultuuri varasalvede rikastamisel. Ta ületab kahtlemata kõik raskused, mis selles töös ette tulevad.

Kusagil mujal ei ole teadusel nii suuri arenemisvõimalusi kui Nõukogude Liidus. Kusagil mujal pole teadlase töö nii hinnatud kui meie Nõukogude kodumaal. Intelligents on võrdõiguslik ühiskonnakiht Nõukogude Liidu tööliste ja talupoegade kõrval.

Eesti töötav rahvas, sealhulgas ka töötav intelligents, rakendab praegu kogu oma jõu võitluseks saksa fašistlike roimarite vastu ja uue, nõukogude ühiskonna ülesehitamiseks. Selles suures võitluses tagurluse mustade jõudude vastu ja inimsoo kultuuri ning progressi eest on Tartu Ülikoolil täita väga tähtsad ja vastutusrikkad ülesanded.

Soovin Teile, lugupeetud seltsimehed, head edu selles võitluses ja algavas suures ning õilsas töös!

Elagu, kasvagu ja õitsegu Tartu Ülikool!

Austusega

N. KAROTAMM

EK(b)P Keskkomitee sekretär

Tallinn, 17. novembril 1944. a.

Eesti on täielikult ja lõplikult vaba!

Sõrve säär Saaremaal on sakslastest puhastatud! Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi territooriumi viimane jalatäis on saksa okupantidest vabastatud!

Nõukogude Eesti on lõplikult ning jäädavalt taasühinenud Nõukogude Liiduga.

Eesti rahvas võlgneb tänu oma vabanemise eest sakslaste orjusest, oma taassaavutatud sõltumatuse ja õnne eest meie armastatud juhile ning õpetajale, Nõukogude Liidu marssalile seltsimees Stalinile. Ta võlgneb tänu sangarlikule Punaarmeele, vapratele Leningradi rinde vägedele, sealhulgas Eesti Korpusele, ning Balti Laevastikule. Ta võlgneb tänu Nõukogude Liidu vennasrahvaste, eeskätt vene rahva abile, milleta poleks olnud mõeldav eesti rahva pääsemine hitlerlaste küüsist.

Saksa fašistid ja nende alatud käsilased — eesti kodanlikud nationalistid — on meie kodumaale lõõnud ränki haavu.

Eesti töörahvas on kogu energiaga asunud nende haavade ravimisele. Eestimaa täielik vabastamine vaenlase käest annab uut hoogu meie töörahvale veel innukamaks tööks nii linnas kui maal. Ta veenab saksa fašistide lõpliku hävingu paratamatuses neid, kes selles seni veel kahtlesid. See vaenlase uus raske lüüasaamine võtab jalad alt vaenlase agentide poolt levitatavatel provokatsioonilistel kuuldustel.

Sellele Punaarmee uuele tõsisele võidule vastab kogu eesti töörahvas uue töövaimustuse tõusuga tehastes ja põldudel, asutustes ja koolides, teaduse ja kunsti alal.

Elagu Eesti Nõukogude Sotsialistlik Vabariik!

Elagu Punaarmee geniaalne ülemjuhataja, Nõukogude Liidu marssal seltsimees Stalin!

N. KAROTAMM

EK(b)P Keskkomitee sekretär

Seltsimees Aleksander Puusild

Audru vald, Pärnumaal, Liiva küla

Tervitan Teid Teie patriootliku teo puhul, mis seisab selles, et Te andsite Nõukogude riigile ja kangelaslikule Punaarmeele, kes vabastas eesti rahva saksa fašistide ja nende nurjatute käsilaste ikkest, 5640 kilo kartuleid ning köögivilja, kuna Teie kartuli kohustuslik müüginorm oli kõigest 72 kilo.

Ma olen kindel, et Teie õilis tegu, milles väljendub vabanemisrõõm ja tänutunne nõukogude võimu, Punaarmee ja meie armastatud juhi seltsimees Stalini vastu, leiab kõige laiemates eesti töötava talurahva hulkades elavat vastukaja.

N. KAROTAMM

EK(b)P Keskkomitee sekretär

Tallinn, 13. detsembril 1944. a.

Eesti Tallinna Laskuekorpuse komandöride kindralleitnant Päenale

Asetäitjale poliitlale polkownik Pustale

Staahüülemale kindralmajor Lukasele

Aasta tagasi, 1. jaanuaril 1944. a., kirjutasin oma uueaasta tervituses Teie korpusele: „Saagu see aasta hitlerismi purustamise ja meie kodumaa vaenlase käest vabastamise aastaks. Kirjutage algal uuel aastal oma väekoondiste lahingutegudega uusi hiilgavaid lehekülgi Suure Isamaasõja ja eesti rahva ajalukku!”

See kindel veendumus ja kogu eesti töörahva vankumatu lootus on nüüd leidnud teostamist. Sm. Stalini juhtimisel on Leningradi rinde väed ja sealhulgas ka Eesti Rahvuskorpus purustanud hitlerlikud jõugud Eestis ning vabastanud ENSV saksa fašistlikest okupantidest ja nende käsilastest. Eestis kehtib jälle ning jäädavalt nõukogude võim. Võitlustes meie sotsialistliku kodumaa vabastamise eest on Eesti Korpus üles näidanud silmapaistvat vaprust ja tõsist sõjakunsti tundmist. Parimaks ja kõige austavamaks tunnustuseks on Nõukogude Liidu marssali sm. Stalini korduv kiitev hinnang korpusele. Eesti töörahvas on uhke oma korpusele Punaarmee.

Au sangareile, kes vabastasid Nõukogude Eestil

Ent nurjatu vaenlane pole veel lõplikult purustatud. Hitlerfašistlikud jõugud panevad veel meeletult vastu, püüdes vältida neid ootavat hukkmist.

See kohustab iga Eesti Korpuse sõjameest veel enam pingutama kogu oma jõudu praegusel Isamaasõja otsustaval perioodil, selleks et vaenlane lõplikult purustada, hävitada ning täita meie armastatud juhi sm. Stalini käsk — heisata Nõukogude võidulipp Berliini kohale.

Nõukogude Eesti töörahvas toetab teid teie vapras ja kuulsusrikas võitluses pingsa tööga tagalas. Uha laiemad ja laiemad töörahva hulgad tõmbuvad aktiivsesse sotsialistlikku ehitustöösse ning võitlusse saksa fašistlike okupantide sabarakkude — eesti kodanlike natsionalistide vastu.

Meie organisatsioonide ja asutuste töös on veel palju puudusi, mis on tingitud just kaadrite vilumatusest. Kuid meie kaadrid ja kogu eesti töörahvas püüavad töötada üha paremini, tõhusamini, et tasuda oma vabanemise tänuvõlga Punaarmeele, sealhulgas ka Eesti Rahvuskorpusele.

Algav uus aasta toob Nõukogude Liidu rahvastele uusi hiilgavaid võite nii sõja- kui tööriindel.

Iga eesti nõukogude patrioodi püha kohus on kogu jõuga töötada selleks, et eestlased nii sõja- kui tööriindel oleksid väärikad võitlejad teiste Nõukogude rahvaste rivis. Meie kohus on võidelda ja töötada nii, et ära teenida suurimat austusavaldust — sm. Stalini tänu.

Soovin Teile ja kogu korpuse isikkoosseisule head uut aastat!

Parimate tervitustega

N. KAROTAMM

EK(b)P Keskkomitee sekretär

30. detsembril 1944. a.

Eesti töötavale noorsoole rindel ja tagalas

Kallid noored seltsimehed!
Soovin teile head uut aastat!

Eesti noored Punaarmees! Algaval uuel aastal raken-
dage kogu oma jõud ja oskus vihatud saksa fašistlike okupantide
kiireimaks lõplikuks purustamiseks, võidulipu püstitamiseks Berliini
kohal.

Eesti noored tagalas, äsjavabanenud Nõu-
kogude Eestis! Andkem rinde abistamiseks, Punaarmee toe-
tamiseks oma parim. Aidakem kiiresti üles ehitada Eesti NSV
majandus, mille on lõhkunud nurjatu vaenlane. Rookigem halasta-
matult välja saksa fašistide sabarakkude, eesti rahva vaenlaste jää-
nused meie kodumaal. Õppigem veel innukamalt, veel paremini sel-
leks, et sirguda uue sotsialistliku ühiskonna teadlikeks ja kultuur-
seiks ehitajaiks.

Veel kord — head uut aastat, Nõukogude Eesti
noorsugu!

N. KAROTAMM

EK(b)P Keskkomitee sekretär

30. detsembril 1944. a.

Läheneb meie lõplik võit vaenlase üle

Uue, 1945. aasta lävel seistes heidame pilgu tagasi neile suurtele võitudele, mis meie võimas Nõukogude riik on saavutanud möödunud aastal. Piisab põgusagi pilgu heitmisest maakaardile, et näha nende võitude hiigelulatust, mida nõukogude rahvas ja Punaarmee on saavutanud äsja lõppenud aasta kestel. Kogu meie Nõukogudemaa on jälle vaba saksa fašistlikest rööv vallutajaist. Nõukogude lipud lehvivad juba Budapesti tänavail ja Tšehhoslovakkia mägedes. Vabastanud hitlerlike roimarite käest nõukogude inimesed, viib Punaarmee vabaduse ka Euroopa orjastatud rahvastele. Nõukogude sõdurid on tunginud Saksamaa piiridesse ja hävitavad fašistlikke kiskjaid nende endi koopas.

1944. aastal asetas Punaarmee oma hiilgavate võitudega hitlerliku Saksamaa otse kuristiku äärele. 1945. aastal tõukab ta tihedas koostöös oma liitlastega fašistliku metsalise surmakuristikku, kust tal pole pääsu.

Möödunud aasta tõi vabadust ja rõõmu ka paljukannatanud eesti rahvale. Eesti pind on nüüd igaveseks päästetud saksa vägivallatsete käest. Mitte iialgi enam ei tõsta nad oma jalga eestlaste maale. Taas on tulnud Eestisse tagasi nõukogude võim ja koos sellega — eesti rahva sõltumatus, vabadus, rõõm ning kõik lootused õnnelikule tulevikule.

Vastu võttes uut aastat, mis kahtlemata viib Nõukogude riigi vägevuse ja kuulsuse veelgi kõrgemale, tervitab eesti rahvas südamest Punaarmee sõdureid, oma päästjaid, tervitab nõukogude vennasrahvaid, kelle pojad ränkades võitlustes võitlesid ka Nõukogude Eestile kätte vabaduse. Eesti rahvas väljendab oma tänu, armastust ning truudust meie suurele juhile ja õpetajale, geniaalsele väepealikule seltsimees Stalinile.

Eesti rahvas on uhke oma poegadele, kes saades relvad vene vennasrahvalt õlg-õla kõrval kõigi Nõukogude Liidu rahvaste võit-

lejatega kihutasid vaenlase välja Nõukogudemaa piiridest, andsid Eestile tagasi vabaduse. Punaarmee Eesti Korpuse sõdurid ja eesti partisanid on meie uhkus, meie rahva eesrindlik osa. Neis on kehas-
tunud meie rahva parimad loomujooned, nad on lahinguväljal uuesti elustanud meie vaprate esivanemate traditsioonid, kes seitsesada aastat tagasi esimestena tõstsid mõõga saksa sissetungijate vastu.

Neljandat kuud ehitab nüüd eesti rahvas oma vabal kodumaal uut nõukogude elu. Sakslased jätsid taganedes maha rüüstatud ja laastatud maa. See tuleb uuesti üles ehitada, muuta uuesti õitsvaks, veel jõukamaks ja kaunimaks kui varem. Meil seisab ees määratu suur töö Eesti NSV rahvamajanduse ülesehitamise ja edasise arendamise alal. Oleme selles töös teinud vaid esimesi samme.

Nõukogude võimu esimeseks tähtsaimaks ülesandeks oli maa-reformi teostamine. Nõukogude võim otsustas varustada kõik kehvikud ning maatamehed maa, inventari, kariloomade ja ehitustega, anda juurdelõikeid väheste maaga keskmikele, luua kõigile töötavale talupoegadele materiaalne alus materiaalse ning kultuurse hüvangu tõusuks. Maareform on tugevdanud töötavas talurahvas usku nõukogude võimusesse, mis on saanud talle veel lähedasemaks, veel omasemaks.

Tuleb tähendada, et algul me toimisime lubamatult aeglaselt maaseaduse elluviimisel. Kuid UK(b)P Keskkomitee juhtimisel ja kaasabil parandasime meie oma tööd ja talupoegade maaga varustamine hakkas minema hoopis kiiremini. Nüüd on maad saanud juba üle 40 000 majapidamise ja maa jagamine kestab veel edasi.

Maareformi teeneks on, et töötava talurahva kõige laiemad kihid tõmmati aktiivsele osavõtule ühiskondlikust elust. Uha rohkem võidab rahva lugupidamist maa-aktiiv. Rõõmustav on näha, kuidas inimesed, kes alles eile ei mõtelnud muule kui omaenda minale, olid huvitatud vaid oma isiklikest asjust, hakkavad osa võtma ühiskondlikust tegevusest ja peavad otsustavat võitlust kulaklusega, karastuvad ning kasvavad selles võitluses ja töös. Töörahas on võtnud maareformi teostamise enda kätte — ja see on määratu suure poliitilise tähtsusega tõsiasi.

Kiireloomuliseks ülesandeks on maareformi lõpuleviimine. Kõige lähemal päevil peame lõpetama talupoegade varustamise maaga ning parandama kõik selles töös esinevad puudused ning vead. Ent

ei piisa sellest, kui anda kehvikule ainult maad, tuleb abistada teda majapidamise soetamisel ja oma elujärje korraldamisel. ENSV Rahvakomissaride Nõukogu ja EK(b)P Keskkomitee määrus 14. detsembrist 1944. a. on tervenisti suunatud kehvik- ja keskmiktalupoegade abistamisele. See määrus tuleb täielikult ja tähtajaliselt täita. Tuleb veel otsustavamalt võtta saksa okupantide käsilaste ja kulakute majapidamistest hobuseid, kariloomi, inventari, ehitusi jm. Kurajate poolt töötava talurahva töövaeva ja higi arvel kokkuaetud varandus tuleb jälle tagasi anda nende õigetele peremeestele. Nõukogude võim tahab kindlasti, et kõik maad saanud talupojad selle maa kevadel ka täielikult täis külvaksid. Nõukogude võim tahab kindlasti, et eilseil kehvikutel ja keskmiktalupoegadel oleksid korralikud majad ja hooned ning et nad omaksid kariloomi. Maareformi edukas läbiviimine on tähtsaks ajalooliseks sündmuseks eesti rahva elus, sündmuseks, mis määrab ta tuleviku paljudeks aastateks.

Eesti töötav talurahvas, kõik meie partei ja nõukogude organisatsioonid peavad juba nüüd viivitamatult asuma kevadkülviga iga külgele ettevalmistamisele. Mitte ükski hektaar põllumaad ei tohi jääda täis külvamata. Nõukogude Eesti põllud peavad 1945. a. sügisel andma rikkaliku viljasaagi. Kevadkülviga ettevalmistamine on üheks tähtsaimaks ülesandeks, mis on meie vabariigil lähimate nädalate ja kuude jooksul.

Rahvamajanduse ülesehitamisel, maareformi teostamisel ja meie linnade ning tööstuse taastamisel ei tohi me ühekski hetkeks unustada oma püha kohust kodumaa ees — abistada meie Punaarmee täieliku võidu saavutamisel vaenlase üle. Meie käitised toodavad juba rinde heaks. Veel suuremat abi rindele on aga kutsutud osutama meie küla. Vili võrdub praegu relvadele, kahureile ja lennukitele. Eesti talupoegadel tuleb täielikult ja kiiresti täita riiklikud müüginormid ja sellega anda oma panus Punaarmee varustamiseks toiduainetega. Eesrindlikum osa töötavast talurahvast on oma kohustused riigi vastu täielikult täitnud, on kokku toonud kõik, mis oli kohuslikult ette nähtud. Peale selle aga on nad vabatahtlikult Punaarmee fondi andnud lisakogused vilja, liha, kartuleid ja piima.

Pärnumaa talupoja Aleksander Puusilla õilis algatus on kogu meie vabariigis leidnud elavat vastukaja (seltsimees Puusild andis Punaarmeele üle normi viis ja pool tonni kartuleid ja juurvilja). Ees-

rindlike talupoegade eeskuju peavad järgima kõik eesti talupojad. Kõige lähemal päevil peame meie kogu vabariigi ulatuses lõpule viima vilja ja teiste põllumajandussaaduste varumise. Viljanormide täitmist saboteeritakse kulakute ja kodanlike natsionalistide poolt kuritahtlikult. Nõukogude seaduste jõuga tuleb sundida kulakuid täitma kohustuslikke viljanorme. Normitäitmise saboteerijad tuleb võtta jalamaid kohtulikule vastutusele. Nõukogude võim seisab rahva ja Punaarmee huvide valvel ning ei luba kellelgi rikkuda nõukogude seadusi.

Kohustuslike müüginormide kõrval peame täitma ka raie- ja veo- plaani metsatööde alal. See on ülitähtis töö, millest sõltub meie linnade ülesehitamine ja käitiste ning linnaelanike varustamine kütte- ainega.

Uuel aastal seisab meil ees suur töö tööstuse alal. Peagu kõik vabariigi käitised on suuremal või vähemal määral taastatud ja annavad juba toodangut. Kuid rõhuv enamus käitisist ei tööta veel täie võimsusega ja meie ülesanne seisneb selles, et rakendada kõik tehased ja vabrikud tööle täies ulatuses kogu võimsusega. Nende sisseseadete juures, mida omavad meie tehased ja vabrikud, võime anda märksa rohkem toodangut. Tuleb mobiliseerida kõik sisemised ressursid, mida meil on veel väga palju. Käitiste võimsuse ja tööliste tööaja iga minuti tõhusalt kasutamine annab meile suure hulga lisatoodangut rinde ja elanikkonna jaoks.

Uuel aastal peame töötama paremini, kiiremini ja produktiivsemalt kui seni. Selleks tuleb meie käitisis esmajoones tugevdada töödistsipliini, et kõik töölised oleksid teadlikud oma kohuseist kodumaa ees. Siin on tähtis töö teha meie ametiühinguil. Neil päevil toimus ametiühingute aktiivi ülemaaline nõupidamine. Aktiiv määras kindlaks abinõud vabariigi ametiühingute töö tugevdamiseks. Tuleb energiliselt ja viivitamatult asuda ametiühingute aktiivi otsuste täitmisele, tõhusalt tegelda tööviljakuse tõstmisega ja sotsialistliku võistluse arendamisega.

Meie vabariigi töö ja tegevus — see on osa kogu Nõukogude riigi tööst. Seda ei tule kunagi unustada. Oleme nõukogude kodanikud, suure Nõukogude Liidu kodanikud, ja käime ühist teed kõigi NSVL rahvastega. Meie peame iga päev ja iga tund tugevdama eesti rahva sõprust suure vene rahvaga ja teiste Nõukogude Liidu

rahvastega, tundma oma vastutust nende ees, rohkem õppima vennasvabariikide kogemustest.

Kogu meie tööd ja elu peab läbima nõukogude stiil — asjalikkus, oskus võita igasuguseid raskusi, kustumatu energia, sügav arusaamine oma kohusest rahva ja nõukogude riigi ees. Meil seisab ees määratu suur töö eesti töörahva kasvatamisel nõukogude vaimus. Oleks ekslik arvata, nagu võiks rahva kasvatamine nõukogude vaimus toimuda ainult vestluste ja loengute abil. Ei, nõukogude tööstiili õpetamine eesti töörahvale ja tema kasvatamine nõukogude vaimus peab toimuma konkreetsete tegudega uue elu ülesehitamisel, vabariigi rahvamajanduse ja kultuuri taastamisel.

Eriti tuleb hoolitseda meie noorsoo kasvatuse eest. Eesti töörahva noorsugu huvitub elavalt kõigest, võtab osa meie ühiskondlikust elust, näitab üles suurt armastust Punaarmee vastu. Noortest peavad kasvama tõelised nõukogude inimesed, kes väärivad neid ohvreid, mis Punaarmee on toonud nende õnne, vabaduse ja õnneliku tuleviku eest. Meie noored sirguvad ja kasvavad kiiresti, võttes omaks nõukogude korra eesrindlikud ideed. Nad valivad endale eeskujusid nõukogude rahvaste sangarlike inimeste hulgast, nad mäletavad ja teavad, kellele nad võlgnevad tänu oma vabaduse eest.

Eesti rahvas on valanud palju verd võitluses nõukogude võimu eest, kes ainuüksi kindlustab eesti rahvale vabaduse ja sõltumatuse. Las nurjatud reeturid saksa fašistide käsilaste — kodanlike natsionalistide leerist, kes on heidetud välja meie maa piiridest ja kes on endid välismaal poetanud mitmesse paika, märatseda jõuetus vihas. Nad ei suuda kedagi petta! Eesti rahvas on neile põlastavalt selja pööranud, on neednud neid kui saksa roimarite käsilasi ja asetab nad esimesel võimalusel süüpingile. Eesti rahvas on nõukogude võimus leidnud selle jõu, mis on teinud meie väikese rahva võimeliseks sooritama suuri tegusid, selle jõu, mis kindlustab meie väikesele rahvale kauni tuleviku.

Nõukogude Eesti on ja jääb nõukogude maaks. Mitte mingi võim ei vii teda enam tagasi endisse seisukorda, suurtest kapitalistlikest maadest sõltuvuse seisukorda.

EK(b)P Keskkomitee V pleenumi otsused on kõigi partei-, nõukogude, majandus-, ametiühinguliste ja kommunistlike noorte orga-

nisatsioonide töö programmiks. Meie ülesandeks on töötada maksimaalse energiaga nende ülitähtsate otsuste elluviimiseks.

Aasta tagasi raadio teel pöördusid eestlased Nõukogude tagalast oma õdede ja vendade poole sakslaste ikke all ägavas okupeeritud Eestis lootusrikaste sõnadega: „1944. aasta saab Nõukogude Eesti vabastamise aastaks!“ Nii on see ka sündinud. Uut, 1945. aastat võtab meie vabariik vastu jälle Nõukogude vennasrahvaste sõbralikus peres.

Nõukogude rahvad astuvad uude, 1945. aastasse kindla veendumusega, et see aasta kujuneb hitlerliku Saksamaa lõpliku purustamise aastaks. Nõukogude rahvad, nende seas ka eesti rahvas, astuvad uude aastasse kindla tahtega anda kõik oma jõud selleks, et sel aastal suure Stalini juhtimisel hävitada fašistlik metsaline tema enda koopas ja heisata Berliini kohale võidulipp.

Head uut aastat, seltsimehed!

N. KAROTAMM

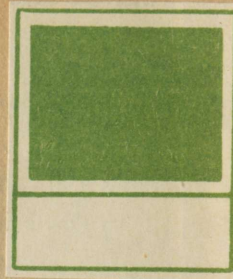
EK(b)P Keskkomitee sekretär

31. detsembril 1944. a.

SISUKORD

Eesti noorsoole	5
Kindralleitnant Pärnale ja polkovnik Pustale	6
Seda ja teist ehk Revali Landessender möödunud nädalal	7
Seda ja teist ehk Revali Landessender ja Veiksel möödunud nädalal	16
Tervitus eesti partisanidele	24
N sõjakooli kursuste lõpetajatele eesti ohvitseridele	26
Revali ja Veikseli raadio möödunud nädalal (ringvaade)	27
Kõne V. I. Lenini surma 20. aastapäeva tähistamisel ENSV RKN Alalises Esinduses Moskväs 23. jaan. 1944. a.	34
Mida rääkis Tallinna raadiofrits möödunud nädalal	39
Otsustav silmapilk	44
Päästame eesti rahva hävingust!	48
Kaalul on eesti rahva elu ja surma küsimus	52
Kõne eesti väekoondise ohvitseridele	55
Vapratele eesti partisanidele	60
Sõjategevus Eesti NSV-s 1941. aastal	61
Õnnelik aasta	77
Kõne Eesti NSV 4. aastapäeva tähistamise pidulikul aktusel 21. juulil 1944. a.	98
Vabastamispäev on lähedal	109
Narva on vaba	114
Tartu on vaba	116
Nõukogude Eesti vabastatud pinnal	118
EK(b)P organisatsioonide järjekordsetest ülesannetest seoses ENSV territooriumi vabastamisega saksa okupantidest	124
Punaarmee Eesti Korpuse sõjameestele	147
Kõne Tallinna vabastamise miitingul 1. oktoobril 1944. a.	149
Tervitus Punaarmee eesti N väekoondise võitlejatele ja komandõridele	153
Kõne noortepeol Kadrioru staadionil 15. oktoobril 1944. a.	154

„Talurahvalehele“	158
Suur pidupäev	159
Tervitus Tartu Ulikoolile	170
Eesti on täielikult ja lõplikult vaba!	171
Telegramm sm. Aleksander Puusillale	172
Tervitus Eesti Tallinna Laskurkorpusele	173
Eesti töötavale noorsoole rindel ja tagalas	175
Läheneb meie lõplik võit vaenlase üle	176

H. Kõrta. Aasta vabastamisest. Eesti keeles.

MB 00353. Trükkimisele antud 10. I 45. Tell. nr. 373. Tiraaž 15 200. 11¹/₂ tr.-pg.

Trükikoda „Punane Täht“, Tallinn.

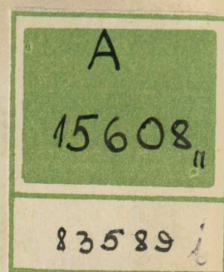
Hind Rbl. 6.—

A

15608_u

83589_i

Hind Rbl. 6.—

N. KAROTAMM * VABANEMISAASTA

N. KAROTAMM

VABANEMISAASTA

RK >POLIITILINE KIRJANDUS< TALLINN